

**VIERDE PERIODIEKE RAPPORTAGE
VAN
NEDERLAND**

INZAKE DE IMPLEMENTATIE VAN HET
INTERNATIONAAL VERDRAG INZAKE DE
RECHTEN VAN HET KIND

2012

Inhoudsopgave

	Paragraaf	Pagina
VERKORTE INHOUD		4-6
INLEIDING	1-13	7-9
SECTIE 1: Het EUROPESE deel van NEDERLAND		10
I. ALGEMENE IMPLEMENTATIE MAATREGELEN		11
A. Aanpassing Nederlandse Wetgeving	14-36	11-15
B. Bekendheid Verdrag	37-42	16
C. Beschikbaarheid Rapporten	43	16
II. DEFINITIE VAN HET BEGRIP 'KIND'	44	17
III. ALGEMENE BEGINSELEN		17
A. Non-discriminatie	45-46	17
B. Belang van het Kind	47-59	17-19
C. Recht op Leven en Ontwikkeling	60-66	19-20
D. Mening van Kinderen	67-88	20-23
IV. BURGERLIJKE RECHTEN EN VRIJHEDEN		23
A. Naam en Nationaliteit	89-96	23-25
B. Recht op behoud/herstel identiteit	97	25
C. Vrijheid van Meningsuiting	98-99	25
D. Toegang tot informatie	100-113	26-28
E. Vrijheid van gedachten, geweten en godsdienst	114-117	28
F. Vrijheid van Vereniging	118	28
G. Privacy, recht op privé-leven	119-121	28-29
H. Foltering/onmenselijke/vernederende behandeling / straf van kinderen	122-125	29-31
V. GEZIN EN ANDERE VORMEN VAN ZORG		31
Inleiding	126	31
A. Begeleiding van het Kind door de Ouders	127-132	31-32
B. Verantwoordelijkheid van de Ouders	133-146	32-35
C. Scheiding kind-ouders en recht op omgang	147-152	35-37
D. Gezinshereniging	153-154	37-38
E. Kosten voor levensonderhoud van kinderen	155-161	38-39
F. Kinderen die tijdelijk/blijvend buiten het gezin leven	162-181	39-42
G. Interlandelijke adoptie	182-193	42-44
H. Internationale Kindontvoering	194-207	44-46
I. Huiselijk geweld, seksueel misbruik en verwaarlozing	208-233	46-51

VI.	BASISGEZONDHEIDSZORG EN WELZIJN		51
	A. Het Gehandicapte Kind	234-250	51-54
	B. Gezondheid en Gezondheidszorg	251-298	54-62
	C. Sociale Zekerheid en Jeugdzorg	299-314	62-65
	D. Voorzieningen voor Kinderopvang	315-323	65-67
	E. Levensstandaard	324-327	67
VII.	ONDERWIJS, VRIJE TIJD EN CULTURELE ACTIVITEITEN		68
	A. Onderwijs + begeleiding bij onderwijs- en beroepskeuze	328-353	68-73
	B. Onderwijsdoelen	354-364	73-74
	C. Vrije tijd, recreatie en culturele activiteiten	365-376	75-77
VIII.	SPECIALE BECHERMINGSMAATREGELEN		77
	A. Kinderen in noodsituaties		77
	i. Vluchtelingen	377-386	77-79
	ii. Kinderen in gewapend conflict	387	79
	B. Kinderen in aanraking met Justitie		79
	i. Jeugdstrafrecht	388-416	79-85
	ii. Kinderen die beroofd zijn van hun vrijheid	417-454	85-91
	iii. Bijzondere zorg voor slachtoffers van strafbare feiten	455-460	92-93
	C. Exploitatie		93
	i. Kinderen in exploitatiesituaties	461-469	93-95
	ii. Drugs	470-471	95
	iii. Seksuele exploitatie	472-526	96-107
	Maatregelen voor de preventie van de verkoop- en handel in kinderen	527-528	107
	Bescherming	529-530	108
	D. Onderwijs aan etnische en taalminderheden	531-537	108-109
	SECTIE 2: CARIBISCH NEDERLAND	1-43	110-118
	SECTIE 3: ARUBA		
	SECTIE 4: CURAÇAO		
	SECTIE 5: St. MAARTEN		
	BIJLAGEN		119
	I. Schema aanbevelingen		120-121
	II. Algemene Implementatie Maatregelen		122-124
	III. Cijfers met betrekking tot de levensstandaard		125-126
	IV. Cijfers jeugdzorg		127

VERKORTE INHOUD

Elk jaar worden er in Nederland rond de 180.000 kinderen geboren. Nederland telt ruim 3,5 miljoen kinderen onder de 18 jaar. Met het overgrote deel van deze kinderen (ongeveer 80%) gaat het goed. Rond de 15% van de kinderen is op enig moment in zijn of haar jeugd 'at risk', wat resulteert in een beroep op zorg of ondersteuning. Ongeveer 5% maakt – soms langdurig – van gespecialiseerde zorg gebruik wegens licht verstandelijke beperking, psychische stoornis of zware sociale problematiek.

De ambitie van Nederland is dat alle kinderen gezond en veilig opgroeien, hun talenten ontwikkelen en meedoen. Dat jongeren leren verantwoordelijkheid te nemen voor zichzelf en voor hun omgeving, dat zij inzetbaar zijn en naar vermogen maatschappelijk participeren. Ouders zijn hiervoor eerst verantwoordelijk. De overheid komt in beeld als dit niet vanzelf gaat. Dan moet het jeugdstelsel snel, goed en op maat functioneren: 'Geen kind buiten spel!'

Alle inspanningen van ouders, professionele opvoeders en de overheid zijn erop gericht dat onze kinderen:

- a. gezond en veilig opgroeien: elk kind heeft het recht om in een veilige omgeving op te groeien;
- b. hun talenten ontwikkelen en
- c. naar vermogen mee doen: dat wil zeggen dat kinderen al spelend, lerend en werkend een sociaal netwerk opbouwen en daarmee een goede basis leggen voor een zelfstandig leven en hun bijdrage kunnen leveren aan de samenleving.

Dit zijn de uitgangspunten van het jeugdbeleid waarmee het Koninkrijk der Nederlanden invulling geeft aan het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. De onderwerpen worden intersectoraal aangepakt. Van 2007-2010 via een Programmaministerie voor Jeugd en Gezin en sinds oktober 2010 via een 'magentaoverleg' tussen de bewindspersonen van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Veiligheid & Justitie en Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De rapportage laat zien dat in de verslagperiode, mede in het licht van de Aanbevelingen van het Comité, diverse verbeteringen zijn gerealiseerd. De belangrijkste zijn:

Promotie van Kinderrechten

- Overeenkomstig de Paris Principles zijn er in 2011 en 2012 twee nieuwe landelijk functionerende instituten opgericht die de naleving van de kinderrechten en mensenrechten in Nederland onafhankelijk aan de orde stellen. De *Kinderombudsman* is sinds 1 april 2011 in functie en het College voor de Rechten van de Mens zal in 2012 van start gaan.
- De oprichting van deze instituten, in het bijzonder de Kinderombudsman maar ook een particulier initiatief dat in 2010 heeft geleid tot Nederlands' eerste Kinderrechtenhuis heeft de aandacht voor kinderrechten in Nederland sterk vergroot. Dit Kinderrechtenhuis is gevestigd in Leiden en huisvest verschillende kinderrechtenorganisaties. Een kenniscentrum op het gebied van kinderrechten waar activiteiten rond kinderrechten voor en door kinderen georganiseerd worden.
- Het ministerie van VWS subsidieert het Kinderrechtencollectief voor activiteiten gericht op het bekend maken van (de inhoud van) het verdrag, zoals de veel bezochte website www.kinderrechten.nl.

Participatie van kinderen en jongeren

- Uit onderzoek van UNICEF uit 2007 en 2010 blijkt dat Nederlandse kinderen tot de gelukkigste ter wereld behoren. Het uitgangspunt van beleid is dat alle kinderen en jongeren gezond en veilig opgroeien, hun talenten te ontwikkelen en meewerken aan onze samenleving. Er worden verschillende initiatieven ondernomen om de participatie en inspraak van jongeren op verschillende terreinen te vergroten.

Mooie voorbeelden zijn de jaarlijks terugkerende evenementen Nationaal Jeugddebat in het Nationale Parlement en de uitreiking van de Jong Lokaal Bokaal aan de gemeente die het beste vormgeeft aan jongerenparticipatie en positief jeugdbeleid.

- Ten gevolge van de economische crisis is in 2009 door VWS, OCW en SZW een Actieplan Jeugdwerkloosheid opgesteld om de gevolgen van de crisis voor (kwetsbare) jongeren te beperken. De jeugdwerkloosheid in Nederland is met 7,4% (eind 2011) lager dan in andere EU landen.

Preventie

- Kinderen hebben recht op een goede en gezonde opvoeding. Een ingrijpende wijziging van het jeugdstelsel moet een eenvoudiger stelsel van zorg en ondersteuning voor jeugd mogelijk maken. Ouders kunnen bij vragen rond het opvoeden en opgroeien terecht bij een Centrum voor Jeugd en Gezin in de eigen gemeente zodat zij eerder en sneller op maat geholpen kunnen worden als het niet op eigen kracht lukt. *Geen kind buiten spel*: een stelsel dat kinderen stimuleert en ondersteunt om mee te doen en een bijdrage te leveren aan de samenleving¹.
- Doel is een positief opgroei- en opvoedklimaat waarin ouders, kinderen en andere opvoeders gemakkelijk en in een vroeg stadium antwoord kunnen krijgen op hun vragen over opgroeien en opvoeden. De hoofdoelen van de stelselwijziging zijn eerdere ondersteuning, zorg op maat en betere samenwerking rond gezinnen. Ook is van belang dat de ondersteuning uitgaat van de eigen kracht van mensen, dat problemen minder gemedicaliseerd worden en dat professionals meer ruimte krijgen bij de uitoefening van hun beroep. In het Regeerakkoord is daartoe een decentralisatie van alle ondersteuning en zorg voor jeugd naar gemeenten afgesproken, zowel bestuurlijk als financieel. Gemeenten zijn op deze wijze in staat om integraal beleid te ontwikkelen en maatwerk te bieden, afgestemd op de lokale situatie en de behoeften van de individuele kinderen, jongeren en hun ouders.
- In de nota Gezondheid Dichtbij zijn nieuwe prioriteiten voor preventie vastgesteld. Speerpunten zijn het bevorderen van een gezonde leefstijl en meer bewegen door kinderen en jongeren. In het verlengde van dit thema wordt tevens aandacht besteed aan het terugdringen van overgewicht, depressie, diabetes, terugdringen middelengebruik en seksuele gezondheid.

Voorzieningen voor Kinderen

- Alle kinderen die zich in Nederland bevinden, vallen onder de Leerplichtwet en kunnen – ongeacht hun status– onderwijs volgen. Dit geldt dus ook voor kinderen zonder of met incomplete verblijfsdocumenten, minderjarige asielzoekers en onbegeleide kinderen.
- Naast de inkomens onafhankelijke kinderbijslag ontvangen ouders / verzorgers een kindgebonden budget. Het kindgebonden budget is een bijdrage in de kosten voor kinderen tot 18 jaar. De hoogte van het maandelijkse bedrag is afhankelijk van het aantal kinderen per huishouden en de hoogte van het inkomen.
- Vanaf 1 januari 2011 is een algemene zorgverzekering ingevoerd, waarmee alle inwoners van zowel het Europese als het Caribische deel van Nederland verzekerd zijn van basiszorg. Kinderen onder de 18 jaar betalen geen premie.
- In beginsel is rechtmatig verblijf een voorwaarde voor het kunnen ontvangen van voorzieningen. Uitzonderingen hierop zijn onderwijs aan leerplichtige kinderen, rechtsbijstand en acute medische hulp. Niet rechtmatig verblijvende vreemdelingen zijn uitgesloten van het recht om zich te verzekeren voor ziektekosten. Medische zorg is toegankelijk zolang men zelf de kosten hiervoor draagt. Zorgaanbieders zijn uit hoofde van hun professionele verantwoordelijkheid verplicht om medisch noodzakelijke zorg te verlenen.
- Sinds 1 januari 2009 kunnen gehandicapten materiële voorzieningen en hulpmiddelen die zij nodig hebben om deel te kunnen nemen aan het reguliere onderwijs, vergoed krijgen.
- In 2008 en 2009 heeft SZW via gemeenten, gezinnen extra ondersteund met bijzondere bijstand voor deelname aan sport, cultuur en bijvoorbeeld buitenschoolse activiteiten.

---

¹ Beleidsbrief 'Geen kind buiten spel', Kamerstukken II, 2011/12, 31839, 142

Bescherming van Kinderen

Ouders hebben het recht en de plicht hun kinderen te verzorgen en op te voeden op een wijze die zij aangewezen achten. De overheid mag niet ongefundeerd ingrijpen in het gezin. Anderzijds heeft een kind het recht op welzijn, ontwikkeling en vrijwaring van mishandeling. Indien er sprake is van opvoed- en opgroei-problemen die de ontwikkeling van het kind bedreigen en de ouders de aangeboden ondersteuning weigeren, is de overheid verplicht om – in het belang van het kind – een kindbeschermingsmaatregel te treffen als kader voor de noodzakelijke ondersteuning aan ouders en kind;

- Bij de Eerste Kamer is in 2011 het wetsvoorstel herziening kindbeschermingsmaatregelen aangehangen dat op de voet van het IVRK het recht van het kind op een gezonde en evenwichtige ontwikkeling en groei naar zelfstandigheid centraal stelt.
- VWS en VenJ hebben eind 2011 een nieuw Actieplan voor de Aanpak van Kindermishandeling geformuleerd. De accenten liggen op het voorkomen van, het stoppen en bieden van nazorg bij kindermishandeling en kinderporno als vorm van seksueel geweld. De verplichte wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling wordt naar verwachting begin 2012 van kracht.
- Maatregelen om kinderhandel te voorkomen en bestrijden maken deel uit van het algemene beleid om mensenhandel te voorkomen en bestrijden. Er is een TaskForce mensenhandel in het leven geroepen die een mandaat heeft tot 2014.
- De positie van slachtoffers van criminaliteit is de afgelopen jaren versterkt, onder andere door de invoering van de wet versterking positie slachtoffers. Tevens heeft Slachtofferhulp Nederland speciale aandacht voor jongeren die slachtoffer zijn geworden.
- Vreemdelingendetentie is een laatste redmiddel. De vreemdelingenbewaring van minderjarige vreemdelingen en gezinnen met minderjarige kinderen is met de invoering van nieuw beleid in maart 2011, sterk beperkt. Bewaring is alleen mogelijk in strikt gedefinieerde gevallen.
- Het bestaande beleid voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen wordt herijkt. Het doel is het sneller geven van duidelijkheid aan amv's over zijn of haar verblijfsperspectief. Het voorkomen van uitbuiting en misbruik is blijvend een aandachtspunt. De beschermde opvang zal worden voortgezet waarbij deze minder 'gesloten' zal zijn.

Het Comité adviseert in [aanbeveling 11](#) om de voorbehouden bij de artikelen 26, 37 en 40 te herzien. Na bestudering is besloten de voorbehouden niet in te trekken. In de paragrafen 310, 413-414 en 443-451 wordt hier aandacht aan besteed.

In [bijlage 1](#) wordt in een schema aangegeven waar in de rapportage op uw aanbevelingen (CRC/C/NLD/CO/3) wordt ingegaan.

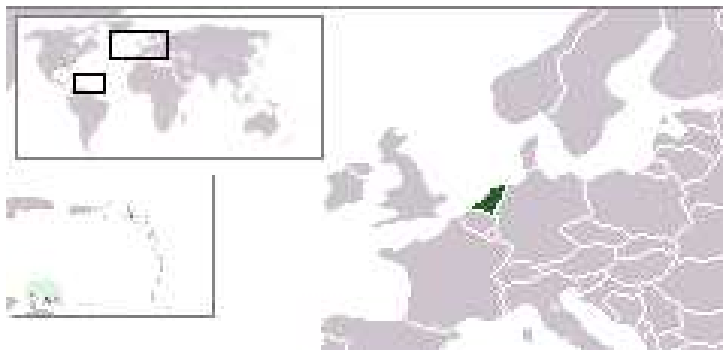
INLEIDING

1. Op 26 januari 1990 heeft het Koninkrijk der Nederlanden het Internationaal verdrag inzake de Rechten van Kind (IVRK) ondertekend. Op 8 maart 1995 trad het IVRK voor Nederland in werking en op 16 januari 1998 voor de eilanden van het voormalige land Nederlandse Antillen. Op 17 januari 2001 is het IVRK voor Aruba in werking getreden.
2. Initiële rapporten dateren van 15 mei 1997, 22 januari 2001 en 29 januari 2003. Op 30 januari 2009 zijn de derde periodieke rapporten van Nederland en het voormalige land Nederlands Antillen en het tweede periodieke rapport van Aruba behandeld door het Comité voor de Rechten van het Kind. Deze rapportages, inclusief schriftelijke reacties en aanbevelingen zijn ingevolge aanbeveling 83 en 84 breed bekend gemaakt onder de bevolking.
3. Dit rapport van het Koninkrijk der Nederlanden wordt aangeboden overeenkomstig artikel 44 lid 1, sub b van het IVRK. Het betreft een actualisatie van voorgaande rapportages en beschrijft beleidsmaatregelen uit de periode oktober 2006 – oktober 2011 die gevolg geven aan de Conclusies en Aanbevelingen in het Slotcommentaar van het Comité voor de Rechten van het Kind (CRC/C/NLD/CO/3).
4. Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat uit vier gelijkwaardige landen. Elk van deze landen is autonoom ten aanzien van de implementatie van het kinderrechtenverdrag. Om deze reden is het rapport ingedeeld in verschillende secties waarin het gevoerde beleid op het terrein van kinderrechten in de verschillende delen van het Koninkrijk beschreven worden.
5. Ingevolge aanbeveling 86 is Het Koninkrijk der Nederlanden voornemens om in de toekomst een kerndocument ('Common Core Document') bij de Verenigde Naties in te dienen. Tot nu toe stonden meer urgente prioriteiten het afronden van het document in de weg. Het Koninkrijk is bereid om het comité desgewenst op de hoogte te houden van dit proces.

Staatkundige herstructurering

6. Het Koninkrijk der Nederlanden heeft sinds de laatste rapportage een proces van staatkundige herstructurering doorgemaakt. De herstructurering betreft het voormalige land de Nederlandse Antillen, bestaande uit de eilanden Curaçao, Sint Maarten, Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Aan de basis van deze hervormingen liggen referenda en besluiten van de volksvertegenwoordiging over de staatkundige toekomst. De uitslag daarvan was, op die van één eiland na, eenduidig: de eilanden wilden geen deel meer uitmaken van het land de Nederlandse Antillen, zonder iets af te doen aan de Koninkrijksband.
7. Er is een akkoord bereikt over de nieuwe staatkundige verhoudingen binnen het Koninkrijk. Hiermee werd besloten dat op 10 oktober 2010 het gewijzigde Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden in werking treedt. Vanaf 10 oktober 2010 is het land de Nederlandse Antillen opgehouden te bestaan.
8. De nieuwe structuur houdt in dat de twee eilanden Curaçao en Sint Maarten de status hebben gekregen van land binnen het Koninkrijk vergelijkbaar met Aruba. Aruba behoudt de status van land binnen het Koninkrijk die het al heeft sinds 1986. Het Koninkrijk bestaat daarmee vanaf 10 oktober 2010 uit vier in plaats van drie gelijkwaardige landen, te weten Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten. De landen beschikken over een hoge mate van interne autonomie.

9. De drie overige eilanden, Bonaire, Sint Eustatius en Saba, hebben gekozen voor een directe band met Nederland en vormen 'het Caribische deel van Nederland'. Deze band krijgt juridisch vorm door de toekenning van de status van openbaar lichaam, in de zin van artikel 134 van de Grondwet, aan deze eilanden. Hun positie lijkt in grote lijnen op die van Nederlandse gemeenten, met aanpassingen op grond van onder meer hun kleinschaligheid, de afstand tot Nederland en de ligging in het Caribische gebied. De Nederlands-Antilliaanse wetgeving blijft in de openbare lichamen voorsnog – in aangepaste vorm - voor het overgrote deel gehandhaafd. De staatkundige vernieuwing brengt geen wijziging in de behartiging van de buitenlandse betrekkingen.
10. Ter verduidelijking treft u hieronder een kaart van het Koninkrijk der Nederlanden (1) en eronder het Caribische deel van het Koninkrijk uitvergroet aan (2):

1.

2.

Land		Oppervlakte	Inwonersaantal
Nederland	Europese deel	41.526 km ²	16.727.255 (11/2011)
	Bonaire	288 km ²	15.666 (2011)
	St. Eustatius	21 km ²	3.643 (2011)
	Saba	13 km ²	1.824 (2011)
Curaçao		444 km ²	142.180 (2010)
Aruba		180 km ²	106.050 (2008)
St. Maarten		34 km ²	37.429 (2010)

Bronnen: Centrale Bureaus voor de Statistiek: Nederland, Curaçao, Aruba en St. Maarten.

11. De landen zijn zelf verantwoordelijk voor de implementatie van verplichtingen die voortvloeien uit internationale verdragen. Met inachtneming van deze eigen verantwoordelijkheid, ondersteunt de Nederlandse regering in antwoord op aanbeveling 19, de andere landen binnen het Koninkrijk op het gebied van de kinderrechten onder meer door middel van samenwerkingsprogramma's.
12. In het Onderwijs en Jongeren SamenwerkingsProgramma (OJSP) en het bijbehorende actieplan voor Curaçao en Sint Maarten staan bijvoorbeeld leerplicht, het tegengaan van schooluitval, betere aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt en actieve betrokkenheid van ouders bij hun kinderen centraal. In het samenwerkingsprogramma Sociaal Economisch Initiatief (SEI) worden onder andere projecten gefinancierd op het gebied van armoedebestrijding, opvoedingsondersteuning, sport en verbetering van wijken. Via de Stichting Antilliaanse MedefinancieringsOrganisatie (AMFO) worden schoolmaaltijden, de voedselbank, naschoolse opvang en pleegzorg gesubsidieerd.
13. De Nederlandse Vertegenwoordiging in Aruba, Curaçao en Sint Maarten ondersteunt daarnaast specifieke (kleine) subsidieaanvragen, onder meer op het gebied van kinderrechten. Zo heeft de vestiging in Aruba subsidie verleend aan de Kindertelefoon, een NGO die activiteiten organiseert ten behoeve van lichamelijke en verstandelijke gehandicapte kinderen en een kindertehuis dat een cursus voor zijn personeel heeft georganiseerd om openheid van communicatie binnen het kindertehuis te garanderen. Ook heeft de Stichting tegen Kindermishandeling op Curaçao onlangs een financiële ondersteuning gekregen voor het geven van voorlichting.

SECTIE 1: HET EUROPESE DEEL VAN NEDERLAND

I. ALGEMENE IMPLEMENTATIE MAATREGELLEN

A. Artikel 4 Aanpassing Nederlandse Wetgeving

14. Conform [aanbeveling 13](#) zijn sinds de derde rapportage de volgende (wettelijke) maatregelen genomen²:
- Wet van 8 maart 2007 tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek teneinde een bijdrage te leveren aan het voorkomen van het gebruik van geestelijk of lichamelijk geweld jegens of van enige andere vernederende behandeling van kinderen in de verzorging en opvoeding (Stb 2007, 145)
  - Wet van 1 november 2007, houdende regels inzake de aanspraak op een inkomensafhankelijke financiële bijdrage in de kosten van kinderen (Wet op het kindgebonden budget) (Stb, 2007, 418);
  - Wet van 20 december 2007, houdende wijziging van de Wet op de jeugdzorg met betrekking tot jeugdzorg waarop aanspraak bestaat ingevolge de wet in gesloten setting (gesloten jeugdzorg) (Stb. 2007, 578)
  - Wet van 20 december 2007, tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en de Wet op de jeugdzorg met het oog op verruiming van de mogelijkheden tot gedragsbeïnvloeding van jeugdigen (Stb. 2007, 575);
  - Wet tot wijziging van enige bepalingen van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het geregistreerd partnerschap, de geslachtsnaam en het verkrijgen van gezamenlijk gezag (Stb. 2008, 410)
  - Wet tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek in verband met verkorting van de adoptie-procedure en wijziging van de Wet opneming buitenlandse kinderen ter adoptie in verband met adoptie door echtgenoten van gelijk geslacht tezamen (Stb. 2008, 425)
  - Wet van 9 oktober 2008, houdende regels strekkende tot het opleggen van een tijdelijk huisverbod aan personen van wie een ernstige dreiging van huiselijk geweld uitgaat (Wet tijdelijk huisverbod, Stb. 2008, 421)
  - Wet tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met het bevorderen van voortgezet ouderschap na scheiding en het afschaffen van de mogelijkheid tot het omzetten van een huwelijk in een geregistreerd partnerschap (Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding. Stb. 2008, 500)
  - Rijkswet van 26 november 2009, Stb. 2009, 543 tot goedkeuring van het op 25 oktober 2007 te Lanzarote tot stand gekomen Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik (Trb. 2008, 58), alsmede de Uitvoeringswet (Stb. 544)
  - Wet van 17 december 2009 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (Stb. 2010,1);
  - Wet van 20 september 2010 tot wijziging van de Wet Nationale ombudsman in verband met de instelling van de Kinderombudsman (Wet Kinderombudsman, Stb. 2010, 716)
  - Wet van 4 februari 2010 tot wijziging van de Wet op de jeugdzorg in verband met de introductie van een verwijsindex om vroegtijdige en onderling afgestemde verlening van hulp, zorg of bijsturing ten behoeve van risicjongeren die bepaalde risico's lopen te bevorderen (verwijsindex risicjongeren), Stb. 2010, 89.
  - Rijkswet van 17 juni 2010, houdende wijziging van de Rijkswet op het Nederlandschap met betrekking tot meervoudige nationaliteit en andere nationaliteitsrechtelijke kwesties (Stb. 2010. 242);

---

² Zie voor een volledig overzicht [bijlage 2](#).

- Regeling van de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 26 november 2010, nr. PG/CI-3021383, houdende aanpassing van de Wet publieke gezondheid BES op grond van artikel 20, eerste lid, van de Invoeringswet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba
  - Wet van 13 december 2010 tot wijziging van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen, het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in verband met de aanpassing van de tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende jeugdsancties (Stb. 2010, 818);
  - Wet tot wijziging van de Wet opnemingswet buitenlandse kinderen ter adoptie in verband met het invoeren van een regeling op grond waarvan adoptiefouders een tegemoetkoming kan worden verleend in de gemaakte kosten met betrekking tot interlandelijke adoptie (Stb. 2011, 370)
  - Wet van 24 november 2011, houdende de oprichting van het College voor de rechten van de mens (*Wet College voor de rechten van de mens*), Stb. 2011, 573.
-
- Besluit van 22 januari 2008, houdende uitwerking van de mogelijkheden tot gedragsbeïnvloeding van jeugdigen die strafbare feiten hebben begaan (Besluit gedragsbeïnvloeding jeugdigen) (Stb. 2008, 23);
  - Besluit van 3 september 2010, houdende wijziging van het Besluit aanwijzing Halt-feiten (Stb. 2010, 680);
  - Besluit van 13 juli 2010 tot wijziging van het Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg in verband met de invoering van de verwijzingsindex risicojongeren (Stb. 2010, 302)
  - Besluit van 16 juni 2011, houdende wijziging van het Reglement justitiële jeugdinrichtingen en het Besluit tenuitvoerlegging jeugdstrafrecht 1994, ter uitwerking van de wet van 13 december 2010 tot wijziging van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen, het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in verband met de aanpassing van de tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende jeugdsancties (Stb. 2011, 304)
  - Besluit van 6 september 2011, houdende regeling van de verwerking van gegevens voor een samenhangend jeugdzorgbeleid op grond van de Wet op de jeugdzorg (Besluit beleidsinformatie jeugdzorg 2011) (Stb. 2011, 496)

Verdragen

15. Het Comité beveelt in [aanbeveling 82](#) de Verdragspartij aan de kernverdragen van de Verenigde Naties inzake mensenrechten en de bijbehorende protocollen te ratificeren waar zij nog geen partij bij is, namelijk het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van de rechten van alle migrerende werknemers en hun gezinsleden, het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijning, het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap en het Facultatief Protocol daarbij, het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling en bestraffing en het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake economische, sociale en culturele Rechten.
16. **Het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind inzake de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten** (New York, 25 mei 2000) is ingevolge [aanbeveling 79](#) voor het gehele Koninkrijk der Nederlanden goedgekeurd bij de Rijkswet van 18 december 2008 en voor het hele Koninkrijk in werking getreden op 24 oktober 2009. De Nederlandse tekst van het Protocol is gepubliceerd in het Tractatenblad jaargang 2001 nr. 131. Het Koninkrijk der Nederlanden bestond ten tijde van de ratificatie uit de landen Nederland, de Nederlandse Antillen en Aruba. Het initiële rapport van het Koninkrijk der Nederlanden is ingediend op 30 december 2011. **Het koninkrijk beraadt zich nog over de mogelijke gevolgen van ondertekening en ratificatie van het Facultatief Protocol inzake de instelling van een kennisgevingsprocedure.**

17. Het Koninkrijk heeft het **Internationaal Verdrag inzake de bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijning** op 23 maart 2011 en het **Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling en bestraffing** op 28 september 2010 voor Nederland geratificeerd.
18. Nederland ondersteunt niet de aanbeveling om toe te treden tot het **Internationaal Verdrag inzake de bescherming van de rechten van alle migrerende werknemers en hun gezinsleden**. Nederland heeft al jaren bezwaren tegen een belangrijk onderdeel van deze Conventie: het uitgangspunt dat migranten die illegaal op het grondgebied van land van bestemming aanwezig zijn en/of die aldaar illegaal tewerkgesteld zijn, aanspraak moeten kunnen maken dezelfde rechten als personen die legaal verblijven en legaal tewerkgesteld zijn.
19. Als illegaal verblijvende en/of onrechtmatig werkende personen automatisch dezelfde sociaal-economische rechten worden toegekend als aan legaal verblijvende en/of rechtmatig werkende personen zou daarvan een onbedoeld uitlokkend effect op illegaal verblijf en illegale tewerkstelling kunnen uitgaan. De veronderstelling dat de betrokken personen/werknemers slechts slachtoffer zijn van illegaal verblijf en illegale tewerkstelling miskent hun eigen verantwoordelijkheid om niet in een situatie van illegaal verblijf en illegale tewerkstelling te geraken en, indien dit toch gebeurt, die situatie zo spoedig mogelijk te beëindigen.
20. De regering beraadt zich nog op de mogelijke gevolgen van het **Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap en het Facultatief Protocol daarbij** en de gevolgen van ratificatie van het **Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake economische, sociale en culturele Rechten** voor bestaande wetgeving. De vraag van de wenselijkheid van toetreding tot het Protocol is daarom op dit moment nog niet aan de orde.

Interministeriële coördinatie

21. De Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) is in het kabinet het eerste aanspreekpunt voor het jeugdbeleid en kinderrechten. De effecten van maatregelen die de positie van kinderen raken, worden in nauwe afstemming uitgewerkt tussen de betrokken departementen van VWS, Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), Veiligheid en Justitie (VenJ) en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). De interdepartementale jeugd staf en een "magenta-overleg" – de kleur van het voormalig Programmaministerie voor Jeugd en Gezin (februari 2007 – oktober 2010) – op het niveau van de bewindslieden bouwt voort op de impuls die het programmaministerie heeft gegeven aan de interdepartementale samenwerking op het gebied van jeugd.

Monitoring

Kinderombudsman

22. Sinds 1 april 2011 heeft Nederland een Kinderombudsman. De Kinderombudsman is een nieuw, landelijk functionerend en onafhankelijk instituut dat de naleving van de rechten van kinderen en jongeren (van 0-18 jaar) onafhankelijk aan de orde stelt. De Kinderombudsman is in overeenstemming met de Paris Principles opgericht en ondergebracht in de organisatie van de Nationale ombudsman. De heer Marc Dullaert is op 1 april 2011 als eerste Nederlandse Kinderombudsman geïnstalleerd door de Tweede Kamer.

23. De Kinderombudsman adviseert het parlement en de overheid en heeft een taak in het bewust maken van volwassenen, kinderen en jongeren over kinderrechten. De Kinderombudsman heeft als werkterrein niet alleen de overheid, maar ook instanties en organisaties in de jeugdzorg, het onderwijs, de kinderopvang en de gezondheidszorg. Met de instelling van de Kinderombudsman komt Nederland tegemoet aan [aanbeveling 17](#).
24. Het IVRK vormt de basis van zijn werkzaamheden. De taken van de Kinderombudsman zijn vastgelegd in de Wet Kinderombudsman:
- bevorderen dat de rechten van kinderen en jongeren worden geëerbiedigd door bestuursorganen en door privaatrechtelijke organisaties;
  - gevraagd en ongevraagd adviseren over wet- en regelgeving die de rechten van jeugdigen raken;
  - actief zijn op het gebied van voorlichting van kinderrechten.
  - behandeling van klachten, niet alleen over bestuursorganen, maar ook over andere organisaties met een taak ten aanzien van jeugdigen, zoals scholen, kinderopvang, jeugdzorg en ziekenhuizen;
  - onderzoek verrichten naar mogelijke schendingen van kinderrechten in Nederland.
25. De Kinderombudsman zal, zoals in [aanbeveling 21](#) wordt aanbevolen, een onafhankelijke Kinderrechtenmonitor opzetten. De Kinderrechtenmonitor zal de voortgang van Nederland op het terrein van kinderrechten meten en partijen inzichten geven om beleid en inzet scherper te bepalen.

College voor de rechten van de mens

26. Nederland krijgt in 2012 een nationaal mensenrechteninstituut. In november 2011 heeft de Eerste Kamer de wet, waarmee dit instituut wordt ingesteld, aangenomen. Het College voor de rechten van de mens (Engels: Netherlands Institute for Human Rights) wordt onafhankelijk en in overeenstemming met de Paris Principles opgericht. Naar verwachting zal het College voor de rechten van de mens in de tweede helft van 2012 zijn werkzaamheden starten.
27. Het College heeft tot doel in Nederland de rechten van de mens te beschermen, het bewustzijn van deze rechten te vergroten en de naleving van deze rechten te bevorderen. Het College doet dit onder meer door het doen van onderzoek, het rapporteren over de mensenrechtensituatie in Nederland, door structureel samen te werken met maatschappelijke organisaties en nationale, Europese en andere internationale instellingen die zich de bescherming aantrekken van een of meer rechten van en mens en door het aansporen tot:
- de ratificatie, implementatie en naleving van verdragen over de rechten van de mens en het aansporen tot de opheffing van voorbeholden bij zulke verdragen;
  - de implementatie en naleving van bindende besluiten van volkenrechtelijke organisaties over de rechten van de mens;
  - de naleving van Europese of internationale aanbevelingen over de rechten van de mens.
- Het college zal zijn taken, met uitzondering van de oordelende taken op het terrein van gelijke behandeling, ook uitvoeren op Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

Jeugdmonitor

28. De Jeugdmonitor is bedoeld om beleidsmakers, onderzoekers en andere geïnteresseerden te informeren over de situatie van de jeugd. De monitor bevat indicatoren en publicaties over jongeren van 0 tot 25 jaar op het brede terrein van jeugd.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft in opdracht van het Ministerie van VWS deze monitor ontwikkeld. Sinds eind 2007 is de website van de jeugdmonitor geopend³.

29. Op de website worden indicatoren en publicaties over jongeren in de leeftijd van 0 tot 25 jaar gepresenteerd. De volgende gebieden worden hierbij onderscheiden: jongeren en gezin, gezondheid en welzijn, onderwijs, arbeid en veiligheid en justitie. Behalve informatie op landelijk niveau, bevat de monitor ook informatie op regionaal niveau.
30. Omdat gemeenten op het terrein van het jeugdbeleid een steeds belangrijker rol spelen, zal de jeugdmonitor ook een instrument worden om ontwikkelingen op het gemeentelijk domein van het jeugdbeleid te volgen en te monitoren. Eind 2011 is de publicatie 'regionaal beeld van de jeugd 2011' gepubliceerd, waarin de situatie van de jeugd in de Nederlandse gemeenten is opgenomen.
31. De jeugdmonitor bevat geen informatie over seksuele uitbuiting en mensenhandel. Wel bevat de monitor gegevens over kindermishandeling en jeugdzorg. Ook het ministerie van Veiligheid en Justitie levert landelijke gegevens over jeugdcriminaliteit en veiligheidsgevoelens onder jongeren.

Verwijsindex Risicjongeren

32. In hoofdstuk 1A van de Wet op de jeugdzorg is de verwijsindex risicjongeren geborgd. De verwijsindex is een landelijk dekkend elektronisch systeem dat signalen over jeugdigen die bepaalde risico's lopen bij elkaar brengt. Zodoende worden professionals die deze jeugdigen hulp, zorg of bijsturing verlenen met elkaar in contact gebracht en kunnen zij vroegtijdige en onderlinge afstemming bewerkstelligen. De verwijsindex draagt bij aan gerichte en efficiënte aanpak van de problematiek van de betrokken jeugdigen.

Aanpak Kindermishandeling

33. In 2010 is, in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, de tweede Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen en jeugdigen uitgevoerd door onderzoekers van de Universiteit Leiden en TNO. De eerste prevalentiestudie werd gedaan in 2005. Net als in 2005 zijn er in 2010 twee onderzoeken uitgevoerd, één naar meldingen door beroepskrachten en bij het AMK en één onder scholieren. Onderzoekers constateren dat de aandacht voor kindermishandeling in de afgelopen jaren heeft geleid tot een toename in het aantal meldingen maar nog niet tot een merkbare daling in het aantal slachtoffers. Zie hoofdstuk V.I voor Nederlands' Aanpak Kindermishandeling.
34. Voor het nieuwe actieplan aanpak kindermishandeling 'Kinderen Veilig', 2012-2016 stellen de staatssecretaris van VWS en de minister van VenJ een Taskforce van ambassadeurs in. De ambassadeurs in de Taskforce zullen het actieplan kritisch volgen, specifieke thema's uit het actieplan hoog op de agenda houden en nieuwe kansrijke initiatieven stimuleren. De Taskforce zal in het eerste kwartaal van 2012 worden geïnstalleerd.
35. Conform het advies van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel wordt de taak van de NRM voor kinderpornografie uitgebreid naar het terrein van seksueel geweld tegen kinderen, inclusief kinderpornografie.
36. De komende jaren gaat de Inspectie Gezondheidszorg in de gehele gezondheidszorg controleren en handhaven of instellingen een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling hebben en of personeel geschoold is. Daarbij krijgt de GGZ-sector en dan met name de volwassenenpsychiatrie extra aandacht met het oog op volwassen patiënten die ook verantwoordelijk zijn voor kinderen.

---

³ <http://jeugdmonitor.cbs.nl/nl-NL/menu/home/default.htm>

B. Artikel 42 Bekendheid geven aan het Verdrag

37. De Nederlandse overheid heeft haar jaarlijkse financiële bijdrage aan het Kinderrechtencollectief voortgezet. Het Kinderrechtencollectief (KRC) is een coalitie van NGO's ter bevordering van de rechten van het kind in Nederland. Het KRC wordt gesubsidieerd voor activiteiten gericht op het bekend maken van (de inhoud van) het verdrag. Ze doen dit o.a. met behulp van de website www.kinderrechten.nl.
38. Overeenkomstig [aanbeveling 23 en 25](#) heeft het KRC, met bijdrage van de rijksoverheid, Kidzwise scholenprojecten voor jongeren en cursussen kinderrechten met voorlichtingsmateriaal ontwikkeld voor professionals in de jeugdzorg, in justitiële inrichtingen en mensen die werken met minderjarige vreemdelingen.
39. Het KRC maakt in 2012 een update van het Handboek Internationaal Jeugdrecht uit 2005. Het handboek geeft een uitgebreide toelichting voor de rechtspraak en jeugdbeleid op het IVRK en andere internationale regelgeving over de rechtspositie van minderjarigen. Het Centre for Children's Rights Amsterdam is in 2011 door het Rijk gevraagd om een overzicht en analyse te maken van relevante jurisprudentie met betrekking tot de toepassing van het IVRK sinds 2003.
40. Ter gelegenheid van het 20^e bestaansjaar van het IVRK in 2010 is in 2010 en 2011 de Leerstoel Jeugdrecht aan de Universiteit van Leiden met gelden van de Rijksoverheid ondersteund. Er wordt voor de ontwikkeling van wetenschappelijke kennis over het jeugdrecht en kinderrechten in Nederland nauw samengewerkt met onder andere de Kinderombudsman en het Kinderrechtenhuis in Leiden.
41. In mei 2010 heeft het Kinderrechtenhuis in Leiden haar deuren geopend. Het Kinderrechtenhuis is een particulier initiatief van de Stichting Utopa. Het Kinderrechtenhuis is een kenniscentrum voor kinderrechten waar diverse kinderrechtenorganisaties gevestigd zijn zoals bijvoorbeeld het secretariaat van het Kinderrechtencollectief. In het Kinderrechtenhuis worden activiteiten en evenementen rond kinderrechten georganiseerd. In 2010 zijn door het Ministerie van VWS diverse activiteiten gefinancierd, zoals een workshop om het Kinderrechtenhuis te presenteren en Young Child Rights Advocates, een uitwisselingsprogramma tussen tien internationale jongeren die hebben aangetoond dat ze op buitengewoon moedige wijze opkomen voor de rechten van kinderen.
42. Met behulp van de Rijksoverheid zijn de afgelopen jaren de Internationale Kindervredesprijs en Kleine Prinsjesdag mogelijk gemaakt. Dit zijn initiatieven van Stichting KidsRights en UNICEF om de aandacht voor kinderrechten te vergroten.

C. Artikel 44 lid 6 Beschikbaarheid van de rapporten

43. Het derde periodieke rapport over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind is breed verspreid. Het rapport kent een gedrukte versie, zowel in het Nederlands als het Engels. De integrale tekst van de rapportage staat op voornoemde website over kinderrechten, de website van de Rijksoverheid en de website voor officiële bekendmakingen van overheidsinformatie. Ook dit vierde rapport komt weer zowel in gedrukte vorm als digitaal beschikbaar.

II. DEFINITIE VAN HET BEGRIIP 'KIND'

Artikel 1

44. Voor de definitie van het begrip 'kind' wordt verwezen naar het gestelde in het eerste Nederlandse rapport.

III. ALGEMENE BEGINSELEN

A. Artikel 2 Non-discriminatie

45. Een belangrijke ontwikkeling op het gebied van non-discriminatie sinds de laatste rapportage, is de inwerkingtreding van de Wet gemeentelijke Antidiscriminatievoorzieningen (Wet ADV) in 2009. Deze wet verplicht gemeenten om ervoor te zorgen dat elke burger in geval van discriminatie bijstand kan krijgen bij een ADV bij hem of haar in de buurt. Deze wet heeft ervoor gezorgd dat iedere burger in zijn of haar eigen leefomgeving terecht kan om op een laagdrempelige manier (vermeende) discriminatie te melden of om hulp en advies te ontvangen van een ADV. Deze antidiscriminatievoorzieningen hebben twee wettelijke taken: het bieden van bijstand bij klachten op het gebied van discriminatie en het registreren van deze klachten. De wet ADV wordt in 2012 geëvalueerd.
46. Conform aanbeveling 27 heeft in de zomer van 2009 de grootschalige landelijke voorlichtingscampagne "*Moet je je eigen ik verstoppen om geaccepteerd te worden?*" ('Do you have to hide yourself to be accepted?') plaatsgevonden om de meldingsbereidheid te vergroten. In 2009 zijn vanwege de campagne drie keer zoveel klachten binnengekomen bij de antidiscriminatievoorzieningen. In de zomer van 2010 is deze campagne herhaald.

B. Artikel 3 Belang van het Kind

47. Kinderen moeten gezond en veilig kunnen opgroeien, zich ontwikkelen en meedoen aan onze samenleving. Dit kernprincipe van het IVRK ligt aan de basis van het Nederlandse jeugdbeleid. Het belang van het kind is het vertrekpunt. Via het onderwijs, jeugdparticipatie en andere voorzieningen stimuleren we dat kinderen en jongeren hun talenten ontwikkelen en participeren in de samenleving. Elk kind heeft het recht om bij zijn ouders op te groeien of om contact te houden met beide ouders wanneer het van een of van beiden gescheiden leeft.
48. Ouders zijn primair verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kinderen. Problemen daarbij moeten zij zo veel mogelijk met ondersteuning vanuit hun eigen omgeving oplossen. De meeste ouders en kinderen slagen hier goed in. Maar als kinderen zorg nodig hebben, moet deze adequaat en tijdig worden geleverd via de Centra van Jeugd en Gezin en andere zorgvoorzieningen voor jeugd. De rol van de overheid is ook het beschermen van kinderen tegen elke vorm van discriminatie en mishandeling door ouders of derden. Kinderen die in hun ontwikkeling worden bedreigd moeten zorg krijgen en indien nodig in bescherming worden genomen met het instrumentarium van jeugdzorg en jeugdbescherming.

In de Jeugdzorg en jeugdbescherming

49. Zoals genoemd in de derde rapportage hebben het Kinderrechtenverdrag en de conclusies en aanbevelingen van het VN-Kinderrechtencomité tot gevolg gehad dat het belang van het kind meer gewicht in de schaal legt bij afwegingen waar kinderen bij betrokken zijn.

50. Ouders hebben het recht en de plicht hun kinderen te verzorgen en op te voeden op een wijze die zij aangewezen achten. De overheid mag niet ongefundeerd ingrijpen in het gezin. Anderzijds heeft een kind het recht op welzijn, ontwikkeling en vrijwaring van mishandeling. Indien er sprake is van opvoed- en opgroei problemen die de ontwikkeling van het kind bedreigen en de ouders de aangeboden ondersteuning weigeren, is de overheid verplicht om – in het belang van het kind – een kindbeschermingsmaatregel te treffen als kader voor de noodzakelijke ondersteuning aan ouders en kind.
51. Bij de Eerste Kamer is in 2011 het wetsvoorstel herziening kindbeschermingsmaatregelen aanhangig dat op de voet van het IVRK het recht van het kind op een gezonde en evenwichtige ontwikkeling en groei naar zelfstandigheid centraal stelt.

In het Strafrecht

52. Het is van groot belang dat ouders betrokken worden bij het geven van een reactie op het strafbare gedrag van hun kind. Op basis van artikel 490Sv juncto 50 Sv hebben ouders toegang tot hun kind zodra dat is aangehouden door de politie. Per 1 januari 2011 is artikel 496a Sv aan de wet toegevoegd. Dit artikel stelt de aanwezigheid van beide ouders bij de strafzitting van hun kind verplicht. De kinderrechter kan een bevel tot medebrenging van de ouders gelasten als zij niet aanwezig zijn bij de zitting. Indien de aanwezigheid van één of beide ouders niet in het belang van de jeugdige wordt geacht, kan de rechter afzien van de verschijningsplicht van de ouders.
53. Per 1 februari 2008 is de Wet gedragsbeïnvloeding jeugdigen in werking getreden. Tot oktober 2010 is de gedragsbeïnvloedende maatregel 180 maal opgelegd. Elke gedragsbeïnvloedende maatregel bevat een op het kind afgestemd programma. In veel gevallen worden ook de ouders daarbij betrokken. Zowel de Raad voor de Kinderbescherming als de jeugdreclassering zijn betrokken bij het opstellen van het programma. Hiermee heeft de rechter een gedegen instrument gekregen om ook bij de strafrechtelijke reactie op norm overschrijdend gedrag, nadrukkelijk aan een zorgbehoefte van het kind te voldoen. De maatregel is gericht op de heropvoeding van de jeugdige, zonder dat daarbij sprake is van vrijheidsbeneming. Het programma kan onder andere bestaan uit (erkende) gedragsinterventies, (jeugd)psychiatrische zorg, geïndiceerde jeugdzorg en verslavingszorg.
54. De jeugdreclassering draagt zorg voor de begeleiding van het kind tijdens de looptijd van de gedragsmaatregel en rapporteert aan het openbaar ministerie indien het kind de verplichtingen uit het programma niet nakomt. Het openbaar ministerie kan in dat geval beslissen de gedragsmaatregel om te zetten in vervangende jeugddetentie.

Overig

55. Het is in het belang van een kind dat het, ook na scheiding van zijn ouders, contact heeft met beide ouders en dat de ouders zich gezamenlijk verantwoordelijk blijven voelen voor zijn verzorging, opvoeding en ontwikkeling. Goede afspraken bij de scheiding kunnen voorkomen dat er later onnodige conflicten ontstaan. Om deze reden is op 1 april 2009 de Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding in werking getreden. De wet beoogt een bijdrage te leveren aan het verminderen van de (echt)scheidings- en omgangsproblematiek.
56. Met bovenstaande wordt naar de mening van de Nederlandse overheid gehandeld in de geest van de [aanbevelingen 28 en 29](#) van uw Comité.

In het vreemdelingenbeleid

57. Kinderen zijn een kwetsbare groep. Mede daarom wordt in het vreemdelingenbeleid rekening gehouden met de belangen en rechten van kinderen. In de uitvoering van het vreemdelingenbeleid is sprake van individuele beslissingen. De belangen van het kind worden in deze individuele beslissing meegewogen. Dit komt onder andere tot uitdrukking in de belangenafweging die wordt gemaakt in het kader van artikel 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM). Indien er een voornemen bestaat een aanvraag tot verlening of verlenging van een verblijfsvergunning af te wijzen, vindt een toets aan artikel 8 EVRM plaats, voor zover er een beroep op dat artikel is gedaan of de feiten en omstandigheden daar aanleiding toe geven.
58. Als sprake is van gezinsleven met minderjarige kinderen, dan worden in de belangenafweging enkele aspecten betrokken die specifiek zijn voor het minderjarige kind. Deze aspecten zijn: de duur van het legale verblijf in Nederland, de leeftijd van het kind, de banden van het kind met Nederland, de banden die het in Nederland wonende kind met het land van herkomst heeft en eventuele andere bijzondere omstandigheden. Naast het EVRM spelen ook andere internationale verdragen een rol in deze afweging. Naar aanleiding van een rechterlijke uitspraak krijgen uitgeprocedeerde gezinnen met minderjarige kinderen sinds juli 2010 onderdak totdat de terugkeer naar het land van herkomst kan worden gerealiseerd. Medio 2011 zijn voor deze gezinnen twee "gezinslocaties" ingericht waar aan de terugkeer naar het land van herkomst wordt gewerkt.
59. Vanuit de maatschappij en politiek klinkt de wens om beleid te maken om kinderen die langer dan 5 (8 jaar wordt ook genoemd) in Nederland verblijven, een verblijfsvergunning te verlenen. Dit, omdat zij zodanig geworteld zijn in de Nederlandse samenleving dat van hen niet meer gevergd kan worden terug te keren. Het Nederlandse kabinet is hiervan geen voorstander. Voorkomen moet worden dat vreemdelingen die zijn uitgeprocedeed en wiens aanvragen zijn getoetst aan de relevante regelgeving en mensenrechtenverdragen, hun verblijf in Nederland rekken teneinde alsnog rechtmatig verblijf te verkrijgen.

C. Artikel 6 Recht op leven en ontwikkeling

Levensbeëindiging bij pasgeborenen en euthanasie bij kinderen

60. Nederland staat op het standpunt dat regelgeving en procedures met betrekking tot levensbeëindiging van ondraaglijk en uitzichtloos lijdende pasgeborenen zorgvuldig dienen te worden geëvalueerd en indien nodig moeten worden herzien. In het najaar van 2010 is daarom opdracht gegeven tot een evaluatie van de procedure van melding en toetsing van levensbeëindiging bij pasgeborenen. De resultaten worden naar verwachting in het voorjaar van 2013 gepubliceerd. Dit in antwoord op [aanbeveling 31 A](#).
61. In reactie op [aanbevelingen 31B en 31C](#) om de toetsing van de euthanasiepraktijk te versterken en het niet-melden van gevallen te voorkomen zijn drie aspecten in het bijzonder van belang: evaluatie van de wet, transparantie en consultatie van een onafhankelijk arts. In Nederland worden vijfjaarlijkse, wetenschappelijke evaluaties uitgevoerd of de doelen van de wet worden behaald. De lopende evaluatie wordt medio 2012 afgerond en richt zich onder meer op de meldingsbereidheid. De aanbevelingen uit het eindrapport kunnen aanleiding vormen voor verbeteringen. Wanneer de evaluatie beschikbaar is kan ook aanvullende informatie worden gegeven over de toepassing van de wet- en regelgeving.

62. De reeds hoge meldingsbereidheid wordt verder gestimuleerd door transparantie. De publicatie van het jaarverslag van de toetsingscommissies en de online publicatie van oordelen zorgt er voor dat artsen inzicht kunnen krijgen in de wijze waarop de toetsing van een melding plaatsvindt.
63. De consultatie van de onafhankelijke arts is een belangrijke waarborg voor zorgvuldigheid. Om de kwaliteit van de consultatie te garanderen leidt in Nederland de artsenfederatie KNMG huisartsen en medisch specialisten op. Het zo genaamde SCEN-programma (Steun en Consultatie bij Euthanasie in Nederland) zorgt tevens voor intervisie, bij- en nascholing.
64. Het inwilligen van een verzoek om levensbeëindiging of hulp bij zelfdoding is voor een arts zowel in emotionele als in juridische zin zeer belastend. Artsen zullen zich er dan ook terdege vergewissen van de vrijwilligheid en weloverwogenheid bij de patiënt. Het beoordelen van een verzoek om levensbeëindiging begint bij het beoordelen van de weloverwogenheid van het verzoek. Dit zijn uitdrukkelijke zorgvuldigheidscriteria van de wet. De psychologische toestand maakt daar onderdeel van uit.
65. Bij verzoeken van minderjarigen geldt per leeftijdscategorie een ander toestemmingsregime: bij wilsbekwame twaalf- tot zestienjarigen is zowel de toestemming van de minderjarige als van de ouders of voogd noodzakelijk. Voor zestien- en zeventienjarigen is toestemming van de ouders of voogd niet vereist, maar zij moeten wel in de besluitvorming worden betrokken.

Medisch-wetenschappelijk onderzoek met minderjarigen

66. In Nederland is medisch-wetenschappelijk onderzoek met minderjarigen als de minderjarige deelnemers zelf geen baat kunnen hebben, slechts geoorloofd als de risico's verwaarloosbaar zijn en de bezwaren minimaal. Gebleken is dat deze eis een belemmering vormt voor bepaalde vroege stadia van onderzoek. Een commissie, onder voorzitterschap van prof mr J.E. Doek, heeft geadviseerd deze belemmering, die de Wet medisch-wetenschappelijk onderzoek met mensen (WMO) bevat, op te heffen. Dit advies wordt gevolgd. De WMO zal worden gewijzigd en voor al het onderzoek met kinderen aansluiten bij de Europese regelgeving voor klinische trials met geneesmiddelen. In 2012 zal een wetsvoorstel ter wijziging van de WMO bij het parlement worden ingediend.

D. Artikel 12 Rekening houden met de mening van kinderen

Jongerenparticipatie

67. De invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) in 2007 heeft gemeenten (in plaats van de rijksoverheid) verantwoordelijk gemaakt voor diverse zaken die de jeugd direct raken. Het gaat onder meer om zaken als welzijn, preventief jeugdbeleid en vrijwillige inzet. De wet verplicht gemeenten ook burgers, dus ook de jonge burgers, te betrekken bij het opzetten van lokaal beleid. Bestuurders en maatschappelijke organisaties bepalen samen met burgers hoe zij dit doen.
68. NJR (de Nationale Jeugd Raad), een koepel van ongeveer dertig jeugdorganisaties, krijgt conform [aanbeveling 35](#) een instellingssubsidie van VWS om de jeugd landelijk een stem te geven en te zorgen voor meer jeugdparticipatie op lokaal niveau. Alles gebeurt zoveel mogelijk voor en door jongeren. NJR richt zich met name op jongeren van 12 jaar en ouder.

69. NJR organiseert jaarlijks het Nationaal Jeugddebate, een debat tussen jongeren en landelijke politici in het nationale parlement. Dit debat wordt vanaf 2011 structureel gefinancierd door het rijk. In 2009 was de stad Rotterdam de eerste Europese Jongerenhoofdstad onder de naam Your World. Gedurende dat jaar is er geïnvesteerd (mede door het rijk) in jongerenparticipatie, talentontwikkeling, diversiteit en de verbinding tussen jong en oud. NJR speelt een grote rol in het verspreiden van alle goede voorbeelden die dat jaar heeft opgeleverd over Nederlandse gemeenten. NJR ontvangt hiervoor middelen voor de jaren 2010 en 2011.
70. De Jong Lokaal Bokaal is de prijs voor de gemeente die het beste vorm geeft aan jongerenparticipatie en positief jeugdbeleid. Positief jeugdbeleid is het lokale jeugdbeleid dat zich richt op het stimuleren, verbeteren en versterken van de mogelijkheden in de leefomgeving die de normale ontwikkeling van kinderen en jongeren optimaal maakt, zonder te problematiseren. NJR ontvangt voor de jaren 2008 t/m 2012 hiervoor een subsidie.
71. Tussen 2008 en 2010 heeft NJR een trainerspool ontwikkeld op basis van subsidie van het rijk waarmee een groep jonge trainers is opgeleid die weer leeftijdgenoten kan opleiden en beschikt over relevante kennis, vaardigheden en ervaring. Hiermee komt het principe van *peereducation* mooi tot zijn recht.
72. Elk voor- en najaar overlegt NJR met de verantwoordelijke bewindspersoon voor jeugdbeleid. Ook op ambtelijk niveau wordt met regelmaat met NJR overleg gevoerd en advies gevraagd. NJR speelt momenteel bijvoorbeeld een rol in de oriëntatie en visieontwikkeling op de vorm en inrichting van het herdenken van de Tweede Wereldoorlog. In de zomer van 2011 brachten zeven Poolse jongeren en hun leraar uit Wlodawa, nabij het voormalige vernietigingskamp Sobibór, een bezoek aan Nederlandse jongeren om ideeën uit te wisselen over het herdenken van WOII en betrokkenheid van de jeugd daarbij. Landelijke politieke jongerenorganisaties krijgen via hun politieke partijen subsidiegeld. Deze organisaties zorgen onder meer voor beïnvloeding van de partijen en voor rekrutering en vorming van jong talent.
73. NJR kent jongerenvertegenwoordigers die internationale onderwerpen bij de Nederlandse jeugd onder de aandacht brengen en zij vertegenwoordigen de Nederlandse jeugd bij de EU, de Raad van Europa en de VN. Deze activiteit wordt structureel bekostigd door de rijksoverheid.
74. De rijksoverheid richt zich samen met NJR en NJi op een zogenaamde 'structurele dialoog' om veldorganisaties, gemeenten en jongeren continu te betrekken bij de uitvoering van de Europese strategie in Nederland voor de komende jaren.
75. Vanaf oktober 2004 t/m 2006 kende VWS een tijdelijke stimuleringsregeling vrijwilligerswerk voor en door jeugd. Hiermee zijn 27 projecten van 22 organisaties toegekend. In de jaren 2007 en 2008 is er nogmaals een dergelijke tijdelijke regeling geweest, hiermee zijn 23 projecten van 19 organisaties toegekend. De stimuleringsregeling was bedoeld om actief burgerschap van jongeren te bevorderen.
76. Van 2009 tot en met 2011 loopt het programma Vrijwillige inzet voor en door jeugd en gezin. Het wordt gefinancierd door het ministerie van VWS. In dit programma dat wordt uitgevoerd door ZonMw, wordt samengewerkt met MOVISIE en het Nederlands Jeugdinstituut. Het programma beoogt het samenleven en actief burgerschap rondom opvoeden en opgroeien een impuls te geven. Dit wordt ook wel genoemd: het versterken van de pedagogische civil society.

77. Een belangrijk instrument dat is gereed gekomen is de Kwaliteitsmeter Jongerenparticipatie Gemeenten: een instrument dat de kwaliteit van participatie van jongeren meet. Zie <http://www.be-involved.nl/de-kwaliteitsmeter-jongerenparticipatie-gemeenten>. Deze Kwaliteitsmeter heeft tot doel een betrouwbaar inzicht te geven in de mate van invloed van jongeren op, hun inspraak in, en hun initiatief ten aanzien van gemeentelijk beleid. Een gemeente kan hiermee achterhalen hoe het staat met de mogelijkheden van jongeren om mee te denken en mee te beslissen op lokaal niveau en waarom jongeren wel of niet participeren. Vanuit de Wmo zijn gemeenten verplicht om burgers, en dus ook jongeren, te betrekken bij het lokale beleid.
78. Met de Kwaliteitsmeter Jongerenparticipatie kunnen gemeenten bovendien achterhalen welke opties er zijn om participatie te bevorderen. Tweederde van de gemeenten geeft jongeren inspraak op het beleid, of stimuleren jongeren om zelf met ideeën of initiatieven te komen. Jeugdparticipatie lijkt op een redelijk niveau doorgedrongen binnen Nederlandse gemeenten. De meter is ontwikkeld door Stichting Alexander en het Verwey-Jonker Instituut met middelen van o.a. een aantal gemeenten en de rijksoverheid.

De mening in beleid rond de leefomgeving

79. Zoals hierboven is aangegeven maakt de Wmo gemeenten verantwoordelijk om jeugd te betrekken bij zaken die hen raakt. Dat geldt ook voor hun directe leefomgeving. In 2010 heeft, georganiseerd door het Netwerk Child Friendly Cities en de Rijksoverheid, een nieuwe verkiezing kind- en gezinsvriendelijke initiatieven plaatsgevonden. De vorige verkiezing (2005) was een groot succes, en de inspiratiebundel, die naar aanleiding daarvan is gemaakt, wordt nog altijd veelvuldig door gemeenten gebruikt. Ook de verkiezing van 2011 heeft weer een bundel opgeleverd met zowel een inhoudelijk denkkader als inspirerende, goede voorbeelden. Deze bundel is aan alle gemeenten toegestuurd.
80. Jantje Beton, belangenbehartiger voor kinderen om de belemmeringen voor spelen weg te nemen en NUSO, de organisatie voor Speeltuinwerk in Nederland ontvingen in 2009 en 2010 subsidie van de Rijksoverheid ten behoeve van de buitenspeelruimte van kinderen.

Inspraak in de Jeugdzorg

81. Het Landelijk Cliëntenforum (LCFJ) vertegenwoordigt cliënten in de jeugdzorg, waaronder een aantal jongerenraden. HET LCFJ heeft recent haar website vernieuwd met afzonderlijke ingangen voor ouders en jongeren. Daarbij wordt per onderwerp informatie voor jongeren gegeven, waaronder specifiek over jongerenparticipatie. Het LCFJ heeft samen met Q4C kwaliteitsstandaarden jeugdzorg ontwikkeld waarbij jongeren instellingen zelf kunnen toetsen en in gesprek kunnen gaan met de instellingen over verbeteringen.
82. Elk bureau jeugdzorg en elke zorgaanbieder in de jeugdzorg moet op basis van de Wet op de jeugdzorg een cliëntenraad hebben. Daarin kunnen jongeren meepraten over de organisatie. Soms hebben de organisaties een aparte jongerenraad ingesteld als cliëntenraad voor de jongeren zelf. De cliëntenraad kan over een breed scala van onderwerpen inspraak uitoefenen.

Klachtrecht en Juridisch hulp voor jongeren

De Kindertelefoon

83. De Kindertelefoon is een telefonische hulpdienst voor kinderen en jongeren vanaf 8 jaar. Bij de Kindertelefoon kunnen kinderen en jongeren op anonieme wijze hulp, advies en informatie krijgen over allerlei onderwerpen. Zo nodig worden kinderen en jongeren doorverwezen naar hulpverlenende instanties.

Vanaf 1 januari 2009 is naast het bellen met een vast toestel ook het bellen met een mobiele telefoon gratis geworden. Het ministerie van VWS heeft hier vanaf 2009 middelen voor beschikbaar gesteld. Met mobiel bellen kunnen jongeren zelf bepalen waar ze bellen. Dat komt de vertrouwelijkheid ten goede. Daar komt bij dat het aantal vaste telefoonlijnen en telefooncellen afneemt.

Klachtrecht in de jeugdzorg

84. Elke zorgaanbieder en bureau jeugdzorg moet een regeling treffen voor de behandeling van klachten. Hiervoor moet een onafhankelijke klachtencommissie worden ingesteld. Een jongere of zijn ouders kunnen zo klagen over gedragingen van personeel van de instelling. Bij het formuleren en inbrengen van de klacht kan men gratis advies krijgen van een vertrouwenspersoon.
85. Door de Nationale ombudsman is in 2010 samen met een aantal bureaus jeugdzorg een handreiking "Goede klachtbehandeling in de jeugdzorg" opgesteld. Het is de bedoeling dat op deze wijze bij alle bureaus jeugdzorg een goede en gelijke klachtafhandeling plaatsvindt.

Rechtsbijstand aan minderjarigen tijdens politieverhoren

86. Er wordt hierbij verwezen naar de rapportage bij onderdeel VIII.Bi.

Vergoedingen voor bijstand in mediation

87. In 2009 is een wettelijke regeling ingevoerd voor de vergoeding van mediationbijstand aan rechtzoekenden. Hierdoor is de toegang tot een mediator aanzienlijk laagdrempeliger geworden voor rechtzoekenden die onder het bereik van de Wet op de rechtsbijstand vallen. In een zeer groot deel van de gevallen wordt mediation toegepast in echtscheidingszaken. Daarbij komen onder meer zaken aan de orde die van belang zijn voor kinderen van gehuwde (ex-)partners. Daarbij valt te denken aan zaken als het zorgvuldig regelen van kinderalimentatie en omgangsregelingen. Langs deze weg profiteren ook kinderen dus van de verbeterde toegang tot mediators.

Rechtsbijstand bij Internationale kinderontvoering

88. Het Wetsvoorstel Internationale kinderontvoering⁴ strekt tot verbetering van de positie van de direct betrokkenen in zaken van internationale kinderontvoering. Het wetsvoorstel ligt in 2011 bij de Eerste Kamer. Voorgesteld wordt om de bevoegdheid van de Centrale autoriteit om de verzoeker in procedures op grond van de kinderontvoeringsverdragen in rechte te vertegenwoordigen af te schaffen. Zie hierover uitgebreider onder onderdeel V.H.

IV. BURGERLIJKE RECHTEN EN VRIJHEDEN

A. Artikel 7 Naam en Nationaliteit

Wijzigen naam

89. Met ingang van 1 september 2011 bedraagt het recht dat verschuldigd is om de naam van een minderjarige te wijzigen €835, -. De verhoging is ingevoerd vanwege het uitgangspunt dat diensten van de overheid kostendekkend moeten worden uitgevoerd (Stb.2011, 385).

---

⁴ Kamerstukken II, 2009/10, 32.358, nr. 2.

Naamskeuze bij geboorte of op later moment

90. Bij Wet van 9 oktober 2008 tot wijziging van enige bepalingen van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het geregistreerd partnerschap, de geslachtsnaam en het verkrijgen van gezamenlijk gezag (Stb. 2008, 410) is artikel 5, tweede lid, van Boek 1 BW aangepast, in die zin dat als een kind buiten huwelijk is geboren en door de vader erkend, de ouders ter gelegenheid van de voltrekking van hun huwelijk of van de registratie van hun partnerschap alsnog gezamenlijk verklaren, dat hun kind voortaan de geslachtsnaam van de andere ouder zal hebben. Verder is in het vierde lid bepaald dat de mogelijkheid van naamskeuze tevens geldt voor een ouder en zijn echtgenoot of geregistreerde partner die niet de ouder is, die van rechtswege gezamenlijk het gezag als bedoeld in artikel 253sa over het kind zullen uitoefenen of uitoefenen.

Afstamming

91. Sinds de vorige rapportage kan worden gemeld dat de Stichting Donorgegevens Kunstmatige Bevruchting haar wettelijke taken naar behoren uitvoert en zich inspant, waar mogelijk, donorkinderen en donoren met professionele begeleiding met elkaar in contact te brengen. Daarnaast zal de Wet Donorgegevens Kunstmatige Bevruchting in 2011 en 2012 geëvalueerd worden. Aandachtspunten hierbij zijn de werking van de wet en de huidige praktijk. Binnen dit laatste onderwerp zullen aan bod komen: maatschappelijke effecten, beleid van de klinieken, internationale aspecten en ethische vraagstukken. De evaluatie zal medio 2012 voltooid zijn.

Verkrijging van nationaliteit door minderjarigen

92. Een kind krijgt in Nederland in de eerste plaats van rechtswege de Nederlandse nationaliteit als het geboren wordt als kind van een Nederlandse vader of moeder. De ouder moet dan op het moment van de geboorte van het kind Nederlander zijn, dan wel voordien als Nederlander zijn overleden. Ook het kind dat in Nederland, Aruba, Curaçao of Sint Maarten bij rechterlijke uitspraak is geadopteerd, indien het kind op de dag van de uitspraak in eerste aanleg minderjarig was en tenminste één van de adoptieouders op die dag Nederlander was verkrijgt het Nederlanderschap, op de eerste dag na een periode van drie maanden na de uitspraak.
93. Daarnaast kent Nederland de derdegeneratie regel: Nederlander is het kind van een vader of moeder die ten tijde van de geboorte van het kind zijn of haar hoofdverblijf heeft in Nederland, Aruba, Curaçao of Sint Maarten en die zelf geboren is als kind van een vader of moeder die ten tijde van zijn of haar geboorte in één van de landen hoofdverblijf had, mits het kind ten tijde van zijn geboorte zijn hoofdverblijf heeft in Nederland, Aruba, Curaçao of Sint Maarten.
94. De minderjarige vreemdeling die door een Nederlander is erkend of door wettiging het kind van een Nederlander is geworden kan het Nederlanderschap door bevestiging van een daartoe strekkende aanvraag verkrijgen. Sedert 1 maart 2009 geldt dat de minderjarige vreemdeling die na zijn geboorte en vóór de leeftijd van zeven jaar door een Nederlander wordt erkend van rechtswege Nederlander wordt. Ook de minderjarige vreemdeling die zonder erkenning door wettiging het kind wordt van een Nederlander wordt Nederlander, ongeacht de leeftijd.
95. En tenslotte zal ook de minderjarige vreemdeling die erkend wordt door een Nederlander die binnen één jaar na de erkenning zijn verwekkerschap aantoonst, van rechtswege Nederlander worden, eveneens ongeacht zijn leeftijd. Het verwekkerschap dient aangetoond te worden met behulp van een DNA-test.

Met deze wijziging wordt recht gedaan aan het gevoel dat het maken van een onderscheid tussen erkenningen voor, bij of direct na de geboorte ongewenst is, terwijl door de voorgeschreven DNA-test bij de erkenning van oudere kinderen het gevaar van schijnerkenningen wordt beperkt.

96. Met een andere wijziging van de Rijkswet op het Nederlanderschap, die op 1 oktober 2010 in werking is getreden, is een optie op verkrijging van de Nederlandse nationaliteit verschaft aan degenen die voor 1 januari 1985 zijn geboren uit een Nederlandse moeder en een niet-Nederlandse vader (Stb. 2010, 242). De nieuwe regeling beoogt deze historische ongelijke behandeling van mannen en vrouwen in het nationaliteitsrecht beoogt te corrigeren. Nederland heeft verder ingestemd met de Aanbeveling van het Comité van Ministers van de Raad van Europa over de nationaliteit van kinderen. In een later stadium zal worden bezien in hoeverre het nodig is de Nederlandse wetgeving daarop aan te passen.

B. Artikel 8   Recht op behoud / herstel identiteit

97. Een belangrijk uitgangspunt van Nederland is dat 'niet afkomst, maar toekomst telt'. Dit houdt in dat er geen beleid meer wordt gevoerd op basis van herkomst. Integratie zal dan ook niet meer door specifiek beleid, gericht op afzonderlijke groepen, worden gerealiseerd, maar door algemene maatregelen die uitgaan van de verantwoordelijkheid van betrokkenen en van maatschappelijke instellingen. Het generieke beleid moet effectief zijn voor iedereen, dus ook voor migranten. Specifieke problemen moeten via reguliere instanties en reguliere maatregelen worden aangepakt. Of het nu gaat om vergroting van de arbeidsdeelname, verbetering van de taalbeheersing of het terugdringen van schooluitval, de overlast en criminaliteit. Het kabinet geeft gemeenten met de decentralisatie van de jeugdzorg en ander beleid op het gebied van onderwijs, werk en inkomen meer mogelijkheden voor maatwerk binnen het reguliere beleid. Het kabinet verwacht dat hierdoor ook migrantenjongeren meer kansen op participatie worden geboden.

C. Artikel 13   Vrijheid van meningsuiting

98. Vrijheid van meningsuiting is gecodificeerd in artikel 7 van de Nederlandse Grondwet (zie paragrafen 85 en 86 van het initiële rapport). Voorts is vrijheid van meningsuiting gecodificeerd in mensenrechtenverdragen waarbij Nederland partij is, zoals het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) en het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR).
99. In dit verband is artikel 10 van het EVRM in het bijzonder van belang. Ingevolge het eerste lid van die verdragsbepaling heeft een ieder het recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of te verstrekken, zonder inmenging van enig openbaar gezag en ongeacht grenzen. De vrijheid van meningsuiting zoals vastgelegd in deze verdragsbepaling kan slechts worden beperkt indien is voldaan aan de eisen van artikel 10, tweede lid, van het EVRM.

D. Artikel 17 onder c Toegang tot informatie

Omroep en kinderen

100. De publieke omroep moet wettelijk alle groepen in de samenleving bedienen, inclusief kinderen en jongeren. Sinds 2000 hebben kinderen hun eigen televisiezender binnen de publieke omroep. Op de algemene kanalen van de publieke omroep is er sinds 2005 Z@ppelin voor kinderen van twee tot zes jaar en Z@PP voor de oudere kinderen van zes tot twaalf jaar. Z@pp en Z@ppelin zenden dagelijks van 7:00 tot 19:30 uur uit. Z@ppelin/Z@PP zendt daarnaast ook 24 uur per dag uit op het gelijknamige digitale themakanaal.
101. Z@PP en Z@ppelin hebben ook elk een eigen website, met het doel kinderen op een stimulerende manier bezig te laten zijn met de programma's die via de zender worden aangeboden. Kinderen vinden er acties, games, nieuws, informatie en filmpjes van de bijbehorende programma's. Op de websites wordt rekening gehouden met de online veiligheid van kinderen.
102. Kinderen hebben verder een ruim aanbod aan educatieve en informatieve programma's, waaronder een eigen dagelijkse nieuwsuitzending, het Jeugdjournaal, dat op schooldagen zelfs twee uitzendingen verzorgt. Het samenwerkingsverband van de publieke omroep, de Nederlandse Omroepstichting, is wettelijk verplicht om deze speciale nieuwsuitzendingen voor kinderen te maken. Speciaal voor programma's met een educatief karakter is er de NTR, die de wettelijke taak heeft educatieve programmering te verzorgen. Dat de kinderprogramma's van de publieke omroep van hoge kwaliteit zijn, blijkt wel uit het feit dat ze internationaal regelmatig in de prijzen vallen.

Leesbevordering

103. De Nederlandse overheid stimuleert het actief lezen bij de jeugd, het draagt immers bij aan de ontplooiing van de persoonlijkheid en de ontwikkeling van de geestelijke vermogens van het kind. Het programma dat zich daar op richt, wordt de komende jaren voortgezet. De betreffende budgetten blijven gehandhaafd.
104. In de periode 2010-2014 moeten gemeenten bezuinigen. In veel gevallen bezuinigen zij ook op de uitgaven aan openbare bibliotheken. Dit kan sluiting van bibliotheekfilialen of vermindering van het aantal openingsuren tot gevolg hebben. De indruk is dat deze bezuinigingen geen of vrijwel geen effect zullen hebben op het bereik van de openbare bibliotheken. Ook na doorvoering van de lokale bezuinigingen blijft de openbare bibliotheek in Nederland een goed gespreide voorziening, waar iedere inwoner gebruik van kan maken.

Media-educatie

105. De laatste jaren is er veel aandacht voor media-educatie en mediawijsheid. De overheid wil het verantwoord en bewust mediagebruik van kinderen bevorderen door hen goed toe te rusten, zodat zij enerzijds de kansen leren te gebruiken die media hun bieden, en anderzijds de risico's adequaat leren te hanteren. Daarnaast wil de overheid een veilig media-aanbod bevorderen.
106. In 2008 ging het mediawijsheid-expertisecentrum van start onder de naam Mediawijzer.net. Dit expertisecentrum wordt financieel gesteund door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Mediawijzer.net is een netwerkorganisatie, en heeft als doel om de mediawijsheid van burgers te vergroten. Kinderen en hun ouders vormen een belangrijke doelgroep.

107. In 2010 is een pilotproject gestart voor de ontwikkeling van een geschiktheidsinformatiesysteem met steun van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Dit systeem, met de naam Mediasm@rties, biedt een overzicht van kindermedia dat is afgestemd op de leeftijd van het kind. Ouders en kinderen kunnen er terecht voor informatie over de inhoud en geschiktheid van mediaproducten, zoals televisieprogramma's, (bioscoop)films, online games, videogames, apps en websites voor kinderen van anderhalf tot en met elf jaar.

Bescherming tegen schadelijke informatie

108. De audiovisuele media werken samen via het NICAM (Nederlands Instituut voor Classificatie van Audiovisuele Media) om audiovisuele producties een leeftijds- en inhoudsclassificatie mee te geven, voor televisie, bioscoop en dvd- en videodistributie. Zo zorgen de audiovisuele media zelf, in samenwerking met de overheid, voor de bescherming van de jeugd tegen schadelijk audiovisueel beeldmateriaal.
109. In 2009 is er een nieuwe leeftijdscategorie toegevoegd aan de al bestaande categorieën in de Kijkwijzer, namelijk voor programma's geschikt voor kinderen tot negen jaar. Voor computergames voert het NICAM het PEGI-systeem (Pan European Game Information) uit. De bescherming van jeugdigen tegen (uitwassen op) internet kan het beste gebeuren op Europees niveau.
110. De Kijkwijzer wordt binnen de Nederlandse mediasector breed gedragen en heeft inmiddels een grote naamsbekendheid opgebouwd; 95 procent van de ouders met kinderen tot 16 jaar was in 2009 bekend met Kijkwijzer en 92 procent van hen gaf aan de Kijkwijzer ook zelf te gebruiken.

Mediabehoefte taalminderheden / Fries

111. Het Uitvoeringsconvenant Friese Taal en Cultuur tussen de Ministers van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties enerzijds en de provincie Friesland anderzijds is bedoeld om de Friese taal en cultuur stevig te verankeren in de Nederlandse samenleving en bevat ook afspraken over het Friestalige media-aanbod. Zo moet de Nederlandse Publieke Omroep elk jaar verplicht 37 uren Friestalige programma's aanbieden op de landelijke publieke zenders, waaronder in ieder geval 16 uur schooltelevisie. De regionale publieke omroep Omrop Fryslân verzorgt daarnaast programma-aanbod in het Fries voor de eigen regio. Omrop Fryslân heeft een aparte afdeling voor de jeugd, die diverse kindertelevisie- en radioprogramma's verzorgt, en een eigen website heeft onder de naam tjek.nl.

Recht op inzage in en afschrift van bescheiden

112. Voor medische dossiers zoals het digitaal dossier van de jeugdgezondheidszorg hebben op grond van de Wet geneeskundige behandelingsovereenkomst en de Wet bescherming persoonsgegevens, ouders en kinderen recht op inzage, afschrift, correctie en verwijdering (van delen) van het dossier. Ouders hebben dit recht zelfstandig tot hun kind 12 jaar is. Vanaf die leeftijd heeft het kind deze rechten zelfstandig. De Wgbo geeft ouders en kinderen naast genoemde rechten ook het recht op aanvulling. Alleen voor het recht op correctie geldt dat de ouders het recht hebben tot het kind 16 jaar is, waarna het kind dit recht heeft.
113. De arts of verpleegkundige kan het recht van inzage, afschrift, correctie en verwijdering alleen weigeren als dat strijdig is met haar of zijn wettelijke zorgplicht voor het kind. De arts of verpleegkundige mag inzage bijvoorbeeld weigeren in het belang van de persoonlijke levenssfeer van het kind of een van de ouders, bijvoorbeeld bij echtscheiding.

Als ouders of kinderen bezwaar hebben tegen gebruik van het dossier, kunnen zij dit bespreken met de arts of verpleegkundige. Uitgangspunt is altijd het belang van het kind. Deze rechten zijn gelijk aan de rechten voor het papieren dossier.

E. Artikel 14 Vrijheid van gedachten, geweten en godsdienst

114. In Nederland heeft een ieder - dus kinderen en volwassenen - het recht op vrijheid van godsdienst en levensovertuiging. Het recht ligt vast in artikel 6 van de Nederlandse Grondwet (zie paragrafen 97 en 98 van het initiële rapport) en in mensenrechtenverdragen die Nederland heeft ondertekend. De vrijheid van godsdienst omvat niet alleen het hebben van een geloofsovertuiging, maar ook de mogelijkheid van geloofsovertuiging te veranderen en het zich naar geloofsovertuiging gedragen.
115. Gedragingen die rechtstreeks de godsdienstige overtuiging uitdrukken, worden tevens beschermd door het discriminatieverbod en het verbod van onderscheid op grond van godsdienst. Voorbeelden daarvan zijn in beginsel het dragen van bepaalde kledingstukken, zoals de hoofddoek door een moslimvrouw.
116. Het kabinet heeft in 2004 naar aanleiding van diverse debatten over deze en aanverwante vraagstukken in de Nederlandse politiek en samenleving een kabinetsnota uitgebracht (Nota grondrechten in een pluriforme samenleving, *Kamerstukken II*, 29 614, nr. 2). De inhoud van deze nota wordt nog steeds onderschreven door het kabinet. Dit kabinetsstandpunt was voor de Raad van Europa mede aanleiding om in 2007 deze problematiek van grondrechten in een pluriforme samenleving op te pakken.
117. De Raad heeft goede praktijkvoorbeelden met betrekking tot onder andere religieuze kledingstukken geïnterpreteerd, wat in 2009 heeft geresulteerd in het uitbrengen van een "Manual on the wearing of religious symbols in public areas" (by Malcolm D. Evans). Nederland was voorzitter van de werkgroep die de voorpublicatie voor deze handleiding tot stand heeft gebracht. Deze publicatie was voor het ministerie van BZK mede aanleiding om in december 2008 samen met de Raad van Europa de conferentie "Human rights in culturally diverse societies: challenges and perspectives" te organiseren.

F. Artikel 15 Vrijheid van vereniging

118. De nog relevante informatie staat in het initiële rapport.

G. Artikel 16 Privacy; recht op privé-leven

In de jeugdzorg

119. De in de derde rapportage beschreven regeling in de Wet op de jeugdzorg is nog steeds van kracht. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport zet in op de bewustwording bij en scholing van de hulpverleners met betrekking tot de genoemde zorgvuldige afweging. Zo heeft het ministerie recentelijk de handreiking 'Samenwerken in de jeugdketen' uitgegeven, waarin de zorgvuldige afweging helder en eenvoudig wordt uitgelegd en levert het ministerie inhoudelijke bijdragen aan trainingen en congressen over dit onderwerp.

In de gezondheidszorg

120. Voor de medische dossiers van de jeugdgezondheidszorg geldt op grond van de Wgbo dat uitsluitend artsen, verpleegkundigen en assistenten die werkzaam zijn in de jeugdgezondheidszorg het dossier mogen inzien. Het dossier van een kind is alleen toegankelijk voor de arts of verpleegkundige die het kind in zorg heeft. Ouders hebben recht op inzage tot hun kind 12 jaar is. Kinderen hebben recht op zelfstandige inzage vanaf 12 jaar. Ouders hebben dan geen inzagerecht meer, tenzij het kind daar toestemming voor geeft. In het belang van het kind en na toestemming van de ouder en/of het kind kunnen bevindingen uit het dossier worden gedeeld met andere artsen of verpleegkundigen.
121. Het Digitaal Dossier Jeugdgezondheidszorg wordt uitsluitend gebruikt binnen de jeugdgezondheidszorg. Het is dus niet toegankelijk voor huisartsen, ziekenhuizen, scholen, gemeenten, jeugdzorg, politie, justitie of andere personen en instanties. Ook niet als zij bij de zorg voor het kind betrokken zijn.

H. Artikel 37a Foltering of andere onmenselijke of vernederende behandeling of straf van kinderen

Kinderen en vrijheidsbenemende straffen en maatregelen

122. Kinderen die tot een vrijheidsbenemende straf of maatregel zijn veroordeeld, worden in beginsel geplaatst in een justitiële jeugdinrichting. De rechtspositie van deze kinderen is stevig wettelijk verankerd. De rechten van kinderen die een in justitiële jeugdinrichting verblijven, zijn neergelegd in de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen (Bjj) en regelgeving ter uitwerking daarvan, onder meer het Reglement justitiële jeugdinrichtingen (Rjj) en het Besluit tenuitvoerlegging jeugdstrafrecht 1994). Een wettelijk uitgangspunt van deze regeling is dat de tenuitvoerlegging van straf of maatregel in de jeugdinrichting ten dienste staat aan de opvoeding van de jeugdige (artikel 2 Bjj).
123. De genoemde wet⁵ en de genoemde uitvoeringsregelingen, zijn in de periode waarover hier wordt gerapporteerd ingrijpend herzien. Aanleiding was het rapport «Veiligheid in justitiële jeugdinrichtingen: opdracht met risico's» in september 2007. Hierin deden de Inspectie Jeugdzorg, de Inspectie voor de Gezondheidszorg, de Inspectie van het Onderwijs en de Inspectie voor de Sanctietoepassing gemeenschappelijk aanbevelingen tot verbetering van de veiligheid en kwaliteit in inrichtingen. De aanbevelingen hadden betrekking op de preventie en beheersing van agressie en geweld in de inrichtingen, het bejegeningsklimaat, opvoeding en behandeling, en de deskundigheid van het personeel.
124. Uit het eindrapport van de gezamenlijke inspecties, drie jaar na het rapport 'Veiligheid in justitiële jeugdinrichtingen: opdracht met risico's', blijkt dat alle justitiële jeugdinrichtingen beschikken over de voorwaarden om een veilig leef-, behandel- en werkklimaat te bieden. In géén van de justitiële jeugdinrichtingen is er nog sprake van een ernstig risico op de onderzochte leefgebieden⁶, aldus de gezamenlijke inspecties⁷. Enkele van de doorgevoerde wettelijke wijzigingen, worden hieronder kort uiteengezet:

⁵ Wet van 13 december 2010 tot wijziging van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen, het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in verband met de aanpassing van de tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende jeugdsancties, (Stb. 2010, 818), Kamerstukken 31 915. In werking treding per 1 juli 2011 (Stb. 2011, 296).

⁶ Vg. Kamerstukken I, 2010/11, 31 915, E, blz. 4

⁷ 'Veiligheid in justitiële jeugdinrichtingen: risico's aangepakt maar kwetsbaar' van de Inspectie jeugdzorg, de Inspectie van het Onderwijs, de Inspectie voor de Gezondheidszorg en de Inspectie voor de Sanctietoepassing, september 2010; www.inspectiejeugdzorg.nl.

Invoering van de pedagogische «time-out» maatregel

Met de invoering van de pedagogische “time-out” maatregel⁸ kan de jeugdige kortstondig uit de groep worden gezet of van deelname aan gemeenschappelijke activiteiten worden uitgesloten. Hiermee wordt beoogd te voorkomen dat een dergelijke kortdurende uitsluiting wordt gezien als ordemaatregel of disciplinaire straf.

Aanpassing van de bestemming van de justitiële jeugdinrichting; méér nadruk op behandeling van kinderen

Het verschil in bestemming tussen opvang- en behandelinrichtingen is vervallen. Dit biedt de inrichtingen meer flexibiliteit. Er wordt daarmee een situatie gecreëerd waarin alle jeugdinrichtingen in beginsel een behandeling, of vormen daarvan, kunnen aanbieden.

Herziening van de procedure van bemiddeling, beklag en beroep

In het Bjj⁹ worden voorschriften gegeven voor de procedure van bemiddeling, beklag en beroep door het kind. De beslissingen waartegen beklag en beroep kunnen worden ingesteld, staan in de wet. De bedoeling hiervan is het verhelderen van de beslissingen waartegen in ieder geval beklag openstaat. Dit komt de duidelijkheid van de regeling voor het kind ten goede. Om te voorkomen dat rechten van de jeugdige die niet zijn opgenomen in de opsomming van het artikel 65 Bjj worden geschonden, is voorzien in het opnemen van een algemene restcategorie. Tenslotte wordt standaard een bemiddelingsprocedure gevolgd voordat een klacht als klacht in behandeling wordt genomen.

Invoering ITA

Met de nieuwe wet is ook voorzien in een basis voor de (reeds bestaande) bijzondere afdelingen voor individuele trajectbegeleiding (ITA). Aan jeugdigen die in groepsverband wegens ernstige gedragsproblematiek moeilijk te handhaven zijn, kan in deze afdelingen individuele aandacht worden besteed. Het is de specifieke problematiek van de jeugdige die aanleiding geeft tot plaatsing op een dergelijke afdeling. Daarbij kan worden gedacht aan bijvoorbeeld specifieke therapieën gericht op de beheersing van agressie. Reden voor bijzondere voorziening, is dat in het verleden voor behandeling op de groep minder geschikte jeugdigen veelvuldig werden overgeplaatst. Een dergelijke herhaalde overplaatsing wordt echter in hoge mate onwenselijk geacht.

Verplichte nazorg na een verblijf in een justitiële jeugdinrichting

Bij de PIJ-maatregel¹⁰ en bij jeugddetentie volgt een periode van verplichte nazorg. Bij jeugdigen met jeugddetentie met een strafrestant van drie maanden of meer, krijgt de verplichte nazorg vorm in een Scholing- en Trainingsprogramma (STP). Met de uitvoering van het STP is de jeugdreclassering of de reclassering belast. Voor jeugddetentie met een strafrestant van minder dan drie maanden, vindt de nazorg plaats door middel van het stellen van bijzondere voorwaarden bij een (deels) voorwaardelijke veroordeling. Met het Openbaar Ministerie zijn afspraken gemaakt die erop toezien dat in de zich daarvoor lenende gevallen, naast de onvoorwaardelijke jeugddetentie ook een voorwaardelijk deel of een (deels) voorwaardelijke jeugdsanctie wordt gevorderd. Dit is neergelegd in de Richtlijn voor strafvordering jeugd.¹¹

Met de wet is tenslotte voorzien in een stelsel van voorwaardelijke beëindiging van de PIJ-maatregel. In alle gevallen eindigt de maatregel voorwaardelijk, één jaar voordat de maximale duur van de maatregel wordt bereikt. Tijdens de voorwaardelijke beëindiging dient de jeugdige zich te houden aan een aantal voorwaarden.

---

⁸ Artikel 23a Bjj.

⁹ Zie artikelen 64 tot en met 76 Bjj.

¹⁰ De PIJ-maatregel (PIJ staat voor: plaatsing in een inrichting voor jeugdigen) is er voor jongeren:- die tussen de 12 en 18 jaar waren toen ze het delict pleegden, -die schuldig bevonden worden aan een ernstig misdrijf, -waarbij intensieve hulp en behandeling nodig is om herhaling van het misdrijf (recidive) te voorkomen.

¹¹ Stcrt. 2010 nr. 20093.

Nachtdetentie

Met de wet is daarnaast een basis gegeven voor nachtdetentie tijdens voorlopige hechtenis. Ook hiermee wordt het uitgangspunt dat vrijheidsbeneming ultimum remedium is, versterkt. Ingevolge artikel 493 Sv moet de rechter nagaan of een voorlopige hechtenis kan worden geschorst. Daarbij kunnen voorwaarden worden gesteld aan het gedrag van de verdachte. Het is daarbij ook mogelijk om nachtdetentie op te leggen. Het doel hiervan is een schoolcarrière van het kind niet te onderbreken. Ook wordt hiermee voorkomen dat een werkend kind door de detentie een werkplek verliest.

Uitsluiting levenslange gevangenisstraf

125. Per 1 februari 2008 is de mogelijkheid om aan jeugdigen een levenslange gevangenisstraf op te leggen uitgesloten¹². Daarmee is uitvoering gegeven aan de daartoe strekkende aanbeveling 78, onder c en de eerdere aanbevelingen van het Comité hieromtrent. Hoewel – gelet op de Nederlandse rechtspraak – in feite sprake was van een theoretische mogelijkheid, is hierbij ter voldoening aan genoemd verdrag bepaald dat een levenslange gevangenisstraf voor deze gevallen uitdrukkelijk wettelijk is uitgesloten¹³.

V. GEZIN EN ANDERE VORMEN VAN ZORG

Inleiding

126. Nederland telde op 1 januari 2010, 3,93 miljoen kinderen en jongeren (leeftijd 0-20 jaar) op een totale populatie van 16,7 miljoen. Zij vormen daarmee 23,7 procent van de totale bevolking. De meeste kinderen in Nederland leven samen met twee ouders. Echter, het aantal eenoudergezinnen stijgt. Op 1 januari 2011 had bijna 20 procent van alle gezinnen met kinderen één ouder. De meeste daarvan zijn alleenstaande moeders, maar het aantal alleenstaande vaders is groeiende.

A. Artikel 5 Begeleiding van het Kind door de Ouders

In de rapportageperiode zijn de mogelijkheden voor ouders ten aanzien van de begeleiding van hun kind verruimd:

Gezag

127. In het gewijzigde artikel 253c van Boek 1 BW is geregeld dat de tot het gezag bevoegde vader de mogelijkheid heeft om, als de moeder het gezag niet gezamenlijk met hem wil uitoefenen, de rechter te verzoeken hem samen met de moeder met het gezag te belasten. Een verzoek als hier bedoeld wordt volgens de nieuwe wettelijke regeling (zie art. 1:253c, tweede lid) in beginsel toegewezen. De rechter wijst het verzoek slechts af als er een onaanvaardbaar risico bestaat dat het kind bij gezamenlijk gezag klem of verloren zou raken tussen de ouders en niet te verwachten is dat hierin binnen afzienbare termijn verbetering komt of wanneer het anderszins noodzakelijk is in het belang van het kind om het verzoek af te wijzen.

---

¹² Wet van 20 december 2007, tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en de Wet op de jeugdzorg met het oog op verruiming van de mogelijkheden tot gedragsbeïnvloeding van jeugdigen (gedragsbeïnvloeding jeugdigen), (Stb. 2007, 575).

¹³ Kamerstukken II 2005/06, 30 332, nr. 3, blz. 19

128. Het nieuwe art. 1:253c, tweede lid, leidt ertoe dat de erkenner aanspraak heeft op gezamenlijk gezag, hetgeen slechts in uitzonderingssituaties aan hem kan worden ontzegd. Tevens is thans bepaald dat het verzoek tot wijziging van een eerdere rechterlijke beslissing om het gezag eenhoofdig aan een van de ouders op te dragen, eenzijdig kan worden ingediend (artikel 1:253o BW).

Adoptie

129. Bij wet is de positie van paren van gelijk geslacht op het terrein van de adoptie verbeterd¹⁴. In de eerste plaats gelden in de situatie dat een kind wordt geboren binnen de relatie van twee vrouwen minder strikte procedurele vereisten dan voor een reguliere adoptie, zodat de adoptie direct na de geboorte kan plaatsvinden en ook terugwerkt tot het moment van de geboorte.
130. Afstand doen ter adoptie komt in Nederland weinig voor. Een in mei 2011 gepubliceerd onderzoek naar de achterliggende motivatie van vrouwen om afstand te doen van hun kind ter adoptie, laat zien dat in Nederland in de periode 1998-2007 het in totaal 197 keer is voorgekomen vrouwen afstand te doen van hun kind. Het ging daarbij om 36 minderjarige moeders, waarvan tien in de leeftijd van 13 t/m 15 jaar.
131. Bij een voorgenomen afstand door een minderjarige moeder moet met twee minderjarigen rekening houden worden. Aan de ene kant de pasgeboren baby die gebaat is bij een stabiele opvoeder en niet te vaak van verzorgers moet wisselen. Aan de andere kant de minderjarige moeder, die nog niet alle gevolgen van haar besluit op de lange termijn kan overzien. De Raad voor de Kinderbescherming (verder: de Raad) houdt om die reden altijd een bedenktijd aan van drie maanden alvorens een afstandsprocedure te starten. In die periode kan de afstandsmoeder een beroep doen op de hulpverlening die speciaal voor deze moeders is ingericht. Er is een mogelijkheid tot specifieke tienermoederopvang, maar ook bestaat de mogelijkheid om de afstandsmoeder samen met haar kind te plaatsen in een pleeggezin. Het komt regelmatig voor dat een moeder, ook een minderjarige moeder, in deze drie maanden alsnog besluit om zelf haar kind te gaan verzorgen en opvoeden.
132. In januari 2012 is de website www.geadopteerdonline.nl officieel online gegaan. Deze website is met steun van VWS gerealiseerd en biedt een nuttig platform voor geadopteerden, hun adoptieouders en afstandsouders.

B. Artikel 18 lid 1 Verantwoordelijkheid van de Ouders voor Opvoeding en Ontwikkeling

Algemeen

133. Uitgangspunt van het Nederlandse jeugd- en gezinsbeleid is dat kinderen gezond en veilig opgroeien, zich ontwikkelen en meedoen aan de samenleving. Kinderen hebben recht op een goede opvoeding. De belangrijkste taak hiervoor ligt bij de ouders. Als zij hierbij advies of ondersteuning nodig hebben, kunnen zij hiervoor in bijna alle gemeenten terecht bij een Centrum voor Jeugd en Gezin.

---

¹⁴ Wet van 24 oktober 2008 tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek in verband met verkorting van de adoptie-procedure en wijziging van de Wet opneming buitenlandse kinderen ter adoptie in verband met adoptie door echtgenoten van gelijk geslacht tezamen (Stb. 2008, 425).

Centra voor Jeugd en Gezin

134. In de verslagperiode zijn in het overgrote deel van de Nederlandse gemeenten zogenoemde Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) tot stand gekomen. De ondersteuning en hulp die het CJG biedt, is zo veel mogelijk gericht op het versterken van de gewone opvoeding, de eigen kracht en autonomie van kinderen en hun ouders. Kinderrechten zijn het best gediend bij een beleid dat uitgaat van kansen en mogelijkheden. De overheid stimuleert daarom kinderen hun talenten goed te gebruiken. Als kinderen zorg en ondersteuning nodig hebben, moet deze adequaat en tijdig worden geleverd.
135. De CJG's zijn een laagdrempelige en herkenbare plek waar kinderen, jongeren en hun ouders terecht kunnen voor informatie, advies en ondersteuning over opgroeien en opvoeden. Belangrijke doelen zijn: tijdig advies en ondersteuning aan ouders (preventie), in de directe sociale omgeving én verbeterde samenwerking tussen instanties.
136. Het CJG bundelt de taken rond preventieve gezondheidszorg, opvoedondersteuning én hulp en begeleiding aan gezinnen. Het CJG wordt in het nieuwe jeugdstelsel de front-office voor alle zorg voor jeugd. Een voor kinderen, jongeren en ouders herkenbare ingang vanuit welk punt ouders en jeugdigen alle ondersteuning kunnen bereiken. Medewerkers van het CJG werken niet alleen vanuit de inlooppunten van het CJG, maar gaan ook met kinderen en ouders in gesprek op scholen, buurthuizen, kinderdagverblijven en consultatiebureaus. De ambitie is dat goed geschoolde professionals de meeste hulpvragen van jeugdigen en ouders direct beantwoorden, al dan niet na consultatie van collega's binnen of buiten het CJG. Als blijkt dat meer specialistische hulp nodig is, wordt die via het CJG ingeschakeld. Professionals van het CJG hebben ook de taak om vermoedens van kindermishandeling te signaleren, hulp te bieden of een melding maken zodat nader onderzoek kan plaatsvinden. De CJG's werken intensief samen met scholen in zogenoemde interdisciplinaire Zorg en Adviesteams (ZAT's) om de zorg in en op de scholen te verbeteren.
137. Met het Opvoeddebat is in 2009 en 2010 een impuls gegeven aan het bespreekbaar maken van opvoeding en het organiseren van bijeenkomsten met ouders en andere opvoeders. Het Opvoeddebat is gevoerd langs drie lijnen:
- de *Opvoedestafette* om regionale initiatieven tot ontplooiing te brengen en te stimuleren. Vanuit de Opvoedestafette zijn 20 opvoedebatten door het hele land ondersteund en gevolgd. Deelnemers waren ouders, professionals en jongeren. De debatten werden lokaal ingevuld: de ene gemeente koos voor een «week van de opvoeding», bestaande uit meerdere activiteiten, een andere gemeente koos voor één specifieke debatdag. Alle kennis en ervaring is gebundeld in de *digitale inspiratiebundel* (www.opvoeddebat.nl);
  - *Landelijke aandacht voor opvoeding* bestaande uit: diverse onderzoeken, landelijke bijeenkomsten, de website www.opvoeddebat.nl en het genereren van publiciteit rond het thema opvoeden. *het Online Opvoeddebat*, gestart in februari 2010 met thema's, opiniepeilingen en stellingen om zoveel mogelijk burgers te betrekken bij het Opvoeddebat. Het Online Opvoeddebat was een klein *jaar actief en trok* maandelijks gemiddeld 6.000 bezoekers.
138. In opvolging van het opvoeddebat is van 10-17 oktober 2011 de Week van de Opvoeding georganiseerd. Overal in het land organiseren lokale en regionale organisaties activiteiten voor ouders, opvoeders, kinderen en jongeren. Zij krijgen daarbij volop kans om nieuwe opvoedinformatie op te doen en alledaagse opvoedvragen met elkaar te delen. De Week van de Opvoeding wordt deze kabinetsperiode voortgezet.

Combinatie gezin en werk

139. Mede onder impuls van het voormalige programmaministerie voor Jeugd en Gezin zijn in de verslagperiode de mogelijkheden om gezin en werk te combineren verruimd. Naast aandacht voor kinderopvang en verlof kenmerkt de afgelopen vijf jaar zich door de aandacht voor plaats- en tijdonafhankelijk werken (flexibel werken). Dit is een belangrijke, structurele mogelijkheid om een betere balans tussen betaalde arbeid en zorg voor kinderen voor ouders te creëren. Aandacht voor flexibel werken is bovenal stimulerend en agenderend van aard geweest. Hetzelfde geldt voor de rol en wensen van werkende vaders.
140. Via de Wet aanpassing arbeidsduur (WAA) is geregeld dat werknemers kunnen verzoeken om meer of minder uren te gaan werken. Werkgevers mogen dit verzoek alleen afwijzen als er sprake is van een zwaarwegend bedrijfsbelang of dienstbelang, zoals onvoldoende personeel om het werk op te vangen.
141. Uit diverse onderzoeken blijkt dat voor een goede combinatie van arbeid en zorg flexibele arbeidspatronen (periode van meer en minder werken) nodig zijn. Hiervoor is het wetsvoorstel modernisering regelingen voor verlof en arbeidstijden in augustus 2011 naar de Tweede Kamer gestuurd. Werknemers kunnen straks makkelijker hun werk combineren met zorg voor kinderen of naasten.

Ouderschapsverlof

142. 1 januari 2009 is het wettelijk recht op ouderschapsverlof verlengd van dertien weken naar zesentwintig weken per ouder per kind. Verlof, en verlofrechten zijn niet overdraagbaar. Het verlof dient, conform de Europese richtlijn, voor de achtste verjaardag van een kind te worden opgenomen.
143. Voor opname ouderschapsverlof geldt een fiscale korting ter hoogte van 50 procent van het WML. In CAO's of op individueel werkgeversniveau kunnen afspraken gemaakt worden over de betaling. In 2012 zal de vernieuwde Europese richtlijn ouderschapsverlof van kracht worden. Voor de Nederlandse wetgeving betekent dit vooral dat werknemers na opname van het ouderschapsverlof recht hebben te verzoeken om aangepaste arbeidstijden.

Zwangerschapsverlof

144. Vrouwelijke zelfstandigen hebben met ingang van 4 juni 2008 een wettelijk recht op een zwangerschaps- en bevallingsuitkering van zestien weken. De uitkering, Wet arbeid en zorg, is gelijk aan het voorheen als zelfstandige verdiende inkomen, gemaximeerd op het wettelijk minimumloon. De uitkering wordt verzorgd door het UWV. Op verzoek van de zelfstandige wordt de uitkering direct uitbetaald aan degene die deze gedurende het verlof vervangt. Daarnaast treedt in 2012 in werking Richtlijn 2010/41/EU van het Europees Parlement en de Raad van 7 juli 2010, betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van zelfstandig werkzame mannen en vrouwen (en tot intrekking van Richtlijn 86/613/EEG van de Raad).

Wet aanpassing arbeidsduur en Wet arbeid en zorg

145. Op 10 augustus 2011 is een voorstel ter aanpassing van de Wet aanpassing arbeidsduur (WAA) en Wet arbeid en zorg aan de Tweede kamer gestuurd. Wanneer dit voorstel wordt aangenomen, zullen een aantal (verlof)regelingen flexibeler inzetbaar worden. Zo verdwijnen bijvoorbeeld de wettelijke beperkingen ten aanzien van het opnemen van ouderschapsverlof. Ouders kunnen hiermee zelf bepalen op welke wijze zij het ouderschapsverlof willen indelen.

146. Daarnaast worden de mogelijkheden voor aanpassing van de arbeidsduur verruimd. Zo wordt het onder andere mogelijk om voor een bepaalde periode (bijvoorbeeld voor één jaar) aanpassing van het aantal uren (meer of minder) te vragen. Het wetsvoorstel voorziet bovendien in een uitbreiding van het bevallingsverlof in geval van ziekenhuisopname van het kind. Voor zover die opname langer duurt dan een week, wordt het bevallingsverlof verlengd, tot een maximum van 10 weken

C. Artikel 9 Scheiding van het kind van de ouders en recht op omgang

Ontwikkelingen op niveau van beleid en regelgeving Jeugdbeschermingsmaatregelen

Programma Beter beschermd

147. In 2005 is het programma Beter Beschermd van start gegaan om de kwaliteit van de jeugdbescherming te vergroten: jeugdigen moeten snel en effectief worden beschermd. In het programma Beter Beschermd is gewerkt aan een verbetering van de jeugdbescherming op drie terreinen:
- De verbetering van het methodisch handelen van de (gezins)voogdijmedewerkers, door middel van speciaal toegesneden effectieve methodische handelwijzen voor de uitvoering van de ondertoezichtstelling (OTS) en de voogdij.
  - De verbetering van de samenwerking tussen de partners binnen de jeugdbeschermingsketen, zodat de besluitvorming over de veiligheid van het kind snel maar zorgvuldig plaatsvindt (parallel werken); resulterend in een aanzienlijke verkorting van de doorlooptijd van de keten.
  - Het wetsvoorstel herziening kinderbeschermingsmaatregelen.
148. In 2008 zijn met de ketenpartners afspraken gemaakt over de invoering hiervan. De resultaten van het programma Beter Beschermd:
- **Invoering van de nieuwe methode OTS ('deltamethode').**
Er is een nieuwe methode voor de ondertoezichtstelling ontwikkeld. Voor deze nieuwe methode is een caseload van 1 op 15 afgesproken (gemiddeld 83 uur per cliënt op jaarbasis). Medio 2009 zijn alle gezinsvoogden opgeleid in de deltamethode en wordt binnen de bureaus jeugdzorg conform de deltamethode gewerkt.
  - Er is een nieuwe **methode voor de uitvoering van de voogdij** ontwikkeld. Op 14 januari 2008 is: 'Verschoven Gezag' opgeleverd, het theoretisch document voor de voogdijmethode. Kernpunten hiervan zijn: voogdikinderen worden bij voorkeur in pleeggezinnen worden geplaatst en pleegouders nemen op termijn de voogdij op zich.
  - De **doorlooptijd van de gehele jeugdbeschermingsketen** is aanzienlijk omlaag gebracht. In 2005 was sprake van een doorlooptijd van circa 300 dagen vanaf het moment dat geconstateerd werd dat een zaak beschermingswaardig was, tot het moment dat de kinderrechter een beschermingsmaatregel uitsprak. Medio 2010 was sprake van een gemiddelde doorlooptijd van circa 90 dagen. De snelle werkwijze in de jeugdbeschermingsketen wordt ondersteund door een verbeterde informatievoorziening in de keten.

- **Wetsvoorstel kindbeschermingsmaatregelen.**

Op 18 juli 2009 is bij de Tweede Kamer het wetsvoorstel herziening kindbeschermingsmaatregelen) ingediend (Kamerstukken II 2008/09, 32 015, nrs. 1-3). Dit wetsvoorstel voorziet in maatregelen om de kindbeschermingswetgeving te verbeteren, waaronder de invoering van een gezagsbeëindigende maatregel en verbetering van de informatie-uitwisseling van instellingen in de jeugdzorg, alsook de versterking van de positie van de pleegouder. Met de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer en de aanvaarding van amendementen ligt het (gewijzigde) wetsvoorstel thans (2011) voor behandeling in de Eerste Kamer (Eerste Kamer, vergaderjaar 2010–2011, 32 015, A).

Wachlijsten en caseload in gedwongen kader

149. Er is sprake van een wachtlijst binnen de jeugdbescherming als binnen vijf dagen na de uitspraak van een kinderrechter (over het opleggen van een kindbeschermingsmaatregel) nog geen gezinsvoogdijmedewerker is toegewezen aan de cliënt. In het kader van programma Beter Beschermd zijn afspraken gemaakt over de totale doorlooptijd van de jeugdbeschermingsketen. In dit kader zijn de afspraken over de maximale wachttijd voor de inzet van een (gezins)voogdijmedewerker aangescherpt. Daarbij is afgesproken dat in 75% van de gevallen er binnen één week na uitspraak van de Kinderrechter daadwerkelijk (face to face) contact heeft plaatsgevonden tussen de gezinsvoogd en de cliënt.
150. De Bureaus Jeugdzorg gaan vanaf het derde kwartaal van 2011 rapporteren conform de nieuwe definitie. Daarbij wordt dan gerapporteerd in hoeveel procent van de gevallen de cliënt binnen 1,2 of vier weken het eerste contact met de gezinsvoogd heeft gehad.

Cijfers gebaseerd op door de Bureaus Jeugdzorg aangeleverde beleidsinformatie

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ondertoezichtstelling (OTS) per 31/12	23.945	26.440	29.605	32.147	33.168	32.835
Groei % OTS	7,7%	10,4%	12,0%	8,6%	3,2%	-1%
Machtigingen Uithuisplaatsing (UHP)	8.370	9.546	11.413	10.964	10.522	9.252
Groei % UHP	¹⁵	14%	20%	-4%	-4%	-12%
Gemiddelde duur OTS (in jaren)	3,6	3,5	3,3	3,1	3,0	2,9

Scheiding van het kind van de ouders ingeval deze ouders worden/zijn gedetineerd

151. De laatste jaren zijn er veel maatregelen getroffen om het contact tussen gedetineerde ouders en kinderen in stand te houden en met name aan gedetineerde moeders ondersteuning te bieden bij de opvang of opvoeding van de kinderen:

- Sinds 1 januari 2011 is er in alle Penitentiare Inrichtingen een weekend- en avondprogramma ingevoerd waardoor (schoolgaande) kinderen naast de reguliere wekelijkse bezoeken, eens per drie weken de mogelijkheid hebben om hun ouders in het weekend te kunnen bezoeken.

¹⁵ Periode waarover niet gerapporteerd is door de Bureaus Jeugdzorg

Buiten de reguliere bezoektijden is er minimaal vier keer per jaar gelegenheid tot een speciaal ouder-kind bezoek, waarvoor speciale activiteiten binnen de inrichtingen worden georganiseerd.

- Ook hebben alle inrichtingen kindvriendelijke maatregelen doorgevoerd, zoals het aanpassen van de ruimte waar het ouder-kind bezoek plaatsvindt en is er een contactpersoon aangesteld waar gedetineerden met vragen over de omgang met kinderen terecht kunnen.
- Er wordt op dit moment in het kader van het project 'Betere Start' proefgedraaid met een interventie voor gedetineerde moeders gericht op opvoedingsondersteuning tijdens de detentie en in de eerste fase daarna.
- In alle Penitentiaire Inrichtingen worden onderdelen van de zogenoemde 'kindcheck' uitgevoerd. Dat betekent dat ruim voor de ingangsdatum van de detentie wordt nagegaan of de betrokkene verantwoordelijk is voor de verzorging en opvoeding van minderjarige kinderen en wordt gezorgd voor adequate opvang. Om zo nodig maatregelen te kunnen treffen. De gedetineerde ontvangt voorafgaand aan de detentie informatie over de instanties waar, indien nodig, een beroep op gedaan kan worden voor de opvang van kinderen.

Maatregelen op het gebied van ondersteuning en hulpaanbod bij echtscheiding en relatieproblemen

152. In de nota Gezinsbeleid 2008 "De kracht van het gezin" heeft het kabinet de ondersteuning voor ouders en kinderen in (dreigende) scheidingssituaties als belangrijk aandachtspunt benoemd. Hiertoe zijn acties ingezet om de schadelijke gevolgen van scheiding en relatieproblemen tussen ouders voor de betrokken kinderen zoveel mogelijk te beperken:

- Op basis van het door het Nederlands jeugdinstituut geïnventariseerde relatieondersteunend hulpaanbod voor ouders en kinderen is een handreiking voor Centra voor Jeugd en Gezin, professionals en gemeenten ontwikkeld. Deze handreiking is bedoeld om te bevorderen dat vanuit Centra voor Jeugd en Gezin aandacht is voor ouders en hun relatie, en relatieondersteunend aanbod op lokaal niveau gericht wordt ingezet.
- Op basis van de ervaringen van vijf jeugdzorginstellingen met begeleide omgang wordt onder de noemer 'Ouderschap blijft' in samenwerking met het Nederlands Jeugdinstituut een methodiek voor omgangsbegeleiding ontwikkeld. Het belang van het kind en het recht op omgang met beide ouders staat daarbij centraal. De methodiek is bedoeld voor ouders die lichte hulp nodig hebben bij een Centrum voor Jeugd en Gezin, maar ook voor ouders die begeleiding opgelegd hebben gekregen door de rechter of bureau jeugdzorg.
- Bestaande werkwijzen voor geïndiceerde omgangsbegeleiding worden verder ontwikkeld en er komen nieuwe modules voor lokale, laagdrempelige hulp. Medio 2012 komt de methodiek beschikbaar voor organisaties die te maken hebben met kinderen en ouders in en na een echtscheiding, zoals jeugdzorginstellingen, Centra voor Jeugd en Gezin algemeen maatschappelijk werk en jeugdgezondheidszorg.

D. Artikel 10 Gezinshereniging

153. Om in aanmerking te komen voor gezinshereniging dienen minderjarige vreemdelingen onder meer te voldoen aan een wettelijk criterium, inhoudende dat zij feitelijk moeten behoren tot het gezin van de ouder(s). In het beleid wordt ten aanzien van deze groep voor de invulling van dit wettelijke criterium voortaan nauwer aangesloten bij het begrip familie- en gezinsleven ('family life') in artikel 8 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (hierna: EVRM).

154. Deze beleidswijziging is in lijn met het uitgangspunt dat ouder en kind in beginsel bij elkaar horen en dat de gezinsband tussen hen niet snel verbroken kan worden geacht. Gezinsleven in de zin van artikel 8 EVRM is er immers tussen ouders en kinderen in beginsel altijd en eindigt slechts in zeer uitzonderlijke situaties. Voorts zal niet langer verschil bestaan tussen de nationale en Europese definitie voor het gezinsleven/gezinsband tussen ouder en het minderjarige kind. Voor de uitvoering betekent de introductie van dit heldere criterium dat een goed hanteerbaar toetsingskader wordt gecreëerd, dat ook beter aansluit bij de wijze waarop de toetsing van het gezinsleven in omringende Europese landen plaatsvindt.

E. Artikel 27 lid 4 Verhaal van kosten voor levensonderhoud van kinderen

155. Per 1 januari 2009 is de kindertoeslag vervangen door het kindgebonden budget. Het is een bijdrage in de kosten voor kinderen tot 18 jaar. Het maakt niet uit of het een eigen kind, stiefkind, pleegkind of adoptiekind is. Gezinnen ontvangen maandelijks een bedrag per kind. De hoogte van dat bedrag is afhankelijk van het aantal kinderen per huishouden en de hoogte van het inkomen. De Belastingdienst betaalt het kindgebonden budget uit.
156. De kinderbijslag blijft gewoon bestaan naast het kindgebonden budget. Kinderbijslag is een bijdrage van de overheid, die niet afhankelijk is van het inkomen en die uitgekeerd wordt door de Sociale Verzekeringsbank (SVB).
157. In de Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding (Stb. 2008, 500) is bepaald dat kinderalimentatie voorrang heeft boven andere onderhoudsverplichtingen. Deze voorrangsregeling werd in de praktijk reeds toegepast, maar is nu in de wet opgenomen.

Uitvoeringswet van het Haags alimentatieverdrag

158. De Uitvoeringswet internationale inning levensonderhoud¹⁶ die op 27 september 2011 door de Eerste Kamer is aanvaard, beoogt uitvoering te geven aan het op het op 23 november 2007 in het kader van de Haagse Conferentie voor Internationaal privaatrecht tot stand gekomen Verdrag inzake de internationale inning van levensonderhoud voor kinderen en andere familieleden (PbEU PM) en aan de verordening (EG) nr. 4/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen, en de samenwerking op het gebied van onderhoudsverplichtingen (PbEU 1/7).
159. Inning van alimentatie vindt met regelmaat in internationaal verband plaats. Het verdrag en de verordening beogen de nu in verschillende instrumenten opgenomen regels op dit gebied te verduidelijken en te verbeteren en zo de internationale inning voor burgers te vergemakkelijken. Het verdrag heeft betrekking op alimentatieverplichtingen die voortvloeien uit een ouder-kindrelatie jegens een persoon jonger dan 21 jaar.
160. Het Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen (LBIO) treedt in internationale alimentatieprocedures onder het Verdrag van New York reeds op als ontvangende en verzendende autoriteit en voert als ontvangende autoriteit procedures ten behoeve van een buitenlandse verzoeker. Het LBIO neemt als ontvangende instelling, in naam van de schuldeiser alle geëigende maatregelen ter verzekering van het verhaal van onderhoud, daaronder begrepen het sluiten van een dading en, indien nodig, het instellen en vervolgen van een rechtsvordering tot onderhoud en de tenuitvoerlegging van een uitspraak, bevel of andere gerechtelijke akte.

---

¹⁶ Kamerstukken II, 2010/11, 32617.

161. Het LBIO treedt in procedures inzake internationale alimentatie in eigen naam op. Van het LBIO wordt in verzoekschriftprocedures geen griffierecht geheven. Het LBIO brengt met betrekking tot gevoerde procedures aan een buitenlandse verzoeker geen gemaakte kosten in rekening. De artikelen 14, derde lid, van het verdrag en 44, derde lid, van de verordening kunnen overeenkomstig de onder het Verdrag van New York bestaande praktijk worden toegepast. De verzoeker wordt in staat gesteld de zaak aanhangig te maken zonder rechtsbijstand (in de zin van procesvertegenwoordiging door een rechtsbijstandverlener) omdat de centrale autoriteit, het LBIO, zelf kosteloos de noodzakelijke diensten verricht.

F. Artikel 20 Kinderen die tijdelijk of blijvend buiten het gezin waartoe zij behoren leven

Jeugdzorg / zorgaanbod

162. Jeugdzorg is bedoeld voor kinderen tot 18 jaar met ernstige opvoedings- en opgroei problemen en voor hun ouders of opvoeders. Bureau Jeugdzorg is de centrale toegang tot de geïndiceerde jeugdzorg. Bureau jeugdzorg beoordeelt de (aard en ernst van de) problemen met opgroeien en opvoeden, en stelt vast welke zorg de cliënt nodig heeft. Als hulpverlening op lokaal niveau mogelijk is, is de cliënt daarop aangewezen en is ondersteuning bij het verkrijgen van die hulp nodig. In de andere gevallen, wanneer er sprake is van complexere problematiek, kan de cliënt wettelijk aanspraak maken op de zorg die bureau jeugdzorg in een indicatiebesluit heeft vastgesteld. Bureau jeugdzorg is tevens de toegang tot de geestelijke gezondheidszorg voor jeugdigen (jeugd-ggz) en de zorg voor licht verstandelijk gehandicapte jeugdigen (jeugd-lvg).
163. In de wet is vastgelegd dat een jeugdige een recht op zorg heeft. Om dit recht te kunnen waarborgen is in de praktijk voldoende behandel- en opvangcapaciteit nodig om onnodig lange wachttijden te voorkomen. Het kabinet vindt een toegankelijke jeugdzorg van groot belang. In 2008 en 2009 is er incidenteel door Rijk en provincies 100 miljoen geïnvesteerd om de wachttijsten weg te werken. In 2010 en 2011 is het Rijk met provincies overeengekomen dat aan alle kinderen tijdig de noodzakelijke zorg wordt geboden.
164. Jeugdzorgaanbieders moeten het indicatiebesluit van Bureau Jeugdzorg realiseren door een passend hulpverleningsplan te bieden. Op dit moment zorgt de provincie ervoor dat dit mogelijk is, door voldoende aanbod te plannen en te financieren. Het aanbod moet aansluiten op de behoeften van kinderen. Binnen de hulpverlening bestaat er een breed scala aan zorgvoorzieningen, zorg aan jeugd is tenslotte maatwerk. Het aanbod bestaat globaal uit ambulante hulp, daghulp, residentiële hulpvoorzieningen en pleegzorg.
165. Bij ambulante hulp wordt hulp verleend in de eigen omgeving door ondersteuning bij het opvoeden en opgroeien. De ambulante hulpverlener begeleidt zowel de jeugdige als de ouders. Bij daghulp gaat een jeugdige overdag, naast school, naar een voorziening van een jeugdzorgaanbieder. Dat kan bijvoorbeeld omdat het een jeugdige helpt om in een groep met leeftijdsgenoten te leren omgaan met moeilijke situaties en gevoelens. Op de daghulp wordt onder begeleiding van hulpverleners geoefend met gedrag in verschillende situaties. Dit kan in groepsverband of individueel.
166. Residentiële jeugdzorg is hulpverlening waarbij kinderen en jongeren van nul tot achttien jaar, op vrijwillige of gedwongen basis, (tijdelijk) dag en nacht buiten hun eigen omgeving verblijven. Het gaat hierbij onder meer om leefgroepen, woongroepen en gezinsgroepen. Het individuele recht op vormen van jeugdzorg leidt er toe dat ouders en professionele opvoeders eerder dan nodig zoeken naar oplossingen voor opvoed- en opgroei problemen buiten bestaande leefmilieus. Het huidige recht op zorg draagt hierdoor bij aan overbelasting van de sector, bureaucratie en lange wachttijden.

In het nieuwe wettelijke kader zal het recht op zorg daarom anders worden vormgegeven. Uitgangspunt voor het nieuwe stelsel is een wettelijke algemene zorgplicht voor gemeenten om jeugdigen en hun opvoeders opvoed- en opgroeiondersteuning te bieden.

Pleegzorg

167. Als er problemen met kinderen zijn in een gezin, wordt altijd eerst gekeken of deze thuis opgelost kunnen worden. Kan dat niet, dan is pleegzorg de eerste keus. Pleegzorg is een vorm van jeugdzorg waarbij kinderen die (tijdelijk) niet meer thuis kunnen wonen opgevangen worden in een pleeggezin. Het is de opvangvorm die het dichtst bij de natuurlijke gezinssituatie blijft.
168. Iedereen van 21 jaar en ouder die een kind structuur, warmte en veiligheid kan bieden, kan pleegouder worden. Aspirant pleegouders moeten een uitgebreide screening doorlopen waaronder een verklaring van geen bezwaar van de Raad van de Kinderbescherming. Het hele voorbereidingstraject om pleegouder te worden duurt zo'n zes tot negen maanden. Pleegouders ontvangen een vergoeding die uitgaat van de kosten die de zorg voor een kind met zich meebrengt. Het wetsvoorstel Verbetering positie pleegouders heeft als doel de rechtspositie en de financiële positie van pleegouders te verbeteren. Het aantal pleegkinderen groeit van 17.500 in 2005 tot 24.000 in 2010. In 2010 waren er 15.500 pleegouders.
169. Voor veel kinderen duurt pleegzorg kort omdat in de hulpverleningsvariant gekeken wordt naar de mogelijkheid van terugkeer naar huis. Begeleiding van de ouders is dan gericht op deze snelle terugkeer. Inzet is om sneller duidelijkheid te krijgen of terugkeer niet meer aan de orde is, zodat gezocht kan worden naar meer permanente pleegzorg waarin de opvoedingsvariant centraal staat. In het Programma Beter beschermd zijn afspraken gemaakt voor snellere doorlooptijden en samenwerking (zie paragraaf 147 en verder).
170. In 2010 is de campagne pleegzorg 'ontdek de pleegouder in jezelf' gestart. Pleegzorgaanbieders hebben de beschikking gekregen over een nieuwe website, nieuwe beeldbank, nieuw informatiemateriaal en een nieuwe toolkit om zelf de werving vanaf 2011 voort te zetten.

Jeugdzorg^{plus}

171. De Jeugdzorg Plus (gesloten jeugdzorg) bestaat sinds 2008. De aanleiding was de breed gevoelde onvrede over de samenplaatsing van civielrechtelijke en strafrechtelijke jeugdigen in de justitiële jeugdinrichtingen. Er is toen besloten dat de zorg voor jeugdigen met ernstige gedragsproblemen in een gesloten instelling van Justitie werd overgeheveld naar een gesloten instelling in de jeugdzorg.
172. Om deze overheveling mogelijk te maken is de Wet op de jeugdzorg aangepast. In verband met de opbouw van de capaciteit is met de wetwijziging een overgangperiode afgesproken tot 1 januari 2010. Vanaf 1 januari 2010 kunnen civielrechtelijke jeugdigen met een machtiging gesloten jeugdzorg uitsluitend nog geplaatst worden in een instelling voor gesloten jeugdzorg. De machtiging gesloten jeugdzorg wordt afgegeven door een kinderrechter.
173. De jeugdigen die zijn opgenomen in de Jeugdzorg Plus hebben vaak verschillende problemen. Vrijwel alle jeugdigen hebben te maken met externaliserende problemen als agressiviteit en opstandig gedrag. Daarnaast vertoont meer dan de helft van hen ook nog internaliserend gedrag zoals depressie, onzekerheid en angstig gedrag. Naast hun eigen probleemgedrag kennen de jeugdigen vaak problemen in het gezin en bevindt ruim 60 procent van de jeugdigen zich ook nog in een risicovolle vriendenkring.

Uit onderzoek is gebleken dat jeugdigen voordat ze in de Jeugdzorg Plus terecht komen vrijwel allemaal al eerder in behandeling zijn geweest. In die behandeling hebben zij gemiddeld zes breuken gehad. Bovendien blijkt dat de groep jeugdigen die wordt opgenomen in de Jeugdzorg Plus weinig verschil vertoont met de groep die terecht komt in een justitiële jeugdinrichting.

174. Jeugdzorg Plus is een zeer zware vorm van jeugdzorg waarbij de vrijheden van de jeugdigen worden ingeperkt. Binnen vijf jaar moet de Jeugdzorg Plus een integraal onderdeel uitmaken van de jeugdzorg. Plaatsing in een gesloten setting is dan één van de mogelijkheden om jeugdigen met zware gedragsproblemen te behandelen. Het is niet het eindpunt en niet het beginpunt maar een onderdeel van de zorg aan de individuele jeugdige. Om dit te bewerkstelligen wordt in de komende jaren fors ingezet op de ontwikkeling van zorgtrajecten, kwaliteit en effectieve methoden.
175. Jeugdzorg Plus is nu nog een aparte vorm van jeugdzorg met een financiering en aansturing door het Rijk die verschilt van de open jeugdzorg. Onder het nieuwe stelsel zal de verantwoordelijkheid voor zowel de open jeugdzorg als de Jeugdzorg Plus onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten worden gebracht (Zie Hoofdstuk VI.C. Sociale Zekerheid en Jeugdzorg).

Kwaliteit

176. De zorg moet goed zijn en aan bepaalde inhoudelijke voorwaarden voldoen. De kwaliteit van zorg kan op verschillende niveaus worden gewaarborgd en verbeterd, namelijk op het niveau van cliënten, beroepsbeoefenaren, interventies en jeugdzorgorganisaties. Afhankelijk van de ingewikkeldheid van aangeboden diensten en het belang dat burgers aan deze diensten hechten, worden beroepen geprofessionaliseerd. Beroepsbeoefenaren moeten zich registreren en vallen onder een tuchtrecht dat het handelen, beoordeelt aan de hand van de ethische code van de beroepsgroep, zo mogelijk aangevuld met *state of the art* handelen zoals neergelegd in richtlijnen.
177. Om de kwaliteit van jeugdzorgorganisaties te verbeteren zijn benchmarks ontwikkeld en maken deze organisaties gebruik van prestatie-indicatoren voor input, throughput en output en minder voor de moeilijk meetbare outcome. Ook wordt geïnvesteerd in de effectiviteit van interventies. Voor het gehele systeem geldt dat de Inspectie Jeugdzorg de rol heeft van stok achter de deur. De inspectie gebruikt indicatoren over de jeugdzorgorganisaties om te bepalen waar en wanneer zij haar bevoegdheden voor onderzoek inzet.

Haags Kinderbeschermingsverdrag

178. Op 31 januari 2011 heeft het Koninkrijk der Nederlanden voor het Europese deel en voor het Caribische deel (de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba) en voor Curaçao het Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996¹⁷ geratificeerd dat per 1 mei 2011 van kracht is geworden. Doel is om een goede samenwerking te bereiken ten aanzien van internationale bescherming van kinderen. Hiermee wordt aangesloten bij artikel 11, tweede lid, van het IVRK.
179. De Centrale autoriteit voor het Europese en Caribische deel is het Ministerie van Veiligheid en Justitie. De Centrale autoriteit voor Curaçao is het Ministerie van Justitie. Momenteel wordt met de betrokken organisaties gewerkt aan een plan voor de uitvoering van dit verdrag. In juni 2011 is de Special Commission van de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht bezocht in verband met de bespreking van een concept-handboek ten behoeve van de uitvoering van dit verdrag.

---

¹⁷ Voluit: 'Verdrag inzake de bevoegdheid, het toepasselijk recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en de samenwerking op het gebied van ouderlijke verantwoordelijkheid en maatregelen ter bescherming van kinderen: 's-Gravenhage, 19 oktober 1996'.

Zwerfjongeren

180. Zwerfjongeren blijken in de praktijk te maken te hebben met diverse, zeer complexe problemen, waardoor het moeilijk is om hulpverlening goed vorm te geven. Om die reden is in 2009 door partners als gemeenten, provincies en de opvangsector de afspraak gemaakt gezamenlijk extra aandacht te geven aan deze groep.
181. Op basis van de definitie "*Zwerfjongeren zijn feitelijk of residentieel daklozen onder de 23 jaar met meervoudige problemen*" blijken er in Nederland op peildatum circa 3600 zwerfjongeren te zijn. Op jaarbasis betekent dit een aantal van ongeveer 8000. Om de gezamenlijke ambitie van partijen 'geen zwerfjongere meer op straat' vorm te geven is met alle betrokken partijen een 'aanpak zwerfjongeren' ontwikkeld. Ter ondersteuning van gemeenten zal vanaf 2011 tot 2013 een ondersteuningsprogramma geboden worden.

G. Artikel 21 Interlandelijke Adoptie

182. Adoptie van een kind is volgens de Wet opnemng buitenlandse kinderen ter adoptie mogelijk door adoptanten van zowel verschillend als gelijk geslacht die met elkaar gehuwd zijn, als ook door één persoon. Door de invoering per 1 januari 2009 van de mogelijkheid van adoptie door paren van gelijk geslacht krijgen kinderen die in deze duurzame relatie worden geboren en/of verzorgd en opgevoed ook in juridisch opzicht de bescherming die zij nodig hebben.
183. Er wordt grote waarde gehecht aan de zuiverheid en zorgvuldigheid bij interlandelijke adoptie. Uitgangspunt daarbij zijn de eisen en waarborgen van het Haags Adoptieverdrag. Daartoe zijn de volgende maatregelen genomen.
184. De Inspectie jeugdzorg (verder: IJZ) houdt het toezicht op de Nederlandse adoptieorganisaties die de bemiddelingen uitvoeren. Zo heeft de IJZ in 2007 onderzoek gedaan naar het handelen van een vergunninghouder interlandelijke adoptie naar aanleiding van signalen over mogelijke misstanden in India in de periode 1995 t/m 2002. In 2010 heeft de IJZ onderzoek gedaan naar het handelen van twee vergunninghouders bij de interlandelijke adoptie van zeven Chinese kinderen. De IJZ heeft ook bij alle vergunninghouders een onderzoek gedaan naar de kwaliteit van de bemiddeling en een onderzoek naar de knelpunten in het Nederlandse adoptiestelsel. In 2012 zal de IJZ een onderzoek doen naar de kwaliteit van een vergunninghouder die in 2011 is gestart.
185. Om een standaard voor de kwaliteit van de bemiddeling door vergunninghouders vast te stellen is door de vergunninghouders, in samenspraak met het ministerie van Veiligheid en Justitie, in 2008 een Kwaliteitskader Vergunninghouders interlandelijke adoptie ontwikkeld. Dit Kwaliteitskader is vanaf 1 januari 2010 verbindend voor elke vergunninghouder. De IJZ hanteert dit document als toetsingskader.
186. In 2006 is een conceptwetsvoorstel herziening adoptiewetgeving ter consultatie gegaan. In dat voorstel waren meer waarborgen voor een veilige adoptie ingebouwd en nieuwe leeftijdsgrenzen voor aspirant-adoptiefouders voorgesteld. Vanwege de uiteenlopende reacties op dit wetsvoorstel is door de toenmalige minister van Justitie de Commissie Kalsbeek ingesteld. Deze commissie heeft zich gebogen over de vraag hoe de belangen van te adopteren kinderen enerzijds en de wensen van potentiële adoptieouders om een gezin te vormen anderzijds een evenwichtige invulling kunnen krijgen en wat de rol van de overheid daarbij is.

187. Waar mogelijk zijn adviezen uit het rapport van de Commissie Kalsbeek direct overgenomen om het adoptieproces te verbeteren. Zo is een speciale adviseur aangesteld die zorg draagt voor internationale samenwerking en verbetering van de informatiepositie bij het waarborgen van de regels van het Haags Adoptieverdrag. Er is een snellere procedure ontwikkeld bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst voor de afgifte van de vereiste documenten om Nederland in te kunnen reizen. Samen met het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport is geïnvesteerd in betere nazorgmogelijkheden voor geadopteerden en adoptiefouders.
188. Bij Wet van 6 juli 2011 tot wijziging van de Wet opneming buitenlandse kinderen ter adoptie in verband met het invoeren van een tijdelijke regeling op grond waarvan adoptiefouders een tegemoetkoming kan worden verleend in de gemaakte kosten met betrekking tot interlandelijke adoptie (Stb. 2011, 370) is geregeld dat adoptiefouders in geval van interlandelijke adoptie een tegemoetkoming in de kosten van de adoptie ter hoogte van €3700,- ontvangen. De regeling geldt met betrekking tot kinderen die zijn geadopteerd tussen 1 januari 2009 en 1 januari 2013.
189. In gevallen waarin bekend is geworden dat er sprake is van illegale adoptie wordt tegen de adoptiefouders opgetreden. Dat is in de afgelopen jaren ook diverse keren gebeurd. Vanaf 2007 zijn de contacten van de Centrale Autoriteit met centrale autoriteiten van andere zendende en ontvangende landen geïntensiveerd. Op basis van de geïntensiveerde contacten wordt de beslissing tot opschorting van de adoptieprocedures beoordeeld.
190. Ten aanzien van de 'zwakke adopties' is het in zijn algemeenheid beleid in Nederland dat alleen met landen van herkomst wordt gewerkt die instemmen met de omzetting van de 'zwakke adoptie' in hun eigen land naar een 'sterke adoptie' in Nederland door een rechterlijke uitspraak. Op deze wijze geeft Nederland uitvoering aan de bepalingen zoals opgenomen in het Haags Adoptieverdrag en [aanbeveling 46](#). Bij een zwakke adoptie verkrijgen de adoptiefouders wel familierechtelijke betrekkingen met het kind, maar worden de familierechtelijke betrekkingen met de oorspronkelijke ouders niet verbroken. Bij een sterke adoptie worden de familierechtelijke betrekkingen met de oorspronkelijke ouders wel verbroken en heeft het kind alleen met zijn adoptiefouders familierechtelijke betrekkingen.

Interlandelijke Adoptiecijfers

In Nederlandse gezinnen opgenomen kinderen					
Jaartal	2006	2007	2008	2009	2010
Aantal kinderen	816	782	767	682	705

Europees Verdrag inzake de adoptie van kinderen (herzien)

191. Nederland heeft dit Verdrag op 30 november 2009 ondertekend en in 2011 geratificeerd. Het Verdrag beoogt waarborgen vast te leggen die ervoor zorgen dat adopties, ook die niet onder het Haags Adoptieverdrag vallen, in het belang van het kind plaatsvinden. In dit Verdrag is een bewaartermijn van de adoptiedossiers opgenomen van ten minste 50 jaar. In de huidige Nederlandse wet bedraagt deze termijn nog 30 jaar. Het Verdrag zal gelden voor zowel het Europese als het Caribische deel van het Nederlands Koninkrijk, Aruba, Curaçao en Sint Maarten.

Nazorg

192. In reactie op de aanbeveling van de commissie Kalsbeek is een plan van aanpak opgesteld. Hoofddlijn daarvan is het beter verbinden van de nazorg voor geadopteerde jeugdigen en hun ouders aan reguliere dienst- en hulpverlening. Het adagium 'gewoon waar kan, speciaal waar moet' staat in de voorgestane werkwijze voorop.
193. In deze werkwijze is een belangrijke rol weggelegd voor het Centrum voor Jeugd en Gezin. Deze centra moeten - net als voor alle jeugdigen en gezinnen - als laagdrempelige eerstelijns voorziening kunnen functioneren, ook voor geadopteerde jeugdigen en hun ouders. In een pilot wordt invulling gegeven aan de voorgestane werkwijze. De resultaten van deze pilot zijn in het najaar van 2011 beschikbaar

H. Artikel 11 Internationale Kinderontvoering

194. Nederland heeft maatregelen genomen om, indien internationale kindertvoering zich voordoet, de zaak adequaat aan te pakken. Deze maatregelen verkorten de terugleidingsprocedure, terwijl aan de ouders van het betrokken kind toch de mogelijkheid van mediation wordt geboden. Daarnaast wordt de procesvertegenwoordigende bevoegdheid van de Centrale autoriteit per 1 januari 2012 afgeschaft.

De verkorte procedure

195. Er is in het verleden kritiek geuit op de duur van de terugleidingsprocedure in geval van internationale kindertvoering. Deze procedure kan onder omstandigheden veel tijd in beslag nemen, soms jaren. Wanneer dat het geval is wordt het uitgangspunt van het Haags Kinderontvoeringsverdrag "eerst terug, dan praten" als rigide ervaren, omdat het kind soms al jaren in Nederland verblijft. Om die reden is (na een positief geëvalueerde pilot) de procedure verkort.
196. Een verkorte procedure is in het belang van het kind. Gedurende de eerste zes weken nadat bij de Centrale autoriteit een verzoek om tussenkomst was ingediend, vindt – kort gezegd – een intake plaats door de Centrale autoriteit, alsmede zo mogelijk een mediation. Komen de ouders niet tot een schikking, dan wordt een verzoekschrift ingediend bij de rechtbank. Ook de procedure bij de rechtbank duurt zes weken. Bij de rechtbank vindt twee weken na indiening een rechtszitting plaats. Wanneer in het voortraject geen mediation is geweest, bekijkt de rechter in het licht van de zaak en de wensen van de ouders, de mogelijkheden van een mediation. Voor een mediation wordt twee weken de tijd gegeven. Als de ouders na twee weken niet tot overeenstemming zijn gekomen, vindt een tweede rechtszitting plaats, waarna de rechtbank binnen twee weken een beslissing neemt op het verzoekschrift. De termijn om in hoger beroep te gaan bij het gerechtshof is twee weken. Twee weken na indiening van het beroepschrift vindt een rechtszitting plaats, gevolgd door een uitspraak twee weken daarna. Zo bedraagt de doorlooptijd in beginsel maximaal 18 weken (drie keer zes).
197. Het Centrum Internationale Kinderontvoering heeft per 1 november 2009 een Mediation Bureau opgezet, dat alles om de mediation heen regelt, zodat de mediators en de ouders zich slechts hoeven te concentreren op de mediation. Het Mediation Bureau wordt gesubsidieerd door het Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Wetsvoorstel

198. Om de verkorte procedure te kunnen verwezenlijken is concentratie van rechtspraak ingevoerd: alleen de rechtbank Den Haag behandelt de terugleidingsprocedures. Daartoe is per 1 januari 2012 de Uitvoeringswet gewijzigd (Kamerstukken 32 325). Hierin wordt tevens geregeld dat de procesvertegenwoordiging niet meer plaatsvindt door de Centrale autoriteit, maar door de advocatuur. Ten slotte is ook de cassatie beperkt tot cassatie in het belang der wet.

Geen procesvertegenwoordiging door Staat bij internationale kinderontvoering

199. Tot 1 januari 2012 trad de Centrale autoriteit (het onderdeel van het ministerie van Veiligheid en Justitie dat verantwoordelijk voor de uitvoering van het Haags Kinderontvoeringsverdrag 1980) nog op als procesvertegenwoordiger namens de buitenlandse partner wanneer een kind door de Nederlandse partner naar Nederland is ontvoerd. In de nieuwe situatie verwijst de Centrale autoriteit de buitenlandse partner voor het vinden van een advocaat naar het Centrum Internationale Kinderontvoering of de Raad voor Rechtsbijstand.
200. Met de gewijzigde wet wordt tegemoetgekomen aan de bezwaren van Nederlandse ouders die betrokken waren in terugleidingszaken. Hun kritiek richt zich op het feit dat de Centrale autoriteit niet alleen een procesvertegenwoordigende taak heeft, maar ook de verplichting heeft om alle passende maatregelen te nemen om te verzekeren dat het kind vrijwillig wordt teruggegeven of een schikking in der minne wordt bereikt. Dit kan leiden tot verwarring en wantrouwen bij de ouder die het kind (ongeoorloofd) heeft overgebracht of achterhoudt.
201. Daarnaast is het bezwaar geuit dat het feit dat de Centrale autoriteit (de Staat) tegen een staatsburger procedeert. Bovendien kan het feit dat de Centrale autoriteit de verzoekende ouder in rechte vertegenwoordigt, in strijd komen met de gelijkwaardigheid van procespartijen. Invoering van de gewijzigde wet betekent dat de uitvoeringspraktijk in Nederland voortaan overeenkomt met de situatie in verreweg de meeste andere landen die partij zijn bij het Haags Kinderontvoeringsverdrag.

Cijfers internationale kinderontvoering

202. In 2009 heeft de Centrale autoriteit met betrekking tot het Haags Kinderontvoeringsverdrag in totaal 172 verzoeken in behandeling genomen. Daarvan hadden 27 verzoeken betrekking op een internationale omgangsregeling en zagen 145 verzoeken op internationale kinderontvoering. Genoemde ontvoeringszaken waren verdeeld in 42 inkomende zaken en 103 uitgaande zaken. Van de 42 inkomende ontvoeringszaken zijn op de peildatum 40 zaken (circa 95%) afgerond, van de 103 uitgaande zaken zijn 78 verzoeken (circa 75%) afgerond. Bij de 172 verzoeken waren in totaal 242 kinderen betrokken. Van 145 terugleidingsverzoeken bleken er 14 geen betrekking te hebben op kinderontvoering in de zin van het Haags Kinderontvoeringsverdrag.
203. In 2010 heeft de Centrale autoriteit in totaal 174 verzoeken in behandeling genomen. Daarvan hadden 24 verzoeken betrekking op een internationale omgangsregeling en zagen 150 verzoeken op internationale kinderontvoering. Genoemde ontvoeringszaken waren verdeeld in 54 inkomende verzoeken en 96 uitgaande verzoeken. Van de 54 inkomende ontvoerings-zaken zijn op de peildatum 27 zaken (50%) afgerond, van de 96 uitgaande zaken zijn 53 verzoeken (circa 55%) afgerond.

Bij de 174 verzoeken waren in totaal 243 kinderen betrokken. Van 150 verzoeken tot teruggeleiding bleken er 12 geen betrekking te hebben op kinderontvoering in de zin van het Haags Kinderontvoeringsverdrag.

204. Zowel in 2009 als in 2010 blijkt bij zowel inkomende als uitgaande zaken dat de ontvoerende ouder vaker de moeder is dan de vader. In omgangszaken is het nog steeds in verreweg de meeste zaken de vader die een verzoek indient. Ook in 2009 en 2010 blijkt het aantal ontvoeringen naar nabije landen (België, Engeland, Duitsland en Frankrijk) vaker voor te komen, maar ook Turkije (uitgaand in 2010: 17) komt relatief veel voor. Bij inkomende zaken gaat het grotendeels om West-Europese landen en springen daarnaast Polen (2010: 5) en de Verenigde Staten (2010: 5) eruit. Het aantal verzoeken om teruggeleiding naar aanleiding van ontvoering naar een *niet-verdragsland* bedroeg in 2009 18 zaken en in 2010 15 zaken. In het geval van ontvoering naar een niet-verdragsland wordt een verzoek door tussenkomst van het ministerie van Buitenlandse Zaken onder de aandacht gebracht van de lokale autoriteiten. Het merendeel van deze zaken betreft een ontvoering naar een islamitisch land.

Ontwikkelingen

205. In 2009 vond een daling plaats van het totale aantal inkomende zaken (internationale omgang en internationale kinderontvoering) (2008: 59, 2009: 48), maar in 2010 vond weer een stijging plaats (2010: 63). Het totale aantal uitgaande zaken steeg in 2009 met 15 zaken (2008: 109, 2009: 124) en daalde in 2010 weer met 13 zaken (2010: 111). In de afdoening van inkomende teruggeleidingszaken is een duidelijke stijging te zien in de afronding door middel van een minnelijke regeling tussen de ouders.
206. In 2008 kwam afronding door middel van een minnelijke regeling tussen de ouders bij inkomende zaken 4 keer voor, in 2009 kwam dit 7 keer voor en in 2010 kwam dit 8 keer voor. Afdoening door middel van een beschikking door de rechter kwam in 2008 12 keer voor bij inkomende zaken (7 toegewezen, 5 afgewezen). In 2009 werden 9 inkomende zaken afgedaan door middel van een beschikking door de rechter (5 toegewezen, 4 afgewezen) en in 2010 waren dit er slechts 7 (5 toegewezen, 2 afgewezen).
207. Het streven is erop gericht minder inkomende zaken te doen eindigen met een beschikking door de rechter. De verkorte procedure zoals hierboven omschreven kan hiertoe hebben bijgedragen door de nadrukkelijke aandacht voor mediation. Bij uitgaande zaken kan de Centrale autoriteit minder direct invloed uitoefenen op de wijze waarop verzoeken afgerond worden, maar ook daarbij wordt, in het belang van de betrokken kinderen, waar mogelijk gestreefd naar een minnelijke oplossing.

I. Artikel 19 Huiselijk Geweld, Seksueel misbruik van Kinderen en Verwaarlozing

208. Bij de formulering van de in dit hoofdstuk genoemde acties en maatregelen zijn, zoals in [aanbeveling 38](#) wordt aanbevolen, de aanbevelingen uit het VN-onderzoek naar geweld tegen kinderen meegenomen.

Actieplan Aanpak Kindermishandeling

209. Van 2008 tot 2010 liep het Actieplan Aanpak Kindermishandeling: 'Kinderen veilig thuis'. Dit actieplan richt zich op de kerndoelen: voorkomen, signaleren, stoppen en beperken van de schade van kindermishandeling.

210. Hoofdonderdelen van het Actieplan 2008 – 2010 waren:
- Regionale aanpak kindermishandeling uitgevoerd door 35 centrumgemeenten
  - Publiekscampagne gericht op bewustwording en handelen
  - Invoeren van de wet meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld
  - Kennisontwikkeling oa. 2^e Prevalentieonderzoek Kindermishandeling
  - Vermindering doorlooptijden Advies- en Meldpunt Kindermishandeling en Raad voor de Kinderbescherming.
- Belangrijkste accenten in het actieplan lagen om het signaleren en stoppen van kindermishandeling.
211. Belangrijk onderdeel van het Actieplan betrof het uitrollen van de Regionale Aanpak Kindermishandeling over Nederland, waarvoor de 35 centrumgemeenten financieel zijn ondersteund door het Rijk. Er zijn samenwerkingsverbanden gerealiseerd tussen alle betrokken partijen in de keten voor de aanpak van kindermishandeling, een handelingsplan en een scholingsplan. Eind 2010 hadden 25 regio's de regionale aanpak geïmplementeerd. Voor een goede inbedding en de afronding door de overige tien regio's hebben de gemeenten in 2011 nog aanvullend financiële ondersteuning gekregen. Voor de komende jaren is het van belang om de aandacht voor de aanpak van kindermishandeling op regionaal en lokaal niveau vast te houden en goed te verankeren.
212. Via de regionale aanpak kindermishandeling is geïnvesteerd in de ketenaanpak binnen de regio's. In dit kader zijn veel goede initiatieven ondernomen op het gebied van scholing, afspraken over handelen en samenwerking. Onderdeel van de keten is inzetten op preventie. Hier is op verschillende manieren invulling aan gegeven. Soms is gekozen in te zetten op risico-factoren, aansluiten met de aanpak van kindermishandeling bij de Centra voor Jeugd en Gezin waar opvoedondersteuning geboden wordt en in andere regio's zijn specifieke interventies geïmplementeerd. Goede voorbeelden zullen verspreid worden onder alle gemeenten.
213. Door duurzame verankering in het lokale jeugd- en veiligheidsbeleid blijft aandacht voor de aanpak van kindermishandeling gewaarborgd en wordt op lokaal niveau vormgegeven aan het voorkomen, signaleren, stoppen en beperken van de schade van kindermishandeling.
214. De Staatssecretaris van VWS en de bewindslieden van VenJ hebben in november 2011 een nieuw actieplan voor de Aanpak van Kindermishandeling geformuleerd voor de jaren 2012 - 2016. De accenten liggen in dit plan op het voorkomen van kindermishandeling het bundelen van krachten in een multidisciplinaire aanpak van kindermishandeling en de aanpak van seksueel geweld. De ingezette acties op het signaleren van kindermishandeling zoals de meldcode kindermishandeling worden voortgezet. Tegelijkertijd wil het kabinet meer samenhang brengen in de aanpakken van geweld in huiselijke kring. Om er voor te zorgen dat kinderen veilig en beschermd kunnen opgroeien is het van belang ook te kijken naar de samenhang met de aanpak van geweld tussen partners. Hiervoor wordt een rijksbrede aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties opgesteld. Onderdeel hiervan vormt het plan van aanpak voor de preventie van huwelijksdwang. Het voorkomen van dat jongeren het slachtoffer worden van gedwongen huwelijken, waarbij aandacht is voor de samenhang met eerge relateerd geweld en achterlating in het land van herkomst, staat in dit plan centraal.
215. In 2010 heeft de Inspectie jeugdzorg twee rapporten uitgebracht over de fysieke veiligheid van kinderen met belangrijke aanbevelingen op het terrein van de jeugdbescherming. Begin 2011 heeft de Onderzoeksraad voor Veiligheid een rapport uitgebracht over de fysieke veiligheid van kinderen met belangrijke aanbevelingen om de veiligheid van kinderen beter te waarborgen in zowel de medische sector, de jeugdzorg/jeugdbescherming en in het strafrecht. In 2011 heeft de Gezondheidsraad onderzoek gedaan naar behandeling van de gevolgen van kindermishandeling.

Aanbevelingen en vervolgacties naar aanleiding van deze rapporten zijn opgenomen in het Nieuwe Actieplan aanpak kindermishandeling Kinderen Veilig.

Publiekscampagne

216. Om burgers en omstanders ook bewuster te laten letten op signalen van kindermishandeling is er, ingevolge aanbeveling 37, drie opeenvolgende jaren een publiekscampagne gevoerd met de titel 'Wat kan ik doen?'. De campagne was gericht op enerzijds bewustwording en herkennen van signalen en anderzijds om bij vermoeden van kindermishandeling contact op te nemen met het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK). Vanaf 2012 is kindermishandeling een van de thema's in een brede publiekscampagne over het thema geweld in afhankelijkheidsrelaties.

Cijfers meldingen van kindermishandeling

217. De afgelopen jaren is sterk ingezet op het signaleren en melden van kindermishandeling. Dit heeft geleid tot een stijging van het aantal contacten met het AMK. Bij het AMK kunnen professionals en omstanders terecht voor advies bij een vermoeden van kindermishandeling. Bij het AMK kan ook een melding gedaan worden waarna het AMK een onderzoek naar kindermishandeling kan instellen.

	2006	2007	2008	2009	2010
Adviezen	27.929	33.643	36.790	42.849	43.925
Onderzoeken	13.815	16.932	16.156	16.587	18.076
Totaal eerste contact	41.744	50.575	52.946	59.436	62.001
Toename t.o.v. vorige jaren		21%	5%	12%	4%

Meldcode

218. In de periode 2004-2006 is het gebruik van meldcodes kindermishandeling gestimuleerd. Het gebruik van meldcodes blijkt effectief. Professionals die werken met een meldcode melden drie keer zo vaak als professionals zonder meldcode. 40 procent van de professionals die beroepsmatig in contact komen met gezinnen en kinderen werken al met een meldcode. Om te bereiken dat ook de overige professionals een meldcode gaan gebruiken, bestaat het voornemen in 2013 de wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling in te voeren. Dit houdt in dat organisaties in de sectoren gezondheidszorg, jeugdzorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning (welzijn) en justitie met een meldcode moeten werken en het gebruik en kennis over de meldcode moeten bevorderen. Een meldcode bevat een stappenplan die het professionals duidelijk maakt wat zij moeten doen bij signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling.

219. Met een uitgebreid implementatietraject van 2010 tot en met 2012 bevordert het Rijk dat organisaties nu al gaan werken met een meldcode, zodat zij zijn voorbereid op de komst van de wet. Het traject bestaat uit communicatiecampagnes, het ontwikkelen van trainingen (waaronder e-learning modules) en een toolkit met onder andere een basismodel meldcode, een app met de stappen van de meldcode en een checklist voor managers die een meldcode in hun organisatie moeten invoeren. Met het wetsvoorstel verplichte meldcode wordt geregeld dat de Steunpunten Huiselijk Geweld (SHG) een formeel meldpunt voor huiselijk geweld worden en dat de AMK's en SHG's moeten samenwerken in gevallen waarin zowel sprake is van huiselijk geweld als kindermishandeling.

Wet tijdelijk huisverbod

220. Op 1 januari 2009 zijn de Wet tijdelijk huisverbod (Wet van 9 oktober 2008, Stb.2008, 421) alsmede het Besluit tijdelijk huisverbod (20 oktober, Stb. 422) in werking getreden, waarmee het mogelijk is geworden een huisverbod op te leggen aan een pleger van huiselijk geweld, in situaties van acute dreiging (of een ernstig vermoeden daarvan) voor het slachtoffer en eventueel betrokken kinderen. Het verbod houdt in dat de betreffende persoon (de 'uithuisgeplaatste') gedurende tien dagen zijn woning niet mag betreden en ook geen contact mag opnemen met de achterblijvers. Het huisverbod kan worden verlengd tot maximaal vier weken. Het opleggen van een huisverbod strekt ertoe om in de gegeven noodsituatie escalatie te voorkomen en hulp te bieden. De burgemeester is bevoegd tot het opleggen van de maatregel.
221. De Wet tijdelijk huisverbod biedt de mogelijkheid het huisverbod ook op te leggen in geval van (een vermoeden van) kindermishandeling. Dit betekent een uitbreiding van de wettelijke maatregelen die kunnen worden getroffen bij kindermishandeling naast de mogelijkheden tot het opleggen van een kinderschermingsmaatregel, waaronder al dan niet een (gedwongen) uithuisplaatsing van het kind. De burgemeester kan het huisverbod opleggen na consultatie van het AMK. Bij het opleggen van een huisverbod dient een zorgvuldige afweging plaats te vinden op welke wijze het belang van het kind het beste wordt gediend en op welke wijze de veiligheid van het kind het beste kan worden gewaarborgd. Een huisverbod kan in beginsel niet worden opgelegd indien de kinderen of het kind alleen in de woning achterblijven.
222. Uit de procesevaluatie naar het huisverbod is gebleken dat hulpverlening aan kinderen vaak tekort schiet. Het Ministerie van VWS heeft nader onderzoek laten verrichten naar de hulp aan kinderen die betrokken zijn bij huiselijk geweld en zal hieraan vervolgcacties verbinden. De conclusies uit de procesevaluatie zijn onder de aandacht van gemeenten gebracht. De evaluatie van de Wet tijdelijk huisverbod verschijnt in 2014.

Politiecijfers huiselijk geweld

223. Een zeer kwetsbare groep bij huiselijk geweld betreft kinderen en jongeren. Huiselijk geweld tegen kinderen noemen we kindermishandeling en kent vele verschijningsvormen. Naast het daadwerkelijk slachtoffer zijn van lichamelijk of psychisch geweld is het meemaken (of horen) van huiselijk geweld ook kindermishandeling. Uit onderzoek is bekend dat de impact – zowel op de korte als langere termijn – groot kan zijn.
224. Over 2008 zijn de cijfers als volgt. Eén op de acht (11,9%) slachtoffers van huiselijk geweld is onder de 18 jaar; 1,9% van de slachtoffers is jonger dan 6 jaar, 2,8% tussen de 6 en 12 jaar en 7,2% tussen de 12 en 18 jaar. Afwijkend van de totale slachtoffergroep (daar is bijna 77% vrouw) is dat in de leeftijdsgroep van 0 tot 12 jaar het percentage mannelijke slachtoffers (49%) bijna even groot is als het percentage vrouwelijke slachtoffers (51%). Jeugdige slachtoffers vinden we in vergelijking met de andere leeftijdscategorieën vooral terug bij seksueel huiselijk geweld.

225. Bijna de helft (43,8%) van alle slachtoffers van seksueel huiselijk geweld is jonger dan 18 jaar. Van deze jeugdige slachtoffers is 8,4% tussen de 0 en 6 jaar, 12,4% tussen de 6 en 12 jaar en 23% tussen de 12 en 18 jaar. Uit de politiecijfers blijkt verder dat kinderen naast slachtoffer ook regelmatig getuige zijn van huiselijk geweld, want 15,4% van alle getuigen van huiselijk geweld is onder de 18 jaar.

Kwaliteitskader Raad voor de Kinderbescherming

226. De werkwijze van de Raad voor de Kinderbescherming is vastgelegd in het Kwaliteitskader 2009. Deze richtlijnen van de minister van Veiligheid en Justitie zijn voor de medewerkers van de Raad leidraad voor hun dagelijks werk. Het document beschrijft onder andere hoe een onderzoek uitgevoerd wordt, welke informatie in het rapport komt en hoe lang een onderzoek mag duren.
227. De Raad kent Protocollen waarin voorgeschreven wordt hoe de Raad in bepaalde zaken moet handelen. Op deze manier wordt elk raadsonderzoek zo veel mogelijk op gelijke wijze uitgevoerd en kunnen cliënten nagaan wat zij mogen verwachten van de Raad. Het Kwaliteitskader en de Protocollen gelden voor alle zaken die zijn binnengekomen bij de Raad vanaf 1 januari 2009 (zie: www.rvdk.nl).

Het voorkomen van seksueel misbruik in vrijwilligersorganisaties

228. Om zoveel mogelijk te voorkomen dat kinderen en jongeren binnen vrijwilligersorganisaties het slachtoffer worden van seksueel misbruik of grensoverschrijdend ongewenst gedrag is een samenhangend pakket aan maatregelen ontwikkeld in samenwerking met de Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk (NOV), Scouting Nederland, NOC*NSF. In dit project 'In veilige handen' zijn hulpmiddelen gerealiseerd als een gedragscode, omgangsregels, risicoanalyse, aanstellingsbeleid, het vragen van een Verklaring omtrent Goed Gedrag en meldprotocol. Deze toolkit is digitaal beschikbaar op de website www.inveiligehanden.nl.
229. In het project wordt momenteel gewerkt aan het opzetten van uniform tuchtrecht en daaraan gekoppeld een registratiesysteem of referentielijst. Het project is financieel ondersteund door de ministeries van Veiligheid en Justitie en VWS. NOC*NSF heeft in samenwerking met de Justitiële Informatiedienst (JustID) een registratiesysteem ontwikkeld. In dit systeem worden personen opgenomen aan wie een op de gedragscode gebaseerde tuchtrechtelijke sanctie is opgelegd binnen de vrijwilligerssector. Dit is de zogenaamde referentielijst. Dit systeem is getest door JustID en medewerkers van NOC*NSF en is thans gereed.
230. Van 2011 tot en met 2013 ontvangt NOV een vervolgsubsidie voor het invoeren van tuchtrechtspraak in vrijwilligersorganisaties en het voeren van een referentie- of registratielijst.

Vrouwelijke Genitale Verminking

231. Van 2006-2010 hebben in zes regio's pilots gedraaid waar naar verwachting vrouwelijke genitale verminking het meest voorkomt. Het gaat om Amsterdam, Tilburg, Rotterdam, Den Haag, Eindhoven en Utrecht. VWS heeft deze regio's financieel ondersteund voor een intensieve aanpak waarbij de voornaamste taak ligt bij de GGD-en in de regio's. Hierbij is voorlichting gegeven tijdens gesprekken van de JGZ met ouders en is voorlichting gegeven voor en door de doelgroep. VWS heeft in 2010 en 2011 GGD NL gesubsidieerd om de voorlichting bij JGZ te borgen. Deze aanpak is nu vastgelegd in de JGZ richtlijn meisjesbesnijdenis. Het is aan gemeenten om deze verantwoordelijkheid op te pakken en uit te voeren.

Op rijksniveau wordt VGV meegenomen in het brede beleid op het terrein van de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties zoals de wet meldcode. Op lokaal niveau is preventie van VGV onderdeel van de uitvoering van de JGZ.

232. Sinds 2011 krijgen ouders uit risicolanden een Verklaring tegen meisjesbesnijdenis overhandigd. Hierin staat dat meisjesbesnijdenis in Nederland verboden is en dat het slecht is voor de (lichamelijke en psychische) gezondheid van vrouwen en meisjes. Deze verklaring is erop gericht om ouders en meisjes tijdens verblijf in het buitenland te helpen om de sociale druk van familie, vrienden of anderen te weerstaan. De JGZ zal de Verklaring aan ouders uit risicolanden (zoals Somalië, Sudan en Ethiopië) uitreiken, bijvoorbeeld tijdens een bezoek aan het consultatiebureau.
233. Pharos (kennisinstituut VGV) doet onderzoek (in 2013 gereed) en dat levert een onderbouwde schatting van hoeveel meisjes in Nederland een besnijdenis riskeren en gegevens op over hoeveel vrouwen in Nederland besneden zijn, wat de zorgvraag is en of het 'in NL wonen' een reden is om niet meer te besnijden.

VI. BASISGEZONDHEIDSZORG EN WELZIJN

A. Artikel 23 Het Gehandicapte Kind

234. In overheidsmaatregelen gericht op bescherming en participatie van personen met een handicap wordt waar mogelijk specifiek aandacht gegeven aan de positie van kinderen met een beperking, zoals bij het bevorderen van deelname aan sport. Mensen met een handicap hebben in Nederland een hoge organisatiegraad. Ook bestaan er organisaties van (ouders van) kinderen met een beperking. Zij, koepelorganisaties voor mensen met een beperking en instanties als de Commissie Gelijke behandeling zetten nadrukkelijk in op bewustwording, informatieverschaffing en communicatie. Dit gebeurt bijvoorbeeld met betrekking tot de uitbreiding van de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte, met funderend onderwijs en is onder andere op schoolinstellingen gericht.
235. Voorts is er actie nodig om grensoverschrijdend gedrag (inclusief seksueel geweld) jegens mensen met een (verstandelijke) beperking te voorkómen, signaleren, effectief aan te pakken en nazorg te verlenen. Het is daarbij zaak deze acties in te bedden in de brede aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties en concreet aan te sluiten bij de infrastructuur van de vigerende actieplannen "Ouderen in veilige handen" en "actieplan kindermishandeling". Daarbij gaat het om het doorbreken van het taboe; mensen instrumenten in handen geven om te handelen en partijen op hun verantwoordelijkheden aanspreken.
236. In de onderzoeksrapportage 'Beperkt weerbaar' dat in opdracht van VWS door RutgersWpfi is uitgevoerd, wordt specifiek gerapporteerd over seksueel geweld bij mensen met een beperking in de kinder/jeugdijaren. In het onderzoek zijn vormen van seksueel geweld betrokken die uiteenlopen van kwetsende uitingen en het tegen de zin in maken van seksueel getinte opnames, tot gedwongen seksuele handelingen en (poging tot) verkrachting. Daarbij is onderzocht in welke periode van het leven het seksueel geweld plaats vond. Voor mannen met een lichamelijke beperking is dit ruim 11% terwijl 25% van de vrouwen met een lichamelijke beperking in hun jeugd met seksueel geweld te maken hebben. Voor mannen met een visuele c.q. auditieve beperking is dit respectievelijk ongeveer 8% en 3% terwijl het percentage vrouwen uit deze doelgroep ruim 17 respectievelijk 20 bedraagt. Van mannen met een verstandelijke beperking krijgt circa 12% te maken met seksueel geweld in hun jeugd, terwijl dat voor ruim 25% van de vrouwen geldt.

237. De uitkomsten van 'Beperkt weerbaar' zijn verontrustend. In algemene zin en als het gaat om misbruik van kinderen in het bijzonder. De acties richten zich op het volgende:

- Preventie:

Speciale aandacht gaat hierbij uit naar het weerbaar maken van mensen met een handicap, met name in hun jeugd. Dit kan het beste door voorlichting en weerbaarheidstrainingen op maat te geven, op scholen voor speciaal onderwijs. Dit om het zelfvertrouwen te vergroten, assertiviteit aan te leren, verdedigingstechnieken aan te leren, eigen en andermans (seksuele) grenzen te leren herkennen en respecteren.

- Signaleren en aanpak:

Professionals hebben een belangrijke rol bij het signaleren van geweld in huiselijke kring. Om hen daarbij te ondersteunen wil het kabinet een verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling invoeren. Seksueel misbruik valt daar nadrukkelijk onder.

Voorts is vanaf 1-1-2012 het IGZ-loket omgevormd tot een permanent Landelijk Meldpunt IGZ. Vanaf die tijd kan alles bij het Meldpunt gemeld worden. Dus zowel seksueel misbruik en mishandeling van mensen met een handicap én van ouderen. Het is essentieel dat aanbieders transparant zijn over seksueel geweld binnen hun organisaties en er een open meldcultuur heerst. Verder wordt er een toolkit ontwikkeld met een set signaalkaarten en achtergrondinformatie. Zorgprofessionals krijgen hiermee een instrument in handen zodat zij grensoverschrijdend gedrag opmerken en leren aan te pakken.

- Nazorg:

De opsporing van kindermishandeling zal worden geïntensiveerd. Verder heeft het kabinet besloten dat bij kindermishandeling geen taakstraf meer mag worden gegeven. In het algemeen zal ook de hoogte van de strafmaat worden herijkt.

238. De Taskforce Handicap en Samenleving heeft vanaf 2004 gedurende vier jaar een bijdrage geleverd aan de maatschappelijke discussie over de participatie van mensen met een beperking in de samenleving. Op het terrein van onderwijs heeft dit geleid tot een aantal handreikingen waarin wordt aangegeven hoe onderwijs het best kan worden vormgegeven, zodat ook kinderen met een handicap aan het reguliere onderwijs kunnen deelnemen. In tal van opleidingen op het gebied van sociaal-maatschappelijke ondersteuning behoort de omgang met mensen met een beperking tot het curriculum. Er is een aanbod van gespecialiseerde opleidingen die vrijelijk toegankelijk zijn.

239. Op het terrein van de zorg zijn programma's ontwikkeld voor vroegtijdige ontdekking en interventie in geval van (vermoedens van) ontwikkelingsstoornissen bij kinderen. Op basis van het landelijke netwerk Integrale vroeghulp is sinds 2006 samengewerkt door organisaties van cliënten/ouders, zorgaanbieders, speciaal onderwijs en zorgverzekeraars om de hulp te verbeteren aan gezinnen met een kind met een beperking of chronische ziekte. Dit samenwerkingsverband heeft, ondersteund door VWS, op titel van 'Vroeg, Voortdurend, Integraal' het door hen ontwikkelde model voor ketensamenwerking verder uitgetest en toegepast. Toepassen van het model betekent dat:

- bij meer kinderen tussen 0 en 7 jaar ontwikkelingsstoornissen eerder worden gesignaleerd en meer integraal worden gediagnosticeerd;
- ouders een samenhangend advies en meer informatie krijgen over de zorg en opvoeding van hun kind en
- kind en ouders langer worden gevolgd, inclusief de stap naar het onderwijs. Na de pilotfase richten de samenwerkende organisaties zich nu op verdere landelijke invoering van de beoogde ketensamenwerking.

240. Nederland heeft het Internationaal Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap ondertekend en bereidt nu besluitvorming over ratificatie voor. Het parlement en organisaties van mensen met een beperking worden regelmatig over de voortgang van het proces geïnformeerd.

Uitbreiding reikwijdte Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (WGBH/CZ)

241. Vanaf 1 augustus 2009 valt ook het funderend onderwijs (basis- en voortgezet onderwijs) onder de werkingssfeer van de Wgbh/cz. De terreinen beroepsonderwijs en hoger onderwijs vielen daar al onder sinds december 2003. Hiermee valt het gehele onderwijs onder deze wet die het maken van onderscheid/discriminatie op basis van handicap verbiedt. Onder het maken van onderscheid wordt ook verstaan het nalaten van het treffen van doeltreffende aanpassingen voor de deelname van een gehandicapte leerling aan het onderwijs, tenzij dit een onevenredige belasting met zich meebrengt voor de school.

242. Een belangrijke voorwaarde daarbij is wel dat de ouders of de meerderjarige leerling vooraf bij aanmelding inzicht geven in de aanpassingen die nodig zijn, zodat de school daar rekening mee kan houden en kan beoordelen of ze de mogelijkheden heeft om hieraan te voldoen.

243. In dit kader kan tevens melding gemaakt van de mogelijkheid in het funderend onderwijs (basis- en voortgezet onderwijs) om de hulp/bemiddeling in te roepen van onafhankelijke onderwijsconsulenten, welke faciliteit vanuit het ministerie van OCW bekostigd wordt. Zij adviseren en begeleiden de ouders en de school, in geval van problemen, over de wijze waarop de geïndiceerde leerling deel kan nemen aan het gewenste onderwijs. Daarnaast adviseren zij over welke aanpassingen eventueel getroffen kunnen worden en welke andere (hulp)organisaties ingezet kunnen worden. Jaarlijks wordt in ongeveer 800 gevallen bemiddeld. Meestal blijkt het daarbij mogelijk om tot een snelle en bevredigende oplossing van de problemen te komen. Deze faciliteit voorkomt vaak dat deze problemen voor een oordeel aan de Commissie Gelijke behandeling worden voorgelegd.

244. Een leerling of zijn ouders die menen gediscrimineerd te worden op grond van een handicap of chronische ziekte kunnen een en ander voorleggen aan Commissie Gelijke Behandeling, die in het kader van de wet in het leven is geroepen.

Materiële onderwijsvoorzieningen

245. Gehandicapten die deelnemen aan het reguliere onderwijs kunnen materiële voorzieningen en hulpmiddelen vergoed krijgen die zij nodig hebben om deel te kunnen nemen aan het onderwijs. Deze regeling bestaat sinds 1 januari 2009. Het gaat daarbij om vervoersvoorzieningen, doventolkvoorzieningen en de verstrekking van hulpmiddelen, zoals een aangepaste computer met brailleregel voor visueel gehandicapten.

Nieuwe ontwikkelingen: passend onderwijs

246. In de derde rapportage over de uitvoering van het Kinderrechtenverdrag is het Nederlandse systeem van leerlingenzorg in het primair en voortgezet onderwijs beschreven. Daarbij is aandacht besteed aan het speciaal onderwijs en het Nederlands beleid om de deelname van leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte aan het regulier onderwijs te bevorderen en mogelijk te maken (leerlinggebonden financiering/de rugzak).

247. Inmiddels is ruime ervaring opgedaan met dit systeem. Daarbij is een aantal knelpunten aan het licht gekomen. Er is sprake van veel bureaucratie, onder andere als gevolg van de zware indicatiestellingsvereisten.

Verder nodigt het systeem uit tot het zo veel mogelijk labelen van kinderen, hetgeen niet altijd in het belang van het kind is en leidt tot forse budgetoverschrijdingen. Ook is gebleken dat het hebben van een indicatie lang niet altijd betekend dat daarmee een adequate plek in het onderwijs is geregeld. Ouders moeten zelf naar die plek zoeken en worden vaak van het kastje naar de muur gestuurd, omdat scholen de toelating weigeren. Dit leidt er onder meer toe dat er leerlingen zijn die geen onderwijs ontvangen, thuis zitten of op een wachtlijst terecht komen. Tot slot is geconstateerd dat de kwaliteit van het speciaal onderwijs (te) vaak onvoldoende is, mede als gevolg van de snelle groei die men heeft doorgemaakt. Ook voelen leerkrachten uit het reguliere onderwijs zich onvoldoende toegerust voor het omgaan met leerlingen met een speciale onderwijsbehoefte.

248. Bovenstaande heeft geleid tot een heroverweging van het systeem van leerlingenzorg onder de titel 'passend onderwijs'. Het voornemen is om per 1 augustus 2012 een nieuw stelsel in te voeren met als inzet een betere samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs. Verder komt er meer ruimte voor maatwerk bij de begeleiding van leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte in het reguliere onderwijs. Alle scholen krijgen, voor leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte die zich voor toelating aanmelden, een zorgplicht. Dat wil zeggen dat de school van aanmelding verplicht is een passend onderwijs-zorgaanbod aan te bieden. Indien mogelijk voert zij dit zelf uit, anders regelt zij dat een andere, meer deskundige/beter toegeruste school de uitvoering op zich neemt. Teneinde een sluitend aanbod te kunnen verzorgen, gaan de scholen voor speciaal en regulier onderwijs in regionaal verband samenwerken. De rugzak en de landelijke indicatiestelling, die zorgden voor veel bureaucratie, worden afgeschaft. De daarmee gemoeide middelen gaan in gebudgetteerde vorm over naar de regionale samenwerkingsverbanden.
249. In het kader van de kwaliteitsverbetering worden er extra middelen ingezet om leerkrachten te scholen in het omgaan met leerlingen met een speciale onderwijsbehoefte. Met name de opbrengstgerichtheid van scholen in het voortgezet speciaal onderwijs wordt vergroot, onder meer om leerlingen te begeleiden naar de arbeidsmarkt.

Internationale uitwisseling

250. Nederland neemt actief deel aan het 'European Agency for Development in Special Needs Education', dat een platform biedt voor kennisuitwisseling en samenwerking op het gebied van leerlingenzorg. Recente bijdragen aan dit agentschap hebben de vorm van het aanleveren van landenrapporten over speciaal onderwijs, het organiseren van een studiebezoek voor een delegatie van afgevaardigden uit andere lidstaten en deelname aan de halfjaarlijkse bijeenkomsten van dit platform. De lopende projecten van het agentschap richten zich op verschillende aspecten van sociale inclusie en inclusief onderwijs. Ze zijn van belang voor de actuele beleidsontwikkeling op het gebied van speciaal en voortgezet speciaal onderwijs en passend onderwijs.

B. Artikel 24 Gezondheid en Gezondheidszorg

251. Kinderen in Nederland zijn in het algemeen gezond. Toch heeft het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) aangegeven dat het beter kan. Hieronder worden de belangrijkste initiatieven in de rapportageperiode beschreven die uitgevoerd zijn om de gezondheid van jeugdigen te verbeteren.

Prenatale zorg

252. Sinds begin 2008 staat het terugdringen van perinatale sterfte in Nederland hoog op de politiek en maatschappelijke agenda. De minister van VWS heeft in 2008 de Stuurgroep Zwangerschap en geboorte ingesteld om de zorg rond zwangerschap en geboorte te optimaliseren, zodat waar mogelijk de perinatale sterfte en morbiditeit in Nederland kan worden teruggedrongen. Naar aanleiding van het advies van de stuurgroep zijn maatregelen genomen. Deze richten zich vooral op het ontschotten en het verbeteren van de samenwerking in de zorg rond zwangerschap en geboorte, het verbeteren van de acute verloskundige zorg en het verbeteren van de risico selectie.

Specifieke maatregelen:

253. Vrouwen moeten meer kennis hebben om gezonder aan hun zwangerschap te kunnen beginnen. Om vrouwen beter te kunnen voorlichten is een algemene folder kinderwens ontwikkeld. In 2011 en 2012 worden pilots met het kinderwensconsult uitgevoerd in zowel grote steden als plattelandsgebieden. Om samenwerking in de verloskundige zorg te verbeteren is per 16 juni 2011 het College Perinatale Zorg in gesteld.

254. Andere maatregelen die genomen zijn om samenwerking en overdracht in de keten te bevorderen zijn: het Perinataal Webbased dossier om de overdracht in de keten rondom zwangerschap en geboorte te verbeteren, aandacht voor een goede overdracht naar de jeugdgezondheidszorg, Perinatale Audits om lokaal de oorzaken van babysterfte te achterhalen en lokaal verbeteracties in te zetten, een onderzoeksprogramma zwangerschap en geboorte, herziening van de verloskundige indicatielijst, pilots met een extra echo in het derde trimester van de zwangerschap en nieuwe normen voor acute verloskundige zorg.

255. Per 1 januari 2009 zijn gemeenten verantwoordelijk geworden voor het geven van prenatale voorlichting aan aanstaande ouders. Zij kennen de belangrijkste doelgroep beter en kunnen de voorlichting daarop afstemmen. De voorlichting wordt aangeboden via de Centra voor Jeugd en Gezin (CJG), in aanvulling op de reguliere prenatale zorg.

Borstvoeding

256. De Implementatie van de WHO Code gebeurt via de EU-regelgeving over zuigelingenvoeding. De Nederlandse regering zet zich in voor een zo volledig mogelijk implementatie van de Internationale Code voor het op de markt brengen van vervangingsmiddelen voor moedermelk.

257. In reactie op [aanbeveling 60](#) om de inspanningen te vergroten teneinde het geven van borstvoeding te bevorderen, is in Nederland het Charter voor borstvoeding opgesteld. Het charter is door partijen in veld opgesteld, ondersteund door subsidie van VWS voor het platform Borstvoeding. In het platform bundelen partijen die het geven van borstvoeding ondersteunen de krachten. Een van de doelstellingen van het Charter is implementatie van de WHO Code. Eerste stap die hiervoor door het platform zijn ondernomen is dat vanuit enkele beroepsgroepen een begin is gemaakt met het ontwikkelen van een ethische code voor het omgaan met reclame.

258. Het Voedingscentrum heeft in opdracht van het ministerie van VWS tot en met 2011 een brede campagne gevoerd om het geven van borstvoeding te bevorderen. Nadruk lag op sociale acceptatie, empoweren van vrouwen zelf, goede voorlichting aan ouders. De campagne heeft bijgedragen aan een lichte stijging van de borstvoedingscijfers de afgelopen jaren. In 2009 kreeg 75% van de zuigelingen borstvoeding bij de geboorte, bij 3 maanden was dit 57% en bij 6 maanden 35% (CBS statline).

259. Bij de inzet op borstvoeding is het accent nu verlegd naar de verantwoordelijkheid van vrouwen voor het maken van hun eigen keuzes. De overheid wil een afgewogen keuze voor het al dan niet geven van borstvoeding mogelijk maken door te zorgen dat betrouwbare informatie beschikbaar is voor mensen die daarnaar op zoek gaan. De voornaamste kanalen daarvoor zijn goede voorlichting en zorg bij de verloskundige, gynaecoloog, lactatiekundige en bij het consultatiebureau. Deze informatieverschaffing in de context van een "goede start" voor kinderen is niet meer specifiek gericht op het bevorderen van borstvoeding als doel op zich. VWS blijft het geven van betrouwbare informatie over borstvoeding faciliteren via het Voedingscentrum.

Jeugdgezondheidszorg

260. Inzet is dat de jeugdgezondheidszorg alle kinderen in beeld heeft. In de eerste vier jaren bezoekt meer dan 95 procent van de kinderen de jeugdgezondheidszorg. Bij de schoolgaande jeugd zijn regionale verschillen groter en varieert dit van 80 tot meer dan 95 procent.
261. Kern van de jeugdgezondheidszorg is het volgen van de ontwikkeling van jeugdigen en het tijdig handelen als er iets mis dreigt te gaan hierin. De jeugdgezondheidszorg geeft ouders informatie voor het zo gezond mogelijk opgroeien en opvoeden van kinderen. Wanneer de jeugdigen ouder worden richten de JGZ zich rechtstreeks tot hen. De JGZ voert ook het rijksvaccinatieprogramma uit. Het zwaartepunt ligt in de eerste levensjaren. Ingezet wordt op innovatie om deze zorg beter op maat te maken zodat meer capaciteit vrij komt voor jeugdigen of gezinnen die meer ondersteuning nodig hebben. Daarnaast wil de jeugdgezondheidszorg ook meer aandacht geven aan adolescenten.
262. Vanaf 2008 werkt de jeugdgezondheidszorg steeds vaker in een Centrum voor Jeugd en Gezin. Het centrum biedt ouders ondersteuning bij het opvoeden en opgroeien van hun kinderen. Gemeenten hebben de opdracht gekregen om meer samenhang aan te brengen in het lokale jeugdbeleid, bijvoorbeeld in de samenwerking met scholen. Op bijna alle scholen zijn zorgadviesteams aanwezig. Kinderen waarover zorgen bestaan worden besproken in zo'n multidisciplinair team, zodat de benodigde hulp afgestemd kan worden en snel kan worden ingezet.
263. In de rapportageperiode zijn de voorheen papieren dossiers van de jeugdgezondheidszorg gedigitaliseerd. Vanaf 1 juli 2010 is het wettelijk verplicht om bij de registratie van patiëntgegevens in de jeugdgezondheidszorg gebruik te maken van digitale dossiers. Doel hiervan is om de kwaliteit van de JGZ te bevorderen, de overdracht van dossiers te verbeteren en sneller signaleren van risico's mogelijk te maken. Naar verwachting werken eind 2011 op een na alle JGZ-organisaties geheel of gedeeltelijk met digitale dossiers. Voor de digitale dossiers gelden net als voor de papieren dossiers de regels van de Wgbo. Dit houdt in dat de dossiers alleen toegankelijk zijn voor de hulpverleners van de JGZ die direct bij de behandeling van een kind betrokken zijn.
264. Het kabinet heeft nieuwe prioriteiten voor preventie vastgesteld in de nota Gezondheid Dichtbij. Jongeren zijn een belangrijke aandachtsgroep. Speerpunt is meer bewegen door de jeugd. In het verlengde daarvan wordt tevens aandacht besteed aan seksuele gezondheid en het terugdringen van overgewicht, depressie, diabetes en middelengebruik. Inzet is het bevorderen van een gezonde leefstijl, het vroeg signaleren van risico's en inzet op weerbaarheid om verleidingen uit het dagelijkse leven te weerstaan. Belangrijk hierbij is het stellen van grenzen en het bewust stimuleren van een gezonde basis.

Rijksvaccinatieprogramma

265. Het Rijksvaccinatieprogramma (RVP) in Nederland wordt aan alle kinderen aangeboden. Deelname is vrijwillig, Nederland kent geen verplichte vaccinatie. De gemiddelde vaccinatiegraad ligt boven de 95% en dat is ruim meer dan de WHO aanbeveelt. Het Centrum Infectieziektebestrijding (CIb) van het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid en Milieu (RIVM) geeft voorlichting over het RVP en ondersteunt professionals in de uitvoering ervan. Doel hierbij is ouders en jeugdigen in staat te stellen een goed afgewogen keuze te kunnen maken over deelname aan het RVP. Een deel van de Nederlandse bevolking staat principieel kritisch tegenover vaccinaties en dus ook het RVP.
266. Het vaccinatieprogramma is sinds de afgelopen rapportage als volgt gewijzigd:
- Vanaf 2010 is de vaccinatie tegen het humaan papillomavirus (HPV) dat baarmoederhalskanker veroorzaakt ingevoerd in het RVP voor 12-jarige meisjes. De opkomst neemt geleidelijk toe: in 2011 had 56% van de eerste groep meisjes (geboortecohort 1997) die deze vaccinatie via het RVP kreeg aangeboden alle drie vaccinaties gehaald. Voorafgaand hieraan is in 2009 is een inhaalcampagne uitgevoerd voor de geboortecohorten 1993-1996.
  - Vanaf augustus 2011 is universele zuigelingenvaccinatie tegen hepatitis B ingevoerd in het RVP conform het advies van de Gezondheidsraad. Kinderen met een verhoogd risico op hepatitis B (ca. 20% van alle kinderen) kregen deze vaccinatie al via het RVP aangeboden. Nederland volgt met de invoering van algemene vaccinatie het beleid van de Wereld Gezondheidsorganisatie (WHO) en de meeste landen.

Jeugd geestelijke gezondheidszorg (jeugd-ggz)

Het aanbod

267. De jeugd geestelijke gezondheidszorg (jeugd-GGZ) omvat de jeugdafdelingen van regionale GGZ-instellingen en algemeen psychiatrische ziekenhuizen, de jeugdafdelingen van de academische ziekenhuizen en de negen regionaal werkende instellingen voor kinder- en jeugdpsychiatrie, die zowel ambulante als klinische hulp bieden.
268. De jeugd-GGZ behandelt primair psychische stoornissen bij jeugdigen. Deze hangen vaak samen met opvoed- en opgroei-problematiek. Daarom neemt de jeugd-GGZ deel aan het netwerk van jeugdzorg. De jeugd-GGZ zit ook in andere zorgnetwerken zoals de eerstelijns- en gespecialiseerde gezondheidszorg. Een goede samenwerking en samenhang tussen jeugd-GGZ en de somatische zorg is daarbij essentieel. Ook in het netwerk zorg en welzijn speelt de jeugd-GGZ een belangrijke rol bij voorkomen en tijdig signaleren van psychische stoornissen bij schoolkinderen en jeugdigen die voortijdig van school gaan.

Het gebruik van en de vraag naar jeugd-GGZ

269. Het Comité beveelt in [aanbeveling 54](#) aan om financiële en personele middelen toe te wijzen aan alle niveaus van de geestelijke gezondheidszorg om de wachtlijsten te bekorten en de toegang tot gespecialiseerde hulp te waarborgen waar dat nodig is. In 2007 zijn extra financiële middelen beschikbaar gesteld voor het verminderen van de wachtlijsten in de jeugd-GGZ. In 2009 en 2010 zijn, gezamenlijk met de deelnemers, twee grote doorbraaktrajecten gefinancierd, gericht op verkorten van de wacht- en doorlooptijden. Echter, de vraag naar onder andere jeugd-GGZ blijft stijgen. Dit komt onder andere door verbeterde signalering en herkenning van psychische problematiek, een complexer wordende samenleving waardoor jeugdigen sneller vastlopen en een lage tolerantie voor afwijkend gedrag in de samenleving.

270. De jeugd-GGZ is de afgelopen jaren flink gegroeid. Deze groei was het sterkst in de jaren 2006-2007. In 2009 zijn 267.716 personen in de jeugd-GGZ geholpen. (Dit aantal is inclusief ouders van jeugdigen). Van deze jeugdigen ontving 96% ambulante hulp, 2,4 % residentiële hulp en de rest gemengd residentieel of deeltijd. Kinderen met psychiatrische problemen wachten vaak nog te lang op hulp van de jeugd-GGZ. Per 1 januari 2010 stonden 10.100 jongeren langer op de wachtlijst dan de normen (per 1 januari 2009 was dit 11.200). Hiervan zaten er 4500 in de aanmeldingfase, 4100 in de beoordelingfase en 1.500 in de behandelingfase. In vergelijking met 2009 is het aantal wachtenden gedaald met 10%. Tegelijkertijd is het aantal jeugdigen in behandeling gestegen met 5%. Er wordt dus efficiënter gewerkt.

Seksuele gezondheid

271. Preventie van HIV/aids maakt in Nederland onderdeel uit van het bredere beleid op het gebied van seksuele gezondheid. Dit beleid is gericht op het bevorderen van seksuele gezondheid en het voorkomen van problemen als seksueel overdraagbare aandoeningen (incl. HIV), ongewenste zwangerschap en seksueel geweld. De overheid heeft hierbij recent vier centrale waarden gedefinieerd: autonomie, weerbaarheid, besef van wederkerigheid en respect en het recht op toegang tot informatie en tot goede hulpverlening wanneer iemand dat nodig heeft.
272. Jongeren zijn een belangrijke doelgroep binnen het Nederlandse beleid op het terrein van seksuele gezondheid. Zo worden er voor jongeren, ingevolge aanbeveling 56, diverse lespakketten en andere interventies over seksualiteit / seksuele gezondheid ontwikkeld voor binnen en buiten de school. Ook is er een betrouwbare jongerenwebsite met veel informatie over seksualiteit en seksuele gezondheid. Jongeren kunnen zich – indien ze een risicogroep vormen op (verspreiding van) soa – gratis en anoniem laten testen bij een gemeentelijke gezondheidsdienst. Ook kunnen jongeren met vragen over of problemen op het terrein van seksuele gezondheid gratis en anoniem terecht op een seksualiteitsspreekuur in de buurt. Laatstgenoemde voorzieningen (soa-testen en seksualiteitssprekuren) zullen vanaf 2012 geïntegreerd worden aangeboden.
273. Zwangere tienermeisjes kunnen terecht bij de reguliere zorg maar ook bij organisaties als de Fiom, die financieel door de overheid wordt gesteund. Deze organisatie helpt tienermeisjes bij het maken van een keuze in geval van onbedoelde zwangerschap en kan hen begeleiden.
274. Vanaf 2012 zullen massamediale campagnes op het terrein van o.a. seksuele gezondheid worden afgeschaft. Een generieke, populatiebrede aanpak met massamediale campagnes past niet in de eigen verantwoordelijkheid voor een gezond leven die het Nederlandse kabinet voorstaat. Daarnaast komt er een samenhangend aanbod van interventies op het terrein van leefstijl – waaronder seksuele gezondheid - in plaats van losse activiteiten voor ieder leefstijlthema.
275. In het kader van kinderrechten in relatie tot HIV/aidspreventie steunt Nederland programma's in ontwikkelingslanden. In Zimbabwe, Mozambique en Ethiopië zijn sinds 2009 social protection programma's gestart. Doel van de programma's is kwetsbare kinderen te beschermen en huishoudens te helpen bij het vergroten van hun kansen op volwaardige deelname aan de economie. Door geboorteregistratie van kinderen komen deze in aanmerking voor reguliere zorg, voedingsprogramma's en onderwijs. Een belangrijke component in de sociale beschermingsprogramma's is het 'cash transfer' systeem: door gezinnen cash geld te geven worden zij in staat gesteld zelf voedsel of diensten in te kopen.

276. Er zijn verschillende medefinancieringsorganisaties die zich inzetten voor de verbetering van de sociaal-economische positie van kinderen en de bescherming van kinderen in ontwikkelingslanden. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken subsidieert bijvoorbeeld de Stichting Wereldkinderen voor structurele opvangmogelijkheden in de directe omgeving van kinderen die getroffen zijn door de gevolgen van HIV/aids.
277. Daarnaast zet Nederland zich via het multilaterale kanaal in, onder meer door een financiële bijdrage aan Unicef, voor verbetering van de levensomstandigheden van kinderen. Ook maakt Nederland zich in internationale fora hard voor de naleving van kinderrechten in relatie tot HIV/AIDS. Via Unicef worden bevolkingsregistratiesystemen ondersteund, onder meer in Mozambique en Zimbabwe, in samenwerking met lokale overheden. Deze dragen bij aan toegang tot zorg en onderwijs en vergroten van rechten van kinderen, vooral voor aids-wezen en kwetsbare kinderen.
278. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken is lid van de Werkgroep Children Affected by Aids (CABA) waarin initiatieven van Nederlandse partners op dit terrein worden gevolgd en afgestemd.

Emancipatie LGBT jongeren

279. Er zijn verschillende activiteiten opgezet ter bevordering van de emancipatie en acceptatie van LGBT jongeren. Zo is er een campagne gericht op het vergroten van de bewustwording van het eigen gedrag en bevorderen sociale acceptatie opgezet. Er is een impuls geweest ter bevordering van het aantal GSA's (Gay Straight Allianties) op scholen door (homo en hetero) leerlingen en leerkrachten. Er is ook een impuls gegeven voor veilige ontmoetingsplaatsen LGBT-jongeren op het internet. Op beveiligde websites kunnen LGBT-jongeren elkaar ontmoeten en met elkaar praten over wat ze meemaken.
280. In 2012 worden de activiteiten op scholen doorgezet, het streven is een verdubbeling van het aantal GSA's (van 150 naar 300) en zal er worden doorgedaan met de websites waar LGBT-jongeren in een beschermde online omgeving met elkaar kunnen praten.

Een gezonde leefomgeving

281. Speerpunten zijn het tegengaan van: roken, overgewicht, drugsgebruik, seksueel overdraagbare aandoeningen en tienerzwangerschappen en abortussen.
282. Van milieueffecten hebben kinderen vaak het meest en het langst last in hun gezondheid. Zo kunnen astma en allergie, of kanker of aandoeningen aan hart en vaten op latere leeftijd, het gevolg zijn van blootstelling in de jeugd. De leefomgeving bepaalt of jeugd aan voor gezondheid negatieve omgevingsfactoren blootgesteld wordt en ook hun mogelijkheden voor gezond gedrag. Daarom moet de leefomgeving van kinderen beschermd worden. In de Landelijke nota gezondheidsbeleid 'Gezondheid dichtbij', uitgebracht in mei 2011, is hier gerichte aandacht voor.
283. De helft van de kinderen tot achttien jaar sport en beweegt niet voldoende. Tegelijkertijd wordt overgewicht een steeds groter probleem. Gemiddeld genomen is het percentage overgewicht onder jongeren in 30 jaar met ruim 40% gestegen.
284. Binnen het *Nationaal Actieplan Sport en Bewegen* (NASB) werken gemeenten, ondersteund door het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB), aan bewegingsstimulering van jongeren, ook door het realiseren van een beweegvriendelijke omgeving. Ook veel maatschappelijke partners hebben zich verbonden aan het vergroten van de kind- en gezinsvriendelijkheid binnen de wijkaanpak. Dit betreft ondermeer NUSO, Jantje Beton, Fietsersbond, Johan Cruyff Foundation en de Richard Krajicek Foundation.

285. Met het programma Sport en Bewegen in de Buurt draagt het rijk, samen met gemeenten, de sport en het bedrijfsleven, bij om lokaal (meer) kansrijke verbindingen te realiseren tussen sport- en beweegaanbieders en andere partijen. Het sport- en beweegbeleid wordt bewust gecombineerd met gezondheidsbeleid en preventie, want sporten en bewegen is niet alleen leuk om te doen. Mensen die voldoende sporten en bewegen, leggen daarmee een stevige basis voor een actieve en gezonde leefstijl en verlagen het risico op hartziekten, diabetes, depressie en sommige vormen van kanker op latere leeftijd. Met de inzet van sport en beweging kan daarnaast een belangrijke bijdrage geleverd worden aan sociale en educatieve doeleinden zoals de ontwikkeling en weerbaarheid van kinderen, het leren over sportiviteit en respect, maatschappelijke participatie en het verbeteren van de leefbaarheid in de buurt. De komende jaren worden lokaal 2.900 sportbuurtcoaches aangesteld die door verschillende partners tezamen worden gefinancierd om meer mensen te laten sporten in hun eigen omgeving. De sportsector zal inzetten op meer passend sportaanbod in de buurt.
286. De richtlijn voor gemeenten is om (minimaal) drie procent van plangebied voor woondoeleinden, specifiek te bestemmen voor speelruimte. Hoewel het geen wettelijk voorschrift betreft, biedt het houvast aan gemeenten en spoort het hen aan dit percentage te bereiken, met inachtneming van hun eigen verantwoordelijkheid. Het handboek "Spelen met ruimte" biedt gemeenten de instrumenten om hun verantwoordelijkheid in te vullen op een manier die past bij de specifieke situatie. Daarnaast staan in het handboek veel voorbeelden van hoe gemeenten één en ander hebben aangepakt, zodat andere gemeenten daar van kunnen leren.

Gezond gewicht

287. Nederland wil dat kinderen (4-12 jaar) en jongeren (12-18 jaar) gezond eten en weerbaar opgroeien, zodat zij later zelf de verantwoordelijkheid kunnen nemen om gezond te leven. Zo steunt de rijksoverheid diverse projecten om er voor te zorgen dat kinderen bewust worden van gezonde voeding waaronder het project 'SchoolGruiten'. SchoolGruiten staat voor het gezamenlijk eten van groenten en fruit in de ochtendpauze op basisschool. Het doel van SchoolGruiten is het imago van groenten en fruit bij kinderen te verbeteren en de consumptie van groenten en fruit te verhogen. Het Rijk zet met anderen in op het stimuleren van de 'gezonde schoolkantine'. Scholen in het voorgezet onderwijs worden gestimuleerd om een gezonde schoolkantine in te richten waar 'de gezonde keuze de makkelijke keuze' wordt.
288. Binnen het Convenant Gezond Gewicht nauw samengewerkt door partijen uit de overheid, het bedrijfsleven en de maatschappelijke organisaties. Dit Convenant is een vervolg op het Convenant Overgewicht. Het is een breed consortium van 27 partijen uit het publieke en private domein die zich inzetten om met een samenhangend, integrale aanpak de trend van overgewicht en obesitas bij kinderen en volwassenen te keren dankzij gezonde voeding en voldoende bewegen. Werkgevers- en werknemersverenigingen, partijen uit de sport, de levensmiddelenindustrie, zorgverzekeraars, retailers en kennisinstituten maken onderdeel uit van dit Convenant. Het ministerie van VWS heeft namens de rijksoverheid een coördinerende taak richting het Convenant.

Drugs en alcohol

289. Nederland heeft in lijn met [aanbeveling 58](#) van het Comité diverse maatregelen genomen om middelenmisbruik bij kinderen en jongeren te voorkomen.

290. De HBSC 2009 studie laat ten opzichte van 2001 een lichte afname zien van het alcohol- en cannabisgebruik door schoolgaande kinderen in de leeftijd van 11 tot en met 16 jaar. Deze lichte afname in het gebruik van alcohol (ooitgebruik en laatste maandgebruik) is echter geen reden tot tevredenheid. Het binge drinken vertoont geen dalende trend: als jongeren drinken, drinken ze nog steeds te veel. Het cannabisgebruik is gedaald ten opzichte van 2001 en 2003. Jonge scholieren van 12 en 13 jaar gebruiken nog nauwelijks, maar op 16 jarige leeftijd heeft toch één op de vijf scholieren ooit cannabis gebruikt. Bijna de helft van de jongeren die ooit heeft geblowd, ontwikkelt zich tot een regelmatige gebruiker.
291. Drugs- en alcoholmisbruik worden in toenemende mate samenhangend aangepakt. De inzet is daarbij vooral in te zetten op het versterken van de weerbaarheid van jongeren en hen gerichte informatie te geven die aansluit bij hun belevingswereld. De weerbaarheid van jongeren wordt voor een belangrijk deel gevormd door de basis die kinderen van huis uit meekrijgen. Daarom wordt middelengebruik betrokken bij de opvoedingsondersteuning van ouders. Tevens is er rondom middelengebruik van kinderen en jongeren ondersteuning voor professionals die veel met jongeren omgaan, zoals leerkrachten. De afgelopen jaren zijn er steeds meer wetenschappelijke inzichten in de schadelijkheid van alcohol en drugs voor het zich ontwikkelende brein. De boodschap "niet drinken onder de 16 jaar" krijgt steeds meer gehoor.
292. Kinderen en jongeren zelf worden vooral bereikt door het programma de gezonde school en genotmiddelen. Het programma geeft gerichte informatie aan leerlingen uit het voortgezet onderwijs en de hoogste klassen van het primair onderwijs. Daarnaast geeft de weerbaarheidscampagne informatie en zet kinderen en jongeren aan het denken over het gebruik van alcohol en drugs. Jongeren uit het voortgezet en hoger onderwijs kunnen met gerichte vragen tevens terecht bij de alcohol- en drugs infolijnen en chatservice.
293. Ouders worden bij de opvoeding rondom thema's als drugs, alcohol, roken en praten met hun kind, ondersteund door de websites van de opvoedcampagne. Ook vanuit het programma de gezonde school en genotmiddelen bestaat voor ouders de mogelijkheid om aan het begin van het schooljaar deel te nemen aan een bijeenkomst met opvoedingstips rondom middelengebruik. De informatie wordt ook beschikbaar gemaakt via de Centra van Jeugd en Gezin die ouders laagdrempelig ondersteunen bij de opvoeding.
294. Voor scholen is er vanuit de gezonde school en genotmiddelen ondersteuning beschikbaar voor schoolbesturen bij het invoeren van een alcohol- en drugsbeleid binnen de school. Leraren krijgen informatie hoe middelen het gedrag van scholieren kunnen beïnvloeden en worden ondersteund bij vroegsignalering van middelenproblematiek.

Verzekering van ziektekosten ([aanbeveling 52](#))

295. Iedereen die rechtsmatig in Nederland woont of werkt is wettelijk verplicht een zorgverzekering te hebben. Dit is bepaald in de Zorgverzekeringswet die geldt sinds 2006.
296. Illegaal verblijvende vreemdelingen (ook illegaal verblijvende kinderen) zijn uitgesloten van de sociale ziektekostenverzekeringen maar hebben in voorkomend geval natuurlijk wel behoefte aan medische zorg. Zorgaanbieders zijn uit hoofde van hun professionele verantwoordelijkheid verplicht om dan in aanmerking komende zorg te verlenen. Medisch noodzakelijke zorg zal een zorgaanbieder altijd verlenen. Het is overigens aan de zorgaanbieder op grond van zijn professionele verantwoordelijkheid om te bepalen of zorg medisch noodzakelijk is.

297. In beginsel zal de rekening van de verleende zorg aan de patiënt zelf of aan zijn wettelijke vertegenwoordiger worden gestuurd. Als de illegaal of zijn wettelijke vertegenwoordiger de kosten niet kan betalen blijft de zorgaanbieder/zorginstelling met oninbare vorderingen zitten.
298. Slechts in die gevallen waarin ondanks inspanningen van de zorgaanbieder geen kostenverhaal op de illegaal verblijvende patiënt, zijn eventuele verzekeraar of een andere voorziening mogelijk blijkt, kan een zorgaanbieder, onder voorwaarden, een beroep doen op de bijdragemogelijkheid op grond van artikel 122a van de Zorgverzekeringswet (zie bijlage artikel 122a Zvw).

C. Artikel 26 en 18 lid 2 Sociale Zekerheid en Jeugdzorg

Sociale Zekerheid

299. Het kabinet vindt het belangrijk dat gemeenten een integrale aanpak realiseren, maatwerk bieden en daar regie over voeren. Een verbeterde samenwerking met het onderwijs draagt hier ook aan bij. Mensen worden hierdoor beter in staat gesteld naar vermogen te participeren in de samenleving. Tegelijkertijd wordt zo een zwaarder accent op preventie mogelijk. Het in een eerder stadium zorg en ondersteuning laagdrempelig beschikbaar stellen, is immers minder kostbaar dan het inzetten van specialistische zorg.
300. Belangrijke aandachtspunten zijn: realiseren één loket/ integraal werken. De gemeenten worden enige tijd gevolgd, waardoor goede voorbeelden en aanpakken kunnen worden verkend die bij andere gemeenten onder de aandacht kunnen worden gebracht door bijvoorbeeld handreikingen en modellen.

Jeugdzorg

301. Op 1 januari 2005 is de Wet op de jeugdzorg in werking getreden. Deze wet regelt het recht op zorg voor jeugdigen als het bureau jeugdzorg, de organisatie die de toegang tot de jeugdzorg is, een indicatie heeft afgegeven. In de wet staat verder vastgelegd dat het rijk een stelselverantwoordelijkheid kent voor de jeugdzorg. De provincies zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de jeugdzorg. Zij krijgen hiertoe financiële middelen en houden het bureau jeugdzorg in stand en dragen zorg voor de financiering van voldoende zorgaanbod.

Stelselwijziging Zorg voor jeugd

302. De ondersteuning en zorg voor jeugd en gezin kan beter dan nu aansluiten bij de eigen kracht van jongeren, hun ouders en hun sociale omgeving. Nederland wil de zorg voor jeugd laagdrempeliger, integraler en efficiënter maken. Doel is een positief opgroei- en opvoedklimaat waarin ouders, kinderen en andere opvoeders gemakkelijk en in een vroeg stadium antwoord kunnen krijgen op hun vragen over opgroeien en opvoeden. De hoofdoelen van de stelselwijziging zijn dan ook eerdere ondersteuning, zorg op maat en betere samenwerking rond gezinnen. Ook is van belang dat de ondersteuning uitgaat van de eigen kracht van mensen, dat problemen minder gemedicaliseerd worden en dat professionals meer ruimte krijgen bij de uitoefening van hun beroep. In het Regeerakkoord is daartoe een decentralisatie van alle ondersteuning en zorg voor jeugd naar gemeenten afgesproken, zowel bestuurlijk als financieel. Alle zorg voor de jeugd die nu nog valt onder het Rijk, de provincies, de AWBZ en de Zvw komt uiteindelijk onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Gemeenten zijn op deze wijze in staat om integraal beleid te ontwikkelen en maatwerk te bieden, afgestemd op de lokale situatie en de behoeften van de individuele kinderen, jongeren en hun ouders

303. Jeugdigen met relatief lichte opvoed- of psychiatrische problemen komen nog te vaak terecht in dure vormen van gespecialiseerde zorg voor jeugd, terwijl eerdere lichte zorg en begeleiding had volstaan. Het beroep op gespecialiseerde zorg en de kosten hiervan stijgen navenant. Aan de andere kant wordt door de complexiteit van het huidige jeugdstelsel een deel van de jeugd met zware en complexe problematiek onvoldoende geholpen. Deze analyse, gebaseerd op de evaluatie van de Wet op de Jeugdzorg en het rapport van de parlementaire werkgroep 'Jeugdzorg dichterbij' uit 2010 heeft geleid tot het voornemen om het jeugdstelsel ingrijpend te wijzigen. De voorstellen die in 2011 en 2012 worden voorbereid en uitgewerkt zullen eind 2012 in de vorm een wetsvoorstel aan het parlement worden voorgelegd. Inwerkingtreden is voorzien in 2015.
304. De stelselwijziging zorg voor jeugd hangt samen met voornoemde decentralisatievoornemens. De decentralisaties stellen gemeenten beter in staat samenhang aan te brengen tussen de verschillende domeinen waarvoor zij verantwoordelijk zijn. Zo kan efficiëntere en effectievere ketensamenwerking tot stand komen. Belangrijke uitgangspunten hierbij zijn het doen van een beroep op de eigen kracht van de burgers, het inzetten van het sociale netwerk en het zoveel mogelijk *vraaggericht* werken.

Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ)

305. Per 1 januari 2008 is de curatieve (op genezing gerichte) GGZ overgegaan van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) naar de Zorgverzekeringswet. GGZ-instellingen doen sindsdien voor hun patiënten zaken met de zorgverzekeraars; een kleine groep chronische patiënten krijgt nog wel zorg die betaald wordt uit de AWBZ.
306. De Wet op de jeugdzorg uit 2005 regelt dat het bureau jeugdzorg beslist welke zorg nodig is bij ernstige opvoed- en opgroei-problematiek en psychiatrische problemen bij jeugdigen. Ook de (huis)arts mag bij psychiatrische problematiek direct doorverwijzen naar de jeugd-GGZ. Meer dan de helft van de jeugdigen komt via de huisarts bij de jeugd-GGZ terecht. Gemeenten worden vanaf 2014 ook verantwoordelijk voor de jeugd-GGZ.

Toegang tot de zorg

307. In Nederland is 1 januari 2006 de zorgverzekeringswet ingegaan. Alle inwoners van Nederland moeten zich verzekeren door bij een zorgverzekeraar een zorgverzekering af te sluiten. Verzekeraars moeten iedereen die zich voor de verzekering aanmeldt, accepteren. Kinderen onder de 18 jaar betalen geen premie.
308. Vanwege de oververtegenwoordiging van migrantengroepen in de zwaardere vormen van zorg en ondervertegenwoordiging in de vrijwillige ontwikkelingsgerichte preventieve jeugdzorg is van 2008-2012 het Programma Diversiteit in het jeugdbeleid uitgevoerd. Het programma moet er toe leiden dat:
- Migrantenkinderen en hun ouders even goed worden bereikt door algemene voorzieningen, zoals opvoedingsondersteuning, jeugd- en jongerenwerk en sport- en cultuurvoorzieningen;
  - Migrantenouders en professionals problemen in de opvoeding en ontwikkeling vroegtijdig signaleren en aanpakken;
  - De (preventieve) aanpak en de interventies die worden ingezet bij migrantenkinderen, jongeren en hun ouders effectief zijn. Het programma wordt uitgevoerd langs drie programmalijnen: Interculturele Kennis, Intercultureel Vakmanschap en Versterking (lokale) Jeugdvoorzieningen. Daarnaast zijn er drie Academische Werkplaatsen.

Tolk- en vertaaldiensten

309. De centrale vergoeding voor de inzet van tolk- en vertaaldiensten in de zorg wordt afgeschaft. Patiënten/cliënten (of hun vertegenwoordigers) zijn zelf verantwoordelijk voor het machtig zijn van de Nederlandse taal. Uitgangspunt is vanaf 1 januari 2012 dat de patiënten/cliënten zelf zorg dienen te dragen voor de inzet van een tolk indien dat nodig wordt geacht. De noodzakelijkheid van de inzet van een professionele tolk verschilt per individuele situatie en de aard van het gesprek. In dit soort situaties kan de patiënt/cliënt op eigen kosten een professionele tolk inhuren. Voor de uitvoering van maatregelen in het gedwongen kader blijft de tolk- en vertaaldienst beschikbaar.

Voorbehoud Nederland bij artikel 26 IVRK

310. Het Comité adviseert in [aanbeveling 11](#) op het derde rapport van Nederland om het voorbehoud bij artikel 26 te herzien. Nederland heeft artikel 26 aanvaard met het voorbehoud dat deze bepaling een kind geen onafhankelijk (zelfstandig) recht op sociale zekerheid geeft. De voordelen van het Nederlandse sociale zekerheidssysteem komen via de ouders aan kinderen ten goede. Zo verleent Nederland bijvoorbeeld waar nodig via de ouders financiële bijstand aan kinderen. Deze redenen hebben indertijd tot het Nederlandse voorbehoud bij artikel 26 van het verdrag geleid. Nederland heeft dit voorbehoud opnieuw bezien. De uitkomst hiervan is dat de hiervoor genoemde argumenten nog steeds valide zijn.

Multiprobleemhuishoudens

311. In 2009, 2010 tot halverwege 2011 hebben zes gemeenten (Amsterdam, Den Haag, Nijmegen, Eindhoven, Groningen en Enschede) in samenwerking met de rijksoverheid, BZK samen met VWS, het experiment Achter de Voordeur uitgevoerd. Het experiment was gericht op een effectieve aanpak van multiprobleemhuishoudens volgens het uitgangspunt één gezin, één plan, één regisseur. Het experiment liet zien dat vergaande samenwerking tussen betrokken hulpverleners helpt om problemen bij gezinnen op te lossen en hen weer grip op het eigen leven te laten krijgen. De resultaten van dit experiment - de ervaringen van de projectleiders van de gemeenten - zijn gebundeld in een e-boek en worden via het opgerichte Landelijk Leernetwerk Experiment Achter de Voordeur in de komende periode met zoveel mogelijk geïnteresseerde instellingen en gemeenten gedeeld. Naast de ervaringen is de Maatschappelijk Kosten Baten Analyse tool ontwikkeld. Hiermee kan bekeken worden wat de inspanningen, om multiproblematiek binnen een huishouden aan te pakken, uiteindelijk opleveren. Over het algemeen kan gezegd worden dat de werkwijze bijdraagt aan afname overlast / toename veiligheid, afname uithuiszettingen, en minder beroep op zwaardere en duurdere vormen van hulp en zorg.

Samenwerking jeugdinspecties

312. Integraal Toezicht Jeugdzaken (ITJ) is sinds 2003 een samenwerkingsverband van vijf rijksinspecties die toezicht houden op organisaties en voorzieningen voor jongeren. In het toezicht van ITJ staat het belang van het kind centraal en baseert ITJ zich op het IVRK. In haar onderzoek richt ITJ zich op problemen van en door jongeren. Een goed voorbeeld van een toezichtonderzoek van ITJ in de afgelopen periode is het onderzoek naar armoede, een thema dat ook in een land als Nederland speelt en dat vaak een belangrijke achterliggende oorzaak is van andere problematiek. Andere onderwerpen van ITJ-onderzoeken in de afgelopen jaren zijn onder andere kindermishandeling, jeugdcriminaliteit, overgewicht en alcoholgebruik onder jongeren. ITJ onderzoekt daarbij de kwaliteit van de samenwerking van voorzieningen voor jeugd om deze problemen op te lossen of zelfs te voorkomen. De vijf inspecties die binnen ITJ samenwerken zijn de Inspecties Jeugdzorg, voor de Gezondheidszorg, van het Onderwijs, Openbare Orde en Veiligheid en Werk en Inkomen. De staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is de verantwoordelijke staatssecretaris.

Minder regeldruk in de zorg voor jeugd

313. Minder regeldruk in de zorg voor jeugd is sinds 2008 een beleidsprioriteit. De afgelopen periode is vooral samen met veldpartijen de aandacht uitgegaan naar:
- Het vereenvoudigen van procedures
  - Minder papierwerk
  - Het slimmer organiseren van werkprocessen
  - Meer inzicht in keuzes en mogelijkheden voor cliënten.
314. Praktische voorbeelden van het verminderen van regeldruk die jeugdhulpverleners, cliënten en instellingen zelf hebben bedacht én goede voorbeelden uit het programma Regeldruk AanPak (RAP) worden nu in praktijk gebracht en verspreid. In het voorjaar van 2011 is een éénmeting regeldruk uitgevoerd naar de ervaren regeldruk van ouders, jongeren en professionals. Het verminderen van regeldruk is een zaak van lange adem. Ook de komende kabinetsperiode is het aanpakken van administratieve lasten en belangrijk aandachtspunt.

D. Artikel 18 lid 3 Voorzieningen voor Kinderopvang

Wetgeving

Wet kinderopvang

315. In een toenemend aantal families in Nederland werken beide ouders en brengen steeds meer kinderen hun tijd buitenshuis door. In 2005 maakten 375.000 kinderen gebruik van een de een of andere vorm van kinderopvang, dit aantal steeg tot 822.000 in 2010. De kosten van kinderopvang worden gedeeld tussen de ouders, werkgevers en de overheid. Niet alleen het aantal kinderen in de kinderopvang is gegroeid, maar ook het aantal uren per kind is gestegen. Als gevolg hiervan zijn de kinderopvangkosten tussen 2005 en 2010 verdrievoudigd. Vanaf 2011 worden maatregelen getroffen om de overheidsbijdrage te verlagen en de bijdrage van de ouders te verhogen. Desalniettemin blijven de overheidskosten substantieel (2,9 miljard in 2015), omdat toegankelijke en betaalbare kinderopvang ouders ondersteunt om arbeid en zorg voor hun kinderen te combineren.
316. De Wet kinderopvang, trad in werking op 1 januari 2005. Hiermee is vraagfinanciering ingevoerd in de kinderopvang. De wet gaat er van uit dat de kosten van kinderopvang gezamenlijk gedragen worden door zowel de ouders, werkgevers als de overheid. Werkgevers betalen vanaf 2007 een verplichte bijdrage aan de overheid.
317. Ouders ontvangen de tegemoetkoming van de overheid en de werkgevers via de Belastingdienst. Kinderopvanginstellingen moeten nu scherp letten op hun prijs en kwaliteit, omdat ouders van instelling kunnen overstappen als de prijs van hun instituut te hoog is of de kwaliteit te laag.
318. De wetgever stelt specifieke kwaliteitseisen aan kinderopvangcentra. De voorschriften gaan onder andere over de verhouding hoeveelheid personeel per kind, grootte van de groep en deskundigheidseisen van het personeel. Elk kinderopvanginstelling moet ook een pedagogisch beleid hebben en zelf inventariseren welke gezondheids- en veiligheidsrisico's aanwezig zijn en aantonen welke maatregelen worden genomen om die risico's te verminderen. De lokale overheid stelt zeker dat aan de kwaliteitseisen wordt voldaan, door inspecties uit te voeren en de organisaties die aan de eisen voldoen in een nationaal register van kinderopvangcentra op te nemen.

319. Met de Wet kinderopvang heeft de overheid een aanzet gedaan tot hervorming van de kinderopvangsector door meer marktwerking te introduceren en ouders meer keuzevrijheid te geven. Het effect van de Wet kinderopvang zal worden onderzocht, een evaluatie van de wet zal eind 2011 beschikbaar zijn.

Overheidsfinanciering

320. Gedurende de periode 2005-2010 stegen de overheidskosten op het gebied van kinderopvang van 1 miljard naar 3,3 miljard euro.

Vraag en aanbod in evenwicht houden

321. De stijging van het aanbod heeft de stijging van het aanbod de afgelopen jaren niet kunnen bijhouden. Dat heeft geleid tot wachtlijsten. Hierdoor hadden ouders weinig keuzemogelijkheden en is de concurrentie op de markt beperkt. In 2011 groeien vraag en aanbod echter naar elkaar toe. Hierdoor zal de positie van ouders versterken.

Kinderopvang 2005-2010

		2005	2009	2010
	<i>Leeftijdsgroep</i>			
<i>Capaciteit (aantal voltijds plaatsen)</i>	0-12	199.000	352.000	414.000
<i>Kinderen in opvang</i>	0-4	224.000	343.000	376.000
	4-12	121.000	276.000	315.000
	0-12	30.000	183.000	131.000
	Totaal	375.000	802.000	822.000
<i>% kinderen in opvang (als percentage van het totaal aantal kinderen in dezelfde leeftijdsgroep)</i>	0-4	29%	60,8%	61,2%
	4-12	7%	22,1%	23,4%

322. Vanaf 1 augustus 2007 zijn scholen – als ouders daarom vragen - wettelijk verplicht buitenschoolse opvang aan te bieden tussen 7.30-18.30 uur, of andere partijen faciliteiten te bieden om dat te doen en eisen te stellen zodat zij elkaar kunnen ontmoeten. Dit zou een betere afstemming van schooluren en werkuren van de ouders mogelijk moeten maken, waardoor de lasten voor zowel de ouders als de schoolgaande kinderen afnemen.

323. Ouders blijven verantwoordelijk voor de zorg van hun kinderen, maar scholen moeten het op één lijn brengen van onderwijs en kinderopvang faciliteren als ouders dat willen. Werkende ouders met schoolgaande kinderen tot 12 jaar hebben meer hulp nodig in het combineren van werk en de opvoeding van hun kinderen. Het is gemakkelijker om een betere balans aan te brengen tussen werk en leven als organisatorische knelpunten voor ouders worden opgelost, door hun de mogelijkheid te geven langere werkdagen te maken. Het belangrijkste

is dat elk kind de mogelijkheid heeft om zich naar zijn volle potentieel te kunnen ontwikkelen.

Samenwerking tussen scholen en kinderopvangorganisaties zal daaraan een belangrijke contributie leveren. De overheid ziet graag goed op elkaar afgestemde voorzieningen op het gebied van onderwijs, kinderopvang, sport en cultuur – ook wel bekend als “zorg op maat” – voor ieder kind.

E. Artikel 27 lid 1-3 Levensstandaard

Trendmatige ontwikkeling

324. Nederland kent een dekkend systeem van sociale verzekeringen en voorzieningen dat burgers een minimuminkomen garandeert dat genoeg is voor de kosten van levensonderhoud, wanneer mensen tenminste gebruik maken van de beschikbare inkomensondersteuning en gedisciplineerd met hun geld omgaan.
325. Het aantal huishoudens met een minimuminkomen is sinds de vorige verslagperiode gedaald: van 652.000 in 2005 (9,9% van alle huishoudens) tot 529.000 (7,7 % van alle huishoudens) in 2010. Latere gegevens zijn er nog niet¹⁸. Ramingen wijzen op een stijging tot 8,1% in 2011 en tot 8,5% in 2012. Hiermee blijft het aantal huishoudens met een laag inkomen onder het niveau van de jaren 2000-2006, toen het schommelde tussen de 8,8% en 11,8%.
326. In 2010 verbleef één op de tien kinderen jonger dan 18 jaar (327 duizend) in een gezin waar het inkomen beneden het niet-veel-maar-toereikendcriterium lag. Zij maken daarmee eenderde van de totale arme groep uit. Verwacht wordt dat dit in 2012 op zal lopen tot 11,1 procent (367 duizend kinderen), het hoogste peil sinds het begin van deze eeuw. (Bron: CBS, Armoedesignalement 2011).
327. De tabellen geven inzicht in het aantal uitkeringen op grond van de Wet werk en bijstand (WWB) of de Wet investeren in jongeren (WIJ). De WWB is per 1 januari 2004 in de plaats gekomen van de Algemene bijstandswet (Abw). In 2010 is het aantal bijstandsuitkeringen aan personen jonger dan 65 jaar met 26 duizend toegenomen. Eind 2010 werden 307 duizend bijstandsuitkeringen verstrekt. Eind 2008 was het aantal bijstandsuitkeringen gedaald tot 259 duizend. Vanaf dat moment werden de gevolgen van de economische crisis zichtbaar in de bijstandscijfers. Het aantal uitkeringen aan alle bijstandsontvangers jonger dan 65 jaar steeg met 48 duizend. Dit komt overeen met 19 procent. De sterkste stijging in de afgelopen twee jaar deed zich voor bij de jongeren. Ultimo 2010 werden ruim 34 duizend bijstandsuitkeringen verstrekt aan personen jonger dan 27 jaar. Dat is 64 procent meer dan eind 2008. Het aantal alleenstaande ouders in de bijstand daalt: van 82.430 eind 2006 naar 79.210 in juli 2011. Het percentuele aandeel alleenstaande ouders in de bijstand is tussen eind 2006 en juli 2011 eveneens afgenomen: van 27,4 procent tot 25 procent.

---

¹⁸ Zie bijlage II voor tabellen

VII. ONDERWIJS, VRIJE TIJD EN CULTURELE ACTIVITEITEN

A. Artikel 28   Onderwijs, inclusief beroepsonderwijs en begeleiding bij onderwijs- en beroepskeuze

Primair en voortgezet onderwijs

328. In Nederland geldt een leerplicht van de leeftijd van vijf tot en met 16 jaar. In de praktijk gaan vrijwel alle kinderen vanaf vier jaar naar de basisschool. De deelname aan het basisonderwijs is gratis. Wel kan aan de ouders een kleine bijdrage worden gevraagd voor schoolreisjes en activiteiten die buiten het curriculum vallen.
329. Met ingang van 1 augustus 2007 is naast de leerplicht de kwalificatieplicht ingevoerd voor jongeren tussen 16 en 18 jaar. Deze verplicht alle jongeren die na de volledige leerplicht nog geen startkwalificatie hebben, tot hun 18^e verjaardag onderwijs te blijven volgen. Het beleid t.a.v. voortijdig schoolverlaten bestaat er uit jongeren tussen 18 en 23 die geen onderwijs meer volgen en geen startkwalificatie behaald hebben, zoveel mogelijk te stimuleren om op school hun opleiding alsnog te voltooien, liefst op het niveau van minimaal een startkwalificatie.
330. Alle kinderen die zich in Nederland bevinden, vallen onder de Leerplichtwet en kunnen (ongeacht hun status) onderwijs volgen. Dit geldt dus ook voor kinderen zonder of met incomplete verblijfsdocumenten ([aanbeveling 62 b](#)), en voor minderjarige asielzoekers en onbegeleide kinderen ([aanbeveling 70](#)). Kinderen van asielzoekers kunnen gebruik maken van gewone basisscholen. Als er geen school in de buurt van een asielzoekerscentrum is, kan daarvoor een locatie als dependance van een basisschool worden ingericht. Bij het onderwijs aan kinderen van asielzoekers wordt (uiteeraard) veel aandacht besteed aan het leren van de Nederlandse taal. Ook onbegeleide kinderen kunnen onderwijs volgen op reguliere scholen. Als er geen school is in de buurt van het opvangcentrum, kan onderwijs worden gevolgd in een dependance van een school op het terrein van het opvangcentrum.
331. De inrichting van het Nederlandse voortgezet onderwijs is ten principale onveranderd gebleven t.o.v. de derde Nederlandse rapportage. Het voortgezet onderwijs bestaat uit: VWO, HAVO, VMBO (MAVO/VBO). Basiskennis en –vaardigheden die de samenleving van belang vindt voor een goed maatschappelijk functioneren liggen vast in kerndoelen. Scholen hebben veel ruimte om die kerndoelen zo goed mogelijk voor de eigen leerlingen uit te werken. Ouders en leerlingen maken zelf een keuze voor het vervolgonderwijs, maar veelal wordt het advies van de basisschool gevolgd. Het advies is niet bindend. Wel is het uiteindelijk de school die beslist over de toelating. Het VMBO (MAVO/VBO) biedt ondersteuning voor leerlingen die moeite hebben met het gewone lesaanbod.
332. Net als het primair onderwijs is ook het voortgezet onderwijs gratis. De overheid vraagt voor het volgen van basis én voortgezet onderwijs geen eigen bijdrage meer van ouders. Sinds het schooljaar 2009/2010 zijn in het voortgezet onderwijs de schoolboeken gratis. Ook scholen voor voortgezet onderwijs kunnen ouders vragen om een vrijwillige bijdrage voor bijvoorbeeld schoolexcursies. Dat mag echter geen rol spelen bij het al dan niet toelaten van de leerling tot de school.
333. Het middelbaar beroepsonderwijs is gratis voor jeugdigen tot 18 jaar. Ouders van minderjarige deelnemers in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) kunnen ook een tegemoetkoming krijgen. Een mbo-deelnemer van 18 jaar of ouder betaalt wel lesgeld.

Vanaf die leeftijd geldt in Nederland studiefinanciering. De hoogte van de studiefinanciering houdt rekening met het te betalen lesgeld en overige kosten voor leermiddelen zoals studieboeken.

Informatieverstrekking over onderwijs en loopbaanoriëntatie en –begeleiding

Voor- en vroegschoolse periode

334. In Nederland zijn de gemeenten verantwoordelijk voor de voorschoolse educatie, en de scholen voor de vroegschoolse educatie. Het kabinet streeft ernaar dat álle doelgroepkinderen met een (taal)achterstand deelnemen aan de voor- en vroegschoolse educatie. Aan het begin van elk schooljaar geeft het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) een digitale onderwijsgids uit. De gids helpt ouders bij de schoolkeuze en bij het contact met de school. Ouders ontvangen een folder die hen op deze gids attendeert in het schooljaar waarin hun kind drie jaar wordt. Ouders/verzorgers met kinderen in het primair en/of voortgezet onderwijs kunnen met vragen over het onderwijs terecht bij het landelijk ouderinformatiepunt.

Voortgezet onderwijs

335. Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) is onderdeel van de Wet op het Voortgezet Onderwijs, en school- en beroepskeuzeadvies is onderdeel van de bekostiging van het voortgezet onderwijs. De meeste scholen voor voortgezet onderwijs beleggen brede 'open dagen' voor (ouders van) aanstaande leerlingen om hen te informeren over de betreffende school en het lesaanbod. Daarna volgen meer informatiebijeenkomsten voor ouders en leerlingen. De brugklas en de introductiedagen ('wendagen') op de nieuwe school vergemakkelijken de overgang van basis- naar voortgezet onderwijs.

336. Voorlichting over de studie- en beroepskeuzeperspectieven van vakkenkeuzes en de loopbaanbegeleiding in de bovenbouw zijn de taak van de school. Alles is erop gericht dat leerlingen een weloverwogen, bewuste (vervolg)keuze kunnen maken. Er is een enorme hoeveelheid instrumenten en goede voorbeelden beschikbaar waarmee scholen deze begeleiding kunnen uitvoeren (o.a. loopbaanscan voor scholen, beroepenportaal (inclusief stageperspectieven), individuele assessments, open dagen in het vervolgonderwijs, meeloopdagen, individuele coaches, peergroupbegeleiding, korte stages op de arbeidsmarkt, en studiekeuzegesprekken in het hoger onderwijs).

337. Vanaf 2009 stimuleert de overheid de kwaliteit van de loopbaanbegeleiding (LOB) in scholen/instellingen. Bevordering van bewuste keuzes vermindert de studie-uitval en gaat onderbenutting van capaciteiten/talenten tegen. Zowel de VO-Raad als de MBO-Raad heeft het thema LOB geprioriteerd en voert regie over de vele activiteiten in de eigen sector, in samenwerking met diverse instituten en de arbeidsmarkt. Inmiddels zijn een LOB-website en een LOB-toolkit beschikbaar, en is er een training ontwikkeld voor leerkrachten en schooldecanen om zich te bekwamen in het voeren van individuele loopbaangesprekken.

Beroepsonderwijs

338. In de derde Nederlandse rapportage is aandacht besteed aan het belang van loopbaanoriëntatie en –begeleiding (LOB) in het beroepsonderwijs. Instellingen zijn wettelijk verplicht hun leerlingen LOB te bieden. In aanvulling op de tekst daarover zij erop gewezen dat het Actieplan MBO 'Focus op vakmanschap' (2010) op dit gebied nadere maatregelen aankondigt. In het actieplan wordt gekozen voor het intensiveren en verkorten van de studieduur in het mbo (per 1 januari 2013), terwijl het Nederlandse beleid om voortijdig schoolverlaten tegen te gaan krachtig wordt voortgezet. Door een goede intake weten instellingen steeds beter uitval uit een opleiding te voorkómen.

339. Niettemin zijn een juiste studiekeuze en goede keuzes tijdens het volgen van de opleiding belangrijker dan ooit. Daarom wordt aan loopbaanoriëntatie en beroepskeuzevoorlichting een extra impuls gegeven. Het Ministerie van OCW steunt het nieuwe Stimuleringsplan loopbaanoriëntatie en beroepskeuzevoorlichting van de MBO-Raad, Colo (de branchevereniging van kenniscentra beroepsonderwijs – bedrijfsleven) en Skills Netherlands. Dit plan omvat onder andere pilots voor regionale beroepenwedstrijden, waar studenten hun vakmanschap laten zien aan een breed publiek. Daarnaast wordt er meer dan voorheen voor gekozen ouders te betrekken bij loopbaanoriëntatie en beroepskeuzevoorlichting, omdat zij een belangrijke rol spelen in de beroepskeuze van hun kinderen.

Veilige school

340. Een veilig schoolklimaat is een essentiële voorwaarde voor goed onderwijs aan kinderen. Scholen moeten daar als eerste voor zorgen. Dat betekent ook het tegengaan van pesten. De overheid helpt scholen in deze verantwoordelijkheid. Daarbij zijn de maatregelen die vanaf 2004 zijn ingesteld en waarvan al melding is gemaakt in de derde rapportage, nog steeds van kracht. Zo investeert de overheid extra in schoolmaatschappelijk werk en leerlingbegeleiding in het primair en voortgezet onderwijs. Problemen van en met leerlingen kunnen snel worden gesignaleerd en aangepakt.
341. Voor het middelbaar beroepsonderwijs bestaat er een Platform Veiligheid van de MBO-Raad, dat de inspanningen van de mbo-instellingen op het gebied van veiligheid stimuleert en tweejaarlijks met steun van het Ministerie van OCW de 'Monitor Sociale Veiligheid in de bvesector' uitbrengt. Het beleid m.b.t. de veiligheidssituatie op scholen met de in [aanbeveling 62](#) geschetste problematiek wijkt niet af van het standaard veiligheidsbeleid op scholen.

Laaggeletterdheid

342. De afgelopen jaren heeft het kabinet met Het Aanvalsplan Laaggeletterdheid 2006-2010 'Van A tot Z betrokken', vooral veel geïnvesteerd in publieke bewustwording over het thema laaggeletterdheid. Daarmee is het probleem duidelijk veel hoger op de maatschappelijke agenda gekomen en is de taboesfeer gedeeltelijk doorbroken. De vergrote aandacht voor laaggeletterdheid heeft ook geresulteerd in een toename van het aantal volwassenen dat deelnam aan taalcursussen: jaarlijks 10-12.000 deelnemers.
343. De komende jaren richt het kabinet zich onder de vlag van het nieuwe 'Actieplan Laaggeletterdheid 2012-2015' vooral op kwaliteit en efficiëntie van het taalonderwijs. Over de hele linie van het reguliere onderwijs wordt meer aandacht besteed aan taal- en rekenonderwijs, met als ijkpunt het Referentiekader Taal en Rekenen. Ook voor de volwasseneneducatie worden de standaarden uit het Referentiekader ingevoerd. Bovendien wordt de komende drie jaar €5 miljoen per jaar uitgetrokken voor proefprojecten. Deze 'pilots' moeten resulteren in een nieuwe en hopelijk effectievere aanpak van laaggeletterdheid waarbij meer gebruik wordt gemaakt van de inzet van vrijwilligers.
344. In 2010 is bovendien wetgeving van kracht geworden waarbij aan gemeenten wordt opgedragen om zorg te dragen voor een dekkend aanbod van voorzieningen voor kinderen van 2,5 tot 4 jaar die een taalachterstand hebben. Het budget hiervoor is verhoogd, zodat gemeenten dit aanbod daadwerkelijk kunnen realiseren. Ook wordt in deze wetgeving een betere samenhang nagestreefd in het aanbod van de voorschoolse voorzieningen en de aansluiting met het basisonderwijs.

345. Uit onderzoek is gebleken dat de taalvaardigheid van studenten in het middelbaar beroepsonderwijs te kort schiet. Onder het motto 'voorkomen is beter dan genezen' is daarom in 2008 besloten €50 miljoen uit het budget voor de volwasseneneducatie te bestemmen voor een 'Actieplan taal en rekenen in het mbo'.

Tegengaan van schooluitval

346. Sinds de vorige rapportage heeft Nederland vorderingen gemaakt met het terugdringen van voortijdig schoolverlaten. Doelstelling is om het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters van 71.000 (schooljaar 2005/2006) te verlagen naar maximaal 35.000 in het schooljaar 2010/2011. In 2010 scherpte het kabinet Rutte de doelstelling aan tot maximaal 25.000 nieuwe voortijdig schoolverlaters in 2016. In het schooljaar 2009/2010 was de stand 39.600 voortijdig schoolverlaters.

347. Om deze doelstelling te bereiken is een aantal maatregelen ingezet, zoals:

- In alle 39 RMC-regio's (regionale bureaus voor registratie voortijdig schoolverlaten) zijn meerjarige resultaatafspraken gemaakt met gemeenten en onderwijsinstellingen in het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs.
De kern van de afspraken betreft een reductie van het jaarlijks aantal voortijdig schoolverlaters met 10% oplopend tot 40% in 2010/2011. De scholen krijgen een prestatiesubsidie van € 2.500 per nieuwe vsv'er minder.
- Per RMC-regio is sinds 2008 een subsidie voor onderwijsprogramma's beschikbaar. De regio bepaalt zelf de inzet op basis van de uitvalcijfers.
- In de convenanten en onderwijsprogramma's is vastgelegd dat scholen voortijdig schoolverlaten aanpakken door een verbeterde zorgstructuur, loopbaanoriëntatie en een verbeterde overgang van vmbo naar mbo. De voortgang van de convenanten en de onderwijsprogramma's wordt periodiek gemonitord.
- Met ingang van 1 augustus 2007 is naast de leerplicht de kwalificatieplicht ingevoerd voor jongeren tussen 16 en 18 jaar.
- Sluitende registratie van de vsv'ers. Invoering van een digitaal verzuimloket, per 1 augustus 2009 voor het voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs; per 1 augustus 2010 voor het basis- en speciaal onderwijs.
- Voor de groep jongeren die cognitief in staat zijn om een startkwalificatie te halen, maar door psychische, sociale, financiële en/of justitiële problemen niet toekomen aan het volgen van onderwijs – zogenaamde 'overbelaste' jongeren – zijn plusvoorzieningen opgezet: een combinatie van onderwijs, zorg, en arbeidstoeleiding.
- Meer samenwerking tussen de school en instellingen die met jeugdzorg te maken hebben en die in of buiten de school actief zijn, onder andere door invoering van ZAT's (zorgadviesteams).

Lissabon doelstelling

348. De Nederlandse regering werkt mee aan de Lissabondoelstelling van de landen van de Europese Unie. Eén van de doelstellingen was halvering van de schooluitval tussen 2000 en 2010. De Europese Unie heeft inmiddels besloten om deze periode te verlengen tot 2020. Voor Nederland was de score in 2000: 15,4% (het EU-gemiddelde in 2000: 19,6% van de 18-24-jarigen) en is gedaald met bijna 35 procent naar 10,1% in 2010.

Aanpak Jeugdwerkloosheid

349. Met het plan van aanpak jeugdwerkloosheid, een gezamenlijke inzet van de ministeries VWS, OCW en SZW is vanaf 2004 gewerkt aan het bestrijden van de uitval en behouden van jongeren op school of werk. Van dit plan van aanpak maakte de Taskforce Jeugdwerkloosheid en het programma 'Aanval op de schooluitval' onderdeel uit.

Acties zijn gericht op het verbeteren van de samenwerking tussen partijen uit het onderwijs en de arbeidsmarkt en het creëren van meer leerwerkplaatsen.

350. Met het ontstaan van de economische crisis is een gezamenlijk actieplan jeugdwerkloosheid opgesteld om de gevolgen van de crisis voor deze doelgroep te beperken. Het plan bestaat uit vijf actielijnen:
- Jongeren langer op school houden, School Ex Programma
  - Convenanten met dertig arbeidsmarktregio's
  - Matching-offensief
  - Extra banen, leerwerkplaatsen, stageplaatsen en vrijwilligerswerk voor jongeren
  - Kansen voor kwetsbare jongeren.
- Het actieplan jeugdwerkloosheid is eind 2011 gerealiseerd.
351. De doelstelling van het huidige kabinet is om het aantal voortijdigschoolverlaters in 2016 te verminderen naar 25.000 jongeren. Om ervoor te zorgen dat in 2011 alle scholen in het primair-, voortgezet- en middelbaar beroepsonderwijs over een ZAT beschikken, wordt zorg voor jongeren in en om de school wettelijk vastgelegd. De voorgenomen stelselherziening Jeugd zal de zorg voor de jeugd de komende jaren flink veranderen en moet de benodigde hulp en ondersteuning eerder en dichter bij de jongeren en hun ouders brengen, met name in en om de school. Zowel voor de jeugdzorg als voor het arbeidsmarktbeleid komen uitvoeringstaken bij de gemeenten te liggen. Gemeenten krijgen dus meer handvatten om de jongere centraal te stellen.

Samenwerking met ontwikkelingslanden op het gebied van onderwijs

352. Basisonderwijs was het afgelopen decennium een van de hoofdthema's van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid met als doel bijdragen aan de verwezenlijking van Millennium doel 2 en de internationale actie-agenda *Education for All*, die streven naar het doorlopen en afmaken van basisonderwijs door alle jongens én meisjes in 2015, de bestrijding van analfabetisme en het bieden van kwalitatief goed onderwijs dat aansluiting biedt bij de arbeidsmarkt. Als gevolg van gewijzigde prioriteiten en budgettaire beperkingen zijn in de periode 2009-2011 de uitgaven voor basisonderwijs geleidelijk gedaald van €327 miljoen naar €194 miljoen.
353. De afgelopen periode heeft Nederland met 19 partnerlanden samengewerkt aan de opbouw van hun onderwijssector en/of geïnvesteerd in beroepsonderwijs. Dat gebeurde onder meer via sectorale steun, algemene begrotingssteun en silent partnerships (financiële bijdragen aan de programma's van andere donoren). Daarnaast was Nederland een van de grootste donoren aan het internationale onderwijsfonds Fast Track Initiative. Met UNICEF heeft Nederland een groot programma (€166 miljoen 2006-2011) voor het herstel van onderwijsvoorzieningen in crisissituaties uitgevoerd. Voor de periode 2011-2013 wordt €4,7 miljoen gestoken in een programma van ILO/IPEC voor de bestrijding van kinderarbeid door verbetering van het onderwijsaanbod. Via onder meer UNESCO en een aantal regionale organisaties is een bijdrage geleverd aan de verbetering van onderwijskwaliteit en het bestrijden van achterstanden van meisjes. Enkele resultaten:
- Circa zes miljoen kinderen in 38 landen hebben geprofiteerd van het door Nederland gefinancierde UNICEF-programma voor onderwijs in crisis- en (post)conflict situaties. Meer dan 40.000 scholen en tijdelijke lesruimtes zijn hersteld of aangepast en ruim 130.000 leerkrachten en ander schoolpersoneel zijn getraind of bijgeschoold.
  - Met geld uit het onderwijsfonds Fast Track Initiative (FTI) is onderwijshervorming in 37 ontwikkelingslanden ondersteund. Er werden ruim 30.000 klaslokalen gebouwd, 337.000 leerkrachten opgeleid en 203 miljoen tekstboeken gedistribueerd. In FTI-partnerlanden gaan nu 19 miljoen kinderen meer naar school dan acht jaar geleden. De Nederlandse bijdrage was in 2009 en 2010 €30 miljoen.

- Jemen, een partnerland met de minste meisjes op school, heeft ondanks de nog steeds grote achterstanden grote vooruitgang geboekt met de deelname van meisjes: ruim 65% volgt nu basisonderwijs. Hiervoor is, samen met het FTI, specifiek geïnvesteerd in meisjesonderwijs: er zijn 214 nieuwe scholen met sanitaire voorzieningen gebouwd en 1.000 geschoolde leraressen tewerkgesteld in plattelandsgemeenschappen, waar de achterstand het grootst is. 350.000 kinderen ontvingen nieuw lesmateriaal.
- In Kaapverdië is met Nederlandse steun (€6,3 miljoen, 2009-2010) het aantal studenten dat beroepsonderwijs volgt verdrievoudigd naar 6.000 in 2010. Er is een begin gemaakt met de herstructurering van centra voor werkgelegenheid die bemiddelen tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.

B. Artikel 29   Onderwijsdoelen

Basisonderwijs, voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs

354. Om de prestaties van het basisonderwijs te verhogen wordt – naast de taken van het onderwijs bij bijvoorbeeld sociaal-emotionele ontwikkeling – meer nadruk gelegd op het opbrengstgericht werken. Scholen worden bewust gemaakt dat men door meer doelgericht en planmatig te werken betere resultaten kan behalen bij de leerlingen. Daarbij wordt de nadruk gelegd op het leren van taal en rekenen. Ook het gebruik van landelijke toetsen wordt verplicht gesteld om de opbrengst te kunnen meten en verbeteringen aan te kunnen brengen.
355. In het basisonderwijs is Engels een verplicht onderdeel van het curriculum. Het doel van Engels is om een eerste basis te leggen om te kunnen communiceren met moedertaalsprekers of anderen die buiten de school Engels spreken. In het voortgezet onderwijs is Engels verplicht op alle scholen; in de onderbouw van HAVO en VWO zijn daarnaast in beginsel Duits en Frans verplicht als tweede en derde vreemde taal. Verder zijn er scholen die facultatief Arabisch, Turks, Spaans, Italiaans, Russisch en Chinees geven.
356. Voorts is de derde Nederlandse rapportage t.a.v. de onderwijsdoelen nog actueel. Basisuitgangspunten - kinderen groeien op in een pluriforme samenleving en gelijke kansen worden geboden aan jongens en meisjes- zijn nog steeds van kracht. Een en ander heeft consequenties voor onderwijsdoelen als actief burgerschap, sociale integratie en kennis maken met andere culturen. Ook de situatie t.a.v. het Fries en de andere minderheidstalen is onveranderd. Hierover wordt uitgebreider gerapporteerd bij artikel 30.

Burgerschap, mensenrechten- en kinderrechteneducatie

357. In de vorige rapportage is aangegeven dat de verantwoordelijkheid van scholen om bij te dragen aan burgerschap en sociale integratie per 2006 is vastgelegd als wettelijke verplichting van het funderend onderwijs.
358. Daarnaast komen aspecten van burgerschap, mensenrechten- en kinderrechteneducatie terug in de kerndoelen van het primair en voortgezet onderwijs. Zo ligt in kerndoel 47 van het Voortgezet Onderwijs het volgende vast: de leerling leert actuele spanningen en conflicten in de wereld te plaatsen tegen hun achtergrond, en leert daarbij de doorwerking ervan op individuen en samenleving (nationaal, Europees en internationaal), de grote onderlinge afhankelijkheid in de wereld, het belang van mensenrechten en de betekenis van internationale samenwerking te zien. De kerndoelen dienen door scholen te worden vertaald op alle niveaus van de onderwijscurricula (aanbeveling 62, d). De wijze waarop zij dat doen, is echter de verantwoordelijkheid van de scholen zelf.

359. De inspectie van het onderwijs heeft in haar jaarrapportages geconstateerd dat scholen invulling geven aan de burgerschapsopdracht, maar dat er winst te behalen valt door meer samenhang aan te brengen in het burgerschapsaanbod. Vandaar dat in 2011 aan de Onderwijsraad is gevraagd te adviseren over de vraag hoe scholen verder ondersteund kunnen worden bij het uitvoeren van hun burgerschapsopdracht. Daarbij zal de Onderwijsraad ook ingaan op mensenrechteneducatie.
360. Voor het beroepsonderwijs staan in het document 'Leren, loopbaan, burgerschap' opleidingsdoelen vermeld buiten de vereisten uit het (op het beroep gerichte) kwalificatiedossier. Mensenrechten en kinderrechten zijn vervat in het kader van 'burgerschap' ([aanbeveling 62 lid d](#)).

Hoogbegaafde en excellente leerlingen

361. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap streeft naar een ambitieuze leercultuur op scholen waarin de lat hoogt ligt en er speciale aandacht is voor topprestaties van de beste leerlingen. De cognitief sterkere leerlingen worden gestimuleerd tot betere prestaties. Daarbij gaat het zowel om hoogbegaafde als om excellente leerlingen. In de huidige onderwijspraktijk blijkt dat hoogbegaafde leerlingen meer moeite hebben aansluiting te vinden bij de standaardlesstof en de manier van lesgeven.
362. Uitdaging naast de reguliere lesstof stimuleert de hoogbegaafde en excellente leerling en student en kan leiden tot hogere prestaties. Uitgangspunt hierbij is dat alle leerlingen recht hebben op 'onderwijs op maat'; ook hoogbegaafde en excellente leerlingen. In de sectorale programma's van het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en hoger onderwijs is het bevorderen van excellentie en ambitie opgenomen. Gestreefd wordt naar meer aandacht voor hoogbegaafde en excellente leerlingen en studenten in het onderwijs (primair/voortgezet/hoger onderwijs) en naar het verhogen van de prestaties van de 20% in potentie best presterende (hoogbegaafde en excellente) leerlingen. Om deze doelstellingen te bereiken wordt de komende jaren ingezet op vijf actielijnen:
- Maatwerkprogramma's voor hoogbegaafde en excellente leerlingen en studenten;
  - Doorlopende leerlijnen (betere aansluiting primair/voortgezet onderwijs en hoger onderwijs onder meer door regionale samenwerking);
  - Samenwerking;
  - Professionalisering;
  - Imagoverbetering.

Dit kabinet gaat extra investeren in excellente leerlingen. Hiervoor is vanaf 2012 een bedrag olopend tot €30 miljoen gereserveerd voor het primair en voortgezet onderwijs.

Beroepsonderwijs

363. De kerndoelen van het beroepsonderwijs worden door de overheid voor elke kwalificatie vastgesteld op basis van voorstellen van de vertegenwoordigers van onderwijs en bedrijfsleven. In Nederland is iedere opleiding in het middelbaar beroepsonderwijs gebaseerd op een drievoudige kwalificering gericht op de uitoefening van het beroep, de loopbaan en maatschappelijke participatie.

De vrijheid van onderwijs

364. Ten aanzien van de vrijheid van onderwijs, die wordt voorgeschreven in artikel 29 lid 2 en die is gegarandeerd in artikel 23 van de Nederlandse Grondwet, is de situatie in Nederland niet veranderd.

C. Artikel 31 Vrije tijd, recreatie en culturele activiteiten

Jeugd(welzijns)werk

365. Welzijnsaanbod, zoals kinder-, tiener- en jongerenwerk, peuterspeelzaalwerk behoort tot het lokaal jeugd(welzijns)beleid. Het lokale jeugdbeleid is gericht op een kansrijke ontwikkeling van alle kinderen en jongeren, waardoor zij opgroeien in een kindvriendelijke leefomgeving en zij verantwoordelijkheid leren nemen voor zichzelf én voor hun omgeving. Gemeenten hebben een eigen verantwoordelijkheid om een integraal en lokaalspecifiek jeugdbeleid te voeren.
366. In juni 2009, 2010 en 2011 werd de Landelijke Buitenspeeldag georganiseerd, een initiatief van tv-zender Nickelodeon en de VNG. Dit in samenwerking met Vereniging Sport en Gemeenten (VSG), Scouting Nederland, Jantje Beton, het netwerk Child Friendly Cities en Veilig Verkeer Nederland. Met dit initiatief worden kinderen in Nederland gestimuleerd om buiten te spelen en te sporten.
367. In 2010 hebben de ministeries voor Jeugd en Gezin en van VWS onderzoek laten doen naar de positie van meiden in het jongerenwerk. De reden dat dit onderzoek is gedaan, was dat er weinig onderzoek was naar jongerenwerk en in het bijzonder naar de plek van meiden in het jongerenwerk. In januari 2011 is het onderzoek, dat uitgevoerd is door NJi, opgeleverd. VWS heeft twee publicaties laten ontwikkelen die aansluiten bij de behoeften van gemeenten (beleidsmedewerkers en wethouders Jeugd) en van jongerenwerkorganisaties (managers en jongerenwerkers) en een bijeenkomst georganiseerd die in het teken staat van de positie van meiden in het jongerenwerk.
368. Het Nederlands Jeugdinstituut organiseerde in maart 2010 in samenwerking met stichting JONG Rotterdam een Europese Expert Meeting voor jongerenwerkers "Empowering youth work". Zo'n 60 jongerenwerkers, beleidswerkers, belangenbehartigers en andere betrokkenen bij het jongerenwerk uit verschillende Europese landen namen aan deze dagen deel. Doel van deze dagen was om kennis en ervaringen rond professionalisering, methodisch werken en erkenning van het jongerenwerk in Europese, nationale en lokale context uit te wisselen. De nieuwe Europese Jeugd Strategie was de kapstok.

Kinderen en jongeren doen vaker aan sport en cultuur

369. De staatssecretaris van SZW heeft in jaren 2008 en 2009 gemeenten twee maal € 40 miljoen extra gegeven om via de bijzondere bijstand arme gezinnen te ondersteunen bij deelname aan sport, cultuur en dergelijke.
370. De groep die niet doet aan sport, zwemles, cultuur, muziek, scouting, buitenschoolse activiteiten en dergelijke is kleiner geworden. Over alle kinderen bezien was de afname tussen 2008 en 2010 3% (van 518.000 naar 504.000). Bij arme kinderen werd de groep die niet 'maatschappelijk meedoet' 6% kleiner (141.000 in 2008, 133.000 in 2010). Onder de bijstandskinderen in deze groep was de afname nog duidelijker (-9%: 66.000 in 2008, 61.000 in 2010). De onderzochte bevolkingsgroep (5- tot en met 17-jarigen) bestond in 2010 uit 2,4 miljoen kinderen. Door deze ontwikkeling hebben bijstandskinderen hun achterstand op de andere inkomensgroepen iets ingelopen.

Schooltijden en vrije tijd

371. Het schoolbestuur van een basisschool bepaalt zelf – met instemming van de ouders – de schooltijden en de verdeling van uren tussen de onderbouw en bovenbouw. Het minimum aantal lesuren van groep 1 tot en met groep 8 dient 7.520 uur te bedragen. Er is geen maximaal aantal uren onderwijs per dag. Wel moet de basisschool zorgen voor een evenwichtige verdeling van de activiteiten over de dag en ervoor zorgen dat er voldoende pauzetijd is. Ouders kunnen in de schoolgids lezen hoe dit op de basisschool van hun kind is geregeld. Scholen zijn verplicht informatie over de schooltijden en onderwijstijd in de schoolgids te publiceren.
372. Voor leerlingen in de groepen 3 tot en met 8 geldt een vijfdaagse schoolweek. Maximaal 7 keer per jaar mag voor deze groepen een vierdaagse schoolweek worden ingeroosterd in plaats van een vijfdaagse. Weken die al vier lesdagen hebben omdat er een algemene feestdag in de week valt waarop de school gesloten is, tellen hierbij niet mee. De vierdaagse schoolweken moeten evenwichtig over het jaar zijn verdeeld. Voor leerlingen in groep 1 en 2 is de vijfdaagse schoolweek niet verplicht. Voor het overige kan naar de voorgaande rapportage worden verwezen.
373. In Nederland worden steeds meer zogenoemde 'brede scholen' gevormd die – samen met peuterspeelzalen, kinderopvang en bijvoorbeeld sportorganisaties – een integraal aanbod met voor- en naschoolse voorzieningen aanbieden. Inmiddels zijn er circa 1.500 'brede basisscholen' (totaal aantal is ca. 6.500).
374. In het voortgezet onderwijs moet de school elk schooljaar ten minste 1.000 uur onderwijs verzorgen (in het examenjaar 700 uur). Scholen mogen op grond van hun eigen ideeën over het onderwijs zelf – uiteraard binnen bepaalde grenzen – het lesrooster bepalen: het aantal lessen per dag, de duur van de lessen etc. Ouders en leerlingen hebben daarop – via de medezeggenschap – invloed. Aangezien er per jaar –naast de weekenden– maximaal 68 dagen zijn waarop geen onderwijs hoeft te worden verzorgd (12 weken vakantie, 8 feestdagen) is er voor de 1.000 uur onderwijs per jaar gemiddeld ongeveer 38 ½ week beschikbaar. Een leerling in het voortgezet onderwijs heeft per week dus zo'n 26 uur onderwijs, gemiddeld ruim 5 uur per dag (exclusief pauzes etc.). Naast de onderwijstijd (het deel van het onderwijs dat onder verantwoordelijkheid van de school op school wordt verzorgd) is er sprake van huiswerk. De totale studielast (onderwijstijd plus huiswerk) varieert. In de onderbouw is doorgaans minder huiswerk, in de bovenbouw wordt dit vaak meer. De normatieve studiebelasting in de bovenbouw van havo en vwo wordt geschat op gemiddeld 40 uur per week, inclusief sport en culturele activiteiten in het kader van het curriculum. Dit kan echter variëren, afhankelijk van het onderwijs dat de school verzorgt, en de leerstijl en capaciteiten van leerlingen.
375. Jongeren besteden hun vrije tijd minder aan collectieve activiteiten in de openbare sfeer (straat en sportveld) en meer aan individuele activiteiten in de privé-sfeer. Daarnaast hebben jongeren minder vrije tijd dan tien jaar geleden. Gemiddeld heeft de schoolgaande jeugd 40 uur per week vrij te besteden. Deze tijd wordt steeds meer buiten het gezinsverband doorgebracht. Door deze ontwikkelingen besteden jongeren (ook) minder tijd aan vrijwilligerswerk en sociaal-cultureel jeugdwerk. Om de interesse van jongeren voor vrijwilligerswerk te bevorderen staat vanaf 2011 voor alle jongeren in het voortgezet onderwijs een maatschappelijke stage op het curriculum. Door de maatschappelijke stage leren jongeren hun directe omgeving op een andere manier kennen en leveren zij een actieve bijdrage aan de samenleving. De maatschappelijke stage is een onderdeel geworden van het curriculum dat een jongere moet volgen op school. De school heeft de regie en is eindverantwoordelijk hiervoor.

Uitgangspunt van de maatschappelijke stage stimulering is dat de stage aansluit bij de behoefte en interesse van de leerling omdat dit het meeste leereffect heeft, hierover gaat de school met de leerling in gesprek bij de realisatie van de maatschappelijke stage.

Cultuur

376. In de vorige rapportage is aangegeven dat het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap wil dat alle kinderen in de leerplichtige leeftijd via het onderwijs met cultuur in aanraking komen. Dit beleid wordt ongewijzigd voortgezet. Voor de periode 2008-2010 is hiervoor een bedrag van €22,5 miljoen per jaar geïnvesteerd.

VIII. SPECIALE BESCHERMINGSMAATREGELEN

A. Kinderen in Noodsituaties

i. Artikel 22 en 39 Vluchtelingen

377. Op dit moment wordt het beleid voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv) herijkt. Het doel van deze herijking is het sneller geven van duidelijkheid aan de amv over zijn of haar verblijfsperspectief (verblijf of terugkeer). Bij de komst van amv's naar Nederland, die niet in aanmerking komen voor internationale bescherming, is de inzet maximaal gericht op zo spoedig mogelijke terugkeer onder de voorwaarde van lokale opvang. De periode van onbestendigheid en onzekerheid in dat verblijfsperspectief dient te worden teruggebracht. Een doelstelling is dan ook om sneller te beslissen op verblijfsaanvragen van amv's.
378. Voorkomen moet worden dat een amv geruime tijd in Nederland heeft verbleven zonder enig zicht op een duurzaam verblijfsperspectief, gelet ook op de kwetsbaarheid van minderjarigen die ontheemd zijn geraakt uit hun 'gewone' (familiaire) en vertrouwde omgeving. Er wordt dus ingezet op een zo veel mogelijk sluitende aanpak van het amv-beleid.
379. De amv-vergunning die nu bestaat voor amv's die niet in aanmerking komen voor asielbescherming en voor wie geen adequate opvang is in het land van herkomst, vervalt in het nieuwe beleid. Voor de amv's die bij binnenkomst jonger zijn dan 15 jaar en die buiten hun schuld niet kunnen terugkeren naar een situatie van adequate opvang, komt er een verruimd buitenschuldbeleid. Hiermee wordt een vangnet geboden voor jonge amv's. De definitie van 'adequate opvang' wordt in de uitwerking van de herijking onder de loep genomen.
380. Bij de terugkeer van amv's wordt – net als bij volwassenen - ingezet op vrijwillige terugkeer. Gedwongen terugkeer van amv's is in de praktijk bijzonder lastig. Daarom wordt onder meer ingezet op maatregelen om vrijwillige terugkeer te bevorderen, inclusief bevorderen van internationale samenwerking op dit gebied.
381. In de herijking zullen alleenstaande minderjarige vreemdelingen onverminderd als kwetsbare groep worden beschouwd. Het voorkomen van uitbuiting en misbruik zal blijvend aandachtspunt zijn in de herijking van het amv-beleid. De beschermde opvang die er al is voor amv's die slachtoffer zijn geworden of dreigen te worden van mensenhandelaars, wordt voortgezet. Hierbij wordt de opvang minder 'gesloten' zonder af te doen aan de bescherming die aan deze amv's wordt geboden.

382. De invulling van de definitie van 'het belang van het kind' wordt eveneens besproken in de herijking. Ook is er aandacht voor de ontwikkelingen in internationaal verband, zoals de verdere uitwerking van het door de Europese Commissie vastgestelde 'action plan on unaccompanied minors'.

AMV-instroom	
Jaar	Aantal (afgerond)
2001	5950
2002	3230
2003	1220
2004	590
2005	520
2006	410
2007	430
2008	730
2009	1040
2010	700
2011 t/m juli	280

Adequate opvang

383. Nederland heeft in 2001 in Mulemba (Angola) samen met een Europese organisatie voor opvang van alleenstaande minderjarigen en lokale ngo's die zich bezighouden met De bescherming van minderjarigen een opvangproject gestart (www.mulemba.org). Het project zorgt voor adequate opvang voor in Nederland uitgeprocedeerde minderjarige Angolese asielzoekers in hun eigen land. Een kinderdorp garandeert hun opvang, voeding, onderwijs en gezondheidszorg zolang zij minderjarig zijn. Het onderwijs richt zich ook op praktische zaken om makkelijker werk te vinden bij het bereiken van de meerderjarigheid. Tot op heden blijken alle alleenstaande minderjarigen, die allen tijdens de asielprocedure hebben verklaard wees te zijn, in het kinderdorp te zijn opgehaald door de ouders. In 2005 is een vergelijkbaar project gestart in de Democratische Republiek Kongo.

Leeftijdsonderzoek

384. In april 2004 heeft de minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie een onafhankelijke commissie in het leven geroepen die let op leeftijdsonderzoek in Nederland. Dit onderzoek is een belangrijk instrument voor de overheid om effectiever de belangen van de minderjarigen te kunnen dienen. Nederland voert een speciaal beleid waardoor een minderjarige eerder verblijf krijgt dan een meerderjarige. Ongedocumenteerde meerderjarigen doen soms ten onrechte een beroep op dit beleid. Leeftijdsonderzoek is bedoeld om te voorkomen dat meerderjarigen worden opgevangen in speciale omgevingen die bedoeld zijn voor alleenstaande minderjarigen, met alle problemen van dien. Het leeftijdsonderzoek is volgens de commissie een veilig, tolerant en acceptabel instrument, dat uitsluit dat minderjarigen worden aangezien voor meerderjarigen.

1F Kinderen

385. Gezinsleden van een vreemdeling aan wie artikel 1F Vluchtelingenverdrag wordt tegengeworpen, komen in beginsel niet in aanmerking voor een verblijfsvergunning. Het gaat hier dus om contra-indicaties die niet samenhangen met persoonlijke gedragingen of eigenschappen van het 'gezinslid' zelf, maar van de vreemdeling aan wie reeds verblijf is geweigerd. In deze gevallen bestaat, gelet op het belang van de openbare orde, ernstig bezwaar tegen het verblijf van betrokkenen. Er dient immers te worden vermeden dat artikel 1F Vluchtelingenverdrag zijn praktische belang verliest. Het verlenen van een verblijfstitel aan gezinsleden zou betekenen, dat de vreemdeling aan wie artikel 1F Vluchtelingenverdrag is tegengeworpen in de praktijk vrijwel zeker voor langere tijd feitelijk hier te lande zou kunnen verblijven, mede dankzij de rechten en voorzieningen die de gezinsleden zouden genieten op grond van de verleende verblijfstitel. Gelet op het uitzonderlijke karakter van de gepleegde misdrijven weegt het belang van de openbare orde in Nederland in dit geval zwaarder.
386. Aan gezinsleden van een vreemdeling aan wie artikel 1F Vluchtelingenverdrag is tegengeworpen en die langdurig ononderbroken in Nederland verblijven wordt evenwel niet langer de contra-indicatie openbare orde tegengeworpen. Hiertoe is niet relevant of er nog sprake is van een gezinsband met de vreemdeling aan wie artikel 1F Vluchtelingenverdrag is tegengeworpen. Daarnaast is de opstelling van de gezinsleden in hun eigen vertrekproces van belang. De gezinsleden moeten aan de volgende voorwaarden voldoen:
- gerekend vanaf de datum van de eerste asielaanvraag is sprake van een langdurig verblijf in Nederland van ten minste tien jaren;
  - genoemd verblijf is ononderbroken en;
  - er is geen sprake geweest van frustratie van het vertrekproces.

ii. Artikel 38 Kinderen in gewapend conflict

387. Zie reeds ingediende initiële rapport.

B. Kinderen in aanraking met Justitie

i. Artikel 40 Jeugdstrafrecht

Doelstellingen en uitgangspunten beleid in rapportageperiode

388. Het pedagogisch karakter van het jeugdstrafrecht komt, naast de specifieke regeling in de wet en toepassing door speciale jeugdofficieren van Justitie en kinderrechters, tot uitdrukking in de wijze waarop alle handelingen jegens de jongeren zijn gericht op het stimuleren van zijn ontwikkeling, de jongere te heropvoeden, te resocialiseren en te weerhouden van een verdere criminele carrière. Bij zorgen omtrent de opvoeding van de jeugdige kunnen tevens civielrechtelijke maatregelen worden overwogen.¹⁹In de afdoening van strafbare feiten, begaan door kinderen, wordt er naar gestreefd om kinderen zo mogelijk buiten de strafrechtelijke procedures te houden en met respect voor de mensenrechten van het kind naar andere mogelijkheden te zoeken. Concrete voorbeelden hiervan zijn mogelijkheden van de officier van justitie van vervolging af te zien, jeugdhulpverlening in te schakelen en de Halt-afdoening.

---

¹⁹ Dit uitgangspunt is ook verankerd in het vorderingsbeleid van het Openbaar Ministerie, zie de aanwijzing effectieve afdoening strafzaken jeugdigen, 2011A008, Staatscourant 2011 nr. 10941

389. Wanneer de kinderrechter een jeugdsanctie oplegt die wél vrijheidsbeneming met zich brengt, wordt de tenuitvoerlegging daarvan zoveel als mogelijk dienstbaar gemaakt aan de voorbereiding op de terugkeer van het kind in de maatschappij (artikel 2, tweede lid, Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen). Ook in de wettelijke voorwaarden voor het opleggen van de beschikbare maatregelen (zowel de GBM als de PIJ-maatregel) komt dit pedagogisch karakter tot uitdrukking.

Halt-afdoening

390. Sinds circa dertig jaar bestaat in Nederland de mogelijkheid om jeugdigen een alternatieve straf te geven: de Halt-afdoening. Deze wordt uitgevoerd door de bureaus Halt en is bestemd voor jongeren tussen de twaalf en achttien jaar die een licht strafbaar feit plegen. Een jongere die door de politie is opgepakt voor een strafbaar feit wordt met een doorverwijzing naar Bureau Halt in de gelegenheid gesteld een strafblad te ontlopen.
391. Op basis van het in het voorjaar van 2006 uitgevoerde landelijk onderzoek naar de effecten van Halt ("Halt: Het Alternatief? De effecten van Halt beschreven") is gebleken, dat de Halt-afdoening bij de meeste jongeren niet bijdroeg tot een afname van de frequentie en ernst van de gepleegde strafbare feiten. Mede daarom hebben het ministerie van Veiligheid en Justitie en Halt Nederland verbeteringen onderzocht. Dit heeft met ingang van 1 januari 2010 geleid tot een ingrijpende aanpassing van de screeningsmethode en de Halt-afdoeningen.
392. Nieuw is de intensieve samenwerking met ouders. Betrokkenheid van ouders werkt positief op het leerproces van de jongeren. Ouders worden vanaf het eerste moment – na doorverwijzing door politie – bij het proces betrokken. Ook worden de ouders door Halt ondersteund in hun vaardigheden om strafbaar gedrag van hun kind in de toekomst te helpen voorkomen. De nieuwe Halt-aanpak besteedt meer dan voorheen, aandacht aan het aanbieden van excuses en het vergoeden van schade. Tenslotte is er meer aandacht gekomen voor een goede signalering van eventuele achterliggende problematiek door de Halt-medewerkers. Bij constatering van dergelijke problematiek zal Halt doorverwijzen naar de hulpverlening.
393. Per 1 oktober 2010 is een gewijzigd Besluit aanpassing Halt-Feiten in werking getreden (Stb. 2010, 680). Hierin is de nieuwe Halt-aanpak van een wettelijke verankering voorzien.

Programma Aanpak Jeugdcriminaliteit

394. In aansluiting op het in de derde rapportage genoemde programma Jeugd Terecht 2003-2006, is in 2007 een nieuw programma "Aanpak Jeugdcriminaliteit" gestart voor de periode 2008 - 2011. Doel is door een persoonsgerichte benadering van het kind de 7-jaars recidive te laten dalen van bijna 60% naar 50% in de periode 2002-2010. De resultaten van het programma zullen uit een recidivemeting 2017 blijken. Het programma was opgedeeld in de deelprojecten: (1) Vroegtijdig ingrijpen en preventie, (2) Een persoonsgerichte benadering van het kind, (3) Een snelle afdoening van de strafzaak tegen het kind met consequent en voorspelbaar optreden, (4) Nazorg en (5) Verminderen recidive werkstraffen jeugd

Vroegtijdig ingrijpen en preventie

395. Preventie is een centrale doelstelling in het justitieel jeugdbeleid. Wanneer een strafbaar feit op jonge leeftijd wordt begaan ligt de nadruk op de toeleiding naar de jeugdhulpverlening en het voorkomen van verdere contacten met politie en de justitiële autoriteiten. Vanaf 2009 richt het jeugd(criminaliteits)beleid zich met de "Aanpak 12-minners" nadrukkelijker op de jongste groep risicojongeren: kinderen onder de 12 jaar met politiecontacten en kinderen die daarop een verhoogd risico lopen.

De belangrijkste pijler van het 12-min beleid is dat jeugdigen niet worden gestraft wanneer zij in aanraking komen met de justitiële autoriteiten, maar worden doorgeleid naar de zorg. Ook vroegsignalering speelt hierin een grote rol.

396. Politie en Bureau Jeugdzorg hebben in lijn met deze beleidsuitgangspunten, per 1 januari 2010 afspraken gemaakt over de afhandeling van 12-minzaken. Deze houden in dat ouders worden uitgenodigd op het politiebureau om te praten over het strafbare feit dat hun kind heeft gepleegd. Vervolgens wordt het kind overgedragen aan Bureau Jeugdzorg (BJZ) via een zogenaamd zorgformulier.²⁰ Op basis van de binnengekomen (en eventueel overige aanwezige) informatie, besluit het BJZ over de inzet van hulpverlening.
397. Voor ouders van zeer jonge kinderen die met politie in aanraking komen, is een speciaal opvoedingsondersteuningsaanbod ontwikkeld. De politie Gelderland-Midden heeft in 2007 een screeningsinstrument ontwikkeld en in gebruik genomen. Dit instrument, genaamd Prokid, brengt kinderen onder de 12 jaar in beeld die op de één of andere manier met de politie in aanraking zijn geweest. Delictgedrag komt in Prokid samen met informatie over andere risicofactoren die zich in de directe omgeving van het kind afspelen, zoals huiselijk geweld, politiecontacten van huisgenoten, drugsgebruik.

Persoonsgerichte benadering

398. De basis voor een persoonsgerichte benadering is een gerichte en adequate diagnose. Om te kunnen bepalen welke gedragsinterventie ingezet moet worden om gedragsverandering bij de jongere te bereiken, is allereerst een diagnose van recidive-risico, criminogene tekorten en de responsiviteit van de jongere noodzakelijk. Gestreefd is naar een verbeterd en samenhangend diagnose-instrumentarium voor de jeugdstrafrechtketen en naar de beschikbaarheid van effectieve gedragsinterventies. Deze werden in 2011 ontwikkeld, erkend en geïmplementeerd.

Erkende gedragsinterventies

399. In augustus 2005 is de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie geïnstalleerd. Deze commissie beoordeelt van alle gedragsinterventies die in justitieel kader worden aangeboden, of zij (kunnen) leiden tot het verminderen of voorkomen van recidive. Toegewerkt wordt naar een gericht – voorlopig - aanbod aan gedragsinterventies (circa 20-25), afgestemd op criminogene factoren van jeugdige justitiabelen. Inmiddels (medio 2011) zijn er 16 gedragsinterventies erkend door deze commissie en drie voorlopig erkend.
400. Medio 2008 zijn de JJI's gestart met de landelijke implementatie van erkende gedragsinterventies en de Raad voor de Kinderbescherming is begin 2009 daarmee begonnen. Bij de JJI krijgt inmiddels ruim driekwart van de langverblijvers een erkende gedragsinterventie aangeboden. Bij de Raad voor de Kinderbescherming is een start gemaakt met de implementatie.

De maatregel betreffende het gedrag van de jeugdige

401. Bij wet van 20 december 2007 (Stb. 2007, 575) en inwerkingtreding per 1 februari 2008 (Stb 2008, 24) werd onder meer de "maatregel betreffende het gedrag van de jeugdige", ook wel gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM) ingevoerd. Hiermee heeft de rechter een gedegen instrument gekregen om ook bij de strafrechtelijke reactie op norm overschrijdend gedrag, nadrukkelijk aan een zorgbehoefte van het kind te kunnen voldoen.

---

²⁰ Er wordt in alle gevallen doorverwezen, met uitzondering van de lichtste delicten (overtredingen). Bij overtredingen wordt alleen doorverwezen als er sprake is van aanvullende zorgsignalen. Zijn die er niet, dan volstaat een reprimande. Ook wordt het delict geregistreerd, zodat bij herhaling direct kan worden ingegrepen.

In de voorwaarden voor het opleggen van de GBM komt tot uitdrukking dat het opleggen in het belang dient te zijn van een zo gunstig mogelijke verdere ontwikkeling van de jeugdige. De maatregel is gericht op de heropvoeding, zonder vrijheidsbeneming.

402. Plaatsing in een justitiële jeugdinrichting of in een instelling voor gesloten jeugdzorg is in het kader van de GBM niet mogelijk. In dit verband neemt het kind deel aan een programma dat kan bestaan uit gedragsinterventies, verslavingszorg, geïndiceerde jeugdzorg en jeugdpsychiatrische zorg. De doelgroep voor deze maatregel is ruim geformuleerd. Voor het opleggen daarvan komen veelplegers in aanmerking, maar ook kan de maatregel worden opgelegd aan first offenders die een ernstig misdrijf hebben begaan. De GBM duurt minimaal zes maanden en maximaal twaalf maanden. De maatregel kan eenmaal met dezelfde duur worden verlengd. De rechter laat zich adviseren door de Raad voor de Kinderbescherming. Dit advies dient te worden ondersteund door ten minste een gedragsdeskundige.

Snelle en Consequente jeugdketen

403. De Nederlandse regering acht een snelle afdoening van de strafzaak tegen het kind, waarin zonder vertraging wordt beslist in het belang van het kind. Om het plegen van nieuwe strafbare feiten door het kind te voorkomen, is het voorts van belang dat de straf snel na het strafbare feit wordt opgelegd. Bij een snelle en consequente bestraffing zal het kind de link zien tussen het strafbare feit en de daaropvolgende straf. Streven is dat 80% van de zaken binnen de normtijd wordt afgerond (Kalsbeeknorm): (1) Als een jongere een Halt-afdoening krijgt, is de norm binnen 60 dagen met de Halt-werkzaamheden starten; (2) bij jongeren wiens zaak door het OM worden afgedaan, is de norm afhandeling binnen 3 maanden; (3) bij jongeren die voor de rechter moeten verschijnen, is de norm dat binnen 6 maanden een vonnis toegewezen wordt. 'Best practises' zijn met elkaar uitgewisseld en de eigen processen zijn hernieuwd tegen het licht gehouden.
404. In de derde rapportage over het IVRK werd benadrukt dat Jeugdcasusoverleg (JCO) leidt tot een verbetering van de kwaliteit van de afdoening en de onderlinge afstemming. De samenstelling en werkwijze van dit overleg is inmiddels verder gestandaardiseerd en er is sinds 2007 een landelijk informatiesysteem JCO's dat de JCO partners bij hun overleg ondersteunt. Inmiddels worden er in het kader van de doorontwikkeling van de in de afgelopen jaren in 43 gemeenten opgerichte veiligheidshuizen, stappen gezet om te komen tot een Generiek Casus Ondersteunend Systeem. Dit systeem beoogt de verscheidene overleggen tussen de verschillende partners binnen de constructie van een veiligheidshuis, op het terrein van aanpak veelplegers, huiselijk geweld, nazorg jeugd en justitieel casusoverleg, eenduidig te ondersteunen.
405. Gedragsverandering en de ondersteuning van het kind bij het aanvaarden van een opbouwende rol in de samenleving, wordt in veel gevallen nagestreefd met het opleggen van een voorwaardelijke jeugdsanctie. In dat geval wordt een opgelegde straf of maatregel geheel of gedeeltelijk voorwaardelijk niet ten uitvoer gelegd. De voorwaarden die in dat geval kunnen worden gesteld aan het gedrag van de jeugdige, zijn ten behoeve van een maximale rechtszekerheid, wettelijk vastgelegd.²¹ Bij een voorwaardelijke jeugdsanctie wordt de jeugdige begeleid door de jeugdreclassering.

Passende nazorg

406. Om terugval te voorkomen is het van groot belang dat een goede begeleiding plaatsvindt na de ingrijpende intramurale fase. In 2007 is een Verantwoordelijkheidskader Nazorg Jeugd vastgesteld. Om deze jongeren de juiste hulp te bieden is er sinds 2009 een landelijk dekkende structuur van netwerk- en trajectberaden.

---

²¹ Besluit gedragsbeïnvloeding jeugdigen Stb. 2008, 23.

Binnen deze beraden werken de justitiële jeugdinrichtingen, de Raad voor de Kinderbescherming, de Bureaus jeugdzorg/afdelingen jeugdreclassering en de gemeenten samen aan de begeleiding van het kind. De organisaties bespreken de situatie van de jongere en stellen een nazorgplan op.

407. Als een jongere in een JJI komt, wordt hij binnen één week besproken in het netwerkberaad. Dit beraad vindt plaats in de JJI. Tijdens het beraad wordt alle informatie over de jongere verzameld. Er wordt geschat hoe lang hij nog in de JJI verblijft en er worden heldere procedurele afspraken gemaakt over wie wat doet met betrekking tot de nazorg. Binnen twee weken na het netwerkberaad vindt het eerste trajectberaad plaats in de regio waar de jongere woont. Ook de gemeente is daarbij aanwezig. In het trajectberaad worden afspraken gemaakt over de nazorg en begeleiding van de jongere als hij uit de JJI komt. In veel gevallen heeft de jeugdige de JJI al verlaten op het moment dat het trajectberaad plaatsvindt. De netwerk- en trajectberaden hebben inmiddels een wettelijke basis²².

Wettelijke basis verplichte nazorg na vrijheidsbenemende sancties

408. Bij de PIJ-maatregel en bij jeugddetentie volgt een periode van verplichte nazorg²³. Bij jeugdigen met jeugddetentie met een strafrestant van drie maanden of meer, krijgt de verplichte nazorg vorm in een Scholing- en Trainingsprogramma (STP). Met de uitvoering van het STP is de jeugdreclassering of de reclassering belast. Voor jeugddetentie met een strafrestant van minder dan drie maanden, vindt de nazorg plaats door middel van het stellen van bijzondere voorwaarden bij een (deels) voorwaardelijke veroordeling. Met het openbaar ministerie zijn afspraken gemaakt die erop zien dat in de zich daarvoor lenende gevallen, naast de onvoorwaardelijke jeugddetentie ook een voorwaardelijk deel of een (deels) voorwaardelijke jeugdsanctie wordt gevorderd. Met de wet is voorzien in een stelsel van voorwaardelijke beëindiging van de PIJ-maatregel. In alle gevallen eindigt de maatregel voorwaardelijk, één jaar voordat de maximale duur van de maatregel wordt bereikt. Tijdens de voorwaardelijke beëindiging dient de jeugdige zich te houden aan een aantal voorwaarden.

Project Aanpak recidive werkstraffen jeugd

409. De werkstraf is een voorbeeld van een sanctie waarbij onder andere wordt ingezet op het stimuleren van de ontwikkeling van de jongere. In de rapportageperiode bestond meer dan de helft van de opgelegde sancties voor jeugdigen uit een werkstraf. Dit behelst een sanctie zonder vrijheidsbeneming, hetgeen aansluit bij het adagium dat vrijheidsbeneming een ultimum remedium dient te zijn. Begin 2010 is het project Aanpak recidive werkstraffen jeugd (ARWJ) van start gegaan. Dit project heeft onder andere tot doel de werkstraf voor jeugdigen te verbeteren.

Eerlijk proces: Recht op bijstand jeugdige tijdens politieverhoor

410. Naar aanleiding van ontwikkelingen in de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (o.m. Salduz arrest, 27 november 2008), heeft de Hoge Raad der Nederlanden zich in 2009 (HR 30 juni 2009, LJN: BH3079, BH3081 en BH3084) uitgesproken over de implicaties van deze jurisprudentie voor het recht op rechtsbijstand in de Nederlandse strafrechtspiegeling, in het bijzonder met betrekking tot het politieverhoor.

---

²² Met het besluit van 16 juni 2011, houdende wijziging van het Reglement justitiële jeugdinrichtingen en het Besluit tenuitvoerlegging jeugdstrafrecht 1994, ter uitwerking van de wet van 13 december 2010 tot wijziging van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen, het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in verband met de aanpassing van de tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende jeugdsancties (Stb. 2011, 304).

²³ Dit is onderdeel van de wet van 13 december 2010 tot wijziging van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen, het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in verband met de aanpassing van de tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende jeugdsancties.²³ Deze wet trad op 1 juli 2011 in werking. Stb. 2011, 296.

De Hoge Raad heeft bepaald dat er een aanspraak op rechtsbijstand bestaat die inhoudt dat een verdachte de gelegenheid wordt geboden om, voorafgaand aan het verhoor door de politie met betrekking tot zijn betrokkenheid bij een strafbaar feit, een advocaat te raadplegen. In het bijzonder bij jeugdigen stelt de Hoge Raad zich op het standpunt dat een aangehouden jeugdige verdachte tevens recht op bijstand heeft door een raadsman of vertrouwenspersoon tijdens het politieverhoor. Indien de verdachte deze aanspraak op rechtsbijstand wordt onthouden, levert dit in principe een verzuim op als bedoeld in artikel 359a Sv. De Hoge Raad oordeelt dat een dergelijk verzuim in beginsel zou moeten leiden tot bewijsuitsluiting van de verklaringen van de verdachte afgelegd bij de politie, alsmede van het bewijsmateriaal dat is verkregen als een rechtstreeks gevolg van dergelijke voor het bewijs onbruikbare verklaringen.

411. Op 1 april 2010 is de 'Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor' van het College voor Procureurs-Generaal van kracht geworden. In deze aanwijzing worden regels gegeven voor de verwezenlijking van het recht van de aangehouden verdachte om voorafgaand aan het inhoudelijke verhoor door de politie een raadsman te raadplegen ('consultatiebijstand'). Het recht op consultatiebijstand geldt zowel voor minderjarige als meerderjarige verdachten. De aanwijzing geeft voorts regels over de invulling van het recht op bijstand van minderjarigen door een raadsman tijdens het verhoor door de politie ('verhoorbijstand'). De HR heeft bepaald dat aangehouden jeugdige verdachten ook het recht hebben op bijstand door een raadsman of een andere vertrouwenspersoon tijdens het verhoor door de politie (HR 30 juni 2009, Stcrt. 2010, nr. 4003).
412. De uitvoering van de Aanwijzing wordt begeleid door een evaluatie. Daarnaast is het wetsvoorstel "rechtsbijstand en politieverhoor" in voorbereiding. Ook hierin vindt de genoemde jurisprudentie vertaling.

Nederlands voorbehoud bij artikel 40

413. Het Nederland voorbehoud²⁴ bij artikel 40 IVRK houdt in dat in gevallen van delicten van lichte aard de berechting plaats kan vinden buiten aanwezigheid van een raadsman en dat voor die delicten gehandhaafd blijft dat niet in alle gevallen is voorzien in de mogelijkheid van een nieuwe beoordeling van de feiten en enige dientengevolge opgelegde maatregel.
414. De Nederlandse regering blijft van mening dat de rechter lichte overtredingen moet blijven kunnen afdoen zonder dat de verdachte juridische bijstand heeft. Het gaat dan om lichte vergrijpen als burengerucht, baldadigheid, en het rijden op de fiets zonder licht en dergelijke. Bij dergelijke lichte vergrijpen is niet zonder meer voorzien in rechtsbijstand. Het voorbehoud laat onverlet dat het kind kan vragen om toevoeging van een advocaat. De rechter kan besluiten een advocaat toe te voegen. De recente jurisprudentie van het EHRM en de Hoge Raad heeft betrekking op de rechtsbijstand van jongeren voorafgaand en tijdens het politieverhoor (zie hiervoor). Naar aanleiding van deze jurisprudentie heeft een groot deel van de jeugdigen nu wel rechtsbijstand (aanbeveling 11 en 78).

Hoger beroep

415. Artikel 40 IVRK waarborgt het recht op hoger beroep van een jeugdige bij een autoriteit die met dezelfde waarborgen is omgeven als die waarbij het beroep in eerste instantie is behandeld. De general comment bij dit artikel geeft specifiek aan dat dit recht op hoger beroep niet is beperkt tot enkel de zwaardere zaken. Het Nederlands voorbehoud bij artikel 40 IVRK houdt in dat de mogelijkheid dat hoger beroep tegen een veroordeling ter zake van een zeer licht delict is uitgesloten.

---

²⁴ Kamerstukken I, 1993/94, 22 855 (R 1451), nr. 408

416. In artikel 404, tweede lid, Wetboek van Strafvordering komt tot uitdrukking dat hoger beroep is uitgesloten bij berechte overtredingen waarbij geen andere straf of maatregel is opgelegd dan een geldboete van maximaal €50.²⁵ De beperking bestaat uit een combinatie van het karakter van het strafbare feit en de hoogte van de mogelijk op te leggen sanctie. Bij een veroordeling wegens een misdrijf staat (uiteraard) altijd hoger beroep open. Slechts bij veroordeling wegens lichte overtredingen is het recht op hoger beroep beperkt. Het gaat dan om zaken van zo een geringe omvang. De Nederlandse regering is van oordeel dat de mogelijkheid van hoger beroep in dergelijke gevallen niet wenselijk is. Het openstellen van hoger beroep zal tot onnodige vertraging en belasting van het systeem kunnen leiden en ook een onnodige juridisering van eenvoudige geschillen tot gevolg hebben.

ii. Artikel 37 b-d Kinderen die beroofd zijn van hun vrijheid

417. In de Jeugdzorg Plus is het mogelijk beperkende maatregelen op te leggen, bijvoorbeeld een beperking van de bewegingsvrijheid. Dit kan door het op slot doen van de deuren in een instelling of door het plaatsen van een hek rond de instelling. Dat is nodig om te voorkomen dat deze jongeren zich aan de noodzakelijke zorg onttrekken of daaraan door anderen worden onttrokken. Opsluiting moet functioneel zijn en is als zodanig is geen doel van gesloten jeugdzorg.

418. Op de doelstellingen en de uitgangspunten van het strafvorderlijk sanctioneringsbeleid bij kinderen is ingegaan in onderdeel VIII.bi van deze rapportage. Op deze plaats vinden de aanbevelingen van het CRC in 2009 met betrekking tot het gebruik van voorlopige hechtenis en de mogelijkheid kinderen in de leeftijd van 16 en 17 te berechten volgens het volwassenenstrafrecht, bespreking.

Vrijheidsbeneming ultimum remedium

Ontwikkelingen gebruik voorlopige hechtenis

419. Het Comité heeft richting de Nederlandse regering zijn zorg uitgesproken over het toenemende gebruik van voorlopige hechtenis voor jongeren in Nederland en aanbevolen te waarborgen dat uitsluitend in laatste instantie wordt gekozen voor de vrijheidsbeneming van jeugdige plegers en bovendien zo kort mogelijk. Zoals in onderdeel VIII.bi van deze rapportage is uiteengezet, is het uitgangspunt van de Nederlandse regering dat vrijheidsbeneming alleen wordt gehanteerd als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke passende duur.

420. In het bijzonder voor de voorlopige hechtenis geldt dat voor de rechter die de voorlopige hechtenis beveelt de wettelijke opdracht geldt, te onderzoeken of de hechtenis, onder daarbij te stellen voorwaarden, kan worden geschorst (artikel 493 Sv). Om de rechter maximale helderheid te bieden over de voorwaarden die aan een dergelijke schorsing kunnen worden verbonden, is in de rapportageperiode ook het Besluit gedragsbeïnvloeding jeugdigen²⁶ tot stand gebracht. Daarin zijn de voorwaarden die kunnen worden gesteld bij de schorsing van voorlopige hechtenis explicieter in een wettelijke regeling neergelegd.

---

²⁵ Bij een cumulatieve tenlastelegging waarbij de rechtbank de verdachte heeft veroordeeld tot meerdere geldboetes, moeten die geldboetes worden opgeteld en geldt een gezamenlijk maximum van €50.

²⁶ Besluit van 22 januari 2008, houdende uitwerking van de mogelijkheden tot gedragsbeïnvloeding van jeugdigen die strafbare feiten hebben begaan (Besluit gedragsbeïnvloeding jeugdigen).

Hiermee wordt aan de praktijk tevens duidelijkheid geboden over de voorwaarden die passen binnen de grenzen die het vermoeden van onschuld stelt aan strafrechtelijk ingrijpen, vooruitlopend op een uitspraak van de rechter ter zitting. In verband daarmee zijn de voorwaarden afhankelijk gemaakt van de uitdrukkelijke instemming van de verdachte. Het formuleren van deze voorwaarden dient de rechtszekerheid.

421. Uit cijfers van de Dienst Justitiële Inrichtingen blijkt dat het gebruik van de voorlopige hechtenis in de rapportageperiode feitelijk is afgenomen. Zo zijn er in 2010 1.888 voorlopig gehechte jeugdigen in de Justitiële jeugdinrichtingen opgenomen. In 2006 waren dit nog 2.614 jongeren.

Alternatieven voor vrijheidsbeneming

422. Dat vrijheidsbeneming als ultimum remedium geldt, kwam in de rapportageperiode ook tot uitdrukking in het vorderingsbeleid dat het openbaar ministerie hanteert bij de afdoening van jeugdstrafzaken. Het uitgangspunt van het openbaar ministerie hierbij is dat een extramurale afdoening de voorkeur verdient boven detentie: "taakstraf, tenzij". Meer dan de helft van de sancties die aan jeugdigen wordt opgelegd, bestaat dan ook uit een taakstraf.²⁷
423. Het uitgangspunt dat vrijheidsbeneming geldt als uiterste maatregel, komt verder krachtig tot uitdrukking in de invoering van de maatregel betreffende het gedrag van de jeugdige (GBM) bij wet van 20 december 2007 (Stb. 2007, 575).²⁸ Deze maatregel wordt uitvoeriger besproken in onderdeel VIII. bi. Bij deze maatregel, die is gericht op de heropvoeding van de jeugdige, is geen sprake van vrijheidsbeneming. De plaatsing in een in justitiële jeugdinrichting of in een instelling voor gesloten jeugdzorg is in het kader van de GBM niet mogelijk.
424. Ook in de praktijk blijkt dat de kinderrechter, ook bij de afdoening van zeer ernstige delicten gepleegd door jeugdigen, er vaak voor kiest een gedeeltelijk voorwaardelijke sanctie op te leggen.²⁹

Ontwikkelingen in de populatie justitiële jeugdinrichtingen

425. De afgelopen jaren laten een daling zien van het aantal jeugdigen dat in een justitiële inrichting terecht komt. Dat heeft enerzijds te maken met het gegeven dat jongeren met een civielrechtelijke maatregel sinds 2008 ook in de (nieuwe) gesloten jeugdzorg worden geplaatst (en vanaf 2010 helemaal niet meer in een JJI). Anderzijds daalt ook de strafrechtelijke instroom in de JJI's de afgelopen jaren gestaag. Mede door een daling van het aantal ernstige delicten vermindert het aantal jeugddetenties en PIJ-maatregelen.
426. De totale capaciteit van de JJI's is door deze ontwikkelingen sterk gedaald. Veel locaties zijn aan het ministerie van VWS overgedragen voor de gesloten jeugdzorg (zoals gezegd sinds 1 januari 2010 voor alle gesloten civielrechtelijke plaatsingen). Door de lagere strafrechtelijke instroom zijn ook een aantal jeugdinrichtingen buiten gebruik gesteld. Verreweg het grootste deel van de jeugdigen wordt in voorlopige hechtenis genomen waarna (na schorsing of bij eindvonnis) de jeugdige ambulante begeleiding krijgt in een gedwongen kader³⁰.

²⁷ Criminaliteit en rechtshandhaving 2009, WODC, p. 483

²⁸ Inwerkingtreding per 1 februari 2008 (Stb 2008, 24).

²⁹ Kamerstukken II 2008/09, 28 741, nr. 16.

³⁰ In 2005 zijn 3.172 jeugdigen in voorlopige hechtenis ingestroomd. Daarvan is driekwart na gemiddeld 36 dagen, naar huis gegaan. Van de groep van 3.172 zijn er 38 naar jeugddetentie doorgestroomd en 64 naar pij.

Kwaliteitstraject justitiële jeugdinrichtingen

427. Naast wetswijzigingen (zie paragraaf 122 en verder) heeft het rapport 'Veiligheid in justitiële jeugdinrichtingen: opdracht met risico's' uit september 2007 tevens geleid tot een beleidsmatig kwaliteitstraject. De aanbevelingen uit het rapport hebben geresulteerd in een uitgebreid pakket aan verbetermaatregelen om de kwaliteit van de jeugdinrichtingen (JJI's) een stevige impuls te geven. Hieronder wordt een overzicht gegeven van de ingezette maatregelen in de periode 2007 – 2010 en de behaalde resultaten.

Invoering basismethodiek YOUTURN en erkende gedragsinterventies.

428. De basismethodiek YOUTURN geeft de groepsleiding concrete handvatten om jeugdigen te bejegenen. In YOUTURN zijn meerdere verblijfsfasen beschreven. Per fase is uitgewerkt welk behandelprogramma (op maat) de jeugdige krijgt aangeboden, welke instrumenten worden afgenomen en hoe de ouders erbij worden betrokken. De combinatie van het aanleren van sociale competenties en meer inzicht in cognitieve vertekeningen zorgt voor een meer integrale aanpak. Eind 2008 is gestart met de implementatie in alle JJI's en vanaf 2010 werken alle JJI's conform de basismethodiek YOUTURN.

429. Als duidelijk is dat de jongeren langer in de JJI verblijven (meestal bij ongeveer drie maanden) krijgen zij een erkende gedragsinterventie aangeboden die aansluit bij hun individuele behoefte voor wat betreft gedragsproblematiek. Inzet van gedragsinterventies heeft immers alleen effect als deze ook kunnen worden afgerond.

430. De meeste gedragsinterventies duren minimaal vier maanden. Tussen 2006 en 2010 (en nu nog) zijn circa 400 trainers opgeleid die deze gedragsinterventies kunnen toepassen. Binnen de basismethodiek is ouderparticipatie een kernelement en worden ouders nog nadrukkelijker betrokken bij het verblijf van hun kind in de JJI. Op deze manier kan ervoor worden gezorgd dat jeugdigen terugkeren in een stabielere thuissituatie en minder snel terugvallen in oude patronen. Er is een sectorale visie op ouderparticipatie ontwikkeld, die in mei 2011 is afgerond. De JJI's zetten een breed aanbod aan activiteiten in om betrokkenheid van ouders te bevorderen, zoals gezinsgerichte erkende gedragsinterventies. Ouders worden standaard uitgenodigd voor gesprekken over de toekomst van hun kind en door de JJI betrokken bij de totstandkoming van een aanvraag voor verlof en de deelname aan een scholings – en trainingsprogramma.

Screening en psychiatrische zorg

431. Er is in de rapportageperiode een verbeteringslag gemaakt met betrekking tot de diagnostiek van gedragsproblemen die samenhangen met of voortkomen uit psychiatrische stoornissen. Vanaf september 2008 worden alle jeugdigen bij wie een stoornis is geconstateerd besproken in het Psycho-Medisch Overleg³¹ dat minimaal eens in de twee weken plaatsvindt. Groepsleiders zijn getraind in het signaleren van psychische aandoeningen middels een cursus psychopathologie die wordt verzorgd door de eigen kinder- en jeugdpsychiater of de plaatselijke instanties van de reguliere Geestelijke gezondheidszorg (GGZ). De kwaliteit van psychiatrische zorg is onder meer verbeterd door het inzetten van screeningsinstrumenten, zodat binnen 24 uur na binnenkomst in de JJI duidelijkheid bestaat omtrent het psychiatrisch toestandsbeeld.

432. Voorts is in 2009 een landelijke visie op psychiatrische basiszorg opgesteld. Deze visie is tot stand gekomen na expertmeetings waarbij onder meer de jeugd-GGZ, JJI's, NIFP, de Inspectie Gezondheidszorg en GGZ Nederland betrokken waren.

---

³¹ Hierbij zijn de behandelcoördinator(en), de verpleegkundige en een psychiater aanwezig.

In deze visie worden alle stappen van screening bij binnenkomst tot overdracht en nazorg bij vertrek in kaart gebracht. Voor elke stap zijn eindtermen benoemd. Alle JJI's hebben deze visie geïmplementeerd en naar inrichting specifiek beleid vertaald.

433. Om de kwaliteit van de psychiatrische zorg te verbeteren is ook geïnvesteerd in de uitbreiding van het aantal psychiaters, GZ-psychologen en sociaal psychiatrisch verpleegkundigen. Er zijn structureel extra middelen verstrekt voor het aantrekken van deze functionarissen. Bovendien hebben alle JJI's samenwerkingsverbanden met de lokale GGZ-aanbieders die psychiatrische zorg en beschikbaarheidsdiensten voor psychiaters aanbieden. Sectorbreed zijn in 2010 7,75 FTE kinder- en jeugdpsychiaters, 5,6 FTE sociaal psychiatrisch verpleegkundigen en 48,6 FTE Gz-psychologen (daarnaast 25 Gz-psychologen in opleiding) beschikbaar tegenover 6.3 FTE kinder- en jeugdpsychiaters en 3 FTE sociaal psychiatrisch verpleegkundigen in 2007.
434. **ForCa:** om de forensische diagnostiek te verbeteren bij jeugdigen die voor een PIJ-maatregel in aanmerking komen, dan wel reeds in het kader van een PIJ-maatregel in de JJI verblijven, is eind 2007 het Forensisch Consortium Adolescenten opgericht (ForCa). ForCa is een samenwerkingsverband tussen de GGZ, de wetenschap, het Nederlands Instituut voor Forensische psychiatrie en psychologie (NIFP) en de JJI's. Met de oprichting van ForCa wordt door middel van multidisciplinaire observatie (via een daarvoor opgezette observatieafdeling) een beter beeld verkregen van (complexe) gedragsproblematiek en worden scherpe aanbevelingen voor een gerichte aanpak gedaan.
435. **Personeel:** In 2007 is de doelstelling geformuleerd het leefklimaat op de groepen te verbeteren door het aantal hbo-geschoolde medewerkers fors uit te breiden. De inrichtingen werken toe naar een situatie waarbij 75% van de medewerkers op de groep in het bezit is van een hbo-diploma. In 2010 was 32% van de medewerkers op de groep in het bezit van een hbo-diploma, tegenover 26% in 2008. In 2011 behalen nog eens ruim 350 medewerkers hun hbo-diploma. Bovendien hebben de JJI's samenwerkingsverbanden tot stand gebracht met hogescholen in hun regio, om de opleiding beter aan te laten sluiten op het werken in een gedwongen kader.
436. **Groepsverkleining:** Vanaf januari 2010 zijn de groepen in de JJI's verkleind tot maximaal 10 (opvanggroep) en 8 (behandelgroep) jeugdigen, waar voorheen maximaal 12 jeugdigen in een groep verbleven. Met de groepsverkleining is geanticipeerd op de gewijzigde Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen (1 juli 2011 in werking getreden), waarin het onderscheid tussen opvang- en behandelafdelingen is komen te vervallen. Jeugdigen stromen in op een kortverblijfgroep (maximaal 10 jeugdigen) en worden na drie maanden doorgeplaatst naar een langverblijfgroep (maximaal 8 jeugdigen), ongeacht de vrijheidsbenemende titel. De groepsverkleining maakt het mogelijk om opvoeding en behandeling beter af te stemmen op de individuele behoefte van de jeugdige. De groepsverkleining heeft ertoe geleid dat nu 1 groepsleider beschikbaar is voor 4 à 5 jeugdigen.

Regeling toepassing mechanische middelen jeugdigen en de Forensische Observatie- en Begeleidingsafdeling (FOBA)

437. In de JJI's geldt de Regeling toepassing mechanische middelen jeugdigen. Daarin staan de mechanische middelen vermeld, die in een jeugdinrichting zijn toegestaan, bijvoorbeeld handboeien, valhelm en dwangjack (zie artikel 1 van de regeling). In artikel 3 zijn het noodzakelijkheids- en het proportionaliteitsbeginsel expliciet verwoord evenals het uitgangspunt van respect voor de menselijke waardigheid³².

---

³² Voor het toepassen van mechanische middelen worden de uitgangspunten van verantwoorde zorg gehanteerd. Dat wil zeggen dat de toepassing moet voldoen aan de eisen van subsidiariteit, proportionaliteit en doelmatigheid.

Het uitgangspunt is daarmee dat mechanische middelen slechts in het uiterste geval en dan nog zo kort mogelijk worden toegepast. De regeling stelt verder eisen aan de mechanische middelen en de toepassing ervan. De directeur van de inrichting stelt een protocol op over onder andere de wijze van toepassing van mechanische middelen, welk personeelslid verantwoordelijk is voor het toezicht en de verzorging van de jeugdige ten aanzien van wie mechanische middelen zijn toegepast. Van de toepassing van mechanische middelen wordt een verslag gemaakt. In het protocol wordt eveneens vastgelegd op welke wijze de personeelsleden periodiek getraind worden in de omgang met mechanische middelen.

438. De duur van plaatsing van een jeugdige in de afzondering is op basis van de Beginselenwetwet justitiële jeugdinrichtingen beperkt tot maximaal vierdagen voor jeugdigen van 16 jaar en ouder. De toepassing van mechanische middelen doet zich uitsluitend voor binnen een afzonderingssituatie en duurt maximaal 24 aaneengesloten uren bij jeugdigen van 16 jaar en ouder. In die gevallen wordt onverwijld de commissie van toezicht ingelicht, die zowel op juridisch vlak als vanuit haar rol als toezichthouder fungeert als een belangrijk controlemechanisme.
439. In de praktijk worden jeugdigen die een ernstig gevaar voor zichzelf of anderen vormen geplaatst op de Forensische Observatie- en Begeleidingsafdeling (FOBA) van de JJI De Hartelborgt. Mechanische middelen worden in De Hartelborgt slechts incidenteel en bovendien kortdurend ingezet. Er is altijd sprake van toezicht door het personeel. De Hartelborgt heeft als uitgangspunt dit soort vrijheidsbelemmerende middelen niet in te zetten en deze problematiek op een andere, niet mechanische manier te ondervangen. Het veiligheidsbed wordt vanaf 1 januari 2010 niet meer ingezet en staat letterlijk achter slot en grendel in JJI De Hartelborgt. Mede vanwege de ingezette verbetermaatregelen (bijvoorbeeld de groepsverkleining en bijscholing van JJI personeel in het -vroegtijdig- signaleren van psychiatrische problematiek) is het aantal jeugdigen dat op de FOBA verblijft gedaald.
440. In 2006 en 2007 verbleven gemiddeld 22 jeugdigen op de FOBA. In 2008 is een van beide FOBA's overgedragen aan Jeugd en Gezin (thans: het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport) en verbleven gemiddeld nog tien jeugdigen op de FOBA. In 2009 waren dit er gemiddeld negen en dit aantal is vanaf 2010 nog verder afgenomen. In 2010 verbleven gemiddeld nog ruim zeven jeugdigen op de FOBA en over de eerste helft van 2011 is dit aantal nog verder gedaald naar zes jeugdigen³³.

Capaciteitsontwikkeling

441. De capaciteit van de justitiële jeugdinrichtingen is de afgelopen jaren fors gedaald. Onderstaand de vastgestelde strafrechtelijke behoefte in de afgelopen periode.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
opvang	858	904	777	686	479	454
behandel	488	541	601	585	564	457
totaal	1.346	1.445	1.378	1.271	1.043	911

Tabel: vastgestelde strafrechtelijke behoefte in de JJI's zoals bekend bij DJI t/m 2009.

442. Bovenstaande tabel betreft capaciteit die zowel beschikbaar is voor strafrechtelijk geplaatste jeugdigen als voor civielrechtelijk geplaatste jeugdigen. Voor beleidsontwikkelingen op het gebied van civielrechtelijk geplaatste jeugdigen wordt verwezen naar art.18 lid 2).

³³ Bron: DJI

Toepassing volwassenenstrafrecht op jeugdigen

443. Het Comité heeft zijn zorg herhaald over het feit dat het nog steeds mogelijk is jongeren van 16 en 17 te berechten volgens het volwassenenstrafrecht. Nederland heeft op dit punt ook een voorbehoud geformuleerd bij artikel 37, onderdeel c, IVRK (aanbevelingen 11 en 78).
444. De Nederlandse regering hecht eraan te benadrukken dat de berechting van kinderen in Nederland altijd plaatsvindt door de kinderrechter. Daarbij gelden bijzondere op kinderen toegesneden procedureregels die zijn neergelegd in een afzonderlijke titel van het Wetboek van Strafvordering. Deze regels vinden óók toepassing in het door de CRC bedoelde geval van berechting van een kind, dat 16 of 17 jaar oud was ten tijde van het plegen van het delict dat tot de vervolging aanleiding heeft gegeven.
445. Nederland kent in deze gevallen de mogelijkheid dat de kinderrechter een straf of maatregel uit het volwassenenstrafrecht zal opleggen (artikel 77b Sr). De aanleiding daarvoor kan zijn gelegen in de bijzondere ernst van een strafbaar feit, de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder een feit is begaan. Een gevolg hiervan is dat, volgens de wettelijke systematiek, de executie van de straf of maatregel in beginsel in het volwassenencircuit plaatsheeft.
446. De Nederlandse regering is van mening dat door de mogelijkheid te handhaven om jeugdigen in uitzonderlijke gevallen volgens het commune strafrecht te berechten, beter invulling wordt gegeven aan de eisen die het IVRK stelt. Immers, door de uitwijkmogelijkheid naar het commune strafrecht wordt voorkomen dat de jeugdsancties disproportioneel moeten worden verzwaard om voldoende mogelijkheden te hebben om jeugdigen die zeer ernstige delicten plegen adequaat te kunnen straffen. Hierdoor zouden alle kinderen die onder het jeugdstrafrecht vallen te maken kunnen krijgen met veel zwaardere bestraffing.
447. Opgemerkt wordt dat de kinderrechter in Nederland bijzonder terughoudend gebruik maakt van de mogelijkheid een straf of maatregel uit het volwassenenstrafrecht op te leggen. In de jaren 2006, 2007 en 2008 werden respectievelijk 108, 103 en 104 jongeren veroordeeld tot een straf of maatregel uit het strafrecht voor volwassenen. Dit behelst 1,4%, 1,3% en 1,2% van het totaal aantal veroordeelde minderjarigen. Ook wordt er op gewezen dat vrijwel alle kinderen aan wie toch een straf of maatregel uit het strafrecht voor volwassenen is opgelegd, bij aanvang van de executie inmiddels meerderjarig zijn geworden. Recentelijk is daarbij in de wet vastgelegd dat wanneer TBS – een behandelmaatregel uit het volwassenenstrafrecht - door de kinderrechter aan een minderjarige is opgelegd, de executie daarvan tot het 21ste levensjaar zal plaatsvinden in een justitiële jeugdinrichting³⁴, dat wil zeggen buiten het volwassenencircuit. Zo is beoogd aan de aanbevelingen van de CRC op dit punt tegemoet te komen.
448. Ook wordt in dit verband nog gewezen op de omstandigheid dat bij wet van 20 december 2007 (Stb. 2007, 575) de mogelijkheid om aan minderjarigen een levenslange gevangenisstraf op te leggen, expliciet is uitgesloten. Daarmee is aan de aanbevelingen van de CRC, voor zover deze gaan over het opleggen van levenslange gevangenisstraf aan minderjarigen, gevolg gegeven.
449. Omdat, zoals hiervoor omschreven, het opleggen van een straf uit volwassenenstrafrecht door de kinderrechter, tot gevolg *kan* hebben dat de executie plaatsvindt in het volwassenencircuit, heeft Nederland bij aanvaarding van het IVRK een voorbehoud gemaakt bij artikel 37, onderdeel c.

---

³⁴ Bij wet van 13 december 2010 (Stb. 2010, 818), in werking getreden per 1 juli 2011 (Stb. 2011, 296).

Dit voorbehoud houdt in dat Nederland de bepaling aanvaardt, maar dat dit niet belet dat op kinderen in de leeftijd van zestien jaar of ouder het volwassenenstrafrecht kan worden toegepast, indien aan in de wet te bepalen criteria is voldaan.

450. De Nederlandse regering heeft dit voorbehoud naar aanleiding van de aanbevelingen van het CRC nader overwogen. Daarbij heeft zij het standpunt ingenomen dat zij, ondanks het geringe gebruik dat daarvan wordt gemaakt, de mogelijkheid om aan minderjarigen in uitzonderlijke gevallen een straf of maatregel uit het volwassenenstrafrecht op te leggen, wenst te handhaven. Dit standpunt is verwoord in de brief van de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie aan de Tweede Kamer, aangaande de inrichting van een afzonderlijk strafrecht voor adolescenten in de leeftijd van 16 tot 23 jaar (Kamerstukken II 2010/11, 28 741, nr. 17).
451. Dit adolescentenstrafrecht beoogt bij het opleggen van een straf of maatregel een meer op de persoon toegesneden benadering mogelijk te maken, rekening houdend met de ontwikkelingsfase waarin de jeugdige of jongvolwassene zich bevindt. Aan jongvolwassenen tot 23 jaar zullen daarbij óók straffen en maatregelen uit het pedagogische jeugdstrafrecht kunnen worden opgelegd. Nu kent de Nederlandse wet deze mogelijkheid voor jongvolwassenen tot 21 jaar (artikel 77c van het Wetboek van Strafrecht). De berechting van kinderen zal daarbij blijven plaatsvinden door de kinderrechter. In de brief is uiteengezet dat de regering in de mogelijkheid om aan minderjarigen vanaf 16 jaar een straf of maatregel uit het volwassenenstrafrecht op te leggen, een belangrijk middel ziet om te voorkomen dat het milde jeugdstrafrecht over de gehele linie disproportioneel zou moeten worden verzwaaard.

Vreemdelingrechtelijk kader

452. Sinds januari 2008 voert de Nederlandse overheid, ingevolge [aanbeveling 68](#), het beleid dat gezinnen met minderjarige kinderen in de meeste gevallen slechts in bewaring kunnen worden gesteld indien het vertrek binnen een termijn van maximaal veertien dagen kan worden gerealiseerd. Indien er gedurende een langere periode met het oog op het (gedwongen) vertrek toezicht moet worden gehouden op een gezin met minderjarige kinderen, kan het gezin in een locatie worden geplaatst waar sprake is van vrijheidsbeperking (onder meer middels een dagelijkse meldplicht) in plaats van vrijheidsontneming. Daarnaast blijft het mogelijk om bij een gezin met twee ouders één van de ouders in bewaring te stellen.
453. Voorts is in maart 2011 beleid ingevoerd bedoeld om ook vreemdelingenbewaring van alleenstaande minderjarige vreemdelingen sterk te beperken. Zij kunnen alleen nog in bewaring worden gesteld indien er sprake is van een of meer van onderstaande omstandigheden:
- Betrokkene is verdacht van of veroordeeld wegens een misdrijf;
  - het vertrek van betrokkene kan binnen veertien dagen gerealiseerd worden;
  - betrokkene is eerder met onbekende bestemming vertrokken uit de opvang of heeft zich niet gehouden aan een opgelegde meldplicht of vrijheidsbeperkende maatregel;
  - aan betrokkene is de toegang geweigerd aan de buitengrens, en de minderjarigheid is nog niet vastgesteld.
454. Indien alleenstaande minderjarigen in bewaring worden gesteld, gebeurt dit in beginsel in een Justitiële Jeuginrichting, zodat de begeleiding en het dagprogramma specifiek op minderjarigen zijn toegesneden.

iii. Artikel 39 Bijzondere zorg voor slachtoffers van strafbare feiten

Slachtofferhulp Nederland

455. Slachtofferhulp Nederland biedt aan slachtoffers, waaronder jeugdigen, hulp na een misdrijf of een verkeersongeval. De medewerkers van Slachtofferhulp Nederland geven praktische en juridische adviezen en emotionele steun. Zij informeren slachtoffers over het strafproces en kunnen hen daarbij begeleiden. Indien nodig verwijzen ze door naar andere hulpverleners. De vrijwillige en betaalde medewerkers van Slachtofferhulp Nederland hebben een opleiding gevolgd ter vergroting van de kennis over de ondersteuning van jeugdigen die zelf slachtoffer zijn geworden van geweld.
456. De mogelijkheden van internet worden benut om jeugdige slachtoffers verder te ondersteunen. Mailen konden jongeren al, via de jongerensite van Slachtofferhulp Nederland: www.ikzitindeshit.nl. In maart 2010 is aan deze site de chatfunctie toegevoegd, omdat tieners vertrouwd zijn met deze manier van communiceren en zich ertoe aangetrokken voelen. De chat is een toegankelijk en laagdrempelig medium dat hen in staat stelt zonder veel gedoe een hulpvraag neer te leggen.

Spreekrecht

457. Vanaf 1 januari 2005 hebben slachtoffers en nabestaanden van ernstige delicten het recht ter terechtzitting een verklaring af te leggen over de gevolgen die het delict voor hen heeft gehad. Deze verklaring kan ook schriftelijk gedaan worden. Kinderen vanaf twaalf jaar kunnen gebruik maken van dit spreekrecht. Dit geldt ook voor kinderen die jonger zijn dan twaalf jaar, maar die wel in staat kunnen worden geacht tot een redelijke waardering van hun belangen.

Slachtoffer-dadergesprekken

458. Sinds 2007 bestaat de mogelijkheid van slachtoffer-dadergesprekken, ook voor jeugdigen. De Stichting Slachtoffer in Beeld is verantwoordelijk voor de organisatie van deze gesprekken. Deze gesprekken verlopen volgens een vastgestelde methodiek en kunnen bijdragen aan de verwerking van het delict door het slachtoffer. Bovendien kan een geslaagd gesprek een positieve invloed hebben op het gedrag van de dader en bijdragen aan het voorkomen van recidive. Bij jeugdige daders is ook sprake van een positief pedagogisch effect: zij krijgen door deze gesprekken op indringende wijze meer inzicht in de consequenties van hun gedrag. Slachtoffer-dadergesprekken vormen een aanvulling op het strafrecht en dus op de juridische afdoening. Zij vinden alleen plaats op basis van vrijwilligheid, dus uitsluitend als het slachtoffer het wil. Een verslag van een afgesloten slachtoffer-dadergesprek kan, als het strafproces nog moet plaatsvinden, ter informatie aan de officier van justitie worden toegezonden, die daarmee rekening kan houden bij zijn requisitoir. Nederland voldoet hiermee aan het EU-kaderbesluit slachtoffers³⁵, dat lidstaten verplicht de mogelijkheden voor bemiddeling tussen slachtoffer en dader te stimuleren.

Halt en JJI's

459. Ook de Halt-afdoening en de benadering in de justitiële jeugdinrichtingen hebben herstelrechtelijke elementen. Bij de Halt-afdoening betreft dit het maken van excuses aan het slachtoffer en het vergoeden van schade.

---

³⁵ Kaderbesluit van de Raad, 15 maart 2001 (2001/220/JBZ)

In de justitiële jeugdinrichtingen wordt de jeugdige dader geconfronteerd met de gevolgen die zijn daden hebben gehad voor het slachtoffer.

Wet versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces per 1 januari 2011 in werking

460. Op 1 januari 2011 is de Wet tot Wijziging van het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces in werking getreden.³⁶ Hiermee zijn, in een aparte afdeling in het Wetboek van Strafvordering, de rechten van het slachtoffer vastgelegd, waaronder: recht op een correcte bejegening, recht op informatie vanaf de aangifte tot aan de invrijheidstelling van de veroordeelde, recht op schadevergoeding en recht op inzage in het dossier. Deze rechten gelden voor alle slachtoffers (dus ook voor jeugdigen). Deze wet regelt ook de verplichting voor ouders om aanwezig te zijn bij de behandeling van de strafzaak tegen hun minderjarige kind. Ten slotte maakt de wet het mogelijk dat ouders van verdachten beneden de veertien jaar rechtstreeks aansprakelijk worden gesteld voor door hun kinderen toegebrachte schade.

C. Exploitatie van kinderen

i. Artikel 32 Kinderen in exploitatiesituaties, met inbegrip van kinderarbeid

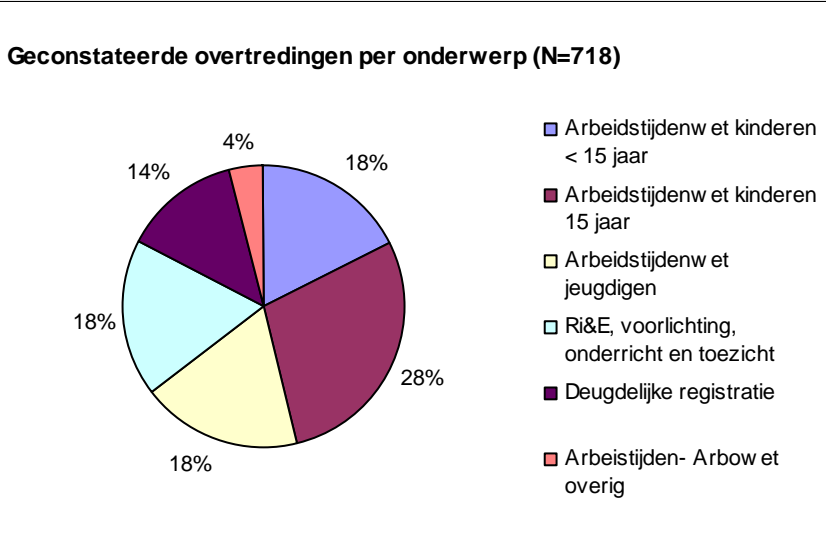
Kinderarbeid

461. De Arbeidsinspectie doet onderzoek naar overtredingen tijdens vakantiewerk. De resultaten hiervan waren in 2010:

Bedrijfstak	in orde	niet in orde
Horeca	40%	60%
Land- en tuinbouw	50%	50%
Supermarkten	54%	46%
Overige detailhandel	62%	38%
Overige	70%	30%
Groothandels	73%	27%
Overige	70%	30%
Totaal	52%	48%

In de volgende tabel staat de soort overtredingen vermeld (risico-inventarisatie en -evaluatie, voorlichting, onderricht en toezicht zijn hierbij in één categorie samengevoegd).

³⁶ Stb. 2010, 291; Stb. 2010, 792.

Bijbaantjes en vakantiewerk

462. Om een beter begrip te krijgen van het aantal jeugdigen dat een bijbaan had, is informatie gebruikt van het NIBUD (Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting). In de onderstaande tabel is informatie te vinden over het percentage scholieren met een bijbaantje en/of vakantiewerk, onderverdeeld naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. Het vakantiewerk vond plaats in de schoolvakantie van 2010.

463. Percentage scholieren met een baantje en vakantiewerk (N=10401)

	Baantje (%)	Vakantiewerk (%)
Leeftijd		
12 jaar	15	31
13-14 jaar	32	41
15-16 jaar	60	60
17-18 jaar	73	75
Geslacht		
Jongens	41	49
Meisjes	44	49
Onderwijsniveau		
Bovenbouw vmbo	58	58
Havo/vwo klas 3	43	52
Bovenbouw havo	67	69
Bovenbouw vwo	62	57
Totaal	42	49

464. In de Nadere regeling kinderarbeid staat aangegeven wanneer kinderen mogen werken (werk- en rusturen), welk werk zij mogen doen (arbeid van lichte aard), etc. In het algemeen geldt dat nog steeds goede gegevens over de actuele situatie met betrekking tot kinderarbeid ontbreken. Op dit moment wordt door de Stichting International Research on Working Children (IREWOC) een wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd inzake arbeid door minderjarigen van 12-15 jaar.

Arbeidsinspectie

465. De naleving van de regels met betrekking tot het werken van jeugdigen (16- en 17-jarigen) is in de geïnspecteerde sectoren (landbouw, horeca, detailhandel) redelijk goed. Het nalevingspercentage met betrekking tot het werken van kinderen (13-, 14- en 15-jarigen) blijft vooral in de horeca achter. Voor de inzet van inspectiecapaciteit moeten ieder jaar keuzes gemaakt worden.
466. In antwoord op [aanbeveling 72](#) wordt in het kader van inzet van mensen en middelen benodigd voor het toezicht op SZW-regelgeving een risicoanalyse toegepast die erin voorziet dat op bepaalde terreinen prioriteit wordt gegeven. Uitgangspunt daarbij is dat de ernstigste misstanden en fraudebestrijding de meeste voorrang krijgen. In dit kader zal ook op inzet van kinderarbeid in die sectoren hard worden ingezet. Sectoren waarin overige vormen van kinderarbeid plaatsvinden (regulier vakantiewerk) hebben daarbij mindere prioriteit en daarin worden andere instrumenten dan inspectie (voorlichting) ingezet.
467. De Arbeidsinspectie heeft besloten om in 2011 geen inspecties van vakantiewerk uit te voeren mede omdat medio 2011 de regelgeving aangepast zou worden (wijziging van de werktijd van 15-jarigen in vakantietijd tot 21.00 uur in plaats van tot 19.00 uur). Deze aanpassing heeft inmiddels plaatsgevonden.
468. De inspecties naar arbeidsomstandigheden in de horeca worden sinds 2007 uitgevoerd door de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit (nVWA). Omdat de naleving in de horeca achter blijft en hierbij de werktijden van 15-jarigen een belangrijke rol spelen, gaat nVWA in 2012 200 inspecties van vakantiewerk in de horeca uitvoeren.
469. Nederland heeft in 2010 de ILO kinderarbeidconferentie georganiseerd. Daarmee heeft Nederland een significante bijdrage geleverd aan de bestrijding van kinderarbeid. Eén van de vruchten van deze conferentie is het door Nederland geïnitieerde bedrijvennetwerk Child Labour Platform. Dit platform geeft met goede voorbeelden de "state of the art" aanbevelingen vanuit bedrijven die zich actief inzetten voor de bestrijding van kinderarbeid. Nederland spant zich in om dit bedrijvennetwerk vanaf 2012 onder de vlag van UN Global Compact en in samenwerking met de ILO te continueren.

ii. Artikel 33 Drugs

470. Zie hoofdstuk VI, paragrafen 289-294. Ook vanuit strafrechtelijk perspectief is er aandacht voor het voorkomen van misbruik van alcohol en drugs. Jongeren tussen de twaalf en achttien jaar die overlast en delicten veroorzaken waarbij alcohol in het spel was, kunnen met een doorverwijzing naar Bureau Halt een strafblad te ontlopen. Bij de Halt-afdoening alcohol volgt een jongere, na een intake-gesprek met een Halt-medewerker, een cursus bij een instelling voor verslavingszorg waar de jongere wordt gestimuleerd over zijn gedrag en de gevolgen daarvan na te denken.
471. Ook in het kader van een voorwaardelijke sanctie en een gedragsbeïnvloedende maatregel kan bij het signaleren van drugs- of alcoholproblematiek een interventie worden ingezet uit de verslavingszorg. Ten behoeve van de gedragsbeïnvloedende maatregel is vanaf 2008 door de overheid zorg ingekocht, waaronder een interventie die specifiek gericht is op het inspelen op problematiek rondom alcohol- en drugsgebruik. Daarnaast wordt er in de justitiële jeugdinrichtingen een strikt beleid gevoerd op signalering, preventie en behandeling van (problematisch) middelengebruik.

iii. Artikel 34 Seksuele exploitatie

Omvangrijke strategieën en beleid

472. In reactie op aanbeveling 74 van het Comité bij het IVRK en 8, 9, 10, 11, 20 en 21 bij het OP het volgende. Maatregelen om kinderhandel te voorkomen en te bestrijden maken deel uit van het algemene beleid om mensenhandel tegen te gaan. Het Nationaal Actieplan Mensenhandel waarnaar werd gerefereerd in de aanbevelingen is vervangen door het Plan van Aanpak van de Task Force Mensenhandel. In 2008 is een Task Force Mensenhandel opgericht. Recentelijk is het mandaat van de Task Force verlengd tot 2014 en het lidmaatschap is verruimd. De Task Force bestaat nu uit vertegenwoordigers van de vijf betrokken ministeries, het OM, de politie, de IND, de Koninklijke Marechaussee, drie burgemeesters (van Alkmaar, Utrecht en Den Haag; Amsterdam zal binnenkort ook aansluiten), één loco-burgemeester (van Rotterdam), de rechterlijke macht, de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en de NGO Comensha. Alle betrokken organisaties hebben hun eigen begroting. De Task Force heeft een eerste Plan van Aanpak opgesteld in 2008 en recent is er een nieuw Plan van Aanpak voor de periode 2011-2014 goedgekeurd.
473. Eén van de maatregelen die is opgenomen in het Plan van Aanpak heeft betrekking op een project dat is opgezet in 2010 door de politie Rotterdam-Rijnmond, betreffende loverboys en hun slachtoffers. Er zullen nieuwe methodes worden ontwikkeld om informatie te verzamelen over loverboys en om hun activiteiten tot een halt te brengen, bijvoorbeeld door "sociale media" zoals chatsites te gebruiken. Er is een regionale bewustzijns- campagne opgezet, gericht op potentiële slachtoffers en mensenhandelaren. Bijzondere aandacht wordt daarbij besteed aan meisjes met een licht verstandelijke handicap die het risico lopen om slachtoffer te worden van loverboys. Dit wordt bijvoorbeeld gedaan door onderzoek uit te voeren naar de omvang van dit probleem. Organisaties die met deze meisjes werken worden bewust gemaakt van de risico's die deze meisjes lopen om slachtoffer te worden.
474. Het ministerie van Veiligheid en Justitie stelt een handboek op over het aanpakken van loverboys en het opvangen van slachtoffers. Dit handboek zal onder meer worden gebaseerd op de ervaringen in Rotterdam en is in mei 2012 gereed. Het Plan van Aanpak bevat ook maatregelen om de kennis en faciliteiten van rechtshandavinginstellingen te verbeteren om het gebruik van internet voor criminele activiteiten, zoals het lokken van slachtoffers door loverboys, tegen te gaan. Het ministerie van VWS heeft opdracht gegeven voor een onderzoek in de jeugdzorg en vrouwenopvang naar de aard en omvang van de problematiek van slachtoffers van loverboys. Dit onderzoek levert een beeld op van de bestaande mogelijkheden op het gebied van preventie, begeleiding en opvang voor slachtoffers van loverboys. De resultaten van dit onderzoek waren eind 2011 beschikbaar en zijn meegenomen in de nieuwe Rijksbrede Aanpak Loverboyproblematiek die in december gepresenteerd is. Deze aanpak is gericht op de voorlichting van potentiële slachtoffers en direct betrokkenen, de verbetering van de aanpak van loverboys door de ontwikkeling van innovatieve methoden en door meer gebruik te maken van de hulp van burgers en op de verbetering van de zorg voor slachtoffers.
475. Als reactie op de verdwijning van alleenstaande minderjarige asielzoekers die mogelijk het slachtoffer zijn geworden van mensenhandel, is een proefproject 'beschermd opvang' gestart op 1 januari 2008. Sinds vorig jaar zijn de besloten opvangcentra voor minderjarigen standaard praktijk. De (mogelijke) slachtoffers worden in verschillende kleinschalige locaties geplaatst, met extra veiligheidsmaatregelen en extra personeel. Bovendien is het hun alleen toegestaan om onder toezicht naar buiten te gaan, vooral gedurende de eerste paar maanden. De minderjarigen krijgen bijzondere begeleiding en ondersteuning, en worden geïnformeerd over de risico's van mensenhandel. Dit komt bovenop de maatregelen die reeds eerder werden geïntroduceerd, zoals 24-uurs toezicht, camera's en "key cards" voor de deuren.

De formulieren die naar de politie dienen te worden opgestuurd in geval van verdwijning worden spoedig na aankomst van de minderjarige in het centrum ingevuld, om vertragingen te voorkomen indien er zich daadwerkelijk een verdwijning voordoet. De voogdij van de minderjarigen wordt binnen 24 uur na aankomst geregeld en de werknemers van de asielzoekerscentra zijn opgeleid om mensenhandel te herkennen.

476. Sinds 2006 wordt steeds meer nadruk gelegd op beleid met betrekking tot het bestrijden van kinderporno en kindersekstoerisme. Het debat kreeg een extra impuls door de ontwikkeling van nieuwe wetgevende maatregelen tijdens het ratificeren van het verdrag van de Raad van Europa inzake de Bescherming van Kinderen tegen Seksuele Uitbuiting en Seksueel Misbruik (het "Verdrag van Lanzarote"), dat Nederland heeft ondertekend in 2007. Verschillende televisiedocumentaires over de feitelijke prestaties van Nederland in het bestrijden van deze problemen, samen met interesse van alle politieke partijen, heeft geleid tot een diepgaand debat tussen het parlement en de Minister van Justitie. Al het voorgaande heeft geleid tot activiteiten van de politie en het OM, om de inspanningen en de resultaten van de politie en justitiële instanties in de strijd tegen seksueel misbruik en uitbuiting van kinderen te verbeteren.
477. Ook in de particuliere sector is actie ondernomen, bijvoorbeeld door internetproviders en NGO's die het particuliere Meldpunt Kinderporno hebben opgericht. Het meldpunt wordt gesubsidieerd door het Ministerie van Veiligheid en Justitie, de Europese Commissie en verschillende internetproviders, en speelt een belangrijke rol in de preventie en het bestrijden van kinderporno. Het zorgt voor een laagdrempelige mogelijkheid om gevallen van seksuele uitbuiting van kinderen te melden. Het Meldpunt Kinderporno heeft een goede samenwerking met de Nederlandse politie en via het INHOPE netwerk ook met vergelijkbare buitenlandse meldpunten. Die meldpunten hebben op hun beurt contact met de politie in hun eigen land. Sinds 2006 onderhoudt de politie een meldpunt voor cybercrime, waar gevallen van kinderporno ook kunnen worden gerapporteerd.
478. Vanaf 2007 is een pakket van aanvullende maatregelen ingevoerd om de expertise en de capaciteit voor de bestrijding van cybercrime structureel te verbeteren, zowel bij de politie als bij het OM. De bestrijding van kinderporno op internet heeft daarbij voorrang gekregen. Om de bestrijding van kinderporno te verbeteren zijn twee verschillende benaderingen gevolgd. Ten eerste is het Rotterdamse Bovenregionale Rechercheteam (BRT) begonnen met onderzoeken naar kinderporno om het reeds bestaande onderzoek op regionaal en nationaal niveau aan te vullen. Sinds 2009 houden ook de BRT's in de andere regio's zich daarmee bezig. In het BRT werden de beschikbare kennis en techniek binnen de politie in zijn geheel samengebracht, en werden innovatieve inzichten ontwikkeld en uitgeprobeerd. De ervaringen van het BRT werden gedeeld met de regiokorpsen en het KLPD. Ten tweede heeft de politie een "Breed Nationaal Verbeteringsprogramma" opgesteld voor de periode 2008-2010, aangestuurd door een nationaal projectteam. De bedoeling van dit project was onder andere om een systeem te ontwikkelen dat de politie in staat stelt om politie-inspanning op dit gebied te controleren, en om de onderzoeksmethoden te standaardiseren, de informatie-uitwisseling tussen verschillende politieteams te verbeteren, om technologische producten te ontwikkelen zoals "video fingerprinting" en een digitale innovatieve databank in te richten met afbeeldingen van kindermisbruik. Opdracht is gegeven voor onderzoek naar de aard, reikwijdte en ontwikkeling van kinderporno met speciale aandacht voor identificatie en verspreiding van 'best practices'³⁷.

---

³⁷ Kamerstukken II 2007/08, 31 200 VI, no. 146.

479. Eind 2010 werd het Breed Nationaal Verbeterprogramma Aanpak Kinderporno opgevolgd door het Programma Verbeteren Aanpak Kinderpornografie, voor de periode 2011-2013. Het verbeterprogramma kent drie hoofdlijnen, te weten "focus", "zaken" en "verbeteren". De politie wil bewerkstelligen dat de focus in de aanpak van kinderpornozaken wordt verlegd van de downloaders naar de producenten/vervaardigers en naar het traceren van de slachtoffers om het misbruik van de betrokken kinderen vervolgens te beëindigen. Andere actiepunten richten zich op het inzichtelijk maken van de hoeveelheid zaken die moet worden behandeld en het terugdringen van de grote werkvoorraad. Verbeteren ziet ten slotte op efficiënter werken, op slimmer opsporen door innovatie van tactiek, van techniek en op het gebruik van nieuwe technologie.
480. Om de verscheidene activiteiten te harmoniseren heeft de minister in 2009 een Task Force aanpak kinderporno en kinderseksstoerisme geïnstalleerd. De politie, het OM, het Ministerie van Veiligheid en Justitie, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, het Ministerie van Buitenlandse Zaken, de particuliere sector en de Nationaal Rapporteur Mensenhandel zijn hierin vertegenwoordigd. De Task Force heeft deze activiteiten samengebracht in een Plan van Aanpak. De Task Force begeleidt vervolgens de activiteiten en monitort de vooruitgangen. Sinds januari 2010 is er ook een Meldpunt Kinderseksstoerisme, ondergebracht bij het Meldpunt Kinderporno.
481. Eind 2010 is Nederland geconfronteerd met een groot aantal zeer verontrustende incidenten van kindermisbruik en de verspreiding van afbeeldingen van dat misbruik via speciale internetsites. Het misbruik vond plaats in Amsterdam en omvat misbruik door één verdachte met meer dan tachtig kinderen in zowel kinderdagverblijven als in thuissituaties waar de verdachte werkzaam was als babysitter. De verdachte heeft schuld bekend. Naast deze zeer afschuwelijke zaak, leidde zowel de voorlopige evaluaties van de voorgaand beschreven programma's, als de uitkomst van de eerder genoemde politiemonitor tot de conclusie dat grondige herstructurering noodzakelijk is. Vanaf mei 2011 hebben de politie en het OM onder toezicht van het Ministerie van Veiligheid en Justitie om die reden gewerkt aan de implementatie van een nieuwe nationale structuur om kindermisbruik te bestrijden. Vanaf januari 2012 zal het OM zaken prioriteren en monitoren door middel van een nieuwe nationale stuurploeg. De concrete onderzoeken zullen worden uitgevoerd door een nationaal team of door één van de tien gedecentraliseerde teams. De teams die exclusief werkzaam zijn op het terrein van kindermisbruik zullen in totaal bestaan uit 150 personen, wat een substantiële verhoging is van de capaciteit.
482. De Minister van Veiligheid en Justitie heeft specifieke doelen gesteld voor de komende jaren. Tegen het einde van 2012 zal de politie 7,5% meer verdachten van kinderporno gerelateerd aan misbruik naar het openbaar ministerie sturen. Dat moet oplopen tot 25% meer verdachten in 2014. De onderzoeken richten zich zo veel mogelijk op die gevallen van kinderporno waarbij de slachtoffers nog steeds worden blootgesteld of mogelijk zijn blootgesteld aan daadwerkelijk misbruik. Slachtoffers van kinderporno en hun ouders kunnen voor hulp en bijstand terecht bij Slachtofferhulp Nederland. Slachtofferhulp Nederland verwijst zo nodig door naar gespecialiseerde hulpverlening en rechtsbijstand. Maar ook de zogenoemde "downloaders" worden aangepakt. Onder de te ontwikkelen methoden zijn alternatieve benaderingen zoals vrijwillige behandeling, en een afspraak met de reclassering over periodieke inspecties van computers, mobiele telefoons en smartphones.
483. Overigens is de Amsterdamse zedenzaak breder dan alleen vanuit de politieke invalshoek geëvalueerd. De Amsterdamse gemeenteraad heeft een onafhankelijk onderzoek laten verrichten door een commissie onder leiding van mevrouw Gunning. Dit onderzoek en het in april 2011 daarover verschenen rapport is er op gericht te voorkomen dat in de toekomst nog eens op zulke grote schaal jonge kinderen in de kinderopvang worden misbruikt.

De aanbevelingen die zich richten op landelijk beleid zijn door de verantwoordelijke ministers ter zake, de ministers van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en van Veiligheid en Justitie, volledig overgenomen. Dit heeft mede geleid tot de veranderingen bij politie en justitie zoals hiervoor beschreven. Andere voorbeelden zijn nieuwe beleidskaders voor het toezicht op de kinderopvang en voor het onderzoeken van relevante antecedenten.

484. Voor wat betreft sekstoerisme, organiseert de Koninklijke Marechaussee sinds 2007 samen met de douane en de politie jaarlijkse nationale actiedagen op Schiphol. Tijdens deze actiedagen worden passagiers van inkomende vluchten uit bronlanden van kinderseksstoerisme gecontroleerd op het bezit van kinderporno. Nederland nam ook deel aan een internationale door Europol gecoördineerde actiedag in maart 2011, samen met het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Zweden. De strijd tegen kinderseksstoerisme wordt steeds meer geïntegreerd in de strijd tegen kinderporno, omdat kinderpornografisch materiaal dat wordt gevonden in Nederland ook vaak afkomstig is uit bronlanden van kinderseksstoerisme (bijvoorbeeld in Zuid-Oost Azië).
485. In 2009 werd het mandaat van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel uitgebreid met kinderporno. Het eerste rapport over kinderporno is op 12 oktober 2011 verschenen. Dit eerste rapport van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel over kinderpornografie laat zien wat er gebeurt bij het beschermen van kinderen tegen seksueel geweld en wat er nog beter kan. Onder andere wordt in dit rapport vastgesteld dat het vervaardigen van kinderpornografie bijna altijd rechtstreeks gekoppeld is aan seksueel geweld tegen kinderen. De kernboodschap van het rapport luidt: "Kinderen hebben recht op bescherming tegen alle vormen van seksueel geweld. De aanpak kinderpornografie moet onderdeel zijn van een geïntegreerde aanpak van seksueel geweld tegen kinderen. Verbinding, coördinatie en monitoring zijn hierbij essentiële elementen".
486. De Nederlandse regering is het eens met deze boodschap en de aanbevelingen worden uitgewerkt en opgevolgd door ze op te nemen in het Actieplan aanpak kindermishandeling dat in 2011 aan het Nederlands parlement is gezonden. De bevindingen sluiten ook aan bij de in gang gezette gewijzigde aanpak van politie en justitie van de bestrijding van kinderpornografie zoals onder paragraaf 481 is benoemd.

Uitvoering van een uitgebreid onderzoek

487. In 2009 is in opdracht van de toenmalige Minister van Justitie een onderzoek verricht naar misbruik van minderjarige jongens in de prostitutie.³⁸ Het onderzoek bestaat uit een literatuurstudie en een analyse van de gegevens van de landelijke politieregistraties met betrekking tot misbruik van minderjarige jongens, en informatie van hulpverleningsinstellingen. Ook analyseren de onderzoekers eerder verricht veldonderzoek in een stadsregio (Amsterdam) en een landelijke regio (Twente). Op basis van dossieranalyse en bewerking van registratiegegevens van de politieregio's, komen er op landelijk niveau circa 680 geregistreerde zaken per jaar voor van seksueel misbruik van minderjarige jongens buiten de familiesfeer, met circa 800 geregistreerde minderjarige slachtoffers.
488. Het is de onderzoekers gelukt om in de twee regio's in totaal 44 jongens te interviewen die binnen de reikwijdte van dit onderzoek vielen. Het ging om zeven minderjarige jongens die seks hebben gehad tegen vergoeding en 37 meerderjarige jongens tussen de 18 en 21 jaar, die ook voor hun 18de verjaardag seks tegen vergoeding hebben gehad. De onderzoekers hebben de leeftijden gecheckt aan de hand van een identiteitsbewijs.

---

³⁸ Korf D.J., A. Benschop & J. Knotter (2009), *Verborgene werelden: minderjarige jongens, misbruik en prostitutie*, Amsterdam: Rozenberg Publishers.

Gebleken is dat minderjarige jongens in deze vorm van prostitutie veruit in de minderheid zijn. Daarnaast blijkt dat er bepaalde klanten zijn die een specifieke voorkeur hebben voor een bepaalde etniciteit, namelijk Marokkaanse jongens. De jongens maken daar gebruik van, evenals van de voorkeur van klanten voor een jonge leeftijd.

489. In 2007 publiceerde het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatie Centrum van het Ministerie van Justitie een literatuurinventarisatie, waarin de stand van zaken en kennis op het gebied van high-tech crime en in het bijzonder kennis over de daders ervan (de georganiseerde misdaad inbegrepen) in kaart wordt gebracht. Daarin was ook aandacht voor delicten die ook zonder tussenkomst van ICT gepleegd kunnen worden (bijvoorbeeld kinderporno en afpersing) maar die door de inzet van geavanceerde technische middelen een nieuwe (efficiëntere) uitvoering hebben gekregen. Eén van de conclusies was dat het internet een populair en veelgebruikt middel is, vooral vanwege de grote afzetmarkt en de relatief geringe pakkans. Vooral de handel in kinderporno, waarbij ook het materiaal zelf in digitale vorm wordt aangeboden, wordt in toenemende mate afgeschermd met behulp van geavanceerde technieken. Over de manier waarop dit gebeurt, zijn verschillende bekende inzichten uit de literatuur op een rij gezet. Vervolgens zijn er onder andere voor kinderporno zeer rudimentaire daderprofielen opgesteld, vanwege de beperkte informatie en kennis. Op deze profielen zouden beleid en politie-onderzoek kunnen worden gericht.
490. In 2009 is er in opdracht van het Programmabureau van het Programma verbeteren Aanpak Kinderpornografie van de politie onderzoek verricht naar het verband tussen het downloaden van kinderpornografie en het seksueel misbruiken van kinderen. De centrale vraag in dit onderzoek was of er bij verdachten een verband te leggen is tussen het downloaden van kinderpornografie en het feitelijk seksueel misbruiken van kinderen. De hoofdconclusie in dit onderzoek luidde dat dit verband niet eenvoudig te stellen is en dat er meer onderzoek hiernaar nodig is. Nader onderzoek hiernaar volgt daarom nog.

Data collectie

491. In 2006 waren er volgens de Nationale Rapporteur Mensenhandel 103 minderjarige slachtoffers van mensenhandel in Nederland, in 2007 199, in 2008 169 en in 2009 111. De Nationale Rapporteur heeft de cijfers van 2010 nog niet gepubliceerd, maar Comensha, de NGO die verantwoordelijk is voor het registreren van mensenhandel slachtoffers, telde 152 minderjarige slachtoffers in dat jaar.
492. De cijfers van geregistreerde strafrechtelijke zaken waarbij minderjarige slachtoffers van mensenhandel waren betrokken (2000-2008) zijn als volgt:

	Zaken geregistreerd door het OM		Zaken waarbij minderjarige slachtoffers betrokken waren	
	Aantal	%	Aantal	%
2000	139	100%	38	27%
2001	130	100%	27	21%
2002	200	100%	27	14%
2003	156	100%	41	26%
2004	220	100%	32	15%

2005	138	100%	36	26%
2006	201	100%	25	12%
2007	281	100%	56	20%
2008	214	100%	26	12%
Totaal	1679	100%	308	18%

Bron: Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2010). Mensenhandel – 10 jaar NRM

De cijfers van 2009 en 2010 over het aantal zaken dat minderjarigen betreft zijn nog niet beschikbaar.

Kinderporno: aantal zaken dat binnenkomt bij en wordt afgedaan door het Openbaar Ministerie					
	2006	2007	2008	2009	2010
Instroom OM	410	380	390	450	480
Uitstroom OM	430	370	380	420	510
Dagvaardingen	330	300	300	330	400
Veroordelingen	340	250	270	240	320

Bron: Openbaar Ministerie jaarlijks verslag 2010

Statistieken over compensatie voor minderjarige slachtoffers en kinderseksuetoerisme

493. Informatie over compensatie voor slachtoffers is opgenomen onder artikel 39. De Nationale Rapporteur Mensenhandel publiceert cijfers voor het totaal aantal slachtoffers van mensenhandel die schadevergoeding toegewezen hebben gekregen in zaken die hebben geleid tot veroordeling voor mensenhandel. Om in aanmerking te komen voor schadevergoeding in een strafzaak moeten de slachtoffers zich actief voegen in de zaak van het OM. De cijfers die worden gepubliceerd door de Nationaal Rapporteur zijn niet onderverdeeld naar de leeftijd van de slachtoffers. Het is daarom niet bekend hoeveel minderjarige slachtoffers schadevergoeding ontvangen.

Toewijzing van voldoende middelen

494. In reactie op [aanbeveling 16 en 17 bij het OP](#) het volgende. Zoals eerder vermeld met betrekking tot de strijd tegen seksueel misbruik, bestaan de teams die exclusief werkzaam zullen zijn op het gebied van seksueel misbruik, en die actief zijn vanaf 2012, uit een totaal van 150 personen. Dit is substantieel meer personeel dan in 2006 werkzaam was op dit gebied.

495. Er is geen afzonderlijk budget voor de strijd tegen mensenhandel. De middelen die de bij de Task Force Mensenhandel betrokken organisaties (16) ter beschikking stellen voor de bestrijding van mensenhandel is niet onbeperkt, maar het is altijd mogelijk budget te vinden voor activiteiten die als essentieel worden beschouwd. Elk jaar worden meer dan 200 mensenhandelzaken onderzocht en voor een rechter gebracht. Het aantal slachtoffers van mensenhandel (kinderen en volwassenen) steeg naar 993 in 2010, van wie er 226 opvang nodig hadden en kregen.

In 2010 is begonnen met een tweejarig proefproject voor categorale opvang van veertig vrouwelijke en tien mannelijke slachtoffers van mensenhandel (en hun kinderen). Dit project wordt begeleid door een wetenschappelijk onderzoek naar de beste manier om ondersteuning en zorg te geven aan de slachtoffers. Ook wordt er onderzoek gedaan naar het verhogen van expertise van werkers in de jeugdzorg met betrekking tot de zorg voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Er bestaat een registratiesysteem voor slachtoffers.

496. Bewustzijns campagnes worden elk jaar uitgevoerd en er wordt training aangeboden aan de medewerkers van de betrokken organisaties. Wet- en regelgeving wordt regelmatig geactualiseerd, richtlijnen en publicaties over best practices worden opgesteld, websites worden opgezet, conferenties en seminars worden georganiseerd en er wordt opdracht gegeven voor nieuwe onderzoeken. De Nationaal Rapporteur heeft een klein bureau dat haar ondersteund bij het uitvoeren van onderzoek en het opstellen van jaarlijkse rapportages.
497. Er is een Expertisecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel (EMM) dat informatie verzamelt en analyseert om opsporingsonderzoeken te ondersteunen en initiëren. Tevens voorziet het EMM in trainingscursussen voor opsporingsambtenaren. Het centrum bestaat uit werknemers van de Nationale Recherche, de Koninklijke Marechaussee (dat de functies van zowel militaire politie als grensbewaking verzorgt), de IND en de SIOD. Nederland financiert bilaterale projecten met verschillende landen Nederland neemt actief deel aan het formuleren van internationaal beleid en wetgeving op het niveau van de VN, de EU en de Raad van Europa.

Internationale Samenwerking

498. In reactie op aanbeveling 74 (b) bij het IVRK en 31 bij het OP het volgende. In 2009 en 2010 voorzag Nederland in een substantiële bijdrage aan een grootschalig UNICEF-programma voor technische assistentie aan Cambodjaanse rechtshandavingsinstellingen (vooral de Anti-Mensenhandel en Jeugd Beschermings Politie) om kindermisbruik als een gevolg van sekstoerisme te bestrijden. Verschillende andere activiteiten op het gebied van zowel preventie als slachtofferhulp waren ook onderdeel van dit project. De Nederlandse bijdrage aan dit grootschalige project was gericht op activiteiten in de grensprovincies met Thailand en Vietnam en in de toeristische provincie Siem Reap. Dit bestond uit het creëren van bewustzijn op scholen, slachtofferhulp, verschillende trainingen en ondersteuning bij inspanningen van de Cambodjaanse autoriteiten om kinderhandel over de grens bij Thailand en Vietnam te beteugelen.
499. In 2008 heeft Nederland zich verplicht om een project van de Nederlandse tak van Terre des Hommes voor drie jaar te financieren. Het project is gericht op het verlenen van juridische hulp aan slachtoffers van kinderseksstoerisme en hen aan te moedigen om als getuige op te treden. Ook is het project erop gericht om de capaciteit van lokale NGO's te ontwikkelen om druk uit te oefenen op rechtshandavingautoriteiten om in actie te komen wanneer dat nodig is. Terre des Hommes werkt op dit project samen met APLE (Action Pour Les Enfants) en CWCC (Cambodian Women's Crisis Centre).
500. In 2008 werd financiering goedgekeurd voor een project van ECPAT Nederland. Implementatie vond plaats in de periode tussen april 2009 en december 2010. Een belangrijk element van dit project was om reisorganisaties, touroperators en hotels er toe aan te zetten om gedragscodes in te voeren gericht op de preventie van kinderseksstoerisme. Binnen het project werd samengewerkt met lokale NGO's in Thailand, Cambodja, de Filippijnen, Gambia en de Dominicaanse Republiek. Begin 2011 is een vervolgtraject met een looptijd van twee jaar goedgekeurd.

501. Gebaseerd op signalen van verdwijningen van Nigeriaanse minderjarigen uit asielzoekerscentra werd een groot onderzoek gestart in oktober 2006. Bij het onderzoek werd vastgesteld dat mensenhandelaren minderjarige Nigeriaanse vrouwen tijdelijk onderbrachten in asielzoekerscentra in Nederland (door hen te dwingen om asiel aan te vragen), om hen vervolgens naar Zuid Europa te brengen en hen te dwingen om in de prostitutie te werken. Tien andere landen waren betrokken bij het onderzoek, wat leidde tot 32 arrestaties en doorzoekingen in acht landen in november 2007, en nog eens 51 arrestaties in Italië in januari 2008. De hoofdverdachten zijn voor 4, 4,5 en 7 veroordeeld. Meerdere medeverdachten zijn tot lagere straffen veroordeeld. Een ingesteld hoger beroep loopt nog
502. Een andere maatregel was de inzet van een zogenaamd "Snel Actie Team", of SAT, in Nigeria. Dit team bestond uit medewerkers van de KMar en de IND die opgeleid zijn om signalen van mensenhandel of -smokkel en valse documenten te herkennen. In het tijdsbestek van een maand in het voorjaar van 2008 werden passagiers van 12 KLM vluchten van Nigeria naar Nederland voordat zij aan boord stapten gecontroleerd op signalen van mensenhandel en – smokkel. Het doel was om te voorkomen dat potentiële slachtoffers van mensenhandel naar Nederland zouden reizen om daar in een situatie van uitbuiting te belanden. Gedurende deze periode werden geen potentiële slachtoffers geïdentificeerd, en het aantal pogingen van Nigerianen om Nederland illegaal binnen te komen via Schiphol Airport verminderde. Het feit dat het bekend was in Nigeria dat de SAT werd ingezet, lijkt een preventief effect te hebben gehad. De arrestaties die het gevolg waren van het onderzoek kunnen mogelijk ook invloed hebben gehad op het aantal pogingen tot illegale binnenkomst. (Deze maatregelen vulden de eerder beschreven "beschermde opvangcentra" aan).
503. Nederland werkt intensief samen met de belangrijkste bronlanden van slachtoffers van mensenhandel, zowel door capaciteitsopbouw als door samenwerking bij opsporing. Projecten voor capaciteitsopbouw werden uitgevoerd in Bulgarije, Roemenië en Nigeria. In het voorjaar van 2011 zijn met Bulgarije drie "Joint Investigation Teams" op het gebied van mensenhandel opgezet. Nederland heeft bovendien projecten in India gefinancierd voor de strijd tegen kinderarbeid.

Bewustzijn en training

504. In reactie op aanbeveling 74 (c) en (f) bij het IVRK en 15 en 23 bij het OP het volgende. In januari 2010 lanceerde de Minister van Justitie een bewustzijns campagne betreffende kindersekstoerisme. De campagne informeerde Nederlandse toeristen over het strafbare karakter van seksueel misbruik en waar verdachte situaties kunnen worden gemeld. De Minister van Justitie heeft ook een speciale website gelanceerd voor het melden van kindersekstoerisme.
505. Op 13 januari 2010 ondertekende de Minister van Justitie ook een verklaring met de Algemene Nederlandse Vereniging van Reisondernemingen (ANVR) waarin werd afgesproken nauwer samen te werken bij het voorkomen van kindersekstoerisme. Sindsdien is het onderwerp kindersekstoerisme, mede dankzij de samenwerking met ECPAT NL en de ANVR een regulier onderdeel geworden van de opleiding voor gidsen en werknemers van reisorganisaties.
506. Het onderzoek naar zedendelicten wordt uitgevoerd door speciale rechercheurs. Binnen de politieopleiding wordt een certificatieproces met speciale vakken voor het bevorderen van expertise op het gebied van zedendelicten aangeboden. In de politieregio's maken speciaal opgeleide rechercheurs deel uit van de zedenafdeling. Waar mogelijk ondersteunen deze rechercheurs ook de reguliere politie.

Sinds 2010 wordt een afzonderlijke opleiding gegeven aan politieofficieren, die de taak hebben om in beslag genomen data te onderzoeken op de aanwezigheid van kinderpornografische beelden, zoals foto's en video's.

507. Voor wat betreft jeugdprostitutie is er training gegeven door NGO's aan maatschappelijke en preventie werkers, politieagenten, lokale en provinciale overheden en aan scholen. Het Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport heeft een programma opgesteld waar een bewustzijns campagne deel van uit maakt, om de seksuele gezondheid van de jeugd te bevorderen en problemen te voorkomen. De campagne Seksuele Weerbaarheid loopt tot eind 2011. De campagne heeft als doel jongeren weerbaar en competent te maken als het gaat om relaties en seksualiteit en daarmee problemen als seksuele dwang en ongewenste zwangerschappen te voorkomen. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen heeft extra budget beschikbaar gesteld voor seksueel onderwijs aan jongens en om kinderen te onderwijzen over hoe om te gaan met berichten uit de media. De interventies gericht op mediawijsheid in relatie tot seksualisering in de media zijn nog in ontwikkeling. Beoordeelde interventies gericht op o.a. seksuele gezondheid zijn te vinden in de interventiedatabank van het Centrum Gezond leven van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.
508. Er worden gratis en, indien gewenst anonieme eerstelijns spreekuren - Sense spreekuren genoemd- gehouden voor jongeren, waarbij aandacht wordt besteed aan seksuele assertiviteit en seksueel geweld. Deze worden sinds 2008 aanvullend aan de huisarts door het hele land gehouden. Het betreft een *landelijk dekkende voorziening* die wordt uitgevoerd door acht coördinerende GGD'en³⁹ in samenwerking met de GGD'en binnen hun regio. Ook werken de GGD'en samen met lokale partners zoals de Fiom, GGZ-instellingen, abortusartsen etc. Sense werkt ook veel met outreach activiteiten, zoals spreekuur op locatie (bijvoorbeeld op een ROC of in een bus in de stad) en activiteiten op festivals. De polikliniek voor seksueel overdraagbare aandoeningen let op tekenen van jeugdprostitutie. Slachtoffers van loverboys kunnen worden toegelaten tot (gesloten) faciliteiten voor jeugdzorg, waar zij worden beschermd tegen mensenhandelaren.
509. Hulporganisaties hebben verschillende websites opgesteld waar kinderen en jongeren informatie kunnen vinden. Ook kunnen zij chatten met maatschappelijk werkers, over bijvoorbeeld de werkwijze van loverboys, online seksueel misbruik, relaties, privacy, intimiteit en (homo)seksualiteit, en het veilig bedrijven van cyberseks. Een voorbeeld is de website www.helpwanted.nl, die is opgezet met als doel om jongeren (en ouders) vragen te laten stellen, hulp te laten zoeken en seksueel misbruik te melden. Tieners met weinig zelfvertrouwen kunnen er e-coaching krijgen.
510. Het is verplicht om audiovisuele opnames te maken bij verklaringen van personen jonger dan 16 jaar oud. Een verklaring van een minderjarige jonger dan 12 jaar oud moet bovendien worden afgenomen in een kindervriendelijke studio. Rechtshandvingambtenaren moeten gecertificeerd zijn om verklaringen van personen jonger dan 12 jaar oud te mogen afnemen. De aanwijzing mensenhandel van het openbaar ministerie bepaalt verder dat het openbaar ministerie bezwaar mag maken tegen het ondervragen van een kind in de rechtszaal.
511. Rechtshandvingambtenaren hebben ook een certificaat nodig om verklaringen van slachtoffers van mensenhandel af te nemen. De opleiding om dit certificaat te verkrijgen wordt aangeboden aan politieagenten, rechercheurs van de Koninklijke Marechaussee en de "Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst" (SIOD).

---

³⁹ De GGD'en van: de gemeente Amsterdam; de Regio Nijmegen; de gemeenschappelijke regeling Hulpverlening en Openbare Gezondheidszorg Groningen; de afdeling GGD van de Dienst OCW van de gemeente Den Haag; de gemeente Rotterdam; het openbaar lichaam Hart voor Brabant; Zuid-Limburg, en de gemeente Utrecht.

512. In 2011 hebben teamleiders en inspecteurs van de Arbeidsinspectie training over mensenhandel met specifieke aandacht voor de rol van potentiële slachtoffers ontvangen. Training met betrekking tot mensenhandel wordt ook aangeboden aan officieren van justitie en rechters, gemeentelijke ambtenaren en consulaire medewerkers. In de trainingen wordt zowel aandacht gegeven aan het fenomeen van loverboys als aan de specifieke bepalingen die artikel 273f WvSr bevat met betrekking tot minderjarige slachtoffers, zoals het feit dat voor mensenhandel het gebruik van dwangmiddelen niet bewezen hoeft te worden in gevallen waarin het slachtoffer jonger is dan 18.
513. Daarnaast worden werknemers van asielzoekerscentra opgeleid om signalen van mensenhandel te herkennen. De Immigratie en Naturalisatiedienst werkt met "risico profielen" om risico lopende minderjarigen vroeg te kunnen herkennen.

Wetgeving

514. In reactie op de aanbevelingen van het Comité bij het Verdrag en het Optioneel Protocol om de productie en verspreiding van reclamemateriaal voor de verkoop van kinderen, kinderprostitutie of kinderporno, strafbaar te stellen, kan het volgende naar voren worden gebracht. Artikel 9, vijfde lid, van het Optioneel Protocol heeft een preventief karakter. Tot dusver heeft Nederland deze bepaling geïmplementeerd door middel van beleidsregels, onder andere afspraken met de media om zulke advertenties te verbieden. Onder omstandigheden is strafrechtelijke vervolging mogelijk. Naar aanleiding van de aanbeveling van het Comité is bekeken in hoeverre wetgeving noodzakelijk is. Tegelijkertijd zijn echter onderhandelingen begonnen over de richtlijn van het Europese Parlement en Raad van Ministers over de strijd tegen seksueel misbruik, seksuele uitbuiting van kinderen en kinderporno. In de conceptrichtlijn is een vergelijkbare bepaling opgenomen. Het is daarom wenselijk geacht om de uitkomst van de onderhandelingen over de richtlijn af te wachten alvorens eventueel een nieuw wetsvoorstel op te stellen. De aanbeveling van het Comité wordt betrokken bij het implementeren van de richtlijn dit najaar.
515. Met betrekking tot de strijd tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van kinderen bestaat nu de uitdaging om nieuwe technologische ontwikkelingen zo veel mogelijk in wetgeving bij te houden. De strafrechtelijke bescherming van kinderen moet de gevolgen van de voortgezette digitalisering van de maatschappij en de ontwikkeling van de technologie in beschouwing nemen. Dit is recentelijk ook op internationaal niveau gedaan. Het verdrag van de Raad van Europa inzake de Bescherming van Kinderen tegen Seksuele Uitbuiting en Seksueel Misbruik heeft de uitdrukkelijke bedoeling om bescherming te bieden tegen negatieve effecten op kinderen, zoals de nieuwe manifestaties van misbruik die plaatsvinden in de digitale wereld. Nederland was één van de eerste landen die dit belangrijke verdrag, dat de meest recente internationale consensus op dit beleidsgebied weergeeft, heeft geratificeerd. De implementatie van het verdrag heeft geleid tot aangescherpte wetgeving met betrekking tot de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik op drie belangrijke punten, namelijk (1) aanscherping van de strafbaarstelling van kinderporno (Artikel 240 sub b Sr), (2) het strafbaar stellen van het corrumperen van kinderen en (3) het strafbaar stellen van "grooming" (door pooiers). De wetgeving is van kracht sinds 1 januari 2010.
516. Op 9 juni 2009 heeft het parlement een wetsvoorstel goedgekeurd, dat was ingediend door de minister van Justitie om de maximumstraffen voor mensenhandel verder te verhogen. De verandering heeft de maximumstraf voor het standaard misdrijf van zes naar acht jaar gevangenisstraf verhoogd; naar tien jaar als twee of meer personen hiertoe samenwerken; naar 15 jaar als er zwaar letsel bij is veroorzaakt; naar 18 jaar bij dodelijke gevolgen. Door de hogere straffen wordt voorbereiding van het misdrijf ook strafbaar (art. 46 Sr). Deze nieuwe maximumstraffen gelden vanaf 1 juli 2009.

517. Een uitbreiding van de extraterritoriale rechtsmacht om het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bestrijding van mensenhandel (voorstel nr. 31 391) te implementeren, is goedgekeurd door het parlement. Extraterritoriale rechtsmacht bestaat nu ook voor mensenhandel in het buitenland, begaan door permanente ingezetenen van Nederland (ongeacht de leeftijd van het slachtoffer) als er een dubbele strafbaarstelling is en voor mensenhandel die in het buitenland is gepleegd tegen Nederlandse burgers. Deze nieuwe extraterritoriale jurisdictie is van toepassing sinds 1 maart 2010. Nederland is partij geworden bij het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bestrijding van mensenhandel op 1 augustus 2010.
518. Het wetsvoorstel regulering prostitutie en bestrijding misstanden seksbranche is goedgekeurd door de Tweede Kamer op 29 maart 2011 en is nu aanhangig bij de Eerste Kamer. Dit wetsvoorstel bevat een bepaling waarbij de minimumleeftijd van mensen die werken in de prostitutie wordt verhoogd van 18 naar 21 jaar.
519. In de Nederlandse wet staat geen apart wetsartikel over kindersekstoerisme. Kindersekstoeristen kunnen vervolgd worden voor seksueel misbruik met behulp van artikel 248b uit het Wetboek van Strafrecht.

Specifieke Mechanismes

520. Er is geen afzonderlijk coördinatiemechanisme voor bestrijding van de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderporno. Dit is zo omdat in Nederland dit soort problemen worden benaderd vanuit de criminele fenomenen, en niet vanuit het oogpunt van het type slachtoffers waar het om gaat. Er is een Task Force Mensenhandel met zijn eigen Plan van Aanpak aan de ene kant en een Task Force aanpak kinderporno en kindersekstoerisme met zijn eigen Plan van Aanpak aan de andere kant. In de periode 2007-2010 was er ook een Stuurgroep voor de Aanpak van Kindermishandeling met haar eigen actieplan, "Kinderen Veilig Thuis". Begin 2012 start er een nieuwe Actieplan aanpak kindermishandeling. De eerste verantwoordelijkheid voor alle zaken onder de eerste twee onderwerpen ligt bij het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Voor het onderwerp kindermishandeling wordt de verantwoordelijkheid gedeeld door het Ministerie van Veiligheid en Justitie en het Ministerie van VWS. Dit in reactie op aanbeveling 13 van het Comité bij het Facultatief protocol.
521. Indien nodig worden horizontale maatregelen getroffen voor minderjarige slachtoffers van al deze types strafbare feiten. Voorbeelden hiervan zijn de maatregelen om in strafzaken verklaringen van kinderen op te nemen en te onderzoeken en de zorg voor minderjarige slachtoffers binnen het systeem van jeugdzorg. Horizontale preventieve maatregelen worden getroffen, zoals de programma's en websites voor kinderen over relaties en seksuele gezondheid. Wanneer dat nodig geacht wordt, kunnen meer horizontale maatregelen worden genomen.

Opvang

522. In reactie op aanbeveling 28 en 29 bij het OP het volgende. In ons land bevinden zich diverse meldpunten en maatschappelijke zorgprojecten voor slachtoffers van loverboys die specifieke zorg aan deze slachtoffers bieden. Wanneer hier aanleiding toe is, zullen de meisjes worden doorverwezen naar Bureau Jeugdzorg. Deze bureaus beoordelen de situatie van het meisje (en haar familie). Specifieke jeugdzorgorganisaties bieden programma's aan om kwetsbare meisjes te leren assertiever te zijn en weerstand te bieden aan pooiers. Deze programma's zijn opgenomen in de reguliere jeugdzorg. Als veilig onderdak nodig is om te voorkomen dat de minderjarige zich aan de zorg onttrekt, of hiertoe gedwongen wordt, zal de jeugdige in aanmerking komen voor gesloten jeugdzorg.

523. Jeugdzorg biedt geen speciale accommodatie voor meisjes die slachtoffer zijn geworden van loverboys. De gesloten jeugdzorg instellingen stellen de problemen van iedere individuele jeugdige vast en geven hem of haar de behandeling die het meest geschikt is voor die problemen. Hetzelfde geldt voor meisjes die slachtoffer zijn geworden van loverboys. Er is ook een speciale opvang voor vrouwen die slachtoffer zijn geworden van loverboys, namelijk Asja van Fier Fryslân. Zoals eerder vermeld, wordt er onderzoek verricht naar manieren om de expertise van jeugdzorg medewerkers te verhogen omtrent de zorg voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel.
524. Het ministerie van VWS heeft opdracht gegeven voor een onderzoek in de jeugdzorg en vrouwenopvang naar de aard en omvang van de problematiek van slachtoffers van loverboys. Dit onderzoek levert een beeld op van de bestaande mogelijkheden op het gebied van preventie, begeleiding en opvang voor slachtoffers van loverboys. De resultaten van dit onderzoek zijn eind 2011 beschikbaar. Op basis daarvan wordt bezien welke acties nodig zijn om de kwaliteit van het aanbod voor slachtoffers verder te verbeteren.
525. In 2010 is door de toenmalige Minister voor Jeugd en Gezin en de toenmalige Minister van Justitie de Commissie Samson ingesteld, die onafhankelijk onderzoek doet naar seksueel misbruik van minderjarigen die onder de verantwoordelijkheid van de overheid zijn geplaatst in (rijks)instellingen en pleeggezinnen. In juli 2012 zal de commissie naar verwachting rapporteren. Het onderzoek bestrijkt de periode van 1945 tot heden. Bij het meldpunt van de commissie zijn 500 meldingen binnengekomen.
526. Nederland is het eens met de doelstellingen van de "Committee's General Comment nr. 6.", alsook met de meeste opmerkingen waarop daarbij gewezen wordt. In feite maken de meeste van de genoemde zaken al deel uit van het asielbeleid en praktijk in Nederland. De Minister van Immigratie en Asiel heeft een herziening van het beleid omtrent alleenstaande minderjarigen aangekondigd. Het doel is om een nog snellere en betere asielprocedure voor alleenstaande minderjarigen te realiseren, zodat de alleenstaande minderjarige eerder duidelijkheid krijgt over wat zijn perspectief is. Als de asielaanvraag wordt afgewezen, dient de terugkeer zo spoedig mogelijk plaats te vinden. Het doel is om het nieuwe beleid in 2012 te implementeren.

Artikel 35 Maatregelen op nationaal, bilateraal en multilateraal niveau voor de preventie van de verkoop – en handel in kinderen

527. In reactie op de aanbevelingen 26 en 27 van het Comité om te verzekeren dat de nationale wetgeving in overeenstemming is met de artikelen 2 en 3 van het Optioneel Protocol kan het volgende naar voren worden gebracht. De verkoop van een kind met als doel seksuele uitbuiting van het kind, de overdracht van organen van het kind voor eigen gewin, of de betrokkenheid van het kind bij gedwongen arbeid – zoals beschreven in artikel 2 en artikel 3 van het Optioneel Protocol – is in alle situaties strafbaar volgens art. 273f van het Wetboek van Strafrecht. De rechtsgrond voor strafrechtelijke vervolging van het onbehoorlijk uitlokken van instemming in adoptiezaken kan worden gevonden in de Wet opnemings buitenlandse kinderen ter adoptie. Het onbehoorlijk uitlokken van instemming in adoptiezaken zal resulteren in een illegale adoptie onder bepalingen van de wet en is een strafbaar feit.
528. Voor meer informatie over adoptie en de verkoop van kinderen wordt verwezen naar de rapportage onder artikel 21.

Artikel 36 Bescherming van kinderen tegen vormen van exploitatie

529. In Nederland bestrijdt de Inspectie SZW, opgericht op 1 januari 2002, het misbruik van sociale wetgeving en sociale voorzieningen. Het gaat hier om onder andere mensenhandel met als doel arbeidsuitbuiting, maar ook daarmee samenhangende misdrijven zoals (georganiseerde) arbeid door (illegale) vreemdelingen van buiten de EU zonder werkvergunning en/of door ontvangers van een uitkering; lage lonen; slechte werkomstandigheden; afpersing en dreiging of geweld. Signalen van mogelijke arbeidsuitbuiting komen van de politie, de Arbeidsinspectie, andere inspectiediensten en anonieme meldingen van burgers. De Inspectie SZW neemt deel aan het Expertisecentrum Mensenhandel Mensensmokkel genoemd onder artikel 34.
530. Tot dusver is de Inspectie SZW nog geen (uitbuiting van) kinderarbeid tegengekomen; in zeer uitzonderlijke gevallen kunnen minderjarigen wel eens worden aangetroffen. N.a.v. de nieuwe EU richtlijn 2011/36/EU is de Inspectie SZW zich sterk bewust van de rechten en de positie van slachtoffers van uitbuiting, vooral minderjarigen, aangezien zij zeer kwetsbaar zijn. Er is nog steeds een gebrek aan gegevens betreffende de daadwerkelijke situatie van kinderarbeid in Nederland (potentiële kinderuitbuiting inbegrepen). Daarom verricht de "Foundation for International Research on Working Children (IREWOC) onderzoek naar arbeid uitgevoerd door minderjarigen tussen de 12 en 15 jaar oud. De onderzoekers richtten zich op zaken als het type arbeid binnen het huishouden, de economische sectoren, het aantal wekelijkse uren en potentiële criminele uitbuiting.

D. Artikel 30 Onderwijs aan etnische minderheden en taalminderheden

Autochtone minderheidstalen

531. Per 1 maart 1998 is het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden in Nederland van kracht. Hiermee kregen, naast Fries, ook het Nedersaksisch en het Limburgs – alle drie eveneens Germaanse talen - de status van erkende regionale taal. Het Jiddisch en het Romani werden als niet-territoriale talen erkend. Alleen voor het Fries is deel III van het handvest van toepassing, waarin maatregelen ter bescherming en bevordering zijn opgenomen die betrekking hebben op onder meer het onderwijs. Fries wordt in de provincie Friesland gesproken. Op de scholen in Friesland wordt naast onderwijs in de Nederlandse taal ook onderwijs gegeven in de Friese taal, tenzij Gedeputeerde Staten (het provinciebestuur) op verzoek van het bevoegd gezag ontheffing van deze verplichting hebben verleend.
532. Nedersaksisch, een groep niet-gestandaardiseerde West-Germaanse Nederduitse variëteiten, wordt gesproken in Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland (Veluwe en Achterhoek) en de Stellingwerven (Oost- en Weststellingwerf) in Zuid-Oost-Friesland. Limburgs is een Westelijk-Maas-Rijnlandse streektaal, gesproken in Nederlands (en Belgisch) Limburg. De Friese taal of de levende streektaal kan in het onderwijs als voertaal worden gebruikt als naast de Nederlandse taal de Friese taal of die levende streektaal wordt gebruikt.

Allochtone talen

533. De belangrijkste allochtone (niet van oorsprong Nederlandse) bevolkingsgroepen in Nederland zijn: Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen. Het aantal allochtone leerlingen in de grote steden neemt nog steeds toe. In het funderend onderwijs is de voertaal voor alle lerenden het Nederlands. Buiten het onderwijs zijn leerlingen natuurlijk vrij om te communiceren in de eigen taal of eigen taallessen te volgen.

De moderne vreemde talen Arabisch en Turks kunnen in het hele voortgezet onderwijs als regulier eindexamenvak worden aangeboden en door alle leerlingen worden gekozen.

De gevolgen van segregatie tegengaan (aanbeveling 62 a)

534. Kwalitatief goed onderwijs draagt bij aan emancipatie en integratie in de samenleving. Het kabinet bevordert de integratie door de kwaliteit van het onderwijs centraal te stellen. Er wordt geïnvesteerd in leraren, het tegengaan van zwakke en zeer zwakke scholen en het tegengaan van voortijdig schoolverlaten. Voor kwetsbare leerlingen is extra aandacht met voor- en vroegschoolse educatie, onderwijsachterstandenbeleid en zorgbeleid. Het maakt daarbij geen verschil wat de samenstelling is van de leerlingpopulatie van een school. Voor het basisonderwijs geldt dat de leerlingen meestal zo dicht mogelijk bij huis naar school gaan. Dus vormt de school vaak een afspiegeling van de wijk. Ook scholen die een hoge concentratie (allochtone) achterstandsléerlingen hebben worden in staat gesteld een zo hoog mogelijke kwaliteit te leveren.
535. Het onderwijsbeleid van het kabinet is erop gericht om het talent van ieder kind maximaal te ontwikkelen. In 2010 is wetgeving van kracht geworden waarbij aan gemeenten wordt opgedragen om zorg te dragen voor een dekkend aanbod van voorzieningen voor kinderen van 2,5 tot 4 jaar die een taalachterstand hebben. Het budget hiervoor is verhoogd, zodat gemeenten dit aanbod daadwerkelijk kunnen realiseren. Ook wordt in deze wetgeving een betere samenhang nagestreefd in het aanbod van de voorschoolse voorzieningen en de aansluiting met het basisonderwijs.
536. Het onderwijsachterstandenbeleid betreft de Gewichtenregeling in het primair onderwijs en het Leerplusarrangement VO in het voortgezet onderwijs. Hiermee ontvangen scholen met achterstandsléerlingen extra geld om deze leerlingen optimaal te kunnen ondersteunen. De Gewichtenregeling kent geldbedragen toe aan leerlingen op basis van het opleidingsniveau van de ouders en het postcodegebied van de school. In het Leerplusarrangement VO is vastgelegd dat scholen voor het voortgezet onderwijs extra geld krijgen als ze relatief veel leerlingen hebben uit achterstandswijken. Met dit geld kunnen zij maatwerk aan leerlingen bieden om zo leerachterstanden en voortijdige schooluitval te voorkomen.
537. In de onderwijswetgeving voor scholen voor primair en voortgezet onderwijs is opgenomen dat gemeenten en schoolbesturen jaarlijks moeten overleggen over het tegengaan van onderwijsachterstanden en het bevorderen van integratie. In twaalf gemeenten zijn pilots in het basisonderwijs uitgevoerd om instrumenten daarvoor te ontwikkelen. Bruikbare instrumenten zullen ter beschikking worden gesteld zodat men op lokaal niveau concrete invulling kan geven aan de beleidsdoelen. Instrumenten die worden ontwikkeld, zijn:
- Een gezamenlijke inschrijfprocedure van alle basisscholen voor nieuwe leerlingen, waarbij het uitgangspunt is dat de leerling in de buurt naar school gaat (dit om de zgn. 'witte vlucht' tegen te gaan);
  - Het beter informeren van ouders over de schoolkeuze door bijvoorbeeld het organiseren van scholencarroussels, waarbij ouders in groepsverband kennis maken met scholen in de buurt;
  - Het stimuleren van ouderinitiatieven waarbij ouders streven naar meer gemengde scholen in de buurt.

SECTIE 2: CARIBISCH NEDERLAND

Inleiding

1. Sinds 10-10-10 maken Bonaire, Sint Eustatius en Saba onderdeel uit van het Nederlandse staatsbestel. Het zijn openbare lichamen van Nederland, die worden aangeduid als 'Caribisch Nederland'. Voor die tijd behoorden deze drie eilanden wel bij het Koninkrijk der Nederlanden, maar vielen toen onder de verantwoordelijkheid van het land Nederlandse Antillen.
2. Hoewel Caribisch Nederland onderdeel is van het Nederlands staatsbestel, verschilt de situatie daar in het algemeen, maar ook specifiek op het gebied van de jeugdvoorzieningen, van de situatie in Europees Nederland. Daarom is ervoor gekozen om de ontwikkelingen op het gebied van de kinderrechten in Caribisch Nederland apart toe te lichten. Door de kleine schaal van Bonaire (16.000 inwoners) en meer in het bijzonder Sint Eustatius (3600 inwoners) en Saba (1800 inwoners) en hun ligging, gaan in het Europese deel van Nederland gebruikelijke vooronderstellingen over de uitwerking van beleid niet op.
3. De facultatieve protocollen inzake de betrokkenheid van kinderen in gewapende conflicten en inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie zijn overeenkomstig aanbevelingen 79 en 81 op 10 oktober 2010 voor Caribisch Nederland in werking getreden.

Uitgangspunten bij de inzet van Nederland om de jeugdvoorzieningen in Caribisch Nederland te versterken

4. Vooruitlopend op de transitie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba naar openbare lichamen van Nederland, is er geregeld overleg gevoerd tussen de departementen in Nederland en de bestuurscolleges van de eilanden. De eilanden hebben vier prioritaire thema's aangegeven, waarop zij graag al extra inzet van Nederland wilden zien vanaf 2009: veiligheid, gezondheidszorg, jeugd en onderwijs. Er zijn hiertoe in november 2008 bestuurlijke afspraken vastgelegd. Via kwartiermakers, die vanuit Nederland gestationeerd werden in Caribisch Nederland, is de implementatie van deze afspraken ter hand genomen. Een aantal algemene uitgangspunten daarbij waren:
  - Qua wetgeving wordt zoveel mogelijk de Antilliaanse wetgeving overgenomen, en alleen waar dit echt nodig is wordt de wetgeving aangepast.
  - De uitwerking wordt goed afgestemd met de eilanden.
  - Niet alles kan tegelijk, dus er moeten keuzes worden gemaakt.
  - Er wordt, vanwege de beperkte schaal, meer integraal gewerkt
  - Er wordt gezocht naar acties, die al zo snel mogelijk tot concrete resultaten leiden.

De staat van de jeugd op de eilanden in 2009

5. Op alle drie de eilanden waren zorgen over de 'staat van de jeugd':
  - De gezinsfunctie brokkelt af, er is gebrek aan betrokkenheid van de ouders voor de kinderen. Dit heeft ook te maken met het feit, dat er veel eenoudergezinnen zijn, en de ouder(s) vaak lange werkdagen moeten maken om voldoende geld te verdienen, zodat ze niet thuis zijn als de kinderen 's middags vroeg uit school komen. Er is armoede.
  - De jeugd verveelt zich snel, en kampt met gebrek aan toekomstperspectief.
  - De jeugd leeft tamelijk ongezond en is vaak te dik.
  - Er is een toenemend aantal tienermoeders.
  - Er is sprake van seksueel ongewenst gedrag (tussen jeugd onderling en tussen jeugd en ouderen).

- Er is op bij de jongeren van middelbare-school-leeftijd veel agressief en onaangepast gedrag. Meer jongeren komen met politie en justitie in aanraking.
  - De kwaliteit van het onderwijs laat te wensen over. De leerprestaties (waaronder taal en rekenen) blijven achter.
  - Er is veel schoolverzuim.
6. Tegelijk kampten de eilanden met een gebrek aan voorzieningen, zodat ze niet adequaat konden optreden. De schoolgebouwen waren slecht, er was geen jeugdzorg of jeugdreclassering, en de kwaliteit en kwantiteit van de jeugdbescherming liet te wensen over. De (jeugd)gezondheidszorg was beperkt ingevuld. Er zijn veel kleine stichtingen, die afhankelijk zijn van kleine fondsen en subsidies. Er was geen structurele financiering, en er is te weinig samenhang in alle losse initiatieven.

Vorderingen op het gebied van Onderwijs

Onderwijssysteem van Nederland

7. Sinds 10 oktober 2010 is de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap verantwoordelijk voor het onderwijsbeleid op de eilanden. Met de eilandbesturen is afgesproken, dat het Nederlandse Onderwijsstelsel uitgangspunt zal zijn, waar nodig met een aan de eilanden aangepast arrangement. Leerlingen krijgen de kans om een diploma te behalen dat gelijkwaardig is aan een diploma dat in Europees Nederland wordt afgegeven.

Onderwijskwaliteit moet omhoog

8. Het doel is dat in 2016 de onderwijskwaliteit van de scholen in Caribisch Nederland op een naar Nederlandse en Caribische maatstaven aanvaardbaar niveau is. Voor het onderwijs in Caribisch Nederland is een onderwijsagenda opgesteld. Die agenda legt afspraken vast voor de komende vijf jaar over het versterken van de kwaliteit van het onderwijs in alle scholen op de eilanden. De onderwijsagenda is besproken met de schoolbesturen, schoolleiders en openbare lichamen. Vervolgens is die gezamenlijk vastgesteld en getekend tijdens de onderwijsconferentie, die op 25 en 26 maart 2011 op Bonaire plaatsvond.
9. De afgelopen jaren hebben scholen al hard gewerkt aan de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs. Leerlingen zijn meerdere malen getoetst. Leerprestaties zijn, zeker in het funderend onderwijs, over het algemeen verbeterd. Veel scholen zijn bewust bezig met de veranderingen en verbeteringen. In samenwerking met de PO-Raad (sectororganisatie voor het primair onderwijs) en VO-Raad (idem, voor het voortgezet onderwijs) zijn ervaren schoolcoaches aangetrokken die ondersteuning geven.

Randvoorwaarden verbeterd

10. Met financiële steun van het ministerie van OCW zijn verschillende randvoorwaarden binnen de scholen verbeterd, zoals meubilair en leermiddelen. Er zijn workshops gevolgd over het gebruik van het nieuwe lesmateriaal.
11. Interne begeleiders en zorgcoördinatoren zijn opgeleid om binnen de scholen de zorgvraag in kaart te brengen. Per augustus 2011 kent elk eiland een Expertisecentrum Onderwijszorg, waardoor leerlingen die dat nodig hebben extra zorg krijgen. Hierbij wordt goed samengewerkt met de voorzieningen voor jeugd en gezin.
12. Per 15 augustus is er in de Justitiële Inrichting Caribisch Nederland gestart met een pilot op onderwijs gebied gedurende twee jaar. Er wordt 15 uur per week lesgegeven door docenten van de Scholengemeenschap Bonaire. Na een jaar zal er geëvalueerd worden en zo nodig worden bijgestuurd.

Huisvesting

13. Er zijn ook flinke stappen gezet met de verbetering van de huisvesting. Tijdens de onderwijsconferentie van 25 en 26 maart zijn de onderwijshuisvestingsplannen 2010-2015 gepresenteerd. De Openbare Lichamen en Nederland investeren gezamenlijk 41,5 miljoen dollar.
14. In afwachting van de totstandkoming van deze plannen is op de eilanden reeds gestart met de volgende projecten:
  - op Bonaire: de nieuwbouw van de HAVO-VWO bovenbouwafdeling van de Scholen Gemeenschap Bonaire en de voorbereidingen van de brede school voor de Papa Cornes School en de Pelikaanschool
  - op Sint-Eustatius: de uitbreiding van de Bethel Methodist School met vier extra klaslokalen en de aanbesteding van de renovatie van de Golden Rock School
  - op Saba: de verbouwing van de voormalige leerfabriek tot een locatie voor beroepsonderwijs voor de Saba Comprehensive School en de voorbereidingen van de brede school in The Bottom.
15. Op 1 januari 2011 is de lumpsumbekostiging ingegaan. Schoolbesturen zijn nu zelf verantwoordelijk voor de besteding van de aan hen toegekende rijksbijdrage.

Voorkomen van en hulp bieden bij opvoed- en opgroei problemen

Een plan per eiland

16. Er moesten snel verbeteringen komen op het gebied van de jeugd. Dat was de wens van de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba, toen zij zich voorbereidden op de transitie tot openbaar lichaam van Nederland. Men constateerde veel problemen: éénuoudergezinnen, huiselijk geweld en seksueel misbruik, tienerzwangerschappen, schoolverzuim, toename van ontsporingen. De risicofactoren (armoede, eenoudergezinnen) zijn veel hoger dan in Nederland. Tegelijk mankeerde het aan ontwikkelingsmogelijkheden, jeugdzorg en jeugdbescherming.
17. Het Nederlandse Kabinet gaf gehoor aan deze wens en stelde hiervoor in 2009 en 2010 €3 miljoen per jaar beschikbaar. In 2009 is dit omgezet in een structureel budget. Er werd per eiland, samen met de professionals en gebaseerd op de beschikbare rapporten, een plan gemaakt. Alle plannen kenden dezelfde elementen:
  - Preventie is belangrijk! Daarom komt er per eiland een Centrum voor Jeugd en Gezin met opvoedingsondersteuning en jeugdgezondheidszorg. Daarnaast zullen er voldoende mogelijkheden zijn voor positieve vrijetijdsbesteding.
  - Niet alle problemen kunnen worden voorkomen. Er komt jeugdzorg, waarmee de gezinnen thuis geholpen worden. Als de veiligheid van het kind het vraagt, worden kinderen (tijdelijk) buiten het eigen gezin opgevoed, in een pleeggezin, gezinshuis of logeerhuis. De jeugdbescherming, Voogdijraad en Gezinsvoogdij, worden versterkt.
  - De basismethodiek voor iedereen die met ouders en kinderen werkt wordt positief opvoeden via Triple P.

Extra personeel

18. Om dit te realiseren was om te beginnen extra personeel nodig. Eind 2010 waren er ruim 30 extra lokale professionals aangesteld, merendeels van Antilliaanse afkomst. Hiermee kon de eerst noodzakelijke zorg worden gestart.

Op Bonaire is de jeugdzorg opgezet, bestaande uit een team van vijf ambulante hulpverleners en een gedragswetenschapper, en er is een logeershuis (Kas di Karko) geopend, waar een team van acht pedagogisch medewerkers werkt. De jeugdbescherming is er uitgebreid met twee gezinsvoogden en een kinder- en jeugdpsycholoog, en vijf medewerkers van de Voogdijraad.

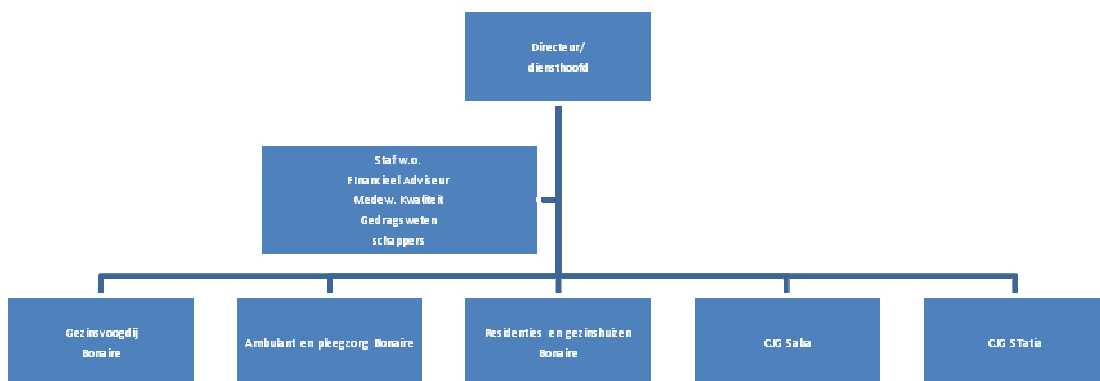
19. Op St. Eustatius is een Centrum voor Jeugd en Gezin geopend, waar drie ambulante medewerkers en twee jongerenwerkers zijn aangesteld, en voor de opvoedingsondersteuning wordt samengewerkt met de bibliotheek en de kinderopvang. Saba was het eerste eiland in Caribisch Nederland waar een Centrum voor Jeugd en Gezin is geopend met twee ambulante hulpverleners en een jongerenwerker.

Kwaliteit

20. Naast extra personeel is ook kwaliteitsverbetering nodig. Dit kreeg vorm via:
- Subsidies: Voor bestaande Stichtingen voor vrijetijdsbesteding om de continuïteit en kwaliteit te verbeteren van programma's en voorzieningen (Jong Bonaire op Bonaire en Child Focus op Saba)
  - Programma's voor deskundigheidsbevordering, zoals trainingen voor de methodiek Triple P, programma's voor de jeugdbescherming, een arbeidsmarkimpuls voor 20 medewerkers in jeugdinstanties voor duaal leren tot HBO-niveau, training in methodieken door het Nederlands Jeugd Instituut.
  - Het implementeren van een werkprocesondersteunend systeem voor de hele jeugdsector op de drie eilanden: JeugdlinQ.
  - Het inschakelen van de Inspectie Jeugdzorg

Borging en doorontwikkeling vanaf 2011

21. In 2011 is besloten de jeugdzorg vooralsnog via de Rijksdienst Caribisch Nederland door te ontwikkelen. Alle onderdelen worden ondergebracht in de 'Jeugdzorg en Gezinsvoogdij Caribisch Nederland':

22. Deze organisatie werkt met bepaalde vastgestelde basismethodieken (waaronder Triple P), de medewerkers zijn geschoold. Er is een kwaliteitskader vastgesteld waarop de inspectie kan toetsen. Er is een organisatie en formatierapport, op basis waarvan de organisatie is ingericht. Er is een werkprocesondersteunend (registratie)systeem, dat op den duur ook beleidsinformatie zal kunnen genereren.

23. Daarnaast is er vanaf oktober 2011 op Bonaire een Centrum voor Jeugd en Gezin, waarin vier stichtingen samengaan, en de opvoedingsondersteuning en jeugdgezondheidszorg voor ouders en kinderen van 0-19 jaar gaan verzorgen. Dit vormt een laagdrempelig inlooppunt, waar men speelgoed kan lenen, informatie over cursussen kan krijgen, persoonlijk advies kan krijgen. Het is gericht op ouders, burens, de jeugd zelf, en professionals. Het Centrum Jeugd en Gezin, Jeugdzorg en Gezinsvoogdij worden allemaal gezamenlijk gehuisvest in daartoe speciaal aangepaste huisvesting.

Voogdijraad en jeugdreclassering

Voogdijraad

24. Formeel bestaan er nog drie voogdijraden. In onderling overleg is besloten om met ingang van 1 januari 2011 met één directeur te werken die verantwoordelijk is voor alle drie de eilanden. De formatie is op sterkte gebracht door het aanstellen van vijf extra fte. De voogdijraad op Bonaire functioneert naar behoren en dient als voorbeeld voor de uitvoering van de werkzaamheden door de voogdijraden op de Bovenwindse eilanden. De Voogdijraad fungeert als meldpunt kindermishandeling.
25. Naast de bestaande activiteiten van de voogdijraden worden sinds juni 2010 op Bonaire ook jeugdreclasseringsactiviteiten uitgevoerd. De voogdijraad op Bonaire heeft hiervoor een medewerker aangetrokken. Door hem zijn in nauw overleg met het Openbaar Ministerie drie interventiemodellen ontwikkeld: de Haltafdoening, het officiersmodel en het rechtersmodel, gericht op het reageren op lichte, middelzware en ernstige delicten.
26. Vanaf 15 maart 2011 worden deze interventiemogelijkheden ook aangeboden op Saba en Sint Eustatius. Het gaat daarbij om vroeghulp, het opstellen van voorlichtingsrapporten, het bieden van hulp en steun, het opzetten van werkprojecten voor het uitvoeren van werkstraffen en het aanbieden van leerstraffen, onder andere agressieregulatie training. Er is een samenwerkingsovereenkomst gesloten tussen de voogdijraad, het OM, de gezaghebber, de politie en de leerplichtambtenaar. De voogdijraad en de Stichting Reclassering Caribisch Nederland zenden met ingang van die datum gezamenlijk één fte uit naar de Bovenwindse eilanden.

De Stichting Reclassering Caribisch Nederland

27. De bezetting van de Stichting Reclassering Caribisch Nederland is op sterkte. De stichting functioneert thans volgens een Raad van Toezicht-model. De statuten zijn daartoe aangepast. Begin december is er een samenwerkingsovereenkomst gesloten tussen de Stichting Reclassering Caribisch Nederland en de Stichting Reclassering Nederland. De Stichting Reclassering Caribisch Nederland heeft onderzocht of het mogelijk is om elektronisch toezicht te laten plaats vinden met behulp van GPS. Voor de uitvoering heeft het Ministerie van Veiligheid en Justitie inmiddels geld beschikbaar gesteld.
28. Met ingang van 15 maart 2011 worden ook op Sint Eustatius en Saba reclasseringsactiviteiten ontwikkeld. Per 10 oktober 2010 geldt de nieuwe BES-wetgeving op de eilanden. Er is een eigen wetboek van Strafrecht, Strafvordering en er is een Wet Gevangeniswezen BES opgesteld dat op dit moment alleen gericht is op volwassenen.

Interlandelijke adoptie

29. Om in Caribisch Nederland de bepalingen ten aanzien van interlandelijke adoptie die in Nederland gelden ook van toepassing te laten zijn is een Regeling opgenomen ter toevoeging van titel 12a aan het Burgerlijk Wetboek BES.

Met deze toevoeging zijn bepaalde taken en bevoegdheden toebedeeld aan het ministerie van Justitie. Zo is de Minister van Veiligheid en Justitie aangewezen als centrale autoriteit voor interlandelijke adoptie, zoals bedoeld in artikel 6 van het Haags Adoptieverdrag.

30. De Voogdijraad is met deze regeling belast met het opstellen van het gezinsrapport voor aspirant-adoptiefouders en treedt op als vergunninghouder voor personen die hun gewone verblijfplaats in een van de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius of Saba hebben en die een kind wensen te adopteren dat zijn gewone verblijfplaats heeft in een andere staat die partij is bij het Haags Adoptieverdrag.
31. Ook is de mogelijkheid geboden dat een kind dat zijn gewone verblijfplaats in een openbaar lichaam heeft door echtgenoten of een persoon die hun gewone verblijfplaats hebben in een andere staat die partij is bij het Haags adoptieverdrag, geadopteerd kan worden. De voor het Europese deel van Nederland geldende Wet opnemings buitenlandse kinderen ter adoptie is ten dele van toepassing op de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba. (zie hoofdstuk 5 van de Regeling).

Methodiek en Campagne Positief Opvoeden

32. Aangezien er nagenoeg geen sprake was van voorzieningen op het gebied van jeugdhulpverlening is binnen Caribisch Nederland allereerst ingezet op een adequate invulling van voorzieningen en preventie en op de samenwerking tussen diverse partners (t/m 2011). Nu de voorzieningen er staan, inclusief personeel, wordt er in samenwerking tussen diverse partners (onder andere Centrum voor Jeugd en Gezin, Voogdijraad en Jeugdzorg en Gezinsvoogdij) gewerkt aan het tegengaan van ernstige problematiek, waaronder kindermishandeling. Hierbij wordt de volgende fasering gehanteerd:
  - Publieksvoorlichting positief opvoeden (2012)
  - bepalen infrastructuur kindermishandeling (meldingspunt en verwijzing/interventies) (1^e helft 2012)
  - Opleiden medewerkers (2^e helft 2012)
  - Publieksvoorlichting kindermishandeling (2013).
33. Binnen de Centra voor Jeugd en Gezin wordt vanaf 2012 gewerkt met jongerenwerkers die zich specifiek richten op de doelgroep van 12 tot 18. Er wordt gewerkt met laagdrempelige activiteiten die naast een recreatieve ook een informatieve functie hebben en waar jongeren zelf voor hen belangrijke thema's kunnen inbrengen.
34. Om op alle eilanden vanuit één methodiek te werken, wordt in Caribisch Nederland Triple P (Positive Parenting Programme) geïmplementeerd, een internationaal bewezen effectieve aanpak voor opvoedingsondersteuning. Deze methodiek gaat uit van positief opvoeden, en kan zowel toegepast worden bij opvoedingsadvies als bij hulpverlening bij ernstiger problemen. Er zijn inmiddels op de drie eilanden vele professionals vanuit verschillende beroepsgroepen in deze methodiek getraind, zoals onderwijs, hulpverlening, politie, kinderopvang, jeugdbescherming.
35. In 2012 zal er op elk eiland een campagne positief opvoeden starten, met het doel om de bevolking bewust te laten worden dat vragen over opvoeding heel normaal zijn, te laten weten waar je terecht kan als je vragen hebt, en om hen de basisprincipes van positief opvoeden mee te geven. Deze campagne hoort bij de methodiek van Positief Opvoeden van Triple P.

Publieke gezondheidszorg

36. In 2010 en 2011 heeft een voorverkenning plaatsgevonden naar de staat van de publieke gezondheidszorg in Caribisch Nederland. Die liet op verschillende punten te wensen over. Om de publieke gezondheidszorg verder op te bouwen is een samenwerkingsverband aangegaan met de GGD van de gemeente Den Haag. Vanaf najaar 2011 komen er twee ervaren krachten vanuit die GGD om Bonaire respectievelijk Saba en Sint Eustatius te helpen met het verbeterprogramma.
37. De jeugdgezondheidszorg beperkt zich nu nog veelal tot het consultatiebureau, en zal verder worden uitgebouwd met schoolzorg tot 19 jaar. Een gezonde leefstijl, seksuele gezondheid en drugs- en alcoholpreventie krijgen hierbij speciale aandacht.

Algemene gezondheidszorg

38. Er is een algemene zorgverzekering ingevoerd vanaf 1 januari 2011, waarmee alle inwoners verzekerd zijn van de basiszorg. Het zorgpakket is grotendeels gebaseerd op de basiszorg in Nederland, aangevuld met onderdelen die in Nederland onder de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten vallen. De premies worden samen met de belasting ingehouden bij alle werknemers die boven een bepaalde belastingvrije som verdienen. Hiermee hebben in Caribisch Nederland ook alle kinderen toegang tot de basiszorg, zoals de jeugd tandzorg.
39. Onder deze algemene zorgverzekering worden in de nabije toekomst ook de voorzieningen voor gehandicapten verder opgebouwd, met het oogmerk dat mensen met een handicap moeten kunnen meedoen in de samenleving. Voor de schoolgaande jeugd zal ook het Expertisecentrum voor Onderwijszorg hierin een rol gaan spelen.

Armoedebestrijding

40. Armoedebestrijding is in de eerste plaats een verantwoordelijkheid van de eilandbesturen. De bijbehorende taken hebben een wettelijke kern, maar er is ook sprake van vrije ruimte. Wettelijke taken van de eilandbesturen op het vlak van of rakend aan armoedebestrijding hebben onder meer betrekking op zorgdragen, indien nodig, voor of vergoeden van vervoer, voeding en schooluniformen voor leerlingen in het primair onderwijs (artikel 5 Wet primair onderwijs BES). In aanvulling hierop kan SZW waar nodig, schooluniformen voor leerlingen in het voortgezet onderwijs vergoeden. Daarnaast voorziet het Besluit OnderstandBES in een aantal aanvullende toeslagen voor (alleenstaande) ouders met één of meer kinderen (gemaximeerd tot drie kinderen). In andere woorden, de gezinssamenstelling is meegenomen.

Kinderarbeid

41. In de Arbeidswet 2000 BES wordt een onderscheid gemaakt tussen kinderen (personen die de leeftijd van 15 jaar nog niet hebben bereikt) en jeugdigen (personen die de leeftijd van 15 jaar, maar nog niet de leeftijd van 18 jaar, hebben bereikt). Kinderarbeid is verboden. Voor jeugdigen geldt een ruimer regime, ze mogen geen arbeid verrichten gedurende de tijd voorafgaand aan 7.00 uur en volgend op 19.00 uur. Het is verboden jeugdigen gevaarlijke arbeid te laten verrichten. Gevaarlijke arbeid is nader gespecificeerd in het Arbeidsbesluit jeugdigen BES.

Rol Kinderombudsman in Caribisch Nederland

42. De jeugdorganisaties in Caribisch Nederland organiseren jaarlijks op 20 november activiteiten vanwege de jaarlijkse dag van de rechten van het kind. Sinds 2011 is er een Kinderombudsman in Nederland die toeziet op de naleving van de Rechten van het Kind (zie paragraaf 22 en verder in sectie 1: Europese deel van Nederland). Specifiek voor Caribisch Nederland gaat de Kinderombudsman nauw samenwerken met de Nationale ombudsman. De onderzoekers van de Nationale ombudsman zullen daartoe ook namens de Kinderombudsman klachten en signalen van kinderen en volwassenen ter plaatse in ontvangst gaan nemen, en het gratis telefoonnummer van de Nationale ombudsman wordt ook opengesteld namens de Kinderombudsman.
43. Daarnaast zal de Kinderombudsman de situatie in Caribisch Nederland gaan monitoren in de Kinderrechtenmonitor, waarbij nu in eerste instantie met belangstelling wordt uitgekeken naar het UNICEF kinderrechtenrapport over Caribisch Nederland. Mede aan de hand daarvan wordt bepaald welke vervolgacties noodzakelijk zijn.

BIJLAGEN

BIJLAGE I : Schema aanbevelingen

Aanbeveling	Inhoud	Te vinden in paragraaf:
9	Opvolging (alle) aanbevelingen	§ 3, p. 7
11 + 13	Voorbehouden artikel 26, 37 en 40 IVRK	§ 310, p. 64 § 413-414, p.84 § 443-451, p. 90-91
17	Monitoring / Kinderombudsman	§ 22-25, p. 13-14
19	Middelen voor armoedebestrijding+ ongelijkheid in Koninkrijk	§ 11-13, p. 9
21	Verzamelen van gegevens	§ 25, p. 14
23	Publiciteit, training, voorlichting	§ 37-42, p. 16
25	Samenwerking met NGO's	§ 37-42, p. 16
27	Non-discriminatie	§ 45-46, p. 17
29	Belang van het kind	§ 47-59, p. 17-19
31	Levensbeëindiging pasgeborenen	§ 60-61, p. 19
35	Ondersteuning NJR	§ 68-78, p. 20-22
37	Bewustwordingscampagne Kindermishandeling	§ 137-138, p. 33 § 216, p. 48
38	VN-onderzoek geweld tegen kinderen	§ 208, p. 46
40	Wachtlijsten bij hulp aan gezinnen + Programma's opvoedkundige ondersteuning, rekening houdend met culturele achtergrond	§ 163, p. 39 § 308, p. 63-64
42	Wachtlijsten + uithuisplaatsingen	§ 149-150, p. 36
44	JeugdzorgPlus	§ 171-175, p. 40-41
46	Illegale adoptie	§ 190, p. 43
48	Kindermishandeling, Monitoring, Meldcode	§ 33, p. 15 § 209 e.v., p. 46

50	Kinderen met een handicap	§ 234 e.v., p. 51
52	Gezondheidszorg voor alle kinderen	§ 296, p. 61
54	Wachtlijsten GGZ	§ 269, p. 57
56	Seksuele voorlichting	§ 272, p. 58
58	Drugs en Alcohol	§ 289 e.v., p. 60
60	Bevorderen borstvoeding	§ 257, p. 55
62	Onderwijs: segregatie, illegale kinderen, veiligheid	§ 330, p. 68 § 341, p. 70 § 534-537, p.109
62 lid d	Kinderrechteneducatie	§ 358-360, p. 73-360
68	Vreemdelingendetentie, -opvang	§ 452-454, p. 91
70	Vreemdelingen: bescherming, toegang tot voorzieningen	§ 310, p. 64 § 330, p. 68
72	Kinderarbeid	§ 466 e.v., p. 95
74	Uitbuiting van Kinderen	§ 472 e.v., p. 96
76	Seksuele uitbuiting van jongens	§ 487-488, p. 99 § 507, p. 104
78	Jeugdstrafrecht	§ 125, p. 31 § 390-393 p. 80 § 443 e.v., p. 90
79	Bekrachtigen OP gewapend conflict	§ 16, p. 12
82	Ratificatie kernverdragen	§ 15-20, p. 12-13
83	Implementatie aanbevelingen	§ 2, p. 7
84	Bekendmaken rapportage + aanbevelingen	§ 2, p. 7
85	4 ^e rapport 6 maart 2012	§ 3, p. 7
86	Common Core Document	§ 5, p. 7

BIJLAGE II ALGEMENE IMPLEMENTATIEMAATREGELEN

- Wet van 8 maart 2007 tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek teneinde een bijdrage te leveren aan het voorkomen van het gebruik van geestelijk of lichamelijk geweld jegens of van enige andere vernederende behandeling van kinderen in de verzorging en opvoeding (Stb 2007, 145)
- Tijdelijke regeling van de Minister voor Jeugd en Gezin van 19 december 2007, nr. DJB/JZ-2819852, houdende vaststelling van subsidieregels voor zorgaanbieders ten behoeve van het verblijf en behandeling van jeugdigen in accommodaties voor gesloten jeugdzorg voor 2008 (Stc. 2007, 248)
- Besluit van de Minister voor Jeugd en Gezin en de Minister van Justitie van 19 december 2007, nr. DJB/JZ-2819628, houdende de aanwijzing van accommodaties voor gesloten jeugdzorg (Stc. 2007, 248, p. 51)
- Wet van 20 december 2007, houdende wijziging van de Wet op de jeugdzorg met betrekking tot jeugdzorg waarop aanspraak bestaat ingevolge de wet in gesloten setting (gesloten jeugdzorg) (Stb. 2007, 578)
- Wet van 20 december 2007, tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en de Wet op de jeugdzorg met het oog op verruiming van de mogelijkheden tot gedragsbeïnvloeding van jeugdigen (gedragsbeïnvloeding jeugdigen) (Stb. 2007, 575);
- Besluit van 22 januari 2008, houdende uitwerking van de mogelijkheden tot gedragsbeïnvloeding van jeugdigen die strafbare feiten hebben begaan (Besluit gedragsbeïnvloeding jeugdigen) (Stb. 2008, 23);
- Wet tot wijziging van enige bepalingen van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het geregistreerd partnerschap, de geslachtsnaam en het verkrijgen van gezamenlijk gezag (Stb. 2008, 410)
- Wet tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek in verband met verkorting van de adoptie-procedure en wijziging van de Wet opneming buitenlandse kinderen ter adoptie in verband met adoptie door echtgenoten van gelijk geslacht tezamen (Stb. 2008, 425)
- Wet van 9 oktober 2008, houdende regels strekkende tot het opleggen van een tijdelijk huisverbod aan personen van wie een ernstige dreiging van huiselijk geweld uitgaat (Wet tijdelijk huisverbod, Stb. 2008, 421)
- Wet tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met het bevorderen van voortgezet ouderschap na scheiding en het afschaffen van de mogelijkheid tot het omzetten van een huwelijk in een geregistreerd partnerschap (Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding. Stb. 2008, 500)
- Besluit van de Minister voor Jeugd en Gezin en de Minister van Justitie van 2 november 2008, nr. JZ/GJ-2888432, houdende wijziging van het besluit houdende de aanwijzing van accommodaties voor gesloten jeugdzorg (Stc. 2008, 242)
- Regeling van de Minister voor Jeugd en Gezin van 16 december 2008, nr. JZ/GJ-2895768, houdende regels voor het tijdelijk subsidiëren van gesloten jeugdzorg (Tijdelijke subsidieregeling gesloten jeugdzorg 2009-2010) (Stc. 2008, 2591)
- Wet tot wijziging van de Wet opneming buitenlandse kinderen ter adoptie in verband met het invoeren van een regeling op grond waarvan adoptiefouders een tegemoetkoming kan worden verleend in de gemaakte kosten met betrekking tot interlandelijke adoptie (Stb. 2011, 370)
- Besluit van de Minister voor Jeugd en Gezin en de Minister van Justitie van 27 januari 2009, nr. JZ/GJ-2898694, houdende wijziging van het besluit houdende de aanwijzing van accommodaties voor gesloten jeugdzorg (Stc. 2009, 20)
- Besluit van de Minister voor Jeugd en Gezin en de Minister van Justitie van 12 maart 2009, nr. JZ/UGJZ-2913231, houdende wijziging van het besluit houdende de aanwijzing van accommodaties voor gesloten jeugdzorg (Stc. 2009, 59)
- Besluit van de Minister voor Jeugd en Gezin en de Minister van Justitie van 27 juli 2009, nr. JZ/GJ-2941846, houdende wijziging van het besluit houdende de aanwijzing van accommodaties voor gesloten jeugdzorg (Stc. 2009, 12032)

- Rijkswet van 26 november 2009, Stb. 2009, 543 tot goedkeuring van het op 25 oktober 2007 te Lanzarote tot stand gekomen Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik (Trb. 2008, 58), alsmede de Uitvoeringswet (Stb. 544)
- Besluit van 1 december 2009, houdende wijziging van het Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg in verband met de financiering (Stb. 2009, 534)
- Besluit van de Minister voor Jeugd en Gezin en de Minister van Justitie van 10 december 2009, nr. JZ/GJ-2976178, houdende wijziging van het besluit houdende de aanwijzing van accommodaties voor gesloten jeugdzorg (Stc. 2009, 19601)
- Regeling van de Minister voor Jeugd en Gezin van 14 december 2009, nr. DWJZ/SWW-2974100, houdende regels met betrekking tot de uitkeringen jeugdzorg aan de provincies en eisen ten aanzien van het provinciale subsidiebeleid (Regeling bekostiging jeugdzorg 2009) (Stcrt. 2009 nr. 19903, 22 december 2009)
- Regeling van de Minister voor Jeugd en Gezin van 14 december 2009, nr. DWJZ/SWW-2974162, houdende vaststelling van normbedragen ten behoeve van de vaststelling van de uitkering bureau jeugdzorg (Regeling normbedragen jeugdzorg) (Stcrt. 2009 nr. 19848, 22 december 2009)
- Regeling van de Minister voor Jeugd en Gezin van 16 december 2009, nr. JZ/GJ-2976353, houdende wijziging van de Tijdelijke subsidieregeling gesloten jeugdzorg 2009-2010 in verband met een correctie van de subsidiëring van nieuwe capaciteit (Stc. 2009, 20168)
- Regeling van de Minister voor Jeugd en Gezin van 17 december 2009, nr. JZ/LJ-2977004, houdende vaststelling van regels voor de rechtstreekse subsidiëring van het huisvesten, verzorgen en opvoeden van kinderen of pleegkinderen van binnenschippers, kermisexploitanten en circusartiesten (Subsidieregeling opvang kinderen van ouders met trekkend/varend bestaan) (Stcrt. 2009 nr. 20186, 29 december 2009)
- Wet van 17 december 2009 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (Stb. 2010,1);
- Regeling van de Minister voor Jeugd en Gezin van 17 september 2010, nr. JZ/GJ-3020176, houdende verlenging en wijziging van de Tijdelijke subsidieregeling gesloten jeugdzorg 2009-2010 in verband met trajecten JeugdzorgPlus (Stc. 2010, 14896)
- Wet van 20 september 2010 tot wijziging van de Wet Nationale ombudsman in verband met de instelling van de Kinderombudsman (Wet Kinderombudsman, Stb. 2010, 716)
- Wet van 4 februari 2010 tot wijziging van de Wet op de jeugdzorg in verband met de introductie van een verwijzindex om vroegtijdige en onderling afgestemde verlening van hulp, zorg of bijsturing ten behoeve van risicojongeren die bepaalde risico's lopen te bevorderen (verwijzindex risicojongeren), Stb. 2010, 89.
- Besluit van de Minister voor Jeugd en Gezin en de Minister van Justitie van 30 juni 2010, nr. JZ/GJ-3007660, houdende wijziging van het besluit houdende de aanwijzing, wijziging en intrekking van aanwijzingen van accommodaties voor gesloten jeugdzorg (Stc. 2010, 10178)
- Besluit van 3 september 2010, houdende wijziging van het Besluit aanwijzing Halt-feiten (Stb. 2010, 680);
- Besluit van 13 juli 2010 tot wijziging van het Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg in verband met de invoering van de verwijzindex risicojongeren (Stb. 2010, 302)
- Wet van 13 december 2010 tot wijziging van de Beginselenwet justitiële jeugdinstellingen, het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in verband met de aanpassing van de tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende jeugdsancties (Stb. 2010, 818);
- Besluit van 16 juni 2011, houdende wijziging van het Reglement justitiële jeugdinstellingen en het Besluit tenuitvoerlegging jeugdstrafrecht 1994, ter uitwerking van de wet van 13 december 2010 tot wijziging van de Beginselenwet justitiële jeugdinstellingen, het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in verband met de aanpassing van de tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende jeugdsancties (Stb. 2011, 304)

- Regeling van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 29 april 2011, nr. J/GJ-3060539, houdende regels met betrekking tot het verlenen van subsidies op het terrein van de jeugdzorg met betrekking tot de uitvoering van een experiment of van de steunfunctie en ten behoeve van het stimuleren van nieuw beleid (Rijkssubsidieregeling jeugdzorg 2011) (Stcrt. 2011 nr. 8005, 6 mei 2011)
- Regeling van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, nr. UGJ-3068151, houdende verlenging en wijziging van de Tijdelijke Subsidierегeling gesloten jeugdzorg 2009–2011 (Stc. 2011, 11198)
- Besluit van 6 september 2011, houdende regeling van de verwerking van gegevens voor een samenhangend jeugdzorgbeleid op grond van de Wet op de jeugdzorg (Besluit beleidsinformatie jeugdzorg 2011) (Stb. 2011, 496)

BIJLAGE III CIJFERS MET BETREKKING TOT DE LEVENSTANDAARD

Tabel 1: Ontwikkeling aandeel huishoudens met een inkomen rond het minimum (Bron: CBS)

Huishouden (% van de doelpopulatie)									
Totaal particulier huishouden									
Inkomensgroepen	Inkomen tot 100% lage-inkomensgrens		Inkomen tot 101% sociaal minimum		Inkomen tot 105% sociaal minimum		Inkomen tot 110% sociaal minimum		
Duur inkomenspositie	Ten minste 1 jaar	4 jaar en langer	Ten minste 1 jaar	4 jaar en langer	Ten minste 1 jaar	4 jaar en langer	Ten minste 1 jaar	4 jaar en langer	
2005	9,9	3,5	6,5	1,9	8,7	3,6	10,9	5,3	
2006	8,8	3,3	6,9	1,9	8,8	3,6	10,9	5,2	
2007	7,6	2,8	6,6	1,8	8,5	3,5	10,5	5,1	
2008	7,5	2,6	6,4	1,8	8,1	3,3	9,9	4,9	
2009	7,7	2,6	7,0	2,2	8,8	3,5	10,7	5,0	
2010	7,7	2,4	7,0	2,2	8,8	3,4	10,9	4,9	

Tabel 2: Aandeel huishoudens met langdurig (4 jaar en langer) inkomen tot 101% minimum (Bron: CBS)

	Particuliere huishoudens (x1000)						Huishoudens (% van de doelpopulatie)					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Alleenstaande man, tot 65 jaar	28	28	27	25	26	22	4,2	4,3	4,0	3,6	3,6	3,1
Alleenstaande man, 65 jaar of ouder	2	3	3	5	9	10	1,3	1,7	1,5	2,7	4,3	4,6
Alleenstaande vrouw, tot 65 jaar	31	29	27	24	23	22	6,0	5,6	5,1	4,6	4,2	4,1
Alleenstaande vrouw, 65 jaar of ouder	11	12	14	17	36	38	1,9	2,2	2,3	2,9	6,1	6,4
Paar, zonder kinderen, kostwinner < 65	6	7	6	5	6	6	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5
Totaal eenoudergezin	22	22	20	19	20	19	6,5	6,3	5,7	5,0	5,0	4,9
Herkomst: Nederland	78	79	75	77	91	91	1,5	1,5	1,5	1,5	1,7	1,7
Herkomst: Westers land	16	14	13	12	16	16	3,0	2,7	2,4	2,3	3,0	2,9
Herkomst: Niet-westers land	20	22	23	21	28	30	5,3	5,8	5,6	4,8	6,0	6,3
Inkomen uit arbeid	9	10	11	12	14	13	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4
Inkomen uit eigen onderneming	11	11	13	12	16	17	1,7	1,7	1,7	1,6	2,1	2,2
Overdrachtsinkomen	93	93	87	86	106	106	4,3	4,3	4,1	4,0	4,8	4,6
Uitkering werkloosheid	1	1	1	1	1	1	1,1	2,2	2,3	3,2	2,1	1,0
Uitkering ziekte/arbeidsongeschikt	8	8	6	6	4	4	3,5	3,7	3,0	2,8	1,8	1,9
Uitkering ouderdom/nabestaanden	21	22	24	30	53	57	1,3	1,3	1,4	1,8	3,1	3,2
Uitkering algemene bijstandswet	62	60	55	48	47	43	35,1	34,1	33,4	31,7	29,7	27,9

Tabel 3: Personen in armoede* naar leeftijd, 2000-2010 (Bron: CBS)

	In aantallen x1000			In procenten		
	0-17 jaar	1-64 jaar	≥ 65 jaar	0-17 jaar	1-64 jaar	≥ 65 jaar
2000	353	613	74	10,6	6,4	3,6
2001	295	503	74	8,7	5,2	3,6
2002	320	528	67	9,3	5,4	3,2
2003	355	615	70	10,3	6,3	3,3
2004	350	605	67	10,2	6,2	3,1
2005	347	614	72	10,2	6,3	3,3
2006	308	550	66	8,9	5,6	2,9
2007	276	506	61	8,0	5,2	2,7
2008	279	525	64	8,1	5,3	2,7
2009**	309	594	59	9,0	6,0	2,4
2010**	327	616	66	9,7	6,3	2,6

*Armoede volgens het niet-veel-maar-toereikendcriterium.

** Voorlopige cijfers.

Tabel 4: Aantal huishoudens met WWB/WIJ-uitkering (thuiswonenden < 65 jaar) (Bron: CBS)

Totaal mannen en vrouwen in Nederland Jonger dan 65 jaar				
Perioden	Totaal aantal WWB/WIJ-uitkeringen	Leefvorm		
		Alleenstaande	Alleenstaande ouder	(Echt)paar
Dec. 2006	300 950	171 720	82 430	46 150
Dec. 2007	273 980	158 520	74 280	40 700
Dec. 2008	258 780	152 680	68 180	37 330
Dec. 2009	280 800	170 090	70 620	39 330
Dec. 2010	306 980	189 390	77 040	39 570
Juli 2011	317 380	197 000	79 210	40 150

Tabel 5: Aantal bijstandsuitkeringen op basis van de WWB (Bron: CBS)

Totaal aantal mannen en vrouwen in Nederland						
Perioden	Totaal WWB Uitkeringen		Uitkeringsduur			
			Korter dan 1 jaar		1 jaar of langer	
	< 27 jaar	< 65 jaar	< 27 jaar	< 65 jaar	< 27 jaar	< 65 jaar
Dec. 2006	30 160	300 950	12 460	53 700	17 710	247 250
Dec. 2007	23 430	273 980	10 390	47 580	13 040	226 400
Dec. 2008	21 200	258 780	10 610	47 980	10 590	210 800
Dec. 2009	23 750	277 150	12 440	63 750	11 300	213 410
Dec. 2010	270	272 540	110	56 830	160	215 710
Juli 2011	280	280 990	130	60 040	150	220 960

BIJLAGE IV: CIJFERS JEUGDZORG

	2008	2009	2010
Aantal cliënten in Jeugd en Opvoedhulp (Bron: Jeugdzorg Nederland, Brancherapportage Jeugdzorg 2010)	70.805	75.043	78.271
Geaccepteerde aanmeldingen bureau jeugdzorg (Bron: Jeugdzorg Nederland, Brancherapportage Jeugdzorg 2010)	53.740	63.810	63.720
Gemiddelde doorlooptijd in kalenderdagen tussen aanmelding en eerste indicatiebesluit in het vrijwillig kader (Bron: Kamerstuk 31839, nr. 137)	90	82	67

Wachlijsten bij zorgaanbod provinciale jeugdzorg (Bron: Kamerstuk 31839, nr. 137)

Bruto- en nettowachlijsten op peildata

	1-jul-10	1-jul-11
Totaal (brutowachlijsten)	2.873	2.974
- ontvangt al een vorm van provinciale jeugdzorg	1.540	1.583
- ontvangt geen provinciale jeugdzorg (nettowachlijsten)	1.333	1.391

Bruto wachlijsten = aantal jeugdigen die langer dan negen weken wachten op geïndiceerde, provinciaal gefinancierde zorg

Netto wachlijsten = aantal jeugdigen die wachten zonder dat zij een vorm van (jeugd)zorg ontvangen

Aantal adviezen, consulten en onderzoeken bij advies- en meldpunt kindermishandeling (AMK)

	2008	2009	2010
Adviezen	27.268	32.155	31.775
Consulten	8.875	10.410	10.300
Onderzoeken	16.211	17.174	18.148
Totaal	52.354	59.739	60.223
Bron: provincies en Groot stedelijk regio's op basis van de regeling beleidsinformatie jeugdzorg			

Instroom, uitstroom en standgegevens JeugdzorgPlus (Bron: VWS en Centrale Plaatsingscoördinatie)

Gebruik JeugdzorgPlus

	2008	2009	2010
Gebruik *	3.236	3.209	2.485****
	**	***	

* Gebruik = bezetting op 1 januari van dat jaar + de nieuwe instroom in dat jaar.

** Gebruikte standcijfer = bezetting op basis van de beschikbare capaciteit op 1 januari 2008

*** Gebruikte standcijfer = bezetting op basis van peildatum 1 maart 2009

**** Gebruikte standcijfer = bezetting op basis van peildatum eind januari 2010 + aantal eerste aanmeldingen Centrale Plaatsingscoördinatie. In 2008 en 2009 werd het aantal eerste plaatsingen bij de instellingen gebruikt.